

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
CENTRAL STATISTICAL OFFICE

SEKTOR NON-PROFIT W 2014 R.

SECTOR NON-PROFIT IN 2014

STUDIA I ANALIZY STATYSTYCZNE
Statistical analyses and studies

WARSZAWA 2016

OPRACOWANIE PUBLIKACJI*Preparation of the publication*

GUS, Departament Badań Społecznych
i Warunków Życia we współpracy
z Urzędem Statystycznym w Krakowie

REDAKCJA MERYTORYCZNA*Editor*

Karolina Goś-Wójcicka

ZESPÓŁ AUTORSKI:*Contributing authors:***Departament Badań Społecznych
i Warunków Życia GUS***Social Surveys and Living Conditions
Department CSO*

Ariadna Auriga-Borówko
Karolina Goś-Wójcicka
Katarzyna Jaszczyk-El Guerouani
Magdalena Kazanecka
Anna Knapp

Urząd Statystyczny w Krakowie*Statistical Office in Cracow*

Krzysztof Borysiak
Magdalena Salacha
Tomasz Sekuła
Urszula Stasiak-Jaśkiewicz
Rafał Wilk

**Instytut Statystyki Kościoła
Katolickiego SAC***Statistics Institute of the Catholic
Church*

Wojciech Sadłoń

WSPÓŁPRACA*Cooperation*

Aleksandra Kubecka
Anna Fiećko
Małgorzata Lenart
Edyta Makowska-Belta
Krzysztof Wolański

Publikacja dostępna na <http://www.stat.gov.pl>

Publication available on <http://www.stat.gov.pl>

Druk: Zakład Wydawnictw Statystycznych

Warszawa 2016

Przedmowa

„Sektor non-profit w 2014 r.” jest pierwszą publikacją GUS opisującą całościowo działalność organizacji non-profit w Polsce, wpisującą się w cykl wydawnictw prezentujący wyniki badań potencjału społeczno-ekonomicznego trzeciego sektora oraz jego rolę w usługach społecznych i w tworzeniu kapitału społecznego. Opracowanie stanowi odpowiedź na wzrastające zainteresowanie problematyką społeczeństwa obywatelskiego, a także dostarcza danych niezbędnych do oceny realizacji polityk publicznych dotyczących wspierania gospodarki społecznej (ekonomii społecznej) oraz kapitału społecznego, a ponadto służy monitorowaniu sytuacji większości organizacji pozarządowych objętych ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Książka ta kompleksowo opisuje wyniki badań: „Fundacje i stowarzyszenia oraz jednostki organizacyjne Kościoła katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych” (SOF-1), „Działalność związków zawodowych i jej uwarunkowania społeczno-ekonomiczne” (SOF-2), „Partie polityczne” (SOF-3), a także „Organizacje pracodawców oraz samorządu gospodarczego i zawodowego” (SOF-4) za 2014 r.

Publikacja składa się z rozdziału metodologicznego (1) prezentującego zakres definicji sektora non-profit, populację, narzędzia, sposób realizacji badań i uogólnienia ich wyników oraz z trzech rozdziałów analitycznych przedstawiających kolejno: zróżnicowanie sektora non-profit i jego potencjał (2), charakterystykę poszczególnych typów tworzących go organizacji (3), a także zróżnicowania wojewódzkie (4).

Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom odbiorców, do książki dołączyliśmy szeroki zestaw tablic wyników w formacie Excel, które mogą być wykorzystywane do własnych analiz. Niniejsza publikacja oraz wskazany zestaw tablic wyników dostępne są bezpłatnie na stronie internetowej GUS <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/>.

Na zakończenie bardzo dziękujemy Departamentowi Ekonomii Społecznej i Pożytku Publicznego Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, który okazał nam wsparcie na różnych etapach realizacji badań, a także Instytutowi Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, który jako wieloletni partner GUS w tym obszarze tematycznym włączył się w opracowanie elementów publikacji poświęconych podmiotom wyznaniowym prowadzącym działalność pożytku publicznego. Pragniemy też serdecznie podziękować przedstawicielom organizacji, którzy poświęcili czas na wypełnienie sprawozdań SOF, dzięki Państwa wysiłkom mogliśmy opracować tak szeroki i precyzyjny zakres danych. Składamy także serdeczne podziękowanie pracownikom GUS i Urzędu Statystycznego w Krakowie za ich wielkie zaangażowanie w przygotowanie tej publikacji.

Mamy nadzieję, że niniejsza publikacja będzie służyć jako cenne źródło wiedzy o działalności organizacji non-profit w Polsce.

p.o. Dyrektora
Urzędu Statystycznego w Krakowie

Dyrektor Departamentu
Badań Społecznych i Warunków Życia

Agnieszka Chochorowska

dr Piotr Łyson

Spis treści

Przedmowa.....	3
Spis treści	5
Spis tablic.....	6
Spis wykresów	8
Spis map	13
Spis rysunków.....	14
1. Metodologia badań na formularzach serii SOF za 2014 r.	15
1.1. Sektor non-profit a badana populacja.....	15
<i>Sławomir Nałęcz, Wojciech Sadłoń</i>	
1.2. Kartoteki do badań na formularzach SOF-1, SOF-2, SOF-3, SOF-4 oraz ich aktualizacja	22
<i>Krzysztof Borysiak</i>	
1.3. Formularze do badań	26
<i>Urszula Stasiak-Jackiewicz</i>	
1.4. Sposób realizacji badań i ich kompletność	27
<i>Krzysztof Borysiak</i>	
1.5. Realizacja badań ewidencyjnych - cel i wyniki	30
<i>Tomasz Sekuła</i>	
1.6. Uogólnianie wyników.....	32
<i>Tomasz Sekuła, Rafał Wilk</i>	
1.7. Badanie przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego.....	34
<i>Wojciech Sadłoń</i>	
1.8. Zakres i charakterystyka źródeł danych administracyjnych wykorzystanych w publikacji	37
<i>Magdalena Salacha</i>	
2. Zróżnicowanie sektora non-profit i jego potencjał.....	39
2.1. Liczba i rodzaje organizacji	39
<i>Magdalena Salacha</i>	
2.2. Terytorialny zasięg prowadzonej działalności.....	41
<i>Urszula Stasiak-Jackiewicz</i>	
2.3. Rodzaje, dziedziny i formy działalności	43
<i>Rafał Wilk, Karolina Goś-Wójcicka</i>	
2.4. Baza członkowska.....	49
<i>Anna Knapp</i>	
2.5. Zasoby pracy	54
<i>Anna Knapp</i>	
2.6. Przychody i koszty działalności	74
<i>Rafał Wilk</i>	
2.7. Bariery działania.....	82
<i>Katarzyna Jaszczyk-El Guerouani</i>	
2.8. Uczestnictwo w projektach Europejskiego Funduszu Społecznego	86
<i>Magdalena Kazanecka</i>	
3. Charakterystyka poszczególnych typów organizacji non-profit	93
3.1. Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje	93
<i>Magdalena Kazanecka, Karolina Goś-Wójcicka</i>	

3.2.	Podmioty wyznaniowe prowadzące działalność o charakterze pożytku publicznego..... <i>Wojciech Sadłoń, Magdalena Kazanecka</i>	148
3.3.	Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego..... <i>Ariadna Auriga-Borówko</i>	162
3.4.	Organizacje pracodawców..... <i>Ariadna Auriga-Borówko</i>	187
3.5.	Związki zawodowe..... <i>Tomasz Sekuła</i>	201
3.6.	Partie polityczne..... <i>Katarzyna Jaszczyk-El Guerouani</i>	221
3.7.	Organizacje pożytku publicznego..... <i>Krzysztof Borysiak, Magdalena Salacha, Urszula Stasiak-Jackiewicz, Tomasz Sekuła, Rafał Wilk</i>	233
4.	Zróżnicowanie wojewódzkie sektora non-profit <i>Krzysztof Borysiak, Magdalena Salacha</i>	255

Spis tablic

1.1.	Sektor non-profit w badaniach statystycznych na formularzach SOF	20
1.2.	Liczba jednostek w operacie i kartotece badania SOF-1 według rodzaju organizacji za 2014 r.	23
1.3.	Liczba jednostek w kartotece badania SOF-4 według rodzaju organizacji za 2014 r.	24
1.4.	Terminy badań z serii SOF za 2014 r. według formularzy.....	27
1.5.	Realizacja badań z serii SOF za 2014 r. według formularzy	28
1.6.	Kompletność badań z serii SOF według formularzy i rodzajów organizacji za 2014 r.	29
1.7.	Realizacja badania ewidencyjnego za 2014 r. według formularzy	31
1.8.	Uogólnianie wyników SOF-1, SOF-2, SOF-4	34
1.9.	Realizacja badania spisowego organizacji przyparafialnych za 2013 r.	35
1.10.	Operat oraz wylosowane parafie według wielkości w 2015 r.	35
1.11.	Operat oraz wylosowane parafie według charakteru w 2015 r.	36
1.12.	Operat oraz wylosowane parafie według typu w 2015 r.	36
1.13.	Realizacja badania reprezentatywnego według charakteru parafii w 2015 r.....	36
1.14.	Wagi analityczne dla przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego	36
2.1.	Struktura rejestrowych organizacji non-profit według rodzaju działalności prowadzonej w 2014 r.	44
2.2.	Struktura rejestrowych organizacji non-profit według form w jakich była prowadzona działalność statutowa w 2014 r.	48
2.3.	Członkostwa osób fizycznych w sektorze non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r.	51
2.4.	Osoby zatrudnione w rejestrowych organizacjach non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r.	55
2.5.	Przeciętne zatrudnienie w sektorze non-profit w 2014 r.	60
2.6.	Osoby pracujące na podstawie umów cywilnoprawnych w rejestrowych organizacjach non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r.	61
2.7.	Praca pozaetatowa w organizacjach non-profit w 2014 r.....	62
2.8.	Osoby pracujące społecznie w sektorze non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r.	65
2.9.	Wolumen pracy społecznej świadczonej w rejestrowych organizacjach non-profit w 2014 r.	70
2.10.	Wolumen pracy w sektorze non-profit w 2014 r. (w etatach przeliczeniowych)	71
2.11.	Przychody i koszty rejestrowych organizacji non-profit w 2014 r.	76
2.12.	Struktura przychodów rejestrowych organizacji non-profit w 2014.....	80

3.1.	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje według formy prowadzonej działalności statutowej oraz rodzaju organizacji w 2014 r.	107
3.2.	Organizacje działające na rzecz poszczególnych grup odbiorców wśród badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji prowadzących bezpośrednie i systematyczne działania na rzecz osób fizycznych w 2014 r.	110
3.3.	Organizacje podejmujące poszczególne rodzaje działań na rzecz osób fizycznych wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w 2014 r.	112
3.4.	Członkostwa osób fizycznych w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według rodzaju organizacji w 2014 r.	117
3.5.	Osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według rodzaju organizacji w 2014 r.	123
3.6.	Osoby zatrudnione na podstawie umów cywilnoprawnych w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według rodzaju organizacji w 2014 r.	129
3.7.	Wolumen pracy pozaetatowej w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach w 2014 r.	130
3.8.	Osoby pracujące społecznie w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według rodzaju organizacji w 2014 r.	133
3.9.	Wolumen pracy społecznej świadczonej w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach w 2014 r.	134
3.10.	Przychody całkowite stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według rodzaju organizacji w 2014 r.	138
3.11.	Struktura przychodów stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, a także wykorzystanie poszczególnych źródeł przychodów według rodzaju organizacji w 2014 r.	140
3.12.	Koszty działalności badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w 2014 r.	141
3.13.	Średnia liczba członkostw w przyparafialnych organizacjach Kościoła katolickiego w latach 1998-2013.	157
3.14.	Struktura przychodów społecznych podmiotów wyznaniowych i rozpowszechnienie korzystania z poszczególnych źródeł w 2014 r.	159
3.15.	Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według formy prowadzonej działalności statutowej oraz rodzaju organizacji	168
3.16.	Członkostwa w organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzajów organizacji	171
3.17.	Członkowie osoby fizyczne w samorządzie zawodowym i gospodarczym w 2014 r. według rodzajów organizacji	171
3.18.	Członkowie organów kolegialnych w samorządzie zawodowym i gospodarczym w 2014 r. według rodzajów organizacji	172
3.19.	Zatrudnienie etatowe w samorządzie zawodowym i gospodarczym na dzień 31.12.2014 r. według rodzaju organizacji	175
3.20.	Pracujący na podstawie umów cywilnoprawnych w samorządzie zawodowym i gospodarczym w 2014 r. według rodzaju organizacji	176
3.21.	Praca społeczna w samorządzie zawodowym i gospodarczym w 2014 r. według rodzaju organizacji	177
3.22.	Przychody organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego w 2014 r. w podziale na rodzaj organizacji	180
3.23.	Przychody organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2010 r. i 2014 r.	181
3.24.	Koszty działalności organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzaju organizacji	182
3.25.	Zatrudnienie w ramach stosunku pracy w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012, 2014	194
3.26.	Praca na podstawie umów cywilnoprawnych w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012, 2014	195
3.27.	Przychody organizacji pracodawców w 2010 r. i 2014 r.	197
3.28.	Sposoby korzystania oraz przeciętny metraż lokalu i mediana w organizacjach pracodawców dysponujących lokalem w 2014 r.	199

3.29.	Prowadzenie działalności gospodarczej i udział w spółkach związków zawodowych według rodzaju jednostki w 2014 r.	207
3.30.	Struktura źródeł przychodów związków zawodowych według rodzaju organizacji w 2014 r.	217
3.31.	OPP oraz pozostałe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe oraz samorząd gospodarczy według formy działalności w 2014 r.	238
3.32.	Rozwarstwienie członkostwa w OPP	241
3.33.	Rozwarstwienie pracy społecznej w OPP	242
3.34.	Osoby zatrudnione w OPP według rodzaju organizacji w 2014 r.	243
3.35.	Przychody OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego w 2014r.	245

Spis wykresów

1.1.	Struktura kartoteki SOF-1 i SOF-1e za 2014 r.	30
1.2.	Struktura kartoteki SOF-4 i SOF-4e za 2014 r.	31
2.1.	Struktura zbiorowości badanych organizacji non-profit w 2014 r. (w tys.)	39
2.2.	Struktura rejestrowych organizacji non-profit według maksymalnego zasięgu ich działania w 2014 r.	41
2.3.	Rejestrowe organizacje non-profit podejmujące działania lokalnie (na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy) według rodzaju organizacji w 2014 r.	42
2.4.	Struktura rejestrowych organizacji non-profit w 2014 r. według głównie dziedziny działalności	45
2.5.	Najczęściej podejmowane dziedziny odpłatnej działalności statutowej i działalności gospodarczej według działów PKD w 2014 r.	47
2.6.	Struktura liczby członkostw osób fizycznych i liczby organizacji non-profit w 2014 r. ..	50
2.7.	Struktura członkostwa osób fizycznych według najważniejszej głównej dziedziny działalności organizacji rejestrowych w 2014 r.	52
2.8.	Organizacje zrzeszające osoby fizyczne, w których opłacano składki członkowskie i członkowie opłacający składki w 2014 r.	53
2.9.	Rejestrowe organizacje non-profit zrzeszające osoby prawne według rodzaju organizacji w 2014 r.	54
2.10.	Struktura osób zatrudnionych w rejestrowych organizacjach non-profit według wymiaru czasu pracy i płci w 2014 r.	56
2.11.	Udział kobiet wśród osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy na dzień 31.12.2014 r.	57
2.12.	Udział osób z orzeczoną niepełnosprawnością wśród osób zatrudnionych na dzień 31.12.2014 r.	58
2.13.	Udział osób w wieku emerytalnym wśród osób zatrudnionych na dzień 31.12.2014 r. .	59
2.14.	Struktura pracy płatnej według rodzaju organizacji w 2014 r. (dane w % w stosunku do całej pracy płatnej)	63
2.15.	Struktura liczby osób pracujących społecznie i liczby organizacji w 2014 r.	64
2.16.	Struktura osób pracujących społecznie według najważniejszych dziedzin działalności organizacji w 2014 r.	66
2.17.	Udział członków pracujących społecznie wśród ogólnie liczby pracujących społecznie oraz wśród liczby członków organizacji	67
2.18.	Udział kobiet i mężczyzn wśród osób pracujących społecznie według wybranych dziedzin działalności statutowej organizacji w 2014 r.	69
2.19.	Struktura pracy i liczby organizacji non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r. .	71
2.20.	Struktura pracy świadczonej w organizacjach non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r.	72
2.21.	Struktura pracy świadczonej w organizacjach non-profit według wybranych dziedzin działalności organizacji w 2014 r.	73
2.22.	Struktura rejestrowych organizacji non-profit według ich liczby oraz wartości uzyskanych przychodów w 2014 r.	74

2.23.	Struktura rejestrowych organizacji non-profit ze względu na wynik finansowy za 2014 r. .	77
2.24.	Wartość środków finansowych zgromadzonych w poszczególnych grupach organizacji wyróżnionych na podstawie wysokości rocznych przychodów uzyskanych w 2014 r.	81
2.25.	Rejestrowe organizacje non-profit według rodzaju zgłaszanych problemów związanych z prowadzeniem działalności w 2014 r.	83
2.26.	Nierejestrowe przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według najważniejszych zgłaszanych problemów związanych z prowadzeniem działalności w 2014 r.	83
2.27.	Organizacje non-profit zgłaszające występowanie problemów w prowadzonej działalności według rodzaju organizacji w 2014 r.	85
2.28.	Struktura projektodawców EFS w 2014 r.	87
2.29.	Odsetek organizacji będących projektodawcami EFS według rodzaju organizacji w 2014 r.	87
2.30.	Liczba projektów realizowanych w 2014 r. przy wsparciu EFS według rodzaju organizacji	88
2.31.	Struktura projektów EFS realizowanych w 2014 r. według czasu trwania projektu	88
2.32.	Uczestnictwo w projektach współfinansowanych z EFS według rodzaju organizacji i roli w projekcie w 2014 r.	90
2.33.	Struktura organizacji uczestniczących w projektach EFS ze względu na maksymalną rolę w tych projektach w 2014 r.	90
2.34.	Miejsca pracy utworzone, utrzymane i utracone przez organizacje non-profit w związku z udziałem w projektach EFS według maksymalnej roli w tych projektach w 2014 r.	92
3.1.	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje w latach 2010-2014	94
3.2.	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje według rodzaju założyciela w 2014 r.	95
3.3.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według klasy wieku w 2014 r.	96
3.4.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według maksymalnego zasięgu ich działania w 2014 r.	97
3.5.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji podejmujących działania lokalnie (na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy) według rodzaju organizacji w latach 2010-2014	98
3.6.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według rodzaju prowadzonej działalności w 2014 r.	99
3.7.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według najważniejszej dziedziny działalności statutowej w latach 2010-2014	101
3.8.	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje według trzech dziedzin działalności statutowej deklarowanych przez organizacje jako najważniejsze w 2014 r.	103
3.9.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według dziedziny działalności, na którą wydatkowały najwięcej środków w 2010 r., 2012 r. i 2014 r.	104
3.10.	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje według form prowadzenia działalności statutowej w latach 2012-2014	106
3.11.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według podejmowania działań na rzecz odbiorców w 2014 r.	109
3.12.	Organizacja imprez przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje w 2014 r.	114
3.13.	Członkostwa osób fizycznych w badanych stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach w latach 2010-2014	115
3.14.	Struktura liczby członkostw i liczby stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w 2014 r.	116
3.15.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według klasy członkostw (osób fizycznych) w 2014 r.	118
3.16.	Struktura liczby członkostw osób fizycznych oraz mediana liczby członkostw w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według najważniejszej dziedziny działalności organizacji w 2014 r.	119
3.17.	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne zrzeszające osoby prawne według rodzaju organizacji w 2014 r.	121

3.18.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według rodzaju pracy, z której korzystały w 2014 r.	122
3.19.	Pracownicy etatowi stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w latach 2010-2014	124
3.20.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji zatrudniających pracowników etatowych i struktura liczby tych pracowników według klas zatrudnienia w 2014 r.....	125
3.21.	Struktura zatrudnienia pracowników etatowych w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach, a także ich średnia liczba według głównej dziedziny działalności organizacji w 2014 r.	126
3.22.	Struktura pracowników etatowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według poziomu ich wykształcenia w 2014 r.	127
3.23.	Odsetek stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, które korzystały z pracy pozaetatowej w latach 2010-2014	128
3.24.	Organizacje korzystające z pracy społecznej w latach 2010-2014 według rodzaju organizacji	131
3.25.	Struktura liczby osób pracujących społecznie i liczby stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w 2014 r.	132
3.26.	Organizacje korzystające z pracy obywatelskiej lub pracy opłacanej przez inne podmioty w 2014 r. według rodzaju organizacji.....	135
3.27.	Struktura przychodów stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według źródeł przychodów w latach 2010, 2012 i 2014	139
3.28.	Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji ze względu na wynik finansowy za 2014 r.	144
3.29.	Dysponowanie lokalem, samochodem bądź komputerem przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje w 2014 r.	145
3.30.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według rodzaju założyciela w 2014 r. .	148
3.31.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według przynależności do szerszych struktur w 2014 r.	149
3.32.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego w 2014 r. według daty powstania.	149
3.33.	Spółeczne podmioty wyznaniowe według maksymalnego zasięgu prowadzonej działalności w 2014 r.	150
3.34.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według zasięgu działania w 2014 r.	150
3.35.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według rodzaju organu kierowniczego w 2014 r.	151
3.36.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według przeprowadzenia wyborów do władz organizacji w 2014 r.	151
3.37.	Spółeczne podmioty wyznaniowe według rodzaju prowadzonej działalności statutowej w 2014 r.	152
3.38.	Spółeczne podmioty wyznaniowe według dziedzin działalności statutowej w 2014 r.	152
3.39.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według dziedzin działalności w 2014 r.	153
3.40.	Struktura społecznych podmiotów wyznaniowych według dziedziny odpłatnej działalności statutowej w 2014 r.....	154
3.41.	Spółeczne podmioty wyznaniowe i przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według grup, do których kierowały swoje bezpośrednie działania w 2014 r.	154
3.42.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego podejmujące poszczególne rodzaje działań na rzecz osób fizycznych w 2014 r.	155
3.43.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według adresatów działania w 2014 r.	156
3.44.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według częstotliwości spotkań członków w 2014 r.....	158
3.45.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według wyniku finansowego w 2014 r.	160
3.46.	Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego operujące finansami według źródeł przychodowa w 2014 r.	161
3.47.	Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r.	162

3.48.	Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według klas wieku.....	163
3.49.	Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzaju miejscowości, w której miały siedzibę.....	164
3.50.	Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według maksymalnego zasięgu działania.....	164
3.51.	Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzaju działalności.....	166
3.52.	Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według branż, w których działali ich członkowie.....	167
3.53.	Działalność organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego na rzecz poszczególnych grup beneficjentów w 2014 r. według rodzaju organizacji.....	169
3.54.	Struktura członkostw i liczby organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzajów organizacji.....	170
3.55.	Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według klas zatrudnienia.....	173
3.56.	Liczba pracowników etatowych, średnia i mediana w 2010 r., 2012 r. i 2014 r.	174
3.57.	Liczba osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych, średnia i mediana w 2010 r., 2012 r. i 2014 r.	175
3.58.	Kobiety wśród pracujących w organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. wśród pracowników etatowych oraz pracujących na umowy cywilnoprawne według rodzaju organizacji.....	177
3.59.	Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. w podziale na rodzaje organizacji według klas przychodów.....	179
3.60.	Struktura liczby organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego i ich przychodów w 2014 r. według rodzaju organizacji.....	179
3.61.	Struktura przychodów samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. w podziale na rodzaj organizacji.....	181
3.62.	Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego ze względu na wynik finansowy w 2014 r.	183
3.63.	Dysponowanie lokalem, samochodem lub komputerem przez organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzajów organizacji.....	184
3.64.	Struktura dysponowania lokalem przez organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzajów organizacji.....	184
3.65.	Struktura organizacji pracodawców w 2014 r.	187
3.66.	Struktura organizacji pracodawców w 2014 r. według rodzaju założyciela.....	188
3.67.	Struktura organizacji pracodawców w 2014 r. według klasy wieku organizacji.....	188
3.68.	Struktura organizacji pracodawców według maksymalnego zasięgu działania w latach 2010-2014.....	189
3.69.	Organizacje pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014 według rodzajów działalności statutowej.....	189
3.70.	Organizacje pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014 według form działalności statutowej.....	190
3.71.	Działalność na rzecz poszczególnych grup beneficjentów podejmowane przez organizacje pracodawców w 2014 r.....	191
3.72.	Liczba, średnia i mediana członkostw w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014.....	192
3.73.	Struktura członkostwa w organizacjach pracodawców w 2014 r.	192
3.74.	Organizacje pracodawców w 2014 r. według branż działalności zrzeszonych w nich podmiotów.....	193
3.75.	Struktura organizacji pracodawców według rodzaju pracy płatnej, z której korzystali w 2014 r.	194
3.76.	Organizacje pracodawców w 2014 r. według klas przychodów.....	196
3.77.	Przychody w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014.....	196
3.78.	Koszty w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014.....	198
3.79.	Liczba jednostek organizacyjnych związków zawodowych zarejestrowanych w REGON w latach 1997-2014.....	201

3.80.	Liczebność związków zawodowych według rodzaju jednostki w 2014 r.	202
3.81.	Struktura badanych związków zawodowych według miejscowości, w których miały siedzibę w 2014 r.	203
3.82.	Struktura badanych związków zawodowych według klasy wieku w 2014 r.	204
3.83.	Związki zawodowe według form działalności statutowej w 2014 r.	205
3.84.	Struktura związków zawodowych według najważniejszych rodzajów działalności statutowej w 2014 r.	206
3.85.	Udział członkostwa kobiet i mężczyzn w zakładowych organizacjach według sekcji PKD w 2014 r.	208
3.86.	Struktura członkostwa związków zawodowych według rodzaju jednostek związkowych w 2014 r.	208
3.87.	Struktura członkostwa zakładowych organizacji związkowych oraz odsetek uzwiązkowienia pracowników według sekcji PKD w 2014 r.	209
3.88.	Struktura związków zawodowych i liczby ich członków według klas liczby członków w 2014r.	210
3.89.	Odsetek związków zawodowych posiadających pracowników etatowych według rodzaju jednostek związkowych w 2014 r.	212
3.90.	Struktura organizacji i zatrudnienia etatowego w związkach zawodowych według rodzaju organizacji w 2014 r.	212
3.91.	Struktura zatrudnienia etatowego w związkach zawodowych według klas zatrudnienia w 2014 r.	212
3.92.	Struktura osób zatrudnionych w związkach zawodowych według poziomu wykształcenia i rodzaju jednostki w 2014 r.	213
3.93.	Struktura zatrudnienia etatowego i pozaetatowego według rodzaju jednostki w 2014 r.	214
3.94.	Struktura zakładowych organizacji związkowych i zakładów pracy według sektora własności tych zakładów w 2014 r.	214
3.95.	Struktura przychodów i liczebność związków zawodowych według rodzaju jednostki w 2014 r.	216
3.96.	Struktura związków zawodowych według wyniku finansowego oraz rodzaju organizacji w 2014 r.	218
3.97.	Występowanie barier w działalności związków zawodowych w 2014 r.	218
3.98.	Związki zawodowe według rodzajów barier działalności i miejsca w strukturze organizacyjnej w 2014 r.	219
3.99.	Zmiana liczby partii politycznych zarejestrowanych w Ewidencji partii politycznych w Sądzie Okręgowym w Warszawie w latach 2010-2015.....	221
3.100.	Partie polityczne według udziału w badaniu w 2012 r. i 2014 r.	221
3.101.	Formy działalności statutowej prowadzonej przez partie polityczne w 2012 r. i 2014 r.	222
3.102.	Struktura badanych partii politycznych według liczby członków w 2014 r.	224
3.103.	Liczba osób pracujących społecznie w partiach politycznych według rodzaju partii w 2014 r.	226
3.104.	Struktura przychodów partii według ich rodzaju w 2012 r. i 2014 r.	228
3.105.	Liczba partii mających do swojej dyspozycji lokale według charakteru użytkowania w 2014 r.	230
3.106.	Partie posiadające na swój użytek komputery według rodzaju partii w 2014 r.	230
3.107.	Najpoważniejsze problemy w działalności partii w 2012 r. i 2014 r.	231
3.108.	Liczba organizacji, które uzyskały status OPP w danym roku oraz ogólna liczba zarejestrowanych w KRS organizacji ze statusem OPP w latach 2004-2014	234
3.109.	OPP wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych i samorządu gospodarczego w 2014 r.	235
3.110.	Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, podmiotów wyznaniowych prowadzących działalność pożytku publicznego oraz organizacji samorządu gospodarczego według rodzaju prowadzonej działalności w 2014 r.	236
3.111.	Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego według najważniejszej dziedziny działalności w 2014 r.	237

3.112.	Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego według miejsca ich siedziby w 2014 r.	239
3.113.	Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych i samorządu gospodarczego według maksymalnego zasięgu ich działania w 2014 r.	240
3.114.	OPP podejmujące działania lokalnie (na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy) według rodzaju organizacji w 2014 r.	240
3.115.	Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego według klasy uzyskiwanych przychodów w 2014 r.	244
3.116.	Średnia i mediana przychodów OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego w latach 2010-2014.	247
3.117.	Wartość środków pochodzących z 1% podatku dochodowego zgromadzonych w poszczególnych grupach organizacji pożytku publicznego wyróżnionych na podstawie wartości środków z 1% uzyskanych w 2014 r.	249
3.118.	Przekazywanie 1% podatku PIT wśród grup podatników wyróżnionych na podstawie wysokości miesięcznych przychodów brutto uzyskanych w 2014 r.	250
3.119.	Przekazywanie 1% podatku dochodowego wśród poszczególnych grup podatników wyróżnionych na podstawie wieku	251
3.120.	Odsetek OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego według rodzajów wspieranych beneficjentów w 2014 r.	252
3.121.	OPP oraz pozostałe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe oraz samorząd gospodarczy według zgłaszanych problemów związanych z prowadzeniem działalności w 2014 r.	254
4.1.	Średnia i mediana przychodów organizacji non-profit w 2014 r.	278
4.2.	Udział środków przekazanych przez podatników z poszczególnych województw w całkowitej sumie przychodów pochodzących z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych w 2014 r. i średnie wartości dokonanych przekazów	280

Spis map

1.	Aktywne organizacje sektora non-profit według województwa siedziby w 2014 r.	255
2.	Struktura wojewódzka rejestrowych organizacji sektora non-profit w 2014 r.	256
3.	Aktywne organizacje pożytku publicznego według województwa siedziby w 2014 r.	257
4.	Rejestrowe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne według województwa siedziby w 2014 r.	258
5.	Struktura wojewódzka rejestrowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych w 2014 r.	259
6.	Aktywne stowarzyszenia zwykłe według województwa siedziby w 2014 r.	260
7.	Aktywne fundacje według województwa siedziby w 2014 r.	261
8.	Aktywne społeczne podmioty wyznaniowe według województwa siedziby w 2014 r.	262
9.	Aktywne przyparafialne organizacje Kościoła Katolickiego według województwa siedziby w 2013 r.	263
10.	Aktywne organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego według województwa siedziby w 2014 r.	264
11.	Struktura wojewódzka aktywnych organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r.	264
12.	Aktywne organizacje pracodawców według województwa siedziby w 2014 r.	265
13.	Aktywne związki zawodowe według województwa siedziby w 2014 r.	266
14.	Aktywnych partie polityczne według województwa siedziby w 2014 r.	267
15.	Struktura wojewódzka organizacji sektora non-profit według lokalizacji siedziby w 2014 r.	268

16.	Struktura wojewódzka organizacji sektora non-profit według maksymalnego zasięgu działania w 2014 r.	269
17.	Struktura wojewódzka organizacji sektora non-profit według rodzaju działalności w 2014 r.	270
18.	Organizacje sektora non-profit według najczęściej wymienianych problemów w działalności w 2014 r.	271
19.	Członkostwa na 10 tys. mieszkańców oraz mediana członkostw w organizacjach non-profit obejmujących swoim zasięgiem co najwyżej województwo w 2014 r.	272
20.	Struktura członkostwa związków zawodowych i udział członków w liczbie dorosłych mieszkańców według województw w 2014 r.	272
21.	Struktura rejestrowych organizacji non-profit w województwach według korzystania z pracy płatnej w 2014 r.	274
22.	Struktura oraz mediana osób pracujących społecznie w organizacjach non-profit obejmujących swoim zasięgiem co najwyżej województwo w 2014 r.	275
23.	Struktura oraz mediana liczby pracowników zatrudnionych etatowo w rejestrowych organizacjach non-profit na dzień 31.12.2014 r.	276
24.	Struktura rejestrowych organizacji non-profit według klas przychodów w 2014 r.	277
25.	Struktura przychodów organizacji non-profit według ich źródeł w 2014 r.	279

Spis rysunków

1.1.	Schemat klasyfikacji sektorowej według stopnia formalizacji, upaństwowienia i zyskowności analizowanych podmiotów	16
3.1.	Związki zawodowe według typów struktury w 2014 r.	203

Rozdział 1.

Metodologia badań na formularzach serii SOF za 2014 r.

1.1. Sektor non-profit a badana populacja

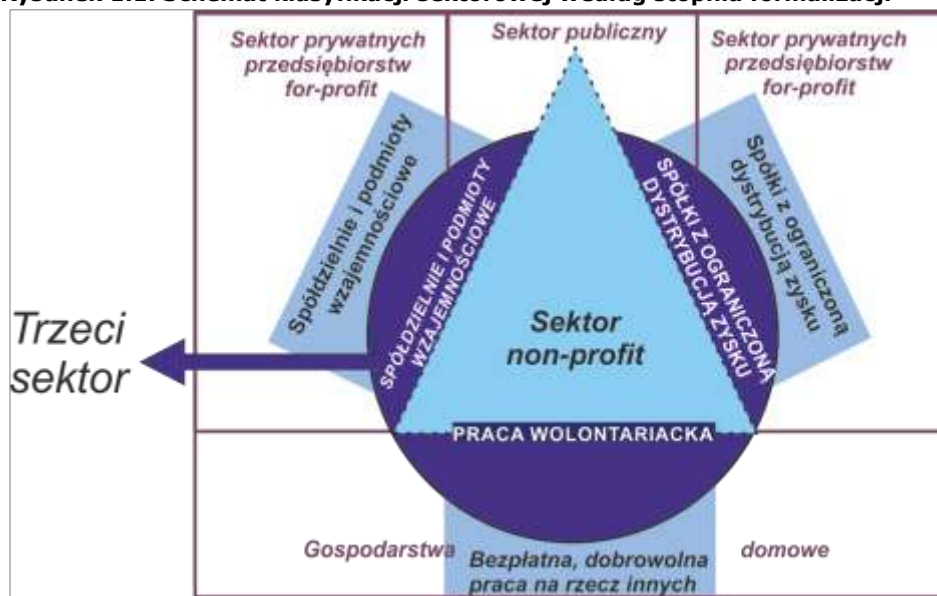
1.1.1 Koncepcja trzeciego sektora i jej definicja operacyjna jako sektora non-profit

Zgodnie z klasyczną koncepcją A. Etzioniego bazującą na analizie zróżnicowania struktur organizacyjnych, trzeci sektor stanowi specyficzną zbiorowość odrębną od sektora państwowego (ang. *state*) i komercyjnego (ang. *market*). O ile działanie struktur państwa opiera się na zasadzie administracyjnej hierarchii i możliwości zastosowania przymusu, a działanie przedsiębiorstw oraz ich personelu nakierowane jest na maksymalizację zarobku, o tyle działanie trzeciego sektora odwołuje się do dobrowolnego zaangażowania jednostek opartego na wspólnych wartościach, a ponadto bazuje na różnorodnych formach partnerskiej komunikacji. Zdaniem Etzioniego cechy te powodują, że trzeci sektor ma większą niż inne sektory zdolność dostarczania elastycznych i tanich usług publicznych^{1,2}.

Ani koncepcja Etzioniego, ani dominujące współcześnie definicje trzeciego sektora nie pozwalają jednak na jednoznaczne wytyczenie zakresu podmiotowego tego sektora, gdyż określenie jego granic jest silnie związane z kontekstem instytucjonalnym oraz społeczno-kulturowym danego kraju czy regionu. Większość badaczy posługuje się dość ogólnymi definicjami przyjmując, że trzeci sektor odnosi się do odrębnej od sektora państwowego i biznesowego zbiorowości autonomicznych podmiotów organizacyjnych, a nawet do działalności mniej sformalizowanych grup i jednostek, które funkcjonują niezależnie od sfery życia rodzinnego. Dla potrzeb badań porównawczych dotyczących trzeciego sektora często wykorzystuje się przyjętą jako międzynarodowy standard, a jednocześnie bardziej precyzyjną definicję operacyjną sektora non-profit, który to sektor – zależnie od lokalnych uwarunkowań oraz ich interpretacji - uznawany jest za całość lub centralną część trzeciego sektora. Relacje między trzecim sektorem, sektorem non-profit, sektorem państwowym, sektorem biznesowym oraz sferą życia rodzinnego przedstawiono na schemacie poniżej.

¹ Etzioni A., *The third sector and domestic missions*. Public Administration Review, 33(4), 1973, s. 314–323.

² Etzioni A., *A Comparative Analysis of Complex Organizations: On Power, Involvement and their Correlates*, Nowy Jork: The Free Press of Glencoe 1961.

Rysunek 1.1. Schemat klasyfikacji sektorowej według stopnia formalizacji

Adaptacja koncepcji Victora A. Pestoffa *Third sector and co-operative services. From determination to privatization*, Journal of Consumer Policy, 15 (1), przedstawionej w zmodyfikowanej wersji w: Adalbert Evers, Jean-Louis Laville *The Third Sector in Europe*, Edward Elgar Publishing, Northampton, s. 17.

Definicję sektora non-profit wypracowano w ramach *Johns Hopkins Comparative Non-profit Sector Project*, w którym w latach 90-tych XX wieku uczestniczyło ponad 30 krajów, w tym Polska³. Definicja ta została następnie zastosowana w wydany przez Biuro Statystyczne ONZ podręczniku *Handbook on Non-profit Institutions in the System of National Accounts*. Zgodnie z nią do sektora non-profit zalicza się podmioty, które:

- 1) są w odpowiednim stopniu sformalizowane (np. w wyniku zarejestrowania we właściwym urzędzie) lub przynajmniej ich cele, sposób działania i struktura mają charakter trwały,
- 2) są instytucjonalnie odrębne od administracji publicznej,
- 3) mają charakter niezarobkowy (działają nie dla zysku i nie rozdzielają ewentualnej nadwyżki między swoich członków, pracowników itp.),
- 4) są samorządne (władze i kierunki działania określone są wewnątrz organizacji),
- 5) charakteryzują się dobrowolnością uczestnictwa w działalności organizacji⁴.

W Polsce wymogi powyższej definicji spełnia wiele rodzajów podmiotów. W krajowej literaturze sektor non-profit jest często utożsamiany z funkcjonującym na gruncie polskiego prawa pojęciem organizacji pozarządowej, zdefiniowanym w *ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. Zawarta w ustawie definicja organizacji

³ Zob. Leś E., Nałęcz S., Toepler S., Wygnański J., Salamon L., *Poland: A Partial View*, w: Salamon L.M. i inni, *Global Civil Society: Dimensions of the Nonprofit Sector*, Baltimore, MD: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 1999 oraz Leś E., Nałęcz S., Sokołowski W., Toepler S., Salamon L., *Poland*, w: Salamon L.M. i inni *Global Civil Society Volume Two. Dimensions of the Nonprofit Sector*. Bloomfield: Kumarian Press 2004.

⁴ *Handbook on Non-profit Institutions in the System of National Accounts*, Nowy Jork: Departament Spraw Ekonomicznych i Społecznych ONZ 2003.

pozarządowych w dużej części pokrywa się z przytoczoną powyżej definicją sektora non-profit, powołując się na jej trzy podstawowe kryteria:

- 1) charakter formalny (*osoby prawne lub jednostki nieposiadające osobowości prawnej utworzone na podstawie przepisów ustaw*),
- 2) separacja od administracji publicznej (*organizacjami pozarządowymi są, niebędące jednostkami sektora finansów publicznych, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych*),
- 3) charakter niezarobkowy (*niedziałające w celu osiągnięcia zysku*)⁵.

W oparciu o te przepisy oraz interpretację całej ustawy do organizacji pozarządowych zalicza się:

- fundacje,
- stowarzyszenia,
- inne organizacje społeczne podobne do stowarzyszeń, działające jednak na mocy ustaw branżowych lub umów międzynarodowych, jak np. koła łowieckie, rady rodziców lub Polski Czerwony Krzyż,
- organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, takie jak kółka rolnicze i koła gospodyń wiejskich, izby i zrzeszenia branżowe, cechy, organizacje samorządu zawodowego zawodów zaufania publicznego,
- organizacje pracodawców,
- związki zawodowe,
- partie polityczne.

Ustawa wskazuje dodatkowo grupę organizacji zrównanych w zakresie uprawnień z organizacjami pozarządowymi, które choć spełniają wymogi powyższej definicji nie są organizacjami pozarządowymi. Są to osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego⁶.

1.1.2 Podmioty wyznaniowe prowadzące działalność o charakterze pożytku publicznego

Funkcjonowanie związków wyznaniowych w Polsce ma swoje podstawy w regulacjach prawnych. Zgodnie z artykułem art. 25 Konstytucji RP z 1997 r. stosunki państwa i związków wyznaniowych na terenie Rzeczypospolitej *kształtowane są na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności*, jak również *współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego*⁷. Relacje państwa i związków wyznaniowych reguluje *Ustawa o gwarancjach wolności sumienia i wyznania z 1989 r.*⁸ oraz tzw. ustawy kościelne podpisane przez Rzeczpospolitą z 15 kościołami i związkami wyznaniowymi działającymi na terenie RP, ponadto w przypadku Kościoła katolickiego podpisany

⁵ Zgodnie z art. 3 ust. 2 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie uchwalonej dnia 24 kwietnia 2003 r. (Dz.U. 2003, nr 96, poz. 873 z późniejszymi zmianami).

⁶ Szersza informacja o jednostkach działających w ramach kościołów i związków wyznaniowych znajduje się w kolejnym podrozdziale.

⁷ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

⁸ Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, Dz.U. 1989 nr 29 poz. 155.

w 1993 r., a ratyfikowany w 1998 r. Konkordat między Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską⁹.

Na podstawie prawa związki wyznaniowe mogą tworzyć nie tylko wspólnoty religijne zakładane w celu wyznawania i szerzenia wiary religijnej, ale również prowadzić działalność służącą celom humanitarnym, charytatywno-opiekuńczym, naukowym i oświatowo-wychowawczym. Państwo polskie przyznało związkom wyznaniowym prawo do swobodnego zrzeszania w celu realizacji zadań wynikających z misji związków wyznaniowych. W Kościele katolickim na mocy *Ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej* z 17 maja 1989 r.¹⁰ w ramach kościelnych osób prawnych mogą działać organizacje kościelne (art. 34). Do takich organizacji kościelnych nie stosuje się prawa o stowarzyszeniach. Podobne regulacje znalazły swoje miejsce w analogicznych ustawach dotyczących innych związków wyznaniowych w Polsce.

Podmioty kościelne, jak wcześniej wspomniano, w świetle *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* z dnia 24 kwietnia 2003 r. nie są organizacjami pozarządowymi. Jednocześnie, zgodnie z zapisami tej ustawy, jeśli prowadzą działalność pożytku publicznego, mogą korzystać z praw przysługujących organizacjom pozarządowym. Choć również jednostki prowadzące działalność misyjną kościołów i związków wyznaniowych mieszczą się w zakresie podmiotowym sektora non-profit, to badaniami omawianymi w niniejszej publikacji objęto dwa rodzaje podmiotów: (1) społeczne jednostki wyznaniowe, czyli podmioty wyznaniowe, których działalność ma charakter społeczny działające w obrębie wszystkich funkcjonujących w kraju wyznań oraz (2) przyparafialane organizacje Kościoła katolickiego, mające głównie charakter stowarzyszeniowy¹¹.

Do pierwszej kategorii należą podmioty, które są zarejestrowane w rejestrze gospodarki narodowej (REGON). W drugiej kategorii podmiotów znajdują się jednostki, które działają w obrębie kościelnych podmiotów prawnych i nie posiadają osobowości cywilno-prawnej.

1.1.3 Typy podmiotów sektora non-profit a rodzaje organizacji objętych badaniami na formularzach serii SOF

Główny Urząd Statystyczny w swoich badaniach jako podstawę przyjął przytoczoną w części 1.1.1. rekomendowaną przez ONZ międzynarodową statystyczną definicję sektora non-profit, obejmującą na gruncie polskiego porządku prawnego

⁹ Dz.U. 1998 nr 51 poz. 318

¹⁰ Dz.U. 1989 nr 29.

¹¹ Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego nie wyczerpują pełnego zakresu lokalnych jednostek struktur wyznaniowych w Polsce. Stanowią jednak jego zasadniczą część. Zgodnie z danymi Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. zdecydowana większość Polaków (od 88% do 96% w zależności od obranej metody uwzględniania brakujących danych) zadeklarowała przynależność do Kościoła katolickiego (Por. Główny Urząd Statystyczny, *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013, s. 99-101). W 2013 r. liczba parafii katolickich w Polsce obrządku łacińskiego i grecko-katolickiego, (nie wliczając samodzielnych ośrodków duszpasterskich) wynosiła 10339. Lokalne struktury administracyjne innych wyznań (np. parafie, zbory, gminy) są zdecydowanie mniej liczne. Przykładowo parafii drugiego pod względem liczby wyznawców wyznania w Polsce – Kościoła prawosławnego w 2013 r. było w Polsce 236.

zarówno organizacje pozarządowe, jak i jednostki kościelne prowadzące działalność o charakterze pożytku publicznego.

W Polsce można wskazać wiele form organizacyjno-prawnych spełniających kryteria definicji sektora non-profit. Poszczególne typy podmiotów różnią się od siebie poziomem formalizacji. Organizacje non-profit, które dysponują znaczną bazą społeczną lub ekonomiczną są także na ogół w wysokim stopniu sformalizowane. Wiąże się to z ich funkcjonowaniem w różnego rodzaju urzędowych rejestrach, co ma duże znaczenie dla statystyki, gdyż rejestry mogą stanowić podstawę tworzenia operatów do badań statystycznych.

Podmioty mające własną osobowość prawną są z reguły wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego. Dotyczy to fundacji, stowarzyszeń rejestrowych, związków stowarzyszeń, samodzielnych organizacji związków zawodowych, organizacji pracodawców, organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego. Inne typy podmiotów non-profit są rejestrowane bądź zgłaszane w odpowiednich organach administracji publicznej w związku ze swoją formą prawną lub dziedziną działalności, przy czym niektóre z nich uzyskują wówczas pełną podmiotowość prawną, zaś inne - status jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej.

Osobowość prawną otrzymują:

- uczniowskie kluby sportowe i inne kluby sportowe, których statuty nie przewidują prowadzenia działalności gospodarczej – po zarejestrowaniu się w ewidencji prowadzonej przez starostę powiatu,
- partie polityczne – po wpisaniu do Ewidencji partii politycznych prowadzonej przez Sąd Okręgowy w Warszawie,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz ich wyodrębnione jednostki – w wyniku wpisania do Rejestru Kościołów i innych związków wyznaniowych prowadzonego przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji,
- jednostki organizacyjne związków zawodowych po wpisaniu do rejestru prowadzonego przez dany związek zawodowy, jeśli jego statut to przewiduje.

Dodatkowo wszystkie rodzaje organizacji posiadających osobowość prawną powinny być wpisane do prowadzonego przez GUS Rejestru Podmiotów Gospodarki Narodowej REGON.

W związku z potrzebą posiadania operatu do badań, a także wagą poszczególnych typów podmiotów w życiu społeczno-gospodarczym badaniami statystycznymi objęto te rodzaje organizacji, które były najbardziej zinstytucjonalizowane. Stopień pokrycia sektora non-profit ze zrealizowanymi za 2014 r. badaniami statystycznymi przedstawiono w tablicy 1.1. Ponadto rozwój badań sektora non-profit w polskiej statystyce publicznej został zaplanowany jako wieloetapowy proces, który rozpoczął się w 2009 r. od badania fundacji, stowarzyszeń oraz społecznych podmiotów wyznaniowych na formularzu SOF-1, a zakończył badaniem związków zawodowych (SOF-2/SOF-2F) w 2015 r.¹².

¹² W 2009 r. Rada Statystyki przyjęła przygotowaną przez Dep. Badań Społecznych GUS *Strategię rozwoju badań statystyki publicznej w zakresie trzeciego sektora i kapitału społecznego*.

Tablica 1.1. Sektor non-profit w badaniach statystycznych na formularzach SOF

SYMBOL FORMULARZA	SOF -1	SOF -2/ SOF -2F	SOF -3	SOF -4	SOF -K	Nieobjęte badaniami SOF
Rodzaje podmiotów						
fundacje						
stowarzyszenia mające osobowość prawną, w tym także kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne, związki stowarzyszeń						
stowarzyszenia zwykłe*						
inne organizacje społeczne podobne do stowarzyszeń, mające osobowość prawną, działające na mocy ustaw branżowych lub umów międzynarodowych (np. koła łowieckie, PCK, PZW, PZD)						
inne organizacje społeczne podobne do stowarzyszeń, niemające osobowości prawnej, działające jednak na mocy ustaw branżowych (np. rady rodziców, rady pracowników, samorządy uczniowskie)						
organizacje pracodawców						
organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego np. kółka rolnicze, izby, cechy, zrzeszenia						
związki zawodowe						
partie polityczne						
społeczne podmioty wyznaniowe - jednostki kościelne lub wyznaniowe będące placówkami świadczącymi usługi społeczne (np. szkoły katolickie) albo organizacjami członkowskimi (np. Akcja Katolicka)						
kościół i związki wyznaniowe - przedstawicielstwa krajowe						
wspólnoty działające w ramach lokalnych jednostek kościoła (np. kółko różańcowe, chór)						
pracownicze kasy zapomogowo - pożyczkowe						

* W oparciu o dane pozyskane ze starostw powiatowych i od prezydentów miast na prawach powiatów w ramach badań GUS ustalono jedynie liczbę aktywnych na terenie kraju stowarzyszeń zwykłych.

Obowiązek sprawozdawczy poszczególnych typów organizacji non-profit określony został w *Programie badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2014*¹³, w ramach czterech badań:

- 1) *Fundacje i stowarzyszenia oraz społeczne jednostki Kościoła katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych* (formularz SOF-1),
- 2) *Organizacje pracodawców oraz samorządu gospodarczego i zawodowego* (formularz SOF-4),
- 3) *Partie polityczne* (formularz SOF-3),
- 4) *Działalność związków zawodowych i jej uwarunkowania społeczno-ekonomiczne* (formularze SOF-2 i SOF-2F).

Określone w ww. kartach badań obowiązki sprawozdawcze objęły posiadające osobowość prawną podmioty gospodarki narodowej o następujących formach prawnych:

- w zakresie sprawozdania SOF-1:
 - fundacje, działające na podstawie *Ustawy z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach*,
 - stowarzyszenia, działające na podstawie *Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach*, czyli obok typowych stowarzyszeń także związki stowarzyszeń, ochotnicze straże pożarne, uczniowskie kluby sportowe, inne kluby sportowe i związki sportowe,
 - organizacje społeczne podobne do stowarzyszeń, tzn. jednostki, do których w pewnych zakresach stosuje się *Prawo o stowarzyszeniach*, lecz ich funkcjonowanie regulują odrębne ustawy, np. Polski Czerwony Krzyż, Polski Związek Działkowców, Polski Związek Łowiecki i koła łowieckie,
 - jednostki organizacyjne Kościoła katolickiego oraz innych kościołów i związków wyznaniowych, których działalność miała charakter społeczny, funkcjonujące w oparciu o przepisy normujące stosunek państwa do danego kościoła lub związku wyznaniowego lub *ustawę o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*¹⁴.
- w zakresie sprawozdania SOF-4:
 - organizacje pracodawców, działające na podstawie *Ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców*,
 - organizacje samorządu gospodarczego, działające na podstawie *Ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o izbach gospodarczych* i *Ustawy z dnia 22 marca 1989 r. o rzemiośle*,
 - organizacje samorządu zawodowego rolników, działające na podstawie *Ustawy z dnia 14 grudnia 1995 r. o izbach rolniczych* i *Ustawy z dnia 8 października 1982 r. o społeczno-zawodowych organizacjach rolników*,
 - organizacje samorządu zawodowego niektórych przedsiębiorców, działające na podstawie *Ustawy z dnia 30 maja 1989 r. o samorządzie zawodowym niektórych przedsiębiorców*, w tym w szczególności przedsiębiorców prowadzących działalność w zakresie transportu, handlu, gastronomii i usług,

¹³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 lipca 2011 r. w sprawie programu badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2012 (Dz. U. Nr 173, poz. 1030, z późn. zm.).

¹⁴ Badaniem nie zostały objęte jednostki tworzące strukturę i administrację kościołów (np. parafie, zbory, zakony, kurie biskupie, seminaria duchowne), lecz wyłącznie jednostki prowadzące działalność o charakterze pożytku publicznego.

- organizacje samorządu zawodowego, które powstały na mocy odrębnych ustaw na podstawie art. 17 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w tym np. samorządy zawodów medycznych i prawniczych,
- w zakresie sprawozdania SOF-3 – partie polityczne, działające na podstawie *Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych*,
- w zakresie sprawozdania SOF-2 – związki zawodowe, działające na podstawie *Ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o związkach zawodowych* oraz *Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. o związkach zawodowych rolników indywidualnych*.

Dodatkowo w ramach badania *Fundacje i stowarzyszenia oraz społeczne jednostki Kościoła katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych* Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC (ISKK) przeprowadził badanie wspólnot i inicjatyw przyparafialnych (SOF-K), które objęło nierejestrowe organizacje działające w ramach parafii Kościoła katolickiego.

1.2 Kartoteki do badań na formularzach SOF-1, SOF-2, SOF- 3 i SOF-4 oraz ich aktualizacja

1.2.1 Dobór jednostek do kartotek SOF za 2014 r.

Operat do badań SOF stanowiła Baza Jednostek Statystycznych (BJS)¹⁵, z której wybrane zostały organizacje non-profit posiadające osobowość prawną, charakteryzujące się formą prawną zgodną z zakresem podmiotowym badań na formularzach SOF¹⁶, a także mające określony w BJS stan aktywności prawno-ekonomicznej jako:

- jednostka aktywna – prowadząca działalność,
- jednostka nieaktywna – nieprowadząca działalności, ale przygotowująca się do jej rozpoczęcia¹⁷.

Z tak określonej zbiorowości do kartoteki badania SOF-1 wybrane zostały wszystkie:

- 1) jednostki, które miały zarejestrowaną działalność gospodarczą,
- 2) jednostki posiadające status organizacji pożytku publicznego (OPP),
- 3) projektodawcy Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS),
- 4) jednostki zatrudniające powyżej 5 osób,

¹⁵ Jest to baza danych utworzona w oparciu o rejestr REGON, różniąc się jednak od niego tym, że bez wniosku podmiotu zarejestrowanego jest aktualizowana danymi z badań oraz w oparciu o źródła administracyjne.

¹⁶ Wymienione zostały w poprzednim podrozdziale.

¹⁷ Ponadto do operatu badania SOF-1 dodano następujące podmioty:

- społeczne podmioty wyznaniowe, tj. zarejestrowane w REGON jednostki prawne lub lokalne kościołów i związków wyznaniowych, prowadzące działalność społeczną,
- kluby sportowe działające w formie stowarzyszenia, w tym uczniowskie kluby sportowe, które:
 - nie były zarejestrowane w REGON, jednak były zarejestrowane w ewidencjach prowadzonych w starostwach powiatowych i jako takie były włączone do BJS przy aktualizacji operatu na potrzeby prowadzonego przez GUS badania sportu, z wykorzystaniem formularza KFT-1 – *Sprawozdanie z działalności klubu sportowego*,
 - figurowały w REGON jako jednostki bez osobowości prawnej.

- 5) wodne ochotnicze pogotowia ratunkowe, górskie ochotnicze pogotowia ratunkowe i Tatrzańskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe,
 - 6) jednostki, które miały zawarte kontrakty z NFZ,
 - 7) jednostki występujące w operacie badań dotyczących pomocy społecznej, realizowanych na formularzach PS-01, PS-03 i OD-1,
 - 8) jednostki prowadzące centra integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej i warsztaty terapii zajęciowej,
 - 9) jednostki występujące w operacie badań serii K (K-01, K-02, K-05, K-07, K-08) dotyczących kultury,
 - 10) społeczne podmioty wyznaniowe,
 - 11) jednostki prowadzące placówki oświatowe według bazy System Informacji Oświatowej,
 - 12) stowarzyszenia mniejszości narodowych, etnicznych i cudzoziemców.
- Z pozostałej części operatu wylosowana została próba losowa jednostek reprezentatywna w obrębie każdego województwa i formy prawnej.

Tablica 1.2. Liczba jednostek w operacie i kartotece badania SOF-1 według rodzaju organizacji za 2014 r.

Wyszczególnienie		Liczba organizacji (w tys.)			
		operat	kartoteka SOF - 1		
			razem	dobór celowy	próba
OGÓŁEM		111,0	33,5	20,5	13,0
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	razem	92,5	21,9	13,5	8,5
	typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	51,1	15,0	10,6	4,4
	stowarzyszenia sportowe	23,0	4,5	2,4	2,2
	ochotnicze straże pożarne	15,9	2,0	0,5	1,5
	koła łowieckie	2,6	0,4	0,0	0,4
Fundacje		16,3	9,4	4,8	4,5
Społeczne podmioty wyznaniowe		2,2	2,2	2,2	-

Próba losowa miała charakter warstwowy, przy czym dobór do warstw nie był proporcjonalny. Warstwy stanowiły województwa, z wydzieleniem największych miast (powyżej 500 tys. mieszkańców) tj.: Warszawy, Krakowa, Łodzi, Wrocławia i Poznania (21 grup) oraz formy prawne (2 grupy, tj. fundacje oraz stowarzyszenia i inne organizacje społeczne). Społeczne podmioty wyznaniowe, ze względu na niewielką liczebność, zostały w całości zakwalifikowane do badania. W ramach warstwy stowarzyszeń proporcjonalnie losowane były ochotnicze straże pożarne, koła łowieckie, stowarzyszenia sportowe oraz pozostałe organizacje. Liczebność próby została ustalona przy założeniu, że względny błąd standardowy szacowanych parametrów nie powinien przekroczyć 5%. Ze względu na założony 15% udział jednostek nieaktywnych, w każdej z warstw zostało wylosowanych o 20% więcej jednostek. Po wylosowaniu próby według wyżej określonych założeń zweryfikowano, czy znalazła się w niej odpowiednia do otrzymania reprezentatywnych danych liczebność jednostek z poszczególnych klas

zatrudnienia (0, 1-5) i kategorii lokalizacji jednostki (gminy: miejska, wiejska, miejsko-wiejska). Ostatecznie kartoteka SOF-1 uwzględniająca zarówno dobór celowy, jak i losowy, stanowiła 30% liczebności jednostek w operacji.

Badanie na formularzu SOF-4 miało charakter pełny, więc wszystkie jednostki wybrane z operatu zostały włączone do kartoteki badania.

Tablica 1.3. Liczba jednostek w kartotece badania SOF-4 według rodzaju organizacji za 2014 r.

Wyszczególnienie	Liczba organizacji (w tys.) ^a
OGÓŁEM	3,9
Samorządy zawodowe rolników	2,3
w tym kółka rolnicze	1,7
Pozostałe organizacje samorządu zawodowego	0,3
Samorządy gospodarcze	0,9
Organizacje pracodawców	0,3

^a Ze względu na zaokrąglenia poszczególne wartości w kolumnie nie sumują się dokładnie do liczby ogółem.

Z kolei badaniem realizowanym na formularzu SOF-3 objęto 73 partie będące w ewidencji partii politycznych, potocznie zwanej rejestrem partii politycznych. Ewidencję prowadzi Sąd Okręgowy w Warszawie, a wpis do niej jest wymagany do uzyskania przez partię polityczną osobowości prawnej. Dodatkowo warunkiem umożliwiającym partii uczestniczenie w wyborach jest przedstawienie odpisu z ewidencji.

Podstawą do stworzenia kartoteki do badania związków zawodowych na formularzu SOF-2 był BJS. Badanie miało charakter pełny, lecz ze względu na wieloletnią przerwę od poprzedniego badania tej zbiorowości, przed ostatecznym wyborem jednostek do badania konieczny był szereg prac weryfikujących faktyczną aktywność poszczególnych związków, co szerzej przedstawione jest w kolejnej części podrozdziału. Ostatecznie w kartotece znalazło się 15,2 tys. podmiotów.

Po zakończeniu edycji badania na formularzu SOF-2, dodatkowy formularz SOF-2F zobowiązane były wypełnić te jednostki, które w sprawozdaniu wykazały, że prowadziły działalność gospodarczą lub zatrudniały pracowników na podstawie stosunku pracy bądź poniosły koszty przekraczające 100 tys. zł. Takich podmiotów było 0,6 tys. (jedynie 3,9% kartoteki badania SOF-2).

1.2.2 Aktualizacja zmiennych w BJS i kartotekach

Wykorzystywane do tworzenia kartotek zmienne w BJS są systematycznie aktualizowane danymi pozyskiwanymi w kolejnych edycjach badań, a także danymi pochodzącymi ze źródeł administracyjnych (rejestr REGON, Krajowy Rejestr Sądowy, ZUS itp.). Szczególnie pomocne w aktualizacji danych teledadresowych oraz ustaleniu aktywności badanych podmiotów były zapisy w ewidencjach stowarzyszeń, których prowadzenie wynika z uprawnień nadzorczych starostów (i prezydentów miast na

prawach powiatu) nad stowarzyszeniami, a także rejestry klubów sportowych i uczniowskich klubów sportowych, prowadzone przez wspomniane organy. Ponadto źródła te dostarczyły informacji o organizacjach nierejestrowych, tj. stowarzyszeniach zwykłych.

Niemniej jednak przed realizacją tej edycji badań na formularzach SOF-1 i SOF-4 pod koniec 2014 r. podjęto szereg dodatkowych działań aktualizacyjnych, tak by operat zawierał możliwie najaktualniejsze informacje. Do tego celu wykorzystano zbiory z:

- *Rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej* Ministerstwa Sprawiedliwości,
- *Systemu Informacji Podatkowej* Ministerstwa Finansów,
- *Centralnego Rejestru Płatników Składek* oraz *Centralnego Rejestru Ubezpieczonych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych*,
- Ewidencji stowarzyszeń aktualizowanych przez starostwa powiatowe i miasta na prawach powiatu.

Dodatkowo przy jednostkowej weryfikacji korzystano z informacji zamieszczonych:

- w wykazach organizacji pozarządowych prowadzonych przez gminy,
- na stronach internetowych poszczególnych organizacji.

Na podstawie tych danych aktualizowano dane kontaktowe takie jak: telefony oraz adresy, w tym adresy e-mail. Zmiany te na bieżąco były wprowadzane do BJS. Na podstawie zapisów w *Rejestrze stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej* aktualizowano również stan aktywności prawno-ekonomicznej (w oparciu o informacje o wykreśleniu oraz stanie likwidacji).

Kolejnym etapem było zasilenie kartotek zmiennymi pochodzącymi bezpośrednio z administracyjnych rejestrów. Ze względu na dobór celowy do badania SOF-1 na podstawie *Rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej* KRS ustalono, które podmioty posiadały status OPP, zaś w oparciu o *Rejestr przedsiębiorców* KRS określono, czy organizacja miała prawo prowadzić działalność gospodarczą. *Krajowy System Informatyczny SIMIK 07-13* Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju pozwolił natomiast oznaczyć jednostki, które były projektodawcami EFS. Wykorzystano też System Informacji Oświatowej, żeby ustalić, które z podmiotów prowadziły jednostki oświatowe.

Przed realizacją badania związków zawodowych (SOF-2) przeprowadzono kilkietapowe prace związane z opracowaniem kartoteki. Ze względu na to, że nie były prowadzone systematyczne badania statystyczne organizacji związkowych okazało się, że duża część organizacji zarejestrowanych w rejestrze REGON faktycznie nie prowadziła działalności. W pierwszej kolejności były więc prowadzone prace aktualizacyjne.

Na podstawie Bazy Jednostek Statystycznych utworzono listę, która następnie została zaktualizowana o dane z KRS. Po aktualizacji w bazie znajdowało się 19,0 tys. organizacji związkowych. Pod koniec 2013 r. została przeprowadzona przez statystyków weryfikacja stanu aktywności prawno-ekonomicznej tych podmiotów, a także aktualizacja danych kontaktowych. Pracownicy Urzędu Statystycznego w Krakowie kontaktowali się telefonicznie z organizacjami i zakładami pracy, w których działały związki zawodowe. Ta praca pozwoliła na wykluczenie z bazy podmiotów nieaktywnych.

1.3 Formularze do badań

Wdrażane przez GUS stopniowo w latach 2009-2015 formularze serii SOF adresowane były do kolejnych grup podmiotów sektora non-profit.

Formularze te z jednej strony zapewniają spójność między sobą dla kluczowych zmiennych społeczno-ekonomicznych, a z drugiej strony uwzględniają szereg pytań dostosowanych do poszczególnych grup podmiotów, co pozwala charakteryzować ich specyfikę.

Formularz SOF-1 za 2014 r. obejmował informacje dotyczące:

- dziedziny, zasięgu, formy i charakteru działalności jednostki sprawozdawczej (dział I),
- uczestnictwa w projektach Europejskiego Funduszu Społecznego (dział II),
- rodzaju i liczby beneficjentów działalności jednostki sprawozdawczej oraz o rodzaju działań podejmowanych na rzecz odbiorców indywidualnych (dział III),
- członków i wolontariuszy oraz ich pracy społecznej (dział IV),
- zatrudnienia na podstawie stosunku pracy oraz pracy w ramach umów cywilnoprawnych (dział V),
- przychodów i kosztów prowadzenia działalności (dział VI),
- posiadania środków trwałych, poniesionych nakładów inwestycyjnych oraz otrzymanych darów rzeczowych (dział VII),
- warunków prowadzenia działalności (dział VIII),
- danych teleadresowych.

Struktura formularza SOF-3 oraz SOF-4 za 2014 r. była spójna ze strukturą formularza SOF-1. Jednak ze względu na specyfikę działalności partii politycznych, a także organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego oraz organizacji pracodawców część pytań była inna. W SOF-4 inaczej niż w SOF-1 skonstruowane zostały pytania:

- o rodzaj i formę działalności statutowej (dział I),
- o odbiorców działań jednostki (dział II).

Natomiast w SOF-3 inaczej niż w SOF-1 skonstruowana została treść pytań:

- o formę działalności statutowej (dział I),
- o przychody i koszty partii (dział IV).

Ponadto w formularzu SOF-3 znalazły się dodatkowe pytania o współpracę partii oraz o jednostki terenowe i młodzieżówki partii.

Najmniej spójny ze strukturą formularza SOF-1 był formularz SOF-2, którego podstawowym okresem referencyjnym był dzień 30.09.2014 r. Formularz ten obejmował następujące działy:

1. Stan aktywności jednostki;
2. Bariery działalności;
3. Formy i rodzaje działalności jednostki;
4. Usytuowanie jednostki w strukturach;
5. Zakładowa lub międz Zakładowa organizacja związkowa;
6. Federacja, konfederacja związków zawodowych;
7. Związek zawodowy rolników indywidualnych;
8. Oddelegowani do pracy w związku, pracujący społecznie, zatrudnieni w związku;
9. Koszty działalności;

10. Dane ewidencyjne.

Formularz SOF-2 pokrył się zatem tylko częściowo z formularzem SOF-1 w zakresie pytań o: bariery działalności, członkostwo i pracę społeczną.

Dodatkowo wybrane ze względu na swój potencjał ekonomiczny jednostki organizacyjne związków zawodowych zobowiązane były w 2015 r. złożyć *Sprawozdanie o finansowych uwarunkowaniach działalności związków zawodowych za 2014 r.* (SOF-2F). Sprawozdanie to obejmowało pytania z zakresu zatrudnienia na podstawie stosunku pracy oraz pracy w ramach umów cywilno-prawnych, spójne z SOF-1, SOF-3 i SOF-4, a także dotyczące przychodów i kosztów prowadzenia działalności.

Formularze SOF-1, SOF-3 oraz SOF-4 za 2014 r. nie różniły się w zasadniczy sposób od formularzy z poprzedniej edycji badania (za 2012 r.). Głównym powodem braku znaczących modyfikacji formularzy było zachowanie spójności metodologicznej i zapewnienie porównywalności danych pomiędzy edycjami badań.

W stosunku do poprzedniej edycji w formularzach SOF-1 oraz SOF-4 zrezygnowano z pytania o współpracę z administracją publiczną oraz działalność w ramach porozumień organizacji, gdyż pytania te pokrywały się z formularzem SOF-5 *Sprawozdanie o współpracy, zarządzaniu i działalności informacyjnej wybranych organizacji non-profit*, które było realizowane za 2013 r. i za 2015 r. W formularzu SOF-4 zrezygnowano również z pytań o rodzaj jednostki oraz pola działalności statutowej ze względu na niską jakość uzyskiwanych odpowiedzi. Natomiast w formularzu SOF-3 nieznaczne zmiany dotyczyły doprecyzowania treści pytań odnoszących się do młodzieżówek partii i pracy społecznej (dział II) oraz pracy płatnej (dział III).

Dokonane zmiany miały na celu ułatwienie respondentom wypełniania formularzy, a także pozyskanie danych o wyższej jakości. Wszystkie formularze opracowane zostały w dwóch wersjach - papierowej oraz elektronicznej, zamieszczonej na Portalu Sprawozdawczym (PS) GUS.

1.4 Sposób realizacji badań i ich kompletność

W pierwszej kolejności zbadano związki zawodowe (SOF-2); ten etap odbył się jesienią 2014 r. Drugi etap badania organizacji związkowych (SOF-2F) był zbieżny w czasie z pozostałymi badaniami, dla których termin złożenia sprawozdania przypadał na koniec kwietnia (w przypadku partii politycznych) oraz na początek maja (fundacje, stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd zawodowy, samorząd gospodarczy i organizacje pracodawców). Kalendarz przeprowadzonych badań przedstawia tabela 1.4.

Tabela 1.4. Terminy badań z serii SOF za 2014 r. według formularzy

Formularz	SOF -1	SOF -2	SOF -2F	SOF -3	SOF -4
Termin na złożenie sprawozdania	05.2015	09.2014	05.2015	04.2015	05.2015
Opracowanie tablic wynikowych	11.2015	01.2015	11.2015	11.2015	11.2015

Podstawową formą przekazania danych przez organizacje objęte wszystkimi badaniami z serii SOF było wypełnienie formularza elektronicznego na Portalu Sprawozdawczym GUS. Przed rozpoczęciem badań wśród 52,7 tys. organizacji

zobligowanych do złożenia sprawozdań z serii SOF za 2014 r. aktywne konto na Portalu Sprawozdawczym GUS posiadało 32% jednostek. Takie organizacje otrzymały drogą elektroniczną powiadomienie o obowiązku sprawozdawczym.

Organizacje nieposiadające konta na Portalu Sprawozdawczym, przed rozpoczęciem badań, otrzymały tradycyjną pocztą bądź pocztą elektroniczną (jeśli kartoteka badania adres e-mail zawierała) list informujący o realizowanych badaniach, odpowiedni formularz oraz dane uwierzytelniające, za pomocą których mogły przystąpić do sprawozdawczości elektronicznej. Do tych organizacji, które nie złożyły sprawozdań w terminie, kierowane były przypomnienia o obowiązku sprawozdawczym (automatycznie generowane z portalu do osób zarządzających sprawozdawczością elektroniczną organizacji, bądź wśród organizacji, które nie posiadały konta na PS, wysyłane na adresy e-mail organizacji zawarte w kartotece), a z pozostałymi jednostkami nawiązywano kontakt telefoniczny¹⁸.

Tablica 1.5. Realizacja badań z serii SOF za 2014 r. według formularzy^a

Wyszczególnienie	Liczebność jednostek w kar totece	Sprawozdania pozytywne ^b		Pozostały rozpoznany stan aktywności ^c				Brak kontaktu	
				nieaktywne		aktywne, które odmówiły udziału			
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	
SOF-1	33,5	24,0	71,7	4,8	14,3	2,3	6,8	2,4	7,1
SOF-2	15,2	12,4	81,1	2,1	14,0	0,6	3,9	0,2	1,0
w tym SOF- 2F	0,6	0,6	95,2	0,0	0,3	0,0	2,5	0,0	0,0
SOF-3	0,1	0,1	74,0	0,0	16,4	0,0	9,6	0,0	0,0
SOF-4	3,9	2,9	74,9	0,6	15,4	0,2	4,3	0,2	5,4
RAZEM	52,7	39,4	74,6	7,5	14,3	3,1	5,8	2,8	5,2

a Ze względu na zaokrąglenia procenty w wierszu nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

b Jednostki, które wypełniły sprawozdanie, z wyłączeniem tych, które zaznaczyły wyłącznie informację o braku aktywności.

c Jednostki, z którymi nawiązano kontakt w trakcie realizacji badania, ale które nie złożyły sprawozdania lub zaznaczyły na nim informację o braku aktywności. Jako odmowy potraktowano również jednostki, które nie złożyły sprawozdania, a w oparciu o źródła administracyjne ustalono, że prowadziły działalność.

Wartość mniejsza niż 50 jednostek.

Wypełnione sprawozdania z serii SOF przesłało łącznie 39,4 tys. objętych badaniami organizacji (75%), a 7,5 tys. jednostek zadeklarowało, że w 2014 r. nie prowadziło działalności statutowej, a więc było nieaktywnymi (14%). Z co dwudziestą organizacją nie udało się nawiązać kontaktu (5%), a 6% organizacji odmówiło udziału w badaniach.

Po odjęciu podmiotów nieaktywnych ostateczna kompletność zrealizowanych badań wyniosła 90%. Najwyższy odsetek jednostek, które złożyły sprawozdanie wystąpił wśród organizacji posiadających status OPP. Ze względu na formę prawną i rodzaj badanych organizacji, najwyższą kompletność (97%) osiągnięto wśród jednostek

¹⁸ W rezultacie wysłanej do sprawozdawców korespondencji, odsetek objętych badaniem organizacji posiadających konto na portalu po zakończeniu badań wzrósł z 32% do 49%.

organizacyjnych związków zawodowych (również w przypadku dodatkowego formularza SOF-2F – 96%). Natomiast najniższy poziom kompletności uzyskano wśród fundacji (78%).

Z elektronicznej formy przekazywania danych skorzystało 38% badanych organizacji¹⁹, pozostałe sprawozdania w formie formularzy papierowych przesłano drogą pocztową. Z drogi elektronicznej częściej korzystały podmioty z grupy, która składała sprawozdanie SOF-1 (fundacje, stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz społeczne podmioty wyznaniowe – 46% złożyło sprawozdania poprzez PS) niż sprawozdawcy wypełniający formularz SOF-4 (organizacje pracodawców oraz samorządu gospodarczego i zawodowego – 26%). Podobnie niski odsetek sprawozdań złożonych drogą elektroniczną wystąpił wśród związków zawodowych oraz partii politycznych (po 27%).

Tablica 1.6. Kompletność badań z serii SOF według formularzy i rodzajów organizacji za 2014 r.

Wyszczególnienie			Organizacje z kartotek badań, z wyłączeniem podmiotów nieaktywnych	Organizacje, które zrealizowały obowiązek sprawozdawczy*	
			w tys.	% z pierwszej kolumny	
OGÓŁEM			45,2	39,7	87,8
w tym OPP			7,7	7,5	97,8
SOF-1	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	razem	19,3	16,5	85,2
		typowe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	13,0	11,0	84,7
		stowarzyszenia sportowe	4,0	3,4	83,7
		ochotnicze straże pożarne	1,9	1,8	91,4
		koła łowieckie	0,4	0,3	85,1
		Fundacje	7,3	5,7	77,9
	Społeczne podmioty wyznaniowe		2,0	1,8	89,7
SOF-4	Organizacje samorządu gospodarczego, zawodowego i pracodawców	razem	3,3	2,9	88,1
		samorządy zawodowe rolników	1,8	1,6	87,9
		pozostałe organizacje samorządu zawodowego	0,4	0,4	93,7
		samorządy gospodarcze	0,8	0,7	89,7
		organizacje pracodawców	0,3	0,2	78,4
	Związki zawodowe		13,1	12,7	96,8
SOF-2	w tym SOF-2F		0,6	0,6	95,6
SOF-3	Partie polityczne		0,1	0,1	88,5

^a Ujęto organizacje, które złożyły sprawozdania pozytywne (prowadziły działalność statutową w 2014 r.).

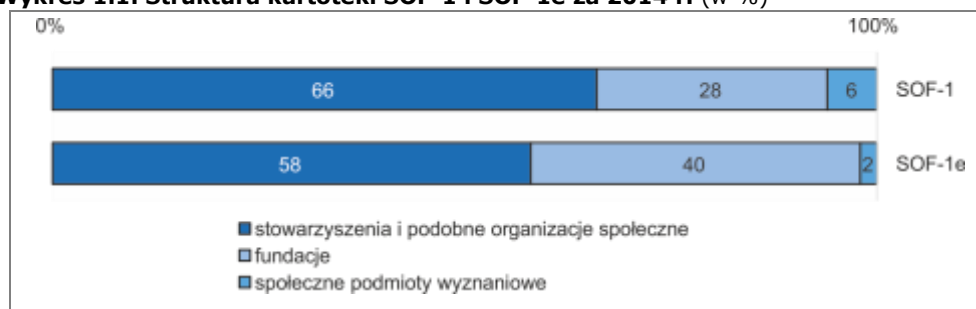
¹⁹ Za podstawę obliczeń przyjęto organizacje, które złożyły sprawozdania pozytywne oraz te, które zaznaczyły na formularzach brak aktywności.

1.5 Realizacja badań ewidencyjnych - cel i wyniki

W związku z potrzebą precyzyjnego uogólniania danych zebranych od organizacji, które wypełniły sprawozdania na całą populację aktywnych organizacji, w badaniach, w których kompletność realizacji była najniższa (formularze SOF-1 i SOF-4), przeprowadzono we wszystkich województwach badanie ewidencyjne na formularzach: SOF-1e (*Informacja ewidencyjna o podmiotach, które nie wypełniły sprawozdania SOF-1*) oraz SOF-4e (*Informacja ewidencyjna o podmiotach, które nie wypełniły sprawozdania SOF-4*). Celem tych badań było przede wszystkim rozpoznanie stanu aktywności jednostek, z którymi nie udało się nawiązać kontaktu w trakcie zbierania sprawozdań SOF-1 i SOF-4. Dodatkowo w badaniu pozyskiwano informacje o przyczynach niespełnienia przez organizacje obowiązku sprawozdawczego, a także informacje potrzebne do aktualizacji danych teleadresowych.

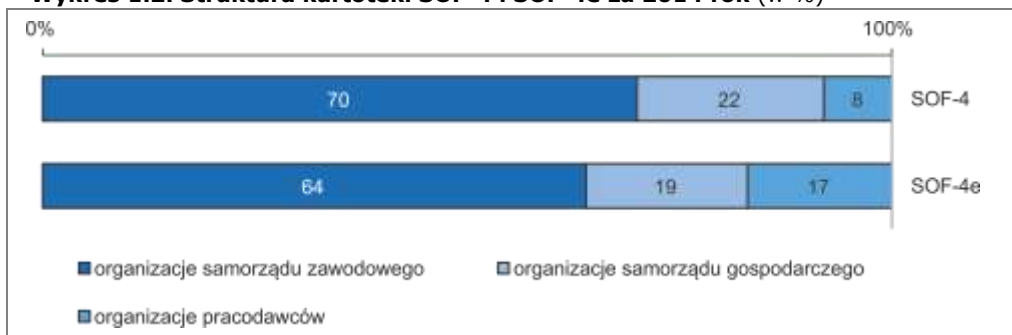
Badania SOF-1e i SOF-4e zostały przeprowadzone na grupie 3 tys. jednostek, tj. 8% znajdujących się w kartotekach SOF-1 i SOF-4. Do badań zostały dobrane jednostki, z którymi nie udało się nawiązać jakiegokolwiek kontaktu. Zdecydowaną większością organizacji zakwalifikowanych do badań były podmioty z kartoteki SOF-1 (93%), a pozostałe jednostki (7%) były z kartoteki SOF-4.

Wykres 1.1. Struktura kartoteki SOF-1 i SOF-1e za 2014 r. (w %)

Kartoteka SOF-1e obejmowała stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (58%), fundacje (40%) i społeczne podmioty wyznaniowe (2%). Porównując kartoteki SOF-1 i SOF-1e można zauważyć dużą różnicę w strukturze organizacji zakwalifikowanych do tych badań. W badaniu ewidencyjnym odsetek fundacji był o 12 p. proc. wyższy niż w badaniu SOF-1.

Z kolei podmioty biorące udział w badaniu SOF-4e to w 64% organizacje samorządu zawodowego, 19% - organizacje samorządu gospodarczego i 17% - organizacje pracodawców. Porównując kartoteki SOF-4 i SOF-4e, podobnie jak w przypadku SOF-1 i SOF-1e, można dostrzec różnicę w strukturze organizacji. W badaniu ewidencyjnym odsetek organizacji pracodawców był o 9 p. proc. wyższy niż w badaniu SOF-4.

Wykres 1.2. Struktura kartoteki SOF-4 i SOF-4e za 2014 rok (w %)

Struktura formularza SOF-1e była spójna ze strukturą formularza SOF-4e, a wszystkie pytania zawarte na formularzach były identyczne. Kwestionariusze zawierały następujące elementy:

- pytania dotyczące realizacji badania ewidencyjnego, m.in. o liczbę podjętych prób nawiązania kontaktu i sposoby nawiązania kontaktu (dział I),
- pytania o przyczyny niespełnienia obowiązku sprawozdawczego, aktywność prawno-ekonomiczną, zatrudnienie, dane teleadresowe (dział II).

Badania SOF-1e i SOF-4e zostały zrealizowane przez pracowników urzędów statystycznych we wszystkich 16 województwach we wrześniu i październiku 2015 r. Kartoteka badania była podzielona na województwa według lokalizacji siedziby organizacji tak, żeby można było w razie potrzeby przeprowadzić wizytę bezpośrednią w jednostce. Pracownicy urzędów statystycznych realizujący badania ewidencyjne pozyskiwali informacje na temat organizacji głównie drogą telefoniczną (83% wypełnionych formularzy), następnie - w trakcie bezpośredniej wizyty (14%), a także przy użyciu poczty elektronicznej (3%).

Tablica 1.7. Realizacja badania ewidencyjnego za 2014 r. według formularzy^a

Wyszczególnienie	Liczebność jednostek	Rozpoznane						Nierozpoznane	
		ogółem		bezpośrednio ^b		pośrednio ^c			
		w tys.	%	w tys.	%	w tys.	%	w tys.	%
SOF- 1e	2,8	1,8	62	1,5	53	0,3	9	1,0	38
SOF- 4e	0,2	0,1	68	0,1	60	#	8	0,1	32
RAZEM	3,0	1,9	63	1,6	53	0,3	91	1,1	37

^a Ze względu na zaokrąglenia procenty w wierszu nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

^b Kontakt z jednostką lub jej przedstawicielem za pomocą wizyty, rozmowy telefonicznej, e-maila, poczty, fax-u.

^c Kontakt z administracją samorządową, wolontariuszami, a także osoby korzystające z usług lub pomocy świadczonej przez jednostkę, najbliższym sąsiedztwem jednostki, inną jednostką działającą w tej samej dziedzinie lub branży, prasą, Internetem.

Podczas realizacji badań ewidencyjnych uzyskano informacje o 1,9 tys. jednostek (63%). Bezpośredni kontakt nawiązano z 1,6 tys. organizacji (53%), a w zakresie 0,3 tys. stan aktywności prawno-ekonomicznej ustalono na podstawie danych pozyskanych za pośrednictwem Internetu lub w ramach kontaktów

bezpośrednich w środowisku lokalnym. Okazało się, że 63% spośród jednostek, o których pozyskano informacje (tj. 1,2 tys. organizacji) było aktywnych w czasie realizacji badań SOF-1 i SOF-4.

Jako główną przyczynę niezłożenia sprawozdań SOF-1 i SOF-4 organizacje wskazywały brak wiedzy o obowiązku sprawozdawczym (tzn. że nie dotarła do nich informacja o badaniach SOF-1 i SOF-4 oraz nie otrzymali formularzy). Przyczynę tę podało 7 na 10 aktywnych organizacji rozpoznanych w badaniu ewidencyjnym.

Wyniki badania ewidencyjnego zostały wykorzystane przede wszystkim do aktualizacji stanu aktywności jednostek, które nie wzięły udziału w badaniu SOF-1 i SOF-4. Przyczyniło się to do zwiększenia rozpoznania aktywności w badanej zbiorowości przed przystąpieniem do konstruowania wag do zbioru wynikowego SOF-1 i SOF-4.

Ponadto dzięki badaniu udało się pozyskać i zaktualizować informacje teledresowe w celu wykorzystania ich w kolejnych edycjach badań z serii SOF.

1.6 Uogólnianie wyników

Ze względu na to, że kompletność badań realizowanych na formularzach SOF-1, SOF-2, SOF-4 nie wyniosła 100%, a także część badania na formularzu SOF-1 realizowana była na próbie, do zbioru wynikowego zostały skonstruowane wagi, które umożliwiły uogólnienie pozyskanych danych na całą populację aktywnych jednostek. Wagi dla zbiorowości objętej badaniem pełnym i reprezentacyjnym tworzone były oddzielnie. Dla wszystkich jednostek dobranych celowo do badania waga wyniosła 1. Jednostki objęte badaniem reprezentacyjnym otrzymały pierwotną wagę, która była ilorzem liczebności populacji danej warstwy przez liczebność próby wylosowanej. Zostały wydzielone następujące warstwy:

- w ramach badań na formularzach SOF-1, SOF-4: województwa (16), miasta liczące powyżej 500 tys. mieszkańców (5), rodzaje organizacji (6), zatrudnianie pracowników etatowych (2), status organizacji pożytku publicznego (2),
- w ramach badania na formularzu SOF-2: województwo siedziby organizacji (16), miejsce w związkowej strukturze organizacyjnej (4) oraz fakt przynależności lub nie do jednej z central związkowych reprezentowanych (2).

Ze względu na brak pełnej kompletności badania, konieczne było skorygowanie pierwotnych wag. Przed przystąpieniem do pierwszej korekty każdej jednostce biorącej udział w badaniu nadano symbol oznaczający uczestnictwo w badaniu lub stan aktywności.

Stworzono cztery kategorie (ra):

- ra₁, gdy jednostka była aktywna i złożyła sprawozdanie,
- ra₂, gdy jednostka była aktywna, ale nie złożyła sprawozdania,
- ra₃, gdy jednostka była nieaktywna,
- ra₄, gdy nie udało się z jednostką nawiązać kontaktu.

W zakresie jednostek, z którymi nie nawiązano kontaktu, symbolizowanych jako ra₄, w zależności od badania przyjęto różne metody. W badaniach realizowanych na formularzach SOF-1 i SOF-4 posłużono się informacjami o aktywności z badania ewidencyjnego (opis 1.5.). W trakcie badania ewidencyjnego z pewną pulą podmiotów także nie można było nawiązać kontaktu, więc przyjęto założenie, że wśród nich

struktura aktywnych i nieaktywnych odzwierciedla proporcje dla grupy rozpoznanych jednostek. W badaniu realizowanym na formularzu SOF-2, ze względu na bardzo wysoką kompletność wyników przyjęto założenie, że wszystkie jednostki z którymi nie udało się skontaktować są nieaktywne (0,2 tys.).

Metoda korekty wag analitycznych w badaniach realizowanych na formularzach SOF-1, SOF-2, SOF-4 była identyczna. Pierwsza korekta wag została przeprowadzona w każdej warstwie według następującego wzoru:

$$w' = w_{aga} \times f_A$$

gdzie:

f_A – współczynnik korekty aktywności

w_{aga} – pierwotna waga warstwy x wynikająca, z doboru jednostek do badania (opis powyżej).

Współczynnik korekty aktywności został obliczony dla każdej warstwy w oparciu o wzór:

$$f_A = \frac{1}{n} \left\{ (ra_1 + ra_2) \times \left(1 + \frac{ra_4}{n - ra_4} \right) \right\}$$

gdzie:

n – liczba jednostek danej warstwy

Dруга korekta była dokonana ze względu na braki odpowiedzi w poszczególnych warstwach. Do korekty wag zastosowano następujący wzór:

$$w'' = w' \times \frac{\sum w'}{\sum_{ra=1} w'}$$

w' = waga warstwy x po pierwszej korekcie

$\sum w'$ = suma wag warstwy x po pierwszej korekcie

$\sum_{ra=1} w'$ = suma wag warstwy x dla jednostek, którym został przypisany kod ra_1 .

Wagi były korygowane tylko dla tych jednostek, którym przypisano ra_1 , czyli dla jednostek aktywnych, które złożyły sprawozdanie. Opisana metoda konstruowania i korygowania wag jest stosowana także w innych badaniach GUS.

W badaniu na formularzu SOF-3 ze względu na bardzo małą populację badania (0,1 tys.) dane z badania pełnego nie zostały uogólnione i są prezentowane w odniesieniu do partii, które złożyły sprawozdanie.

Tablica 1.8. Uogólnianie wyników SOF-1, SOF-2, SOF-4

Wyszczególnienie	SOF -1	SOF -4	SOF -2
Dobór jednostek do badania	próba losowa	celowy	
Wartość wagi analitycznej	iloraz liczebności populacji danej warstwy przez liczebność próby wylosowanej	przyjęto wartość 1	
Podział na warstwy	– województwa (16), – miasta powyżej 500 tys. mieszkańców (5), – rodzaje organizacji (6), – zatrudnianie pracowników etatowych (2), – status organizacji pożytku publicznego (2)		– województwo siedziby organizacji (16), – miejsce w związkowej strukturze organizacyjnej (4), – fakt przynależności lub nie do jednej z central związkowych (4)
Sposób ustalenia aktywności z jednostek brakiem kontaktu	badanie ewidencyjne		przyjęto założenie, że wszystkie organizacje związkowe, z którymi nie można było nawiązać kontaktu są nieaktywne
Metoda korekty wag analitycznych	Przyjęto korektę wag analitycznych dla danych warstw na podstawie: - stanu aktywności jednostek z brakiem kontaktu, - braków odpowiedzi w poszczególnych warstwach.		

1.7 Badanie przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego

Badanie przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego realizowane było w dwóch etapach. W pierwszym metodą spisową zbierane były podstawowe dane na temat organizacji we wszystkich parafiach (oraz ośrodkach duszpasterskich w Polsce). Badanie spisowe realizowane jest w ramach corocznej sprawozdawczości parafii katolickich przeprowadzanej od 1979 r. tą samą metodą. Polega ona na dostarczaniu do wszystkich parafii papierowych formularzy. Za wypełnienie formularza odpowiada proboszcz danej parafii. Uzyskane w ten sposób dane na temat przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego obejmowały liczbę tych organizacji oraz liczbę członkostw. Badanie spisowe przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego przeprowadzane jest przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego począwszy od 1999 r. co 5 lat, z danymi za lata: 1998, 2003, 2008 i 2013. Strukturę realizacji badania spisowego przeprowadzonego w 2014 r. prezentuje poniższa tabela.

Tablica 1.9. Realizacja badania spissowego organizacji przyparafialnych za 2013 r.

Realizacja badania spissowego	Liczba parafii ^a	%
Ogółem	10468	100
Wypełniono	8880	84,9
są jednostki w parafii	8613	82,3
brak jednostek w parafii	267	2,6
odmowa złożenia sprawozdania, brak danych	1588	15,2

^a Wliczając samodzielne ośrodki duszpasterskie: rektoraty, kościoły filialne i sanktuaria.

W drugim etapie, w celu pełniejszego scharakteryzowania przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego, przeprowadzane było badanie reprezentatywne z wykorzystaniem formularza SOF-K. Formularz ten był jednokartkowy i zawierał pytania związane z zakresem działania jednostek, a także ich potencjałem społecznym.

W 2015 r. na podstawie rejestru parafii (z pominięciem innych niż parafie ośrodków duszpasterskich) wylosowana została próba 499 parafii. Dobór próby miał charakter losowy i zespołowy, tzn. losowane były najpierw parafie (zespoły), a następnie badane były wszystkie organizacje istniejące na terenie tych parafii. Ponadto próba została dobrana z uwzględnieniem warstw z alokacją proporcjonalną. Warstwowanie opierało się o charakter parafii oraz wielkość parafii w podziale na 6 kategorii. Charakterystyki próby podstawowej oraz zapasowej prezentują poniższe tablice.

Tablica 1.10. Operat oraz wylosowane parafie według wielkości w 2015 r.

Wielkość parafii wg liczby wiernych	Operat		Próba	
	N	%	n	%
Ogółem	10376	100	499	100
Do 500	334	3,2	16	3,2
Od 501 do 1000	1500	14,5	72	14,5
Od 1001 do 2500	4189	40,4	202	40,5
Od 2501 do 5000	2254	21,7	109	21,8
Od 5001 do 10000	1416	13,6	68	13,7
Powyżej 10001	659	6,4	32	6,4
Brak danych	24	0,2	0	0

Tablica 1.11. Operat oraz wylosowane parafie według charakteru w 2015 r.

Charakter parafii	Operat		Próba	
	N	%	n	%
Ogółem	10376	100	499	100
Miejskie	2187	21,1	115	23,0
Miejsko - wiejskie	1539	14,8	78	15,6
Wiejskie	6650	64,1	306	61,3

Tablica 1.12. Operat oraz wylosowane parafie według typu w 2015 r.

Typ parafii	Operat		Próba	
	N	%	n	%
Ogółem	103 76	100	499	100
Zakonne	665	6,4	25	5,0
Diecezjalne	9711	93,6	474	95,0

W badaniu zrealizowano 76% zakładanej próby. Strukturę próby zrealizowanej według charakteru parafii prezentuje poniższa tablica.

Tablica 1.13. Realizacja badania reprezentatywnego według charakteru parafii w 2015 r.

Charakter parafii	Próba założona		Próba zrealizowana	
	n	%	n	%
Ogółem	499	100	378	100,0
Miejska	115	23,0	87	23,0
Miejsko - wiejska	78	15,6	61	16,1
Wiejska	306	61,3	230	60,8

Przy naliczaniu rozkładów odpowiedzi z badania reprezentatywnego, w celu skorygowania wyników badania na podstawie rozkładu wylosowanej próby, zastosowano następujące wagi analityczne.

Tablica 1.14. Wagi analityczne dla przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego

Charakter parafii	Próba wylosowana		Próba zrealizowana		Waga
	Jednostki w próbie wylosowanej	Odsetek jednostek w próbie wylosowanej	Jednostki w próbie zrealizowanej	Odsetek jednostek w próbie zrealizowanej	
Ogółem	2636	100	1607	100	X
Miejska	897	34,0	560	34,8	1,601786
Miejsko - wiejska	537	20,4	327	20,3	1,642202
Wiejska	1202	45,6	720	44,8	1,669444

Według spisu parafii, w wylosowanych 499 parafiach stanowiących próbę działały 2636 przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego (zwane dalej jednostkami). Z powodu, że badanie zrealizowano na mniejszej próbie niż założono podczas losowania, liczba jednostek w zrealizowanej próbie była odpowiednio mniejsza niż w próbie założonej; pośród 378 parafii, w których zrealizowano badanie, wystąpiło 1607 jednostek tego rodzaju.

1.8 Zakres i charakterystyka źródeł danych administracyjnych wykorzystanych w publikacji

W niniejszej publikacji obok prezentacji danych pochodzących ze zbiorów wynikowych sprawozdań serii SOF za 2014 r. wykorzystano także dane z następujących źródeł administracyjnych:

- 1) Ministerstwo Finansów,
- 2) Ministerstwo Sprawiedliwości,
- 3) Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej²⁰,
- 4) Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju²¹,
- 5) starostwa powiatowe oraz urzędy miast na prawach powiatu,
- 6) Zakład Ubezpieczeń Społecznych,
- 7) Państwowa Komisja Wyborcza.
- 8) Sądy Okręgowe w Warszawie

Powyższe dane zostały przekazane przez gestorów zgodnie z zapisami badań w Programie Badań Statystycznych Statystyki Publicznej na rok 2014 oraz stanowiły bezpośrednie źródło danych dla badań.

Ad 1) ***Dane Ministerstwa Finansów*** pozyskane zostały w formie bazy Systemu Informacji Podatkowej w zakresie organizacji pożytku publicznego, które otrzymały w 2014 r. 1% należnego podatku (za 2013 r.), danych o podatnikach podatku dochodowego od osób prawnych (CIT) oraz od osób fizycznych (PIT). Dane jednostkowe dotyczące osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej pochodziły z Krajowej Ewidencji Podatników. Powyższe zbiory umożliwiały aktualizację rejestrów statystycznych oraz kontrolę jakości danych z badań. W oparciu o nie nastąpiła imputacja oraz szacowanie danych. W niniejszej publikacji posłużyły do ustalenia liczby organizacji, które uzyskały przychody w 2014 r., oszacowania sumy przychodów, kosztów, sumy zapłaconych podatków przez badane organizacje w 2014 r., ustalenia liczby osób fizycznych, przekazujących w 2014 r. 1% podatku dochodowego za rok podatkowych 2013 r. oraz ich charakterystyki.

Ad 2) ***Dane Ministerstwa Sprawiedliwości*** przekazane zostały w formie rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej, jak też rejestru przedsiębiorców. Na ich podstawie nastąpiła aktualizacja rejestrów statystycznych oraz kontrola jakości danych z badań. Wykorzystane zostały na etapie tworzenia wykazów oraz operatów do badań.

Ad 3) ***Dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej*** pozyskane zostały w formie sprawozdania merytorycznego z działalności organizacji pożytku publicznego.

²⁰ Obecnie Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej.

²¹ Obecnie Ministerstwo Rozwoju.

Dane te zostały wykorzystane bezpośrednio do opracowania niektórych danych o działalności OPP. Dzięki sprawozdaniom merytorycznym OPP ograniczony został zakres i częstotliwość danych zbieranych bezpośrednio od respondentów.

Ad 4) ***Dane Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju*** przekazane zostały w formie zbioru Krajowy System Informatyczny SIMIK 07-13. Zbiór zawiera dane jednostkowe o beneficjentach oraz dane w zakresie środków z funduszy europejskich wydatkowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. W oparciu o powyższe dane nastąpiła kontrola danych oraz dodatkowe obliczenia na rzecz publikacji: określenie liczby jednostek biorących udział w projektach EFS, określenie sumy środków pochodzących z EFS. Umożliwiły one aktualizację rejestrów statystycznych oraz kontrolę jakości danych z badań. Wykorzystane zostały do tworzenia wykazów oraz operatów do badań. W oparciu o dane MIiR wzrosła dokładność danych wynikowych oraz oszacowań, jak również wpłynęły one na polepszenie wartości informacyjnej danych.

Ad 5) ***Dane przekazywane przez starostwa powiatowe oraz urzędy miast na prawach powiatu*** pozyskiwane w formie wykazu stowarzyszeń nadzorowanych ze względu na siedzibę przez starostę lub prezydenta miasta na prawach powiatu zawierające dane teleadresowe oraz dane o stanie aktywności jednostek badanych organizacji oraz podobne informacje dotyczące stowarzyszeń zwykłych (nieposiadających osobowości prawnej). Powyższe dane posłużyły do aktualizacji rejestrów statystycznych, a także opracowania informacji o liczbie aktywnych stowarzyszeń zwykłych.

Ad 6) ***Dane Zakładu Ubezpieczeń Społecznych*** z Centralnego Rejestru Płatników Składek umożliwiły określenie liczby jednostek zatrudniających pracowników oraz pozyskanie dodatkowych danych teleadresowych. Ponadto posłużyły do opracowania struktury wieku osób zatrudnionych w badanych organizacjach oraz liczby zatrudnionych osób niepełnosprawnych i emerytów. Na podstawie danych ZUS zaktualizowano rejestry statystyczne. Umożliwiły one kontrolę jakości danych z badań, w oparciu o nie nastąpiła imputacja oraz szacownie danych o zatrudnieniu.

Ad 7) ***Dane Państwowej Komisji Wyborczej*** - pozyskano wykaz partii politycznych, które spełniły obowiązek złożenia sprawozdań o źródłach pozyskania środków finansowych w 2014 r.; dane jednostkowe ze sprawozdań. W oparciu o dane ustalono liczebność partii prowadzących aktywną działalność oraz struktury przychodów, w tym kwot pochodzących z budżetu państwa.

Ad 8) ***Dane Sądu Okręgowego w Warszawie*** – pozyskane z ewidencji partii politycznych; dane jednostkowe o podmiotach wpisanych do ewidencji, które stały się podstawą do stworzenia kartoteki badania.

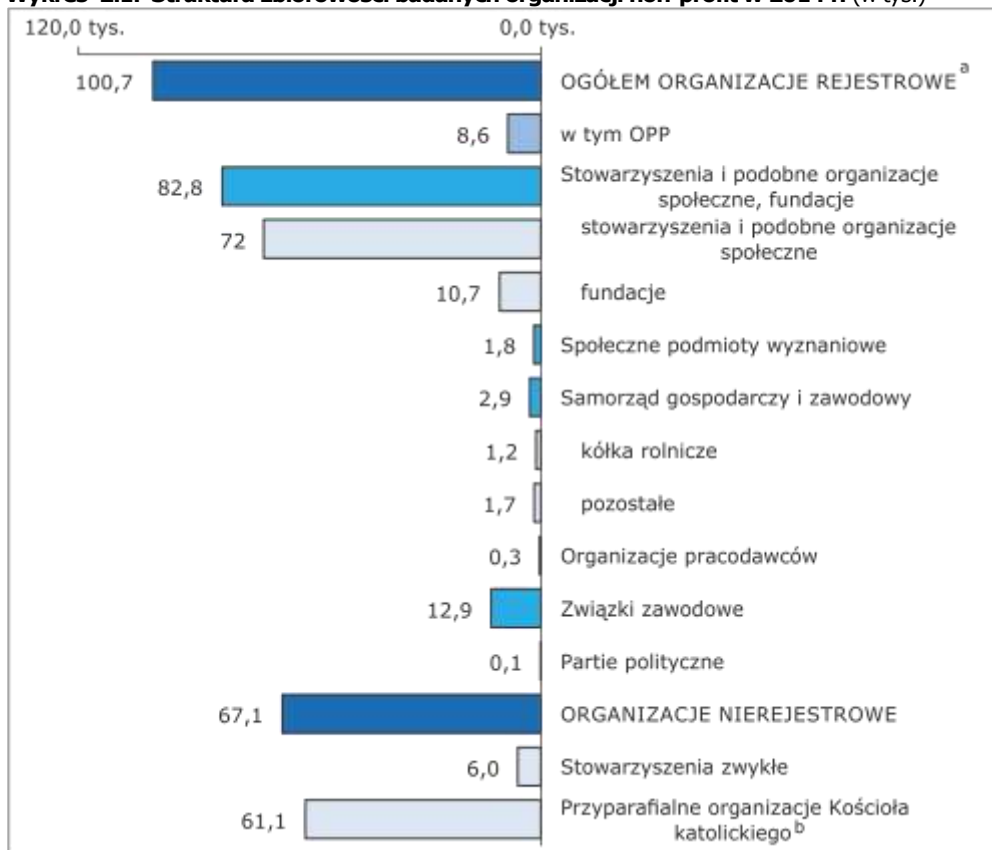
Rozdział 2.

Zróźnicowanie sektora non-profit i jego potencjał

2.1. Liczba i rodzaje organizacji

W 2014 r. aktywną działalność prowadziło 100,7 tys. rejestrowych organizacji non-profit.

Wykres 2.1. Struktura zbiorowości badanych organizacji non-profit w 2014 r. (w tys.)

^a Organizacje posiadające osobowość prawną, bez jednostek nierejestrowych.

^b Dane za 2013 r.

Dominującą wśród rejestrowych organizacji non-profit grupą były stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje, w liczbie 82,8 tys., które stanowiły 82% tej zbiorowości (objęte badaniem na formularzu SOF-1). Kolejną stosunkowo dużą grupę podmiotów stanowiły związki zawodowe, gdyż liczyły one 12,9 tys., czyli 13% organizacji rejestrowych (formularz SOF-2). Zdecydowanie mniej liczne były natomiast organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego (2,9 tys., czyli 3%), a także organizacje pracodawców (0,3 tys., czyli 0,3%) – obie te zbiorowości uczestniczyły w badaniu z wykorzystaniem formularza SOF-4. Wśród jednostek rejestrowych znajdowały się także społeczne podmioty wyznaniowe – 1,8 tys., tj. 1,8% (formularz SOF-1), a także stanowiące najmniejszą grupę w sektorze non-profit – partie polityczne, liczące niespełna 0,1 tys., tj. 0,1% (formularz SOF-3).

Status organizacji pożytku publicznego (OPP) posiadało 8,6 tys. jednostek, czyli 9% wśród wszystkich rejestrowych organizacji non-profit oraz 10%, gdy pod uwagę zostaną wzięte jedynie te rodzaje organizacji, które mają prawo ubiegać się o ten status²².

Oprócz organizacji rejestrowych w sektorze non-profit działały mniej sformalizowane jednostki. W ramach badania GUS ustalono, że w 2014 r. na terenie Polski działalność prowadziło 6,0 tys. stowarzyszeń zwykłych, a ponadto współpraca z ISKK pozwoliła zidentyfikować 61,1 tys. przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego aktywnych w 2013 r. Po uwzględnieniu tych dwóch typów nierejestrowych organizacji sektor non-profit zwiększa swoją liczebność do blisko 168 tys. podmiotów.

Wśród najbardziej licznej grupy stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (72,0 tys.) można wyróżnić cztery typy organizacji: typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (35,5 tys.), stowarzyszenia sportowe, czyli stowarzyszenia będące klubami sportowymi i związki sportowe (19,0 tys.), ochotnicze straże pożarne (15,1 tys.) i najmniej liczne - koła łowieckie (2,4 tys.).

Z kolei związki zawodowe dzielą się na zakładowe organizacje związkowe (10,1 tys.) oraz międzyzakładowe organizacje związkowe (2,3 tys.). Ponadto na terenie kraju działały też federacje związków zawodowych, konfederacje i ich struktury terenowe lub branżowe, a także tzw. jednolite związki zawodowe – 0,3 tys. Najmniej liczne były natomiast podzakładowe organizacje związkowe (0,3 tys.), a następnie związki zawodowe rolników indywidualnych, których było 0,5 tys.

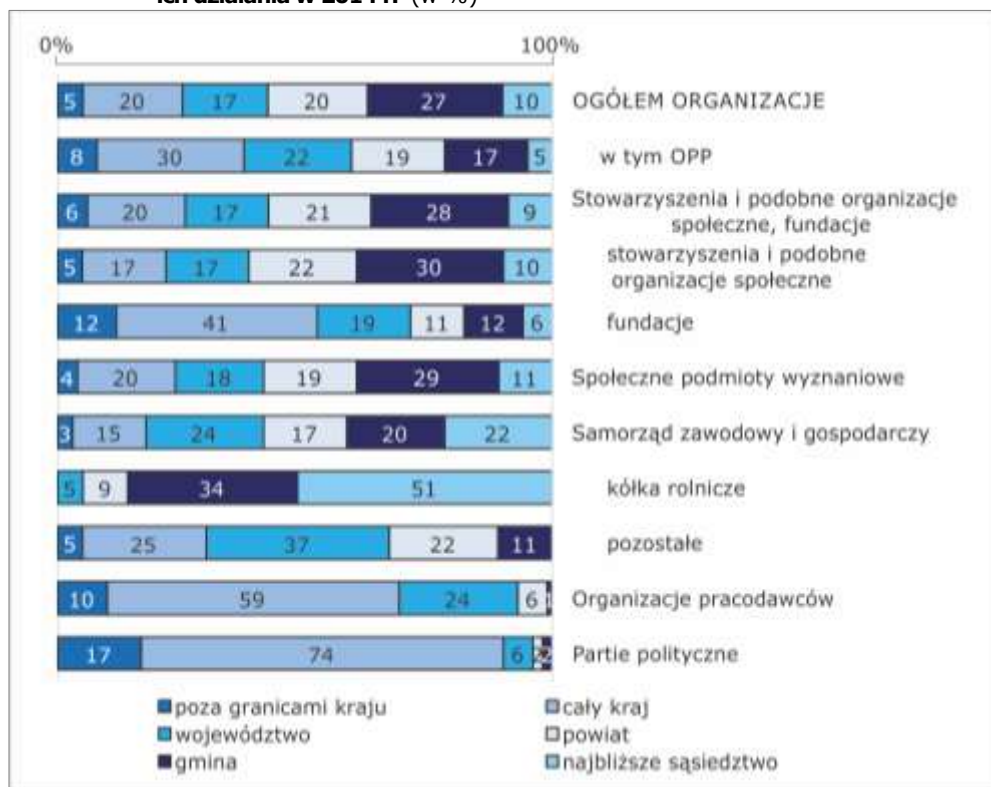
Zbiorowość organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego tworzyły - najliczniejsze kółka rolnicze (1,2 tys.) oraz inne organizacje samorządu zawodowego rolników (0,5 tys.), pozostałe organizacje samorządu zawodowego (0,4 tys.), a także organizacje samorządu gospodarczego (0,8 tys.).

²² Związki zawodowe, partie polityczne, organizacje pracodawców, a także samorząd zawodowy w oparciu o obowiązujące przepisy prawne nie mogą uzyskiwać statusu organizacji pożytku publicznego.

2.2. Terytorialny zasięg prowadzonej działalności²³

W badaniach na formularzach: SOF-1, SOF-3 i SOF-4 za 2014 r. organizacje wskazywały wszystkie obszary, na terenie których prowadziły swoją działalność. To pozwoliło określić z jednej strony maksymalny zasięg ich działalności (Wykres 2.2.), a z drugiej wyodrębnić wszystkie jednostki angażujące się w działania lokalne, czyli na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy (Wykres 2.3.).

Wykres 2.2. Struktura rejestrowych organizacji non-profit^a według maksymalnego zasięgu ich działania w 2014 r.^b (w %)^c

^a Bez związków zawodowych.

^b Ze względu na zaokrąglenia danych procenty w wierszu nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

^c Na wykresie nie pokazano kategorii, w których liczebność wynosiła poniżej 50 jednostek. Zasada ta nie została zastosowana w stosunku do partii politycznych oraz organizacji pracodawców.

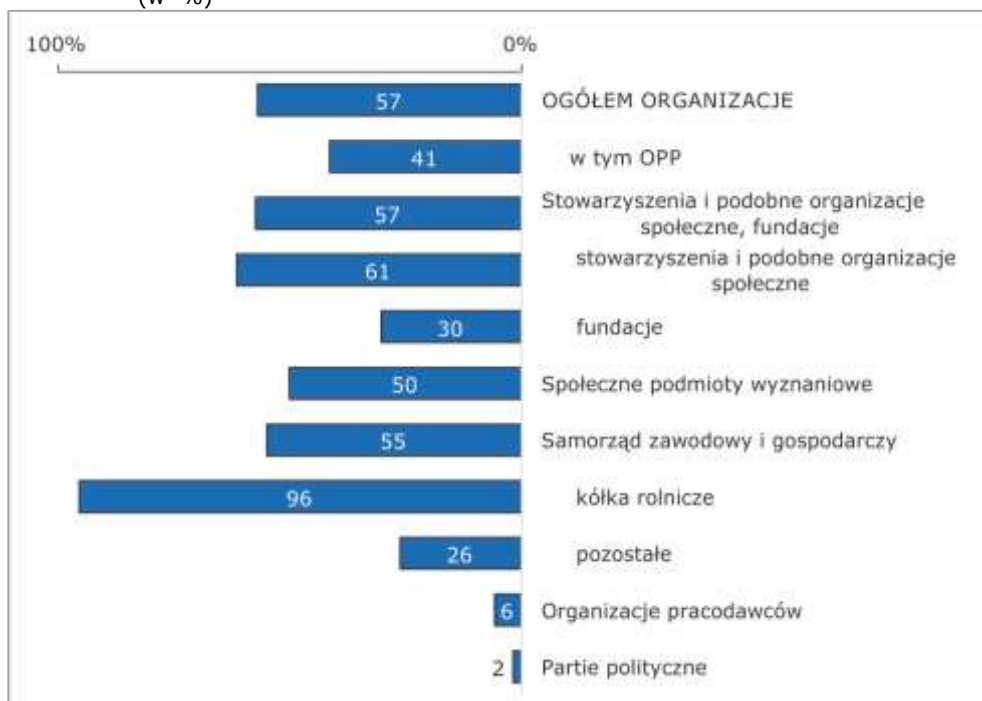
Wśród rejestrowych organizacji sektora non-profit (bez związków zawodowych) w sumie 37% prowadziło działania maksymalnie na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy, 20% - na obszarze powiatu, a kolejne 20% - na terenie całego kraju. Nieco mniej było podmiotów, które ograniczały swoją działalność do

²³ Analiza w tym podrozdziale nie uwzględnia związków zawodowych oraz nierejestrowych organizacji sektora non-profit ze względu na brak danych o terytorialnym zasięgu prowadzonej działalności.

województwa (17%), a tylko 5% wykraczało poza granice kraju. Najmniejszym zasięgiem działania charakteryzowały się kółka rolnicze, wśród których maksymalnie na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy działało aż 85%. Do powiatu lub województwa swoją działalność ograniczała duża część pozostałych organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego (59%). Jednostki o aktywności na skalę krajową przeważały wśród partii politycznych (74%), organizacji pracodawców (59%) oraz fundacji (41%). Partie polityczne (17%) oraz fundacje (12%) podejmowały również najczęściej działalność międzynarodową.

W badaniu na formularzu SOF-3 za 2014 r. poza pytaniem o obszar prowadzonej działalności, partie polityczne wskazywały również zasięg działania najniższej terenowej jednostki organizacyjnej. W przypadku 20 partii zasięg działania najniższej terenowej jednostki organizacyjnej obejmował gminę lub jej część, kolejnych 7 – powiat, a 5 - województwo. Działalność wykraczającą poza jedno województwo prowadziły jednostki terenowe najniższego szczebla 8 partii.

Wykres 2.3. Rejestrowe organizacje non-profit^a podejmujące działania lokalnie (na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy)^b według rodzaju organizacji w 2014 r. (w %)

^a Bez związków zawodowych.

^b Dotyczy również organizacji, które obok działań lokalnych prowadziły także działania o szerszym zasięgu niż gmina.

Działania kierowane do społeczności lokalnej podejmowało w sumie 57% omawianych organizacji non-profit, a 41% wśród organizacji pożytku publicznego. Ten typ działalności charakterystyczny był przede wszystkim dla kółek rolniczych (96%). Działania lokalne podejmowały dość często stowarzyszenia i podobne organizacje

społeczne – 61% oraz społeczne podmioty wyznaniowe – 50%. Zdecydowanie rzadziej na społeczność lokalną nastawione były działania fundacji (30%) oraz pozostałych organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego (26%). Natomiast najniższy udział jednostek podejmujących inicjatywy w swoim lokalnym środowisku odnotowano wśród organizacji pracodawców (5%) oraz partii politycznych (2%).

2.3. Rodzaje, dziedziny i formy działalności²⁴

Podstawowym zadaniem organizacji non-profit jest prowadzenie działalności nienastawionej na zysk, która ma na celu wspieranie lub inicjowanie szeroko rozumianej działalności społecznej lub reprezentowanie interesów swoich członków czy określonej grupy społecznej. Realizacja wymienionych celów może być wspomagana poprzez podejmowanie działalności zarobkowej, która z kolei może być prowadzona w dwóch formach: jako działalność gospodarcza lub jako odpłatna działalność statutowa. W zakresie odpłatnej działalności statutowej²⁵ można pobierać opłaty za usługi świadczone w ramach prowadzonej działalności statutowej, które w całości lub częściowo pokrywają koszty ponoszone w związku z tą działalnością.

Badania organizacji non-profit prowadzone przez służby statystyki publicznej mierzą rozpowszechnienie oraz dziedziny podejmowania obydwu odpłatnych rodzajów działalności, gdyż mają one istotne znaczenie dla funkcjonowania sektora non-profit²⁶.

2.3.1 Rodzaje działalności

W celu opisanego sektora non-profit pod względem form działalności analizowane podmioty zostały podzielone na 4 rozłączne grupy organizacji:

- prowadzące wyłącznie nieodpłatną działalność statutową,
- prowadzące odpłatną działalność statutową i nie prowadzące działalności gospodarczej,
- prowadzące działalność gospodarczą i nie prowadzące odpłatnej statutowej,
- równocześnie prowadzące odpłatną działalność statutową oraz działalność gospodarczą.

W 2014 r. tylko 28% (27,9 tys.) podmiotów spośród polskich organizacji non-profit prowadziło odpłatną działalność statutową lub działalność gospodarczą. Zbiorowość tą tworzyły w większości podmioty, które poza nieodpłatną działalnością statutową świadczyły działalność odpłatną (17%, tj. 17,5 tys.), a następnie organizacje, które nie prowadziły odpłatnej działalności statutowej, ale prowadziły działalność

²⁴ Analiza w tym podrozdziale obejmuje wyłącznie rejestrowe organizacje non-profit.

²⁵ Należy jednak wspomnieć, że tego typu działalność może mieć tylko charakter pomocniczy tzn. nie powinna stać się głównym celem funkcjonowania organizacji, a zysk z niej pochodzący nie może być dzielony pomiędzy członków organizacji tylko powinien być przeznaczony na realizację celów statutowych danego podmiotu.

²⁶ Wynika to z faktu, że podejmowanie tego typu działalności pozwala na zdobycie środków finansowych umożliwiających uzyskanie autonomii (częściowej lub całkowitej) od dotacji pochodzących od instytucji publicznych oraz darczyńców prywatnych. Poza tym dzięki takim dodatkowym środkom finansowym organizacje non-profit mogą również rozszerzyć zakres działalności, a także zyskać dodatkowe fundusze na dokonanie inwestycji w infrastrukturę organizacji oraz podjąć działalność w dziedzinach, na które trudno jest pozyskać dofinansowanie od darczyńców niezwiązanych z określoną organizacją.

gospodarczą (8%, tj. 7,8 tys.). Najmniej było natomiast takich podmiotów, które równocześnie prowadziły odpłatną działalność statutową oraz działalność gospodarczą (3%, tj. 2,6 tys.).

Tabela 2.1. Struktura rejestrowych organizacji non-profit według rodzaju działalności prowadzonej w 2014 r.^a (%)

Rodzaj organizacji		Rodzaj działalności			
		wyłącznie nieodpłatna działalność statutowa	odpłatna działalność statutowa i brak gospodarczej	działalność gospodarcza i brak odpłatnej działalności statutowej	odpłatna działalność statutowa oraz działalność gospodarcza
% w wierszu					
OGÓŁEM ORGANIZACJE		72	17	8	3
w tym OPP		59	28	8	5
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje	OGÓŁEM	70	19	8	3
	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	72	19	8	2
	Fundacje	55	25	14	6
Społeczne podmioty wyznaniowe		44	41	12	3
Samorząd zawodowy i gospodarczy	OGÓŁEM	44	22	24	10
	kółka rolnicze	61	14	23	2
	pozostałe	32	28	24	16
Organizacje pracodawców		61	20	16	#
Związki zawodowe ^b		99	.	1	.
Partie polityczne ^c		91	9	.	.

^a - Ze względu na zaokrąglenia danych procenty w wierszu nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

^b - Ze względu na charakter prowadzonej działalności związki zawodowe są organizacjami, które z zasady nie prowadzą odpłatnej działalności statutowej.

^c - Ze względu na regulacje prawne partie polityczne nie mogą prowadzić działalności gospodarczej.

(.) - Zjawisko nie wystąpiło.

Spośród wszystkich rodzajów organizacji najczęstszym prowadzeniem odpłatnych form działalności wyróżniały się organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, bez kółek rolniczych. Tylko 32% z nich prowadziło wyłącznie działalność nieodpłatną, czyli o 40 p. proc. mniej niż wśród ogółu organizacji, z kolei świadczeniem odpłatnej działalności statutowej, bez działalności gospodarczej zajmowało się 28% z nich, a działalności gospodarczej, bez odpłatnej statutowej – 24%, poza tym 16% prowadziło równocześnie odpłatną działalność statutową i działalność gospodarczą. Poza organizacjami samorządu gospodarczego i zawodowego pod tym względem wyróżniały się jeszcze społeczne podmioty wyznaniowe. Spośród tych jednostek mniej niż połowa podmiotów (44%) prowadziła wyłącznie działalność nieodpłatną, natomiast aż 41% świadczyło również odpłatną działalność statutową. Natomiast występowaniem najmniejszego odsetka jednostek, które podejmowały zarobkowe formy działalności cechowały się zbiorowości związków zawodowych (1%), a następnie partii politycznych (9%).

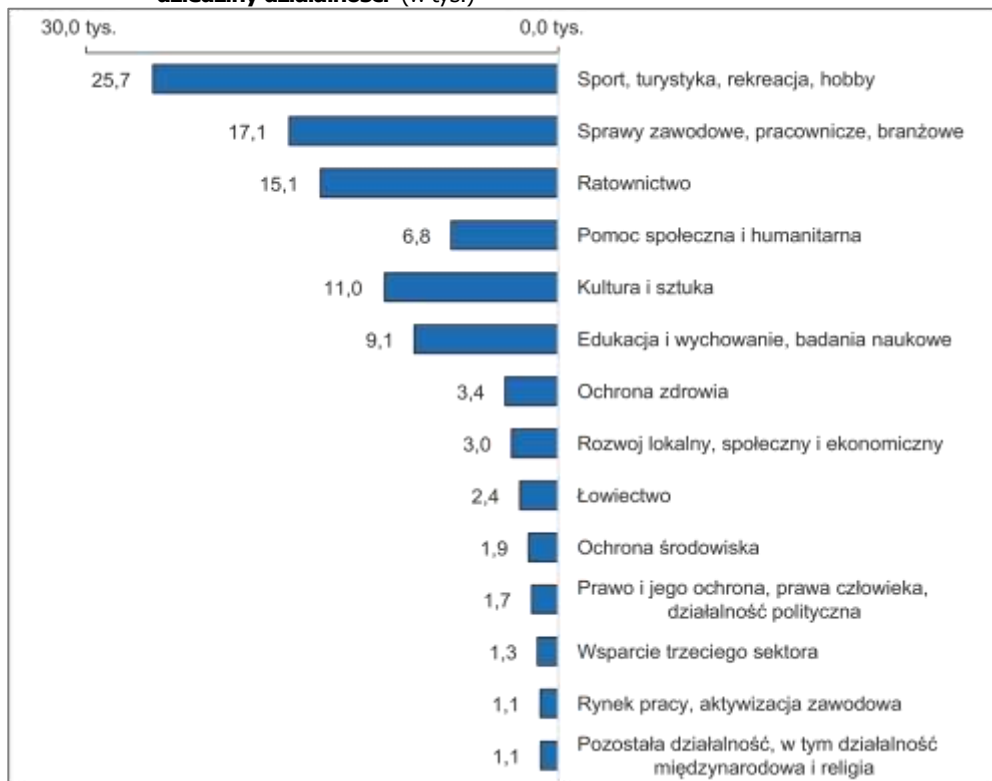
Z kolei analiza organizacji non-profit przeprowadzona pod kątem posiadania statusu organizacji pożytku publicznego wykazała, że częściej odpłatne rodzaje

działalności były podejmowane przez podmioty, które cechowały się posiadaniem wspomnianego statusu (41% w stosunku do 27% wśród organizacji nie będących OPP).

2.3.2 Dziedziny działalności

Główna dziedzina działalności statutowej²⁷

Wykres 2.4. Struktura rejestrowych organizacji non-profit w 2014 r. według głównej dziedziny działalności (w tys.)

²⁷ Prezentowane dziedziny działalności stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, a także społecznych podmiotów wyznaniowych zostały określone za pomocą pierwszego, najważniejszego pola działalności wskazanego przez nie na formularzu SOF-1. Z kolei wszystkie organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego, organizacje pracodawców i związki zawodowe zaklasyfikowane zostały do dziedziny *sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe*, natomiast partie polityczne do - *prawo i jego ochrona, prawa człowieka, działalność polityczna*. Zastosowane dziedziny pozwalają na przeklasyfikowanie danych na dziedziny międzynarodowej klasyfikacji organizacji non-profit – ICNPO (*The International Classification of Non-profit Organizations*), patrz: *Handbook on Non-profit Institutions in the System of National Accounts*, Statistics Division, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York 2003.

Polskie organizacje non-profit prowadzą różnorodną tematycznie działalność. W 2014 r. największa ich część zajmowała się głównie sportem, turystyką, rekreacją, hobby (26%). W grupie tej 3 na 4 podmioty to były stowarzyszenia będące klubami sportowymi lub ich związkami. Drugą w kolejności najliczniejszą zbiorowością były organizacje zajmujące się sprawami zawodowymi, pracowniczymi i branżowymi (17%), wśród których $\frac{3}{4}$ stanowiły związki zawodowe. Liczną była też grupa organizacji ratowniczych (15%), którą tworzyły ochotnicze straże pożarne oraz inne ochotnicze jednostki ratownicze, tj. WOPR, GOPR. Kolejnymi w kolejności najważniejszymi dziedzinami działalności statutowej były kultura i sztuka (11%), edukacja i wychowanie, badania naukowe (9%) oraz pomoc społeczna i humanitarna (7%). Wyraźnie mniej organizacji zajmowało się ochroną zdrowia, a także rozwojem lokalnym (po 3%). Około 2% udział w sektorze non-profit miały natomiast następujące grupy: koła łowieckie, organizacje zajmujące się ochroną środowiska, podmioty, których główną dziedziną było prawo i jego ochrona, prawa człowieka, działalność polityczna. Jeszcze mniej licznymi zbiorowościami były jednostki wspierające rozwój trzeciego sektora, w tym filantropię i wolontariat oraz prowadzące działalność związaną z rynkiem pracy i aktywizacją zawodową (po 1%).

Dziedziny odpłatnej działalności statutowej oraz działalności gospodarczej²⁸

Jak już wspomniano na początku niniejszego podrozdziału w 2014 r. spośród działających organizacji non-profit 10,5% (10,4 tys.) podmiotów prowadziło działalność gospodarczą (samodzielnie lub z innymi rodzajami działalności), a 20% (20 tys.) odpłatną działalność statutową. Podobnie jak to miało miejsce w odniesieniu do działalności statutowej ogółem również dziedziny, w których podejmowana była odpłatna działalność były bardzo zróżnicowane, jednak pomimo tego wyraźnie zarysowuje się dominacja kilku z nich.

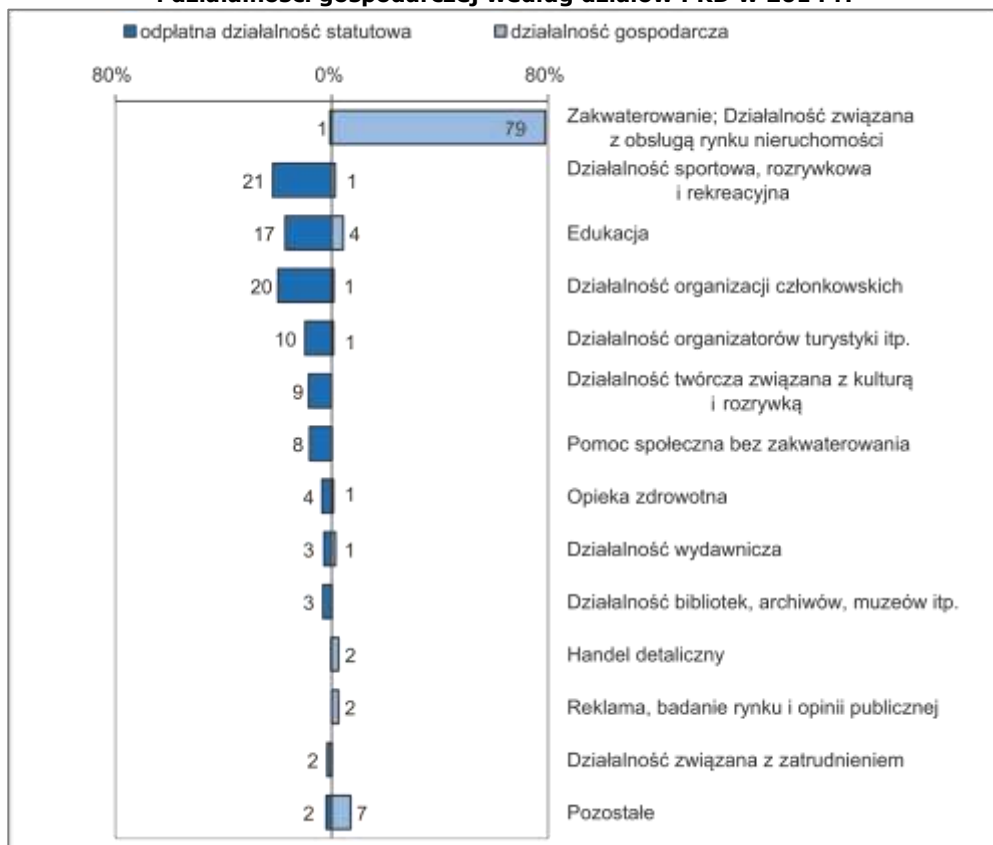
W ramach działalności gospodarczej najczęściej prowadzona była działalność związana z zakwaterowaniem (73%), która dotyczyła głównie prowadzenia obiektów turystycznych i noclegowych, a następnie działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (6%) polegająca przede wszystkim na wynajmowaniu i zarządzaniu nieruchomościami. Natomiast trzecia w kolejności była działalność edukacyjna (4%), związana głównie z prowadzeniem pozaszkolnych form edukacji. Żadna z pozostałych dziedzin działalności nie dotyczyła więcej niż 2% podmiotów prowadzących działalność gospodarczą. Zsumowany odsetek jednostek, które podejmowały pozostałe dziedziny działalności gospodarczej, wyniósł 16%.

W przypadku odpłatnej działalności statutowej nie wystąpiła aż tak duża koncentracja jednostek wokół kilku najpopularniejszych działów PKD. Wśród trzech najczęściej wymienianych działów znalazła się działalność sportowa, rozrywkowa, rekreacyjna (21%), działalność edukacyjna związana z prowadzeniem pozaszkolnych form edukacji (17%) oraz działalność z zakresu organizacji turystyki (10%). Należy także zauważyć, że działalność odpłatna bardzo dużej części opisywanych organizacji (20%)

²⁸ Dla zapewnienia porównywalności danych o dziedzinach odpłatnej działalności statutowej i działalności gospodarczej są one prezentowane w formie działów Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007). W przypadku gdy dana organizacja prowadziła działalność gospodarczą lub odpłatną działalność statutową więcej niż w jednej dziedzinie wówczas podawała przeważający rodzaj działalności.

klasyfikowana była do działu: „Działalność organizacji członkowskich”²⁹. Pozostałe działy PKD, w których była realizowana odpłatna działalność statutowa cechowały się mniejszą popularnością. Łącznie w ich ramach odpłatną działalność statutową realizowało prawie 34% podmiotów. Jednak do żadnego z pozostałych działów PKD, który znalazł się w tej kategorii, nie została zakwalifikowana działalność więcej niż 9% jednostek.

Wykres 2.5. Najczęściej podejmowane dziedziny odpłatnej działalności statutowej i działalności gospodarczej według działów PKD w 2014 r.

2.3.3 Formy działalności statutowej

Organizacje non-profit powstają w celu realizacji zadań z zakresu różnych dziedzin życia społecznego, a także mają różne formy prawno-organizacyjne, w skutek czego działają na podstawie różnych uregulowań prawnych. To zróżnicowanie znajduje również swoje odzwierciedlenie w formach, w których poszczególne organizacje prowadzą swoją działalność statutową.

²⁹ Do tego działu PKD klasyfikowane były m.in.: działalność kół łowieckich, działalność szkoleniowa i doradcza z zakresu ochrony praw człowieka, praw pracowniczych i spraw branżowych, a także działalność doradcza i szkoleniowa z zakresu rozwoju lokalnego (społecznego i ekonomicznego).

Tabela 2.2. Struktura rejestrowych organizacji non-profit według form, w jakich była prowadzona działalność statutowa w 2014 r.^a (w %)

Rodzaje organizacji	Świadczenie usług					Płatnych	Wsparcie materialne	Produkcja, wytwarzanie towarów
	Razem	Bezpłatnych						
		Razem	w tym					
			animowanie współpracy między organizacjami	mobilizowanie, edukowanie opinii publicznej	reprezentowanie i obrona praw członków jednostki, innych grup ludzi, społeczeństwa, organizacji, firm itp.			
OGÓŁEM ORGANIZACJE *	94	88	22	12	20	23	21	2
w tym OPP	87	80	20	16	9	35	40	3
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje	93	87	19	11	7	25	17	2
stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	94	89	18	10	7	24	15	2
fundacje	85	77	26	23	7	35	34	3
Spoleczne podmioty wyznaniowe	94	63	6	8	4	53	20	2
Samorząd zawodowy i gospodarczy	98	89	31	15	59	39	8	2
kółka rolnicze	97	85	20	4	41	25	7	2
pozostałe	98	92	39	23	72	49	8	2
Organizacje pracodawców	100	100	59	39	87	25	#	.
Związki zawodowe	100	100	42	14	92	2	46	3
Partie polityczne	94	94	.	85	69	.	.	.

a - Odsetki w kolumnach nie sumują się do 100, ponieważ każda organizacja może świadczyć więcej niż jedną formę działalności statutowej.

(.) - Zjawisko nie wystąpiło.

- Zjawisko wystąpiło, ale uzyskana wartość procentowa lub liczba jednostek będąca bazą do procentowania była bardzo niska (liczebność jednostek <11 lub gdy odsetek wyniósł <0,5% przy liczebności jednostek powyżej 11 do 5).

Zasadniczo w 2014 r. organizacje non-profit w ramach swojej działalności statutowej prowadziły działalność usługową (94%). Najczęściej zajmowały się świadczeniem nieodpłatnych usług (88%), ale również część z nich prowadziła płatne usługi (23%). Zwraca uwagę fakt, że odsetek organizacji, które wskazały, że świadczyły płatne usługi był nieco wyższy niż odsetek podmiotów deklarujących ogólnie prowadzenie odpłatnej działalności statutowej (23% wobec 20%). Płatne usługi najczęściej oferowały społeczne podmioty wyznaniowe (53%) oraz samorząd i gospodarczy zawodowy, z wyłączeniem kółek rolniczych (49%).

Wśród bezpłatnych usług istotnymi formami działania było animowanie współpracy między organizacjami, instytucjami (22%), reprezentowanie i obrona praw

członków jednostki, innych grup ludzi, społeczeństwa, organizacji, firm itp. (20%) oraz mobilizowanie i edukowanie opinii publicznej (12%). Animowaniem współpracy między organizacjami i instytucjami zajmowały się szczególnie często organizacje pracodawców (59%), reprezentowanie i obrona praw członków i innych - związki zawodowe (92%), a mobilizowanie i edukowanie opinii publicznej – partie polityczne (85%).

Z kolei działalność inna niż usługowa polegała częściej na wsparciu materialnym (finansowym i rzeczowym) – 21% niż produkcji towarów – 2%. Wsparcie materialne ponadprzeciętnie oferowały związki zawodowe (46%) i fundacje (34%). Natomiast produkowanie w ramach działalności statutowej było rzadkim zjawiskiem w ramach wszystkich grup organizacji (2%-3%).

2.4. Baza członkowska³⁰

Podmioty sektora non-profit to głównie organizacje członkowskie, najczęściej stowarzyszenia, które według ram ustawowych opierają swoją działalność przede wszystkim na pracy społecznej zrzeszonych w nich osób i przychodach ze składek członkowskich. Członkami omawianych podmiotów mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i prawne (np. inne organizacje, podmioty gospodarcze lub instytucje).

Rejestrowe jednostki sektora non-profit deklarowały, że na koniec 2014 r. należało do nich około 11,4 mln członkostw³¹, z czego około 98% dotyczyło osób fizycznych³². Natomiast organizacje objęte badaniem na formularzu SOF-K deklarowały, że do ich struktury przynależało 2,6 mln osób, co po uwzględnieniu ich członkostw powiększa bazę członkowską sektora non-profit o niemal 1/5.

2.4.1 Członkostwa osób fizycznych

Zdecydowana większość rejestrowych organizacji non-profit (85%) zrzeszała osoby fizyczne, natomiast w przypadku podmiotów nieczłonkowskich, jako ich bazę członkowską uwzględniono osoby należące do organów kolegialnych takich jak: rada, zarząd itp. Łącznie objęte badaniami organizacje wykazały około 11,3 mln tak liczonych członkostw osób fizycznych, a po uwzględnieniu przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego 13,9 mln.³³

W rejestrowych organizacjach największą część członków zrzeszały stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (8,0 mln), czyli 7/10 wszystkich członkostw, które stanowiły zarazem najliczniejszą grupę analizowanych podmiotów. Na drugim miejscu zarówno pod względem liczebności organizacji, jak i członków były związki zawodowe. Stanowiły one ponad 1/9 organizacji i zrzeszały 1,6 mln członków,

³⁰ Analiza w tym podrozdziale obejmuje rejestrowe organizacje non-profit oraz przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego.

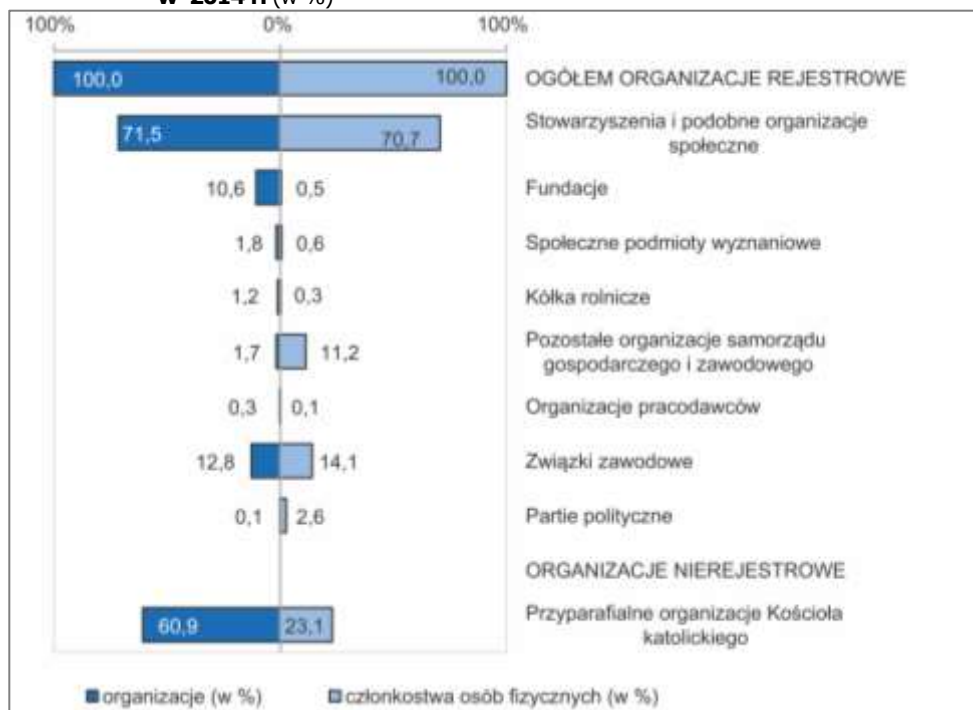
³¹ Termin „członkostwo” odnosi się do łącznej liczby pozycji na listach członków w poszczególnych organizacjach, co oznacza, że poszczególna osoba mogła być brana pod uwagę wielokrotnie, jeśli należała do więcej niż jednej organizacji.

³² Dla fundacji i innych organizacji niezrzeszających osób fizycznych jako członków uwzględniono liczbę członków organów kolegialnych organizacji (zarząd, rada itp.).

³³ Aktywność w ramach organizacji sektora non-profit zadeklarowało około 9,9 mln osób uczestniczących w Badaniu Spójności Społecznej realizowanym w 2015 r. Należy jednak pamiętać, że w ramach tego badania każda osoba była liczona jednokrotnie, a katalog organizacji był nieco szerszy i obejmował, w odróżnieniu od badań serii SOF, także organizacje nieformalne.

czyli ponad 1/8 całej bazy członkowskiej sektora non-profit. Nieco mniej członków zrzeszały organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, z wyłączeniem kółek rolniczych (1,3 mln), które stanowiły niespełna 2% badanej zbiorowości. Należy jednak pamiętać, że wśród organizacji tego rodzaju znajdują się samorządy zawodowe zawodów zaufania publicznego, w których członkostwo jest obowiązkowe, np. dla osób wykonujących zawody medyczne i prawnicze. Ostatnią istotną grupą organizacji są partie polityczne, które mimo małej liczebności kumulowały prawie 3% rejestrowych organizacji.

Wykres 2.6. Struktura liczby członkostw osób fizycznych^a i liczby organizacji non-profit w 2014 r. (w %)^b

^a Dla fundacji i innych organizacji niezrzeszających osób fizycznych uwzględniono liczbę członków organów kolegialnych organizacji (zarząd, rada itp.).

^b Ze względu na zaokrąglenia, procenty w seriach mogą nie sumować się do wartości ogółem.

Warto też wspomnieć o grupie przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego, które swoją liczebnością (2,6 mln) najbliższe były stowarzyszeniom i podobnym organizacjom społecznym, a w porównaniu z bazą członkowską rejestrowych organizacji non-profit stanowiły 23%.

Okolo 43% wszystkich członkostw w organizacjach rejestrowych dotyczyło kobiet. Najbardziej sfeminizowaną grupą organizacji były społeczne podmioty wyznaniowe - ponad 7/10 osób należących do tych podmiotów stanowiły kobiety. Wysokim udziałem kobiet wśród członkostw charakteryzowały się również przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego (63%). Ponadprzeciętny wskaźnik feminizacji dotyczył też organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego z wyłączeniem kółek rolniczych (55%). Natomiast w partiach politycznych

i organizacjach pracodawców wśród członków wyraźnie przeważali mężczyźni (odpowiednio 71% i 64%).

Tablica 2.3. Członkostwa osób fizycznych^a w sektorze non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Członkostwa		
	Ogółem ^b (w mln)	kobiety (w %)	średnia
OGÓŁEM ORGANIZACJE REJESTROWE	11,3	43	113
w tym OPP	1,7	52	196
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje	8,1	41	96
stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	8,1	40	112
fundacje	0,1	44	5
Společne podmioty wyznaniowe	0,1	71	39
Samorząd zawodowy i gospodarczy	1,3	55	444
kółka rolnicze	#	61	26
pozostałe organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego	1,3	54	741
Organizacje pracodawców	#	36	21
Związki zawodowe	1,6	46	124
Partie polityczne	0,3	29	5520
ORGANIZACJE NIEREJESTROWE			
Przyparafialne organizacje Kościoła Katolickiego	2,6	63	43

^a Dla fundacji i innych organizacji niezrzeszających osób fizycznych uwzględniono liczbę członków organów kolegialnych organizacji (zarząd, rada itp.).

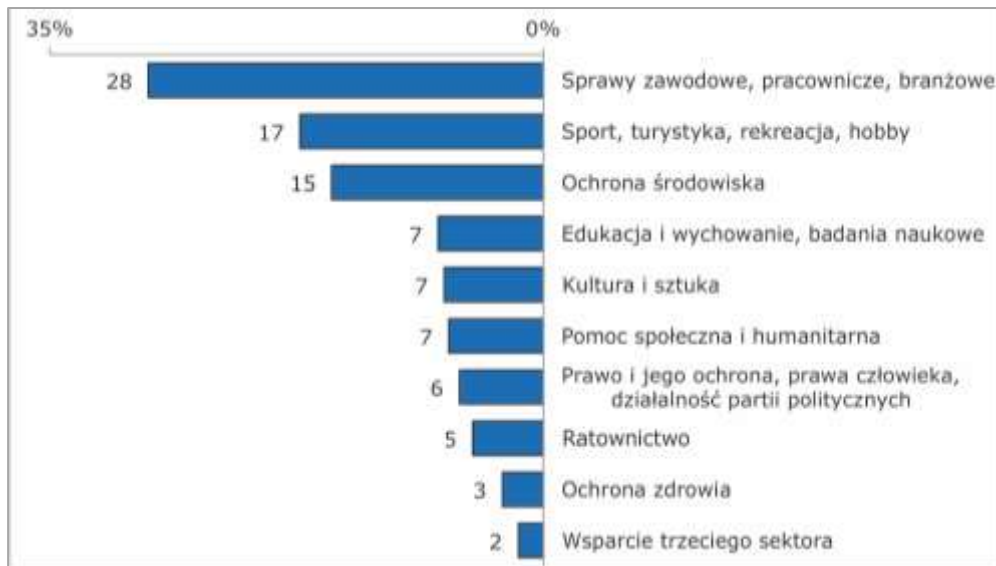
^b Wartości nie zawsze sumują się do wyższej kategorii ze względu na zaokrąglenia.

Wartość niższa niż 0,05 mln.

Średnio do jednej organizacji sektora non-profit w 2014 r. przynależało 113 osób. Najwyższą średnią liczbę członków odnotowano w partiach politycznych (5520), przy czym w połowie partii było ponad 18-krotnie mniej członków. Następne były organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, po wyłączeniu kółek rolniczych (średnia – 741 osób, mediana - 55). Z kolei kółka rolnicze były organizacjami o przeważnie niewielkim potencjale członkowskim (średnia liczba członków – 26, mediana – 20).

Biorąc pod uwagę poszczególne dziedziny, w których organizacje prowadziły działalność oraz strukturę członkostw można zauważyć, że największy odsetek osób (28%) zrzeszony był w podmiotach, których główną dziedziną działalności były *sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe*. Prawie połowę członkostw w tej dziedzinie stanowiły osoby zrzeszone w związkach zawodowych. Podmioty działające w tej dziedzinie stanowiły 17% ogółu organizacji. Następną grupą organizacji o dużej bazie członkowskiej były takie, które działały w zakresie *sportu, turystyki, rekreacji i bobby* (17%) oraz *ochrony środowiska* (15%). Warto podkreślić, że organizacje sportowe były najliczniejszą grupą podmiotów rejestrowych sektora non-profit pod względem głównej dziedziny działalności (26%), a te zajmujące się prawem jedną z najmniej licznych (około 2%).

Wykres 2.7. Struktura członkostwa osób fizycznych według najważniejszej głównej dziedziny działalności^a organizacji rejestrowych w 2014 r. (w %)

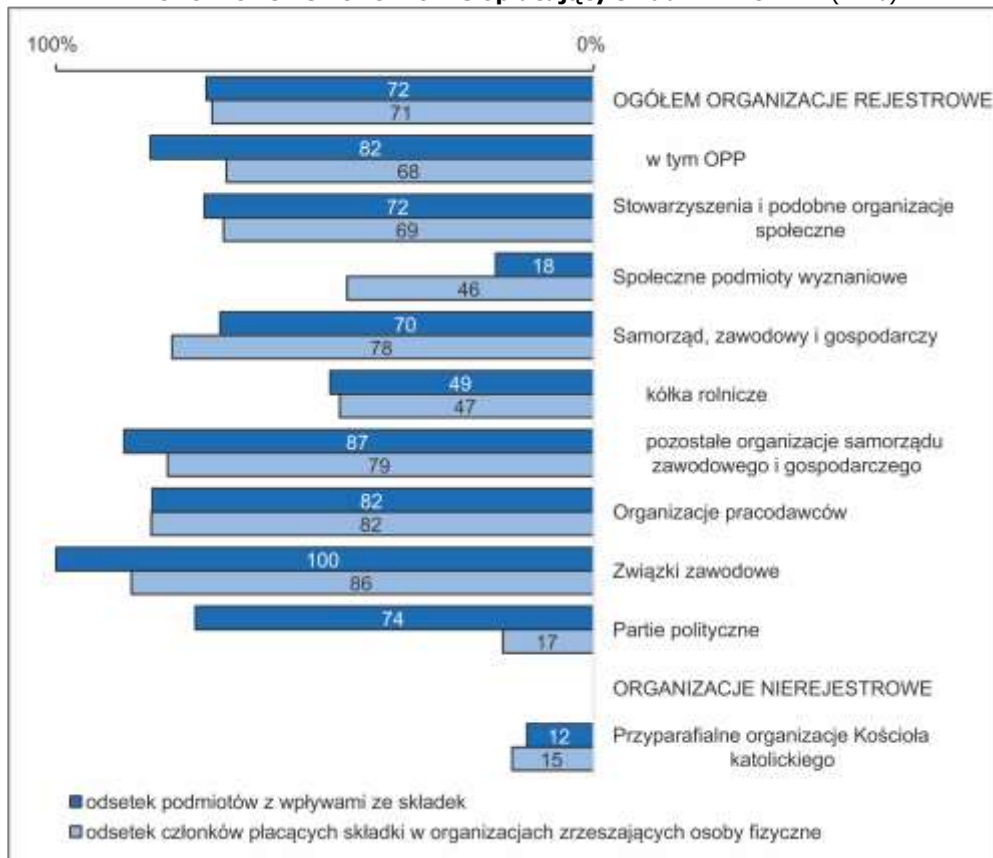

^a Nie uwzględniono najrzadziej wskazywanych dziedzin (*Koła łowieckie, Rynek pracy i aktywizacja zawodowa, Rozwój lokalny, społeczny i ekonomiczny, Religia, Działalność międzynarodowa, oraz Pozostała działalność*), dlatego procenty nie sumują się do 100%.

2.4.2 Składki członkowskie

We wszystkich organizacjach, które zrzeszały osoby fizyczne, 71%³⁴ członków opłaciło w 2014 r. składki członkowskie. Najwyższy udział członków płacących składki odnotowano w związkach zawodowych (86%), przy pełnym udziale podmiotów z wpływami ze składek. Kolejną grupą podmiotów, które odnotowały w omawianym roku wysokie wpływy ze składek członkowskich, były organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego z wyłączeniem kółek rolniczych (87%) - składki opłaciło w nich 79% członków. Natomiast najniższy odsetek podmiotów deklarujących wpływy ze składek członkowskich, a także odsetek członków, którzy je opłacili, przypadł na nierejestrowane przyparafialne jednostki Kościoła katolickiego (odpowiednio 12% i 15%). Niski udział podmiotów, które miały wpływy ze składek członkowskich występował również wśród społecznych podmiotów wyznaniowych (18%), przy czym opłaciło je około 46% ich członków. Niskim odsetkiem członków opłacających składki członkowskie charakteryzowały się natomiast partie polityczne (17%).

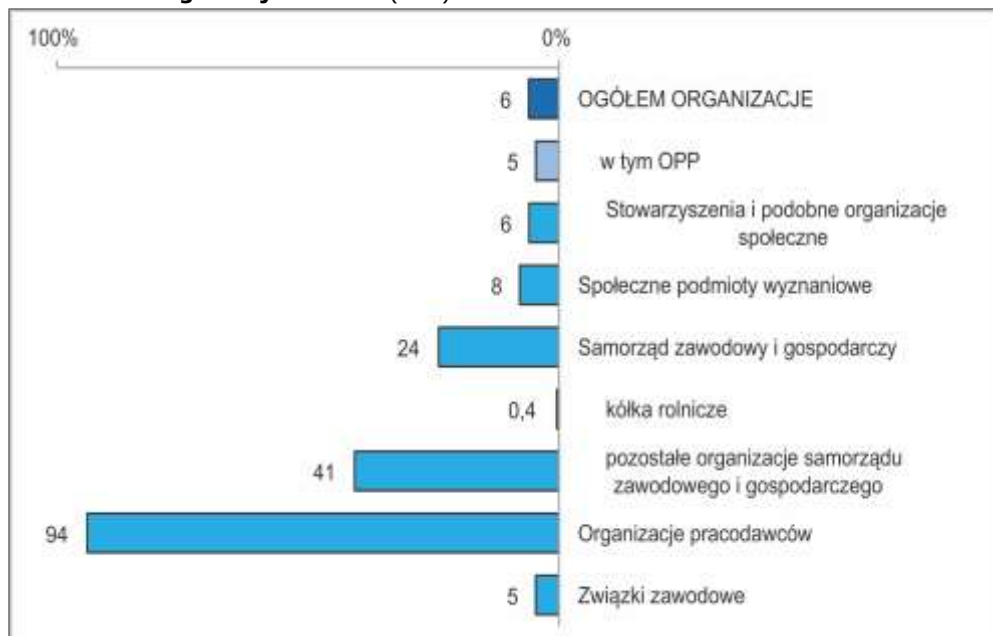
³⁴ Odsetek członków płacących składki członkowskie odnosi się do ogólnej liczby członków organizacji zrzeszających wyłącznie osoby fizyczne niezależnie od tego czy w organizacjach był obowiązek płacenia składek czy nie.

Wykres 2.8. Organizacje zrzeszające osoby fizyczne, w których opłacano składki członkowskie i członkowie opłacający składki w 2014 r. (w %)

2.4.3 Członkowie osoby prawne

Obok członkostwa osób fizycznych organizacje rejestrowe mogły zrzeszać też osoby prawne (np. stowarzyszenia, przedsiębiorstwa, gminy). Z badań na formularzach SOF-1, SOF-2 i SOF-4 za 2014 r. wynika, że w tym czasie działało 6,0 tys. organizacji, do których należała, co najmniej jedna osoba prawna, a ich udział w badanej zbiorowości wyniósł 6%. Omawiane organizacje sektora non-profit zrzeszały łącznie 169,5 tys. członków osób prawnych, co stanowiło 1,6% wszystkich członkostw.

Najczęściej osoby prawne zrzeszały organizacje pracodawców (94%), następnie organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, z wyłączeniem kółek rolniczych (41%). Przynależność osób prawnych była marginalnym zjawiskiem wśród kółek rolniczych, zaś wśród fundacji ze względu na brak formalnego członkostwa była niemożliwa. Organizacje zrzeszające inne podmioty prowadziły najczęściej działania w dziedzinach takich jak: *sport, turystyka, rekreacja, hobby* (35%), *sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe* (29%), *rozwój lokalny społeczny i ekonomiczny* (7%).

Wykres 2.9. Rejestrowe organizacje non-profit zrzeszające osoby prawne według rodzaju organizacji w 2014 r. (w %)

2.5. Zasoby pracy

2.5.1 Pracownicy etatowi³⁵

W świetle zgromadzonych danych w organizacjach sektora non-profit praca płatna nie jest niezbędnym zasobem do prowadzenia działalności. Około 2/3 spośród badanych organizacji w ogóle nie korzystało z takiej pracy (65%), zaś wśród pozostałych popularniejsze było korzystanie wyłącznie z pracy świadczonej w ramach umów cywilnoprawnych (22%) niż zatrudnianie personelu etatowego (14%). Jedynie, co 60-ta organizacja była relatywnie duża z punktu widzenia potencjału zatrudnieniowego – 2% podmiotów zatrudniało w ramach umów o pracę co najmniej 20 osób.

Łącznie we wszystkich organizacjach sektora non-profit na koniec 2014 r. w ramach stosunku pracy zatrudnionych było 154,1 tys. osób, w tym dla 131,0 tys. osób organizacje te stanowiły główne miejsce pracy.

Ze względu na powszechność zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu pracy, przeciętna liczba zatrudnionych w sektorze non-profit w całym 2014 r. była niższa od liczby osób pracujących na koniec roku i wyniosła 128,8 tys. etatów.

³⁵ Analiza w tej części obejmuje wyłącznie rejestrowe organizacje non-profit.

Tablica 2.4. Osoby zatrudnione w rejestrowych organizacjach non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Odsetek organizacji, które korzystały z pracy etatowej	Osoby zatrudnione w ramach umów o pracę według stanu na dzień 31.12.2014r.			
		Ogółem (w tys.) ^a	kobiety (w %)	Średnia ^b	Mediana ^b
OGÓŁEM ORGANIZACJE	13,7	154,1	72,3	11	3
w tym OPP	33,8	52,6	74,1	18	5
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje	12,8	102,7	70,1	10	3
stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	11,1	78,2	69,1	10	3
fundacje	23,8	24,4	73,2	10	3
Spółeczne podmioty wyznaniowe	83,2	38,5	80,8	26	15
Samorząd zawodowy i gospodarczy	44,8	8,8	66,6	7	3
kółka rolnicze	8,8	0,3	29,3	3	1
pozostałe organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego	70,4	8,5	67,8	7	3
Organizacje pracodawców	48,7	0,5	66,6	4	2
Związki zawodowe	2,2	3,4	61,2	12	2
Partie polityczne	13,0	0,2	58,1	35	16

^a Wartości nie zawsze sumują się do wyższej kategorii ze względu na zaokrąglenia.

^b Statystyki liczone są wyłącznie dla organizacji zatrudniających w ramach stosunku pracy.

Biorąc pod uwagę liczbę osób pracujących etatowo w organizacjach non-profit, można wyliczyć ich łączny udział wśród wszystkich pracujących w Polsce. W stosunku do przeciętnej liczby osób pracujących w gospodarce narodowej zatrudnienie w objętym badaniami na formularzach serii SOF sektorze na dzień 31 grudnia 2014 r. stanowiło 0,9%, a w stosunku do zatrudnienia na podstawie stosunku pracy (bez pracodawców i pracujących na własny rachunek) – 1,3%³⁶. Gdyby potraktować badany sektor, jako jednego pracodawcę, to wyprzedziłby on wszystkich największych pracodawców

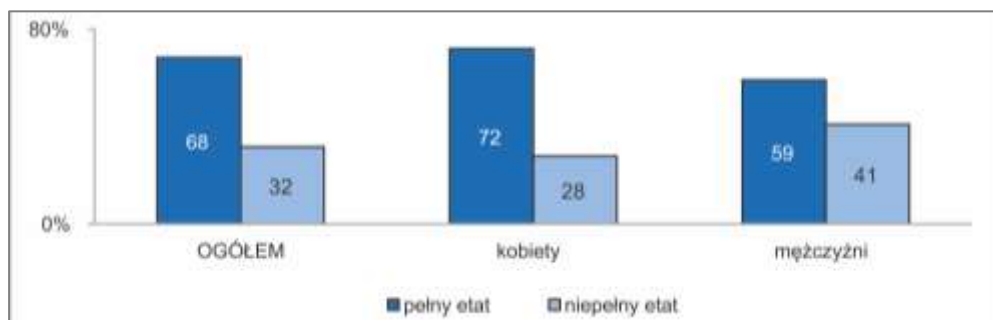
³⁶ Pracujący w gospodarce narodowej to osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, wybór lub stosunek służbowy), pracodawcy i pracujący na własny rachunek. Natomiast wśród zatrudnionych na podstawie stosunku pracy nie uwzględnia się pracodawców i pracujących na własny rachunek. Więcej o definicjach stosowanych w statystyce rynku pracy: <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/zasady-metodyczne-rocznik-pracy/zasady-metodyczne-statystyki-ryнку-pracy-i-wynagrodzen,1,1.html>.

w polskiej gospodarce narodowej. Zatrudnienie w jego ramach znalazło o 73 tys. osób więcej (o 47%) niż u największego pracodawcy z sektora prywatnego.

Rozpatrując przeciętną liczbę zatrudnionych osób przypadającą na jedną organizację zatrudniającą pracowników, można stwierdzić, że była ona bardzo zróżnicowana w zależności od rodzaju organizacji. Średnio w jednej organizacji liczba pracujących w ramach stosunku pracy wyniosła 11 osób. Spośród wszystkich organizacji zatrudniających wyróżniały się partie polityczne, gdzie średnia była najwyższa – wyniosła aż 35 osób, następnie społeczne podmioty wyznaniowe – 26 osób. Relatywnie wysoką przeciętną w tym zakresie charakteryzowały się również organizacje pożytku publicznego – 18 osób.

Ponadto warto zwrócić uwagę na duże różnice wśród większości rodzajów organizacji, między średnią liczbą pracujących, a ich medianą. W połowie organizacji zatrudniających personel etatowy pracowało z reguły kilkakrotnie mniej osób niż wynosiła średnia liczba pracujących. W całej zbiorowości mediana była prawie 4-krotnie niższa od średniej i wyniosła 3 pracowników. Natomiast w niemal wszystkich rodzajach organizacji dominowało zatrudnienie 1 pracownika. Przedstawione dane świadczą o dużym rozwarstwieniu organizacji pod względem liczby pracujących. Sektor non-profit charakteryzuje się mało liczną grupą podmiotów bardzo dużych pod względem liczby pracujących i dużym udziałem jednostek o niskiej liczbie zatrudnionych. Wyjątkiem były tylko społeczne podmioty wyznaniowe, gdzie średnia liczba pracowników wyniosła 26 osób, mediana – 15 osób, zaś dominowały 3 osoby.

Wykres 2.10. Struktura osób zatrudnionych w rejestrowych organizacjach non-profit według wymiaru czasu pracy i płci w 2014 r. (w %)

Chociaż w strukturze zatrudnionych w organizacjach non-profit 68% stanowili pracownicy pełnoetatowi, to relatywnie często zatrudniani byli pracownicy w niepełnym wymiarze czasu pracy. W 2014 r. na część etatu pracowało 32% osób zatrudnionych w sektorze non-profit, podczas gdy w gospodarce narodowej ogółem tylko 8%.³⁷

Analiza danych na temat poziomu wynagrodzeń pracowników sektora non-profit wskazuje, że w 2014 r. średnia pensja przypadająca na jednego pełnoetatowego pracownika była istotnie niższa niż średnia pensja krajowa i wyniosła 3,0 tys. złotych, przy 3,8 tys. złotych w całej gospodarce narodowej. Najwyższe przeciętne wynagrodzenia odnotowano wśród organizacji samorządu gospodarczego, zawodowego, z wyłączeniem kółek rolniczych (3,6 tys. złotych) oraz wśród fundacji

³⁷ Informacja o osobach pracujących w gospodarce narodowej w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy za: *Rocznik Statystyczny RP 2015*, Warszawa 2015, s.248.

(3,3 tys. złotych). Najniższy poziom wynagrodzeń (niespełna 2,2 tys. złotych) charakteryzował natomiast ochotnicze straże pożarne i koła łowieckie.

Charakterystyczny dla pozarządowego rynku pracy jest nie tylko niski poziom wynagrodzeń, ale również wyższy poziom inkluzywności grup zagrożonych marginalizacją na rynku pracy, tj. kobiet, osób z niepełnosprawnościami oraz osób starszych. Grupy te stale cechują się niższym poziomem zatrudnienia w gospodarce narodowej, dlatego warto przyrzeć się bliżej ich zatrudnieniu w ramach sektora non-profit.

Feminizacja personelu płatnego

Dla polskiego rynku pracy stałym zjawiskiem jest utrzymywanie się niższego wskaźnika zatrudnienia wśród kobiet niż wśród mężczyzn, jednak wśród pracodawców sektora non-profit tendencja jest odwrotna. Na koniec 2014 r. kobiety stanowiły 73% zatrudnionych w tym sektorze, podczas gdy ich udział wśród zatrudnionych w gospodarce narodowej wynosił 49% – różnica między sektorem non-profit a całym polskim rynkiem pracy w tym zakresie wyniosła więc aż 24 p. proc. Szczególnie wysoką nadreprezentację kobiet wśród pracowników odnotowano w społecznych podmiotach wyznaniowych – stanowiły one aż 81% personelu etatowego. Wiązać się to może z rodzajem działalności tych jednostek, które generowały głównie miejsca pracy o charakterze opiekuńczym, gdzie tradycyjnie zatrudniane są kobiety. Najniższy odsetek kobiet wśród zatrudnionych odnotowano w kółkach rolniczych (29%), a następnie w partiach politycznych (58%).

Wykres 2.11. Udział kobiet wśród osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy na dzień 31.12.2014 r. (w %)

^a Na podstawie danych o zatrudnionych w ramach stosunku pracy w gospodarce narodowej w 2014 r. z: *Rocznik Statystyczny RP 2015*, Warszawa 2015, s.43.

Wysoki wskaźnik kobiet wśród zatrudnionych sytuuje sektor non-profit bliżej sektora publicznego, gdzie kobiety są również nadreprezentowane (60%), ale nie w aż

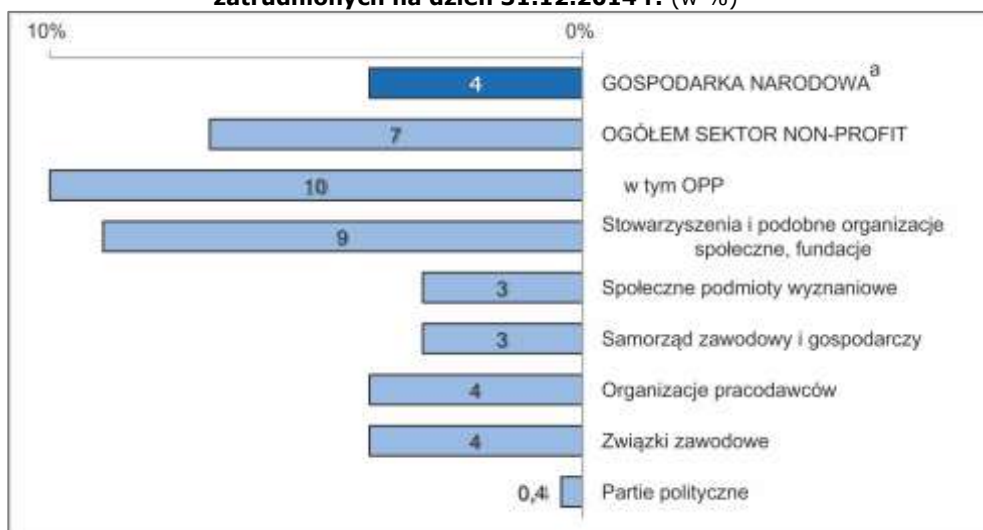
tak wyraźny sposób³⁸. Porównanie zatrudnienia w sektorze non-profit i w sektorze publicznym, mimo na ogół dużej różnicy w zakresie warunków i organizacji pracy, jest zasadne, biorąc pod uwagę obszary działalności jednostek posiadających płatny personel. Dziedziny działalności tych organizacji w większości mieszczą się w sferze zadań publicznych³⁹, a te, w których wskaźnik zatrudnienia kobiet jest bardzo wysoki, wiążą się ze świadczeniem typowych usług społecznych, przypisanych tradycyjnie sektorowi publicznemu⁴⁰.

Szczególnie wysoki udział kobiet wystąpił wśród pracowników organizacji non-profit, które prowadziły działalność w zakresie *ochrony zdrowia* (82%), *edukacji i wychowania, badań naukowych* (79%) oraz *pomocy społecznej i humanitarnej* (76%).

Pracownicy z orzeczeniem o niepełnosprawności

Wśród 13,8 tys. pracodawców sektora non-profit około 18% zatrudniało przynajmniej jedną osobę z orzeczoną niepełnosprawnością. Pracownicy z niepełnosprawnościami stanowili 7% osób pracujących w organizacjach non-profit, co jest wyższym udziałem niż analogiczny odsetek w gospodarce narodowej (4%)⁴¹.

Wykres 2.12. Udział osób z orzeczoną niepełnosprawnością wśród osób zatrudnionych na dzień 31.12.2014 r. (w %)

^a Na podstawie danych o osobach pracujących w podmiotach gospodarki narodowej o liczbie pracujących wyższej niż 9 osób z: *Rocznik Statystyczny RP 2015*, GUS, Warszawa 2015, s. 249.

³⁸ Na podstawie: *Rocznik Statystyczny RP 2015*, GUS, Warszawa 2015, s.241.

³⁹ Określonych w *Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, art. 4.

⁴⁰ Wskaźnik udziału kobiet wśród zatrudnionych w Polsce w takich branżach jak edukacja, ochrona zdrowia i pomoc społeczna wynosi około 80% (zob. publikacje GUS z serii *Kobiety i mężczyźni na rynku pracy*).

⁴¹ Wskaźnik dotyczy wyłącznie podmiotów o liczbie pracujących wyższej niż 9 osób i obliczony został na podstawie danych o liczbie zatrudnionych niepełnosprawnych w gospodarce narodowej w 2014 r. z *Rocznika Statystycznego RP 2014*, GUS, Warszawa 2015, s. 249.

Szczególnie wysoki udział pracowników z orzeczoną niepełnosprawnością odnotowano w organizacjach pożytku publicznego (10%), a następnie w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach (9%).

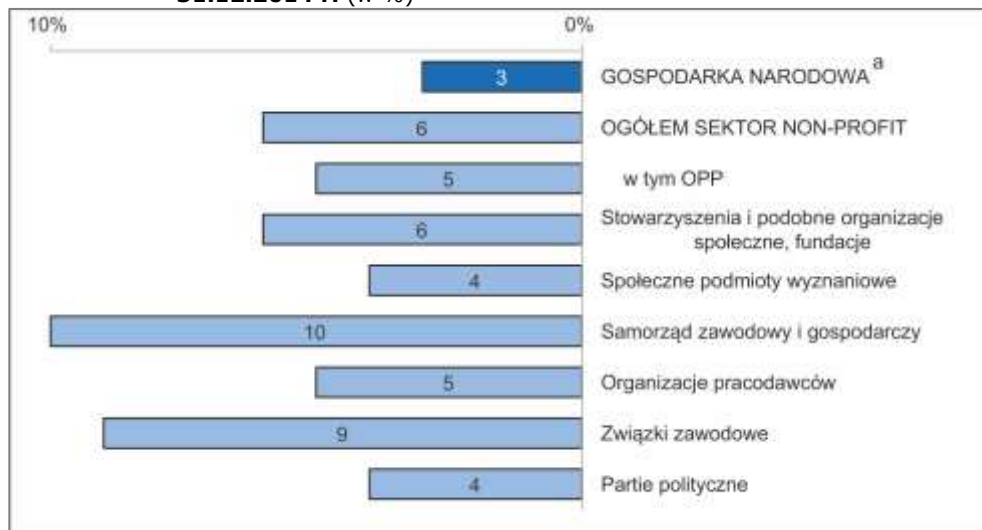
Niższy niż przeciętny na polskim rynku pracy odsetek osób z orzeczoną niepełnosprawnością wśród zatrudnionych wystąpił w społecznych podmiotach wyznaniowych, a także organizacjach samorządu gospodarczego i zawodowego (po 3%).

Pracownicy w wieku emerytalnym

Prawie 1/3 pracodawców sektora non-profit zatrudniała osoby w wieku emerytalnym, czyli kobiety powyżej 60 roku życia lub mężczyzn powyżej 65 roku życia. Udział organizacji korzystających z pracy osób starszych szczególnie wysoki był wśród społecznych podmiotów wyznaniowych (43%) oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego (40%).

Podobnie jak w zakresie dwóch wcześniej omówionych grup (kobiety, osoby z niepełnosprawnościami) również osoby powyżej 60/65 roku życia stanowiły większą część pracowników sektora non-profit niż wśród zatrudnionych w gospodarce narodowej (6% wobec 3%). Odsetek osób w wieku emerytalnym we wszystkich rodzajach organizacji był wyższy niż typowy na polskim rynku pracy, a na szczególną uwagę zasługują organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego oraz związki zawodowe gdzie wyniósł on odpowiednio 10% i 9%.

Wykres 2.13. Udział osób w wieku emerytalnym wśród osób zatrudnionych na dzień 31.12.2014 r. (w %)

^a Na podstawie danych o osobach pracujących w podmiotach gospodarki narodowej o liczbie pracujących wyższej niż 9 osób z: *Rocznik Statystyczny RP 2015*, GUS, Warszawa 2015, s.249

Przeciętne zatrudnienie

Przeciętna liczba zatrudnionych w sektorze non-profit w całym 2014 r. wyniosła 128,8 tys. etatów. Ze względu na powszechność zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu pracy, była ona niższa od liczby osób pracujących na koniec roku, która wyniosła 154,1 tys. osób. Zarówno rozpowszechnienie zatrudnienia etatowego w poszczególnych rodzajach organizacji, jak i rozkład potencjału zatrudnieniowego w tej zbiorowości były bardzo nierównomierne.

Najwyższy udział w przeciętnym zatrudnieniu etatowym stanowiła praca świadczona na rzecz stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (48%), następnie - społecznych podmiotów wyznaniowych (26%). Najniższy udział w wolumenie pracy etatowej miały organizacje pracodawców, partie polityczne i kółka rolnicze – po mniej niż 0,5%.

Natomiast o nierównomiernym rozkładzie zatrudnienia świadczy duża różnica pomiędzy średnią a medianą liczby zatrudnionych. I tak wśród organizacji, które zadeklarowały posiadanie pracowników zatrudnionych w ramach stosunku pracy przeciętna liczba etatów w 2014 r. wyniosła 9, podczas gdy połowa z tych organizacji dysponowała około 2 etatami. Zróżnicowanie rozkładu zatrudnienia etatowego przedstawiono w Tabelicy 2.5.

Tabelica 2.5. Przeciętne zatrudnienie w sektorze non-profit w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Wolumen pracy świadczonej w ramach stosunku pracy			
	suma ^a :		średnia ^b	mediana ^b
	w tys. etatów	% w kolumnie		
OGÓŁEM ORGANIZACJE	128,8	100	9,3	2,4
w tym OPP	43,6	35	14,8	3,5
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje	84,4	64	7,8	2,0
stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	63,2	48	7,7	2,0
fundacje	21,2	17	8,1	2,0
Spoleczne podmioty wyznaniowe	32,8	26	22,0	12,0
Samorząd zawodowy i gospodarczy	7,8	6	6,0	2,0
kółka rolnicze	0,2	#	2,2	1,0
pozostałe organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego	7,5	6	6,4	2,4
Organizacje pracodawców	0,5	#	3,4	1,3
Związki zawodowe	3,1	3	10,9	1,8
Partie polityczne	0,2	#	30,0	14,0

^a Dane nie zawsze sumują się dokładnie do wyższej kategorii ze względu na zaokrąglenia.

^b Statystyki zostały obliczone dla organizacji, które w 2014 r. korzystały z pracy etatowej.

2.5.2 Praca pozaetatowa⁴²

Opisując korzystanie z pracy płatnej w organizacjach sektora non-profit, trzeba uwzględnić nietypowo dużą w porównaniu z innymi podmiotami gospodarki narodowej rolę pracy pozaetatowej. Pracę w formie umów cywilnoprawnych, tj. umów zleceń, umów o dzieło i pokrewnych świadczyło 404,5 tys. osób, które równocześnie nie pozostawały z tymi organizacjami w stosunku pracy. Dla 7% (32,2 tys.) spośród tych osób praca ta była głównym źródłem utrzymania.

Tablica 2.6. Osoby pracujące na podstawie umów cywilnoprawnych w rejestrowych organizacjach non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Odsetek organizacji, które korzystały z pracy pozaetatowej	Osoby pracujące w ramach umów cywilnoprawnych w 2014 r. ^a			
		Ogółem (w tys.)	Kobiety (w %)	Średnia ^b	Mediana ^b
OGÓŁEM ORGANIZACJE	34,3	404,5	52,1	13	3
w tym OPP	65,0	100,1	57,8	19	6
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje	37,6	351,6	51,1	11	3
stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	36,0	257,9	48,9	11	3
fundacje	48,3	93,7	56,9	17	5
Spółeczne podmioty wyznaniowe	44,5	10,1	62,1	11	3
Samorząd zawodowy i gospodarczy	49,6	34,4	63,8	29	2
kółka rolnicze	21,9	0,4	31,4	2	2
Pozostałe organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego	69,2	33,9	64,2	34	3
Organizacje pracodawców	62,0	1,2	44,9	7	2
Związki zawodowe	7,8	7,0	35,7	7	1
Partie polityczne	20,4	0,2	46	20	5

^a Dane nie zawsze sumują się dokładnie do wyższej kategorii ze względu na zaokrąglenia.

^b Statystyki zostały obliczone dla organizacji, które w 2014 r. korzystały z pracy pozaetatowej.

W jednostkach sektora non-profit rozpowszechnienie stosowania pracy na podstawie umów cywilnoprawnych było 2-krotnie częstsze niż pracy etatowej. Co najmniej jedną umowę zlecenie lub o dzieło w 2014 r. podpisało ponad 4 na 10 organizacji non-profit. Z pracy pozaetatowej korzystało 7 na 10 organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego, z wyłączeniem kółek rolniczych

⁴² Analiza w tej części obejmuje wyłącznie rejestrowe organizacje non-profit.

(69%). Niemal równie często była ona wykorzystywana przez organizacje posiadające status pożytku publicznego (65%) oraz wśród organizacji pracodawców (62%), a następnie wśród fundacji (52%).

Natomiast najrzadziej pracę tego typu, podobnie zresztą jak pracę etatową, wykazywały związki zawodowe (8%). W większości rodzajów organizacji występowały wyraźnie wyższe odsetki organizacji korzystających z pracy pozaetatowej niż etatowej. Nietypową dla tego sektora sytuację obserwuje się w ramach zbiorowości społecznych podmiotów wyznaniowych – wśród nich o 39 p. proc. więcej jednostek miało pracowników etatowych niż korzystało z pracy pozaetatowej.

Gdy całą pracę świadczoną w ramach umów cywilnoprawnych przeliczono na etaty w oparciu o koszty wynagrodzeń z tego tytułu, to okazuje się, że jej wolumen wynosi 77,2 tys. etatów przeliczeniowych⁴³, a więc powiększa zasoby pracy etatowej o 37%.

Tablica 2.7. Praca pozaetatowa w organizacjach non-profit w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Wolumen pracy świadczonej w ramach umów cywilnoprawnych			
	suma ^a :		średnia ^b	mediana ^b
	w tys. etatów	% w kolumnie		
OGÓŁEM ORGANIZACJE	77,2	100,0	2,2	0,4
w tym OPP	20,6	26,6	3,7	0,8
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje	65,9	85,4	2,1	0,4
stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	49,2	63,8	1,9	0,4
fundacje	16,7	21,7	3,2	0,6
Společne podmioty wyznaniowe	2,3	3,0	2,9	0,7
Samorząd zawodowy i gospodarczy	6,7	8,7	4,6	0,6
kółka rolnicze	0,1	0,1	0,3	0,2
pozostałe organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego	6,6	8,5	5,6	0,8
Organizacje pracodawców	0,6	0,8	3,7	0,7
Związki zawodowe	1,6	2,0	1,6	0,1
Partie polityczne	0,1	0,1	7,5	2,2

^a Dane nie zawsze sumują się dokładnie do wyższej kategorii ze względu na zaokrąglenia.

^b Statystyki zostały obliczone dla organizacji, które w 2014 r. korzystały z pracy pozaetatowej.

⁴³ Praca pozaetatowa w etatach przeliczeniowych została oszacowana poprzez podzielenie sumy rocznych wynagrodzeń z tytułu umów cywilnoprawnych przez 12 miesięcy i średnie miesięczne wynagrodzenie z tytułu umów o pracę przypadające na jeden etat w badanych organizacjach sektora non-profit w 2014 r. – 3,2 tys. zł.

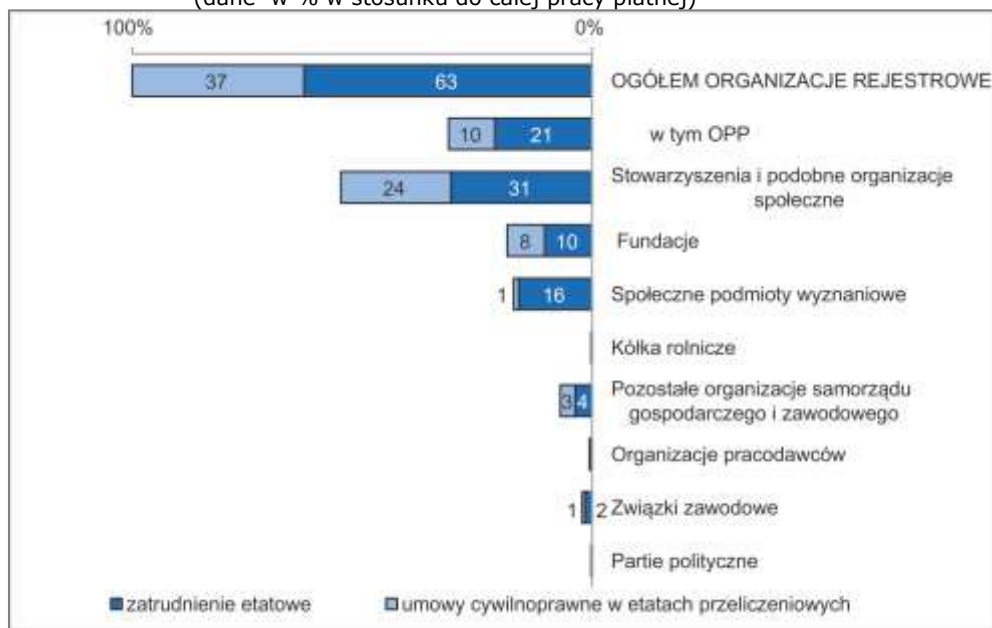
Największą część pracy wykonywanej w ramach umów cywilnoprawnych generowały stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (64%), a następnie grupa organizacji posiadających status pożytku publicznego (27%). Fundacje dysponowały 22% pracy pozaetatowej.

Dla jednostek korzystających z pracy pozaetatowej średnia liczba etatów przeliczeniowych generowanych przez jedną organizację stanowiła 2,2 etatu, ale połowa z tych podmiotów korzystała z nie więcej niż 0,4 etatu. Wartości średniej i mediany etatów przeliczeniowych pracy pozaetatowej według rodzajów organizacji przedstawione są w Tablicy 2.7.

2.5.3 Struktura pracy płatnej

Całość pracy płatnej generowanej w ramach sektora non-profit w 2014 r. to 206 tys. etatów przeliczeniowych, przy czym zatrudnienie w ramach stosunku pracy stanowiło większą część wolumenu tej pracy (63%).

Wykres 2.14. Struktura pracy płatnej według rodzaju organizacji w 2014 r.
(dane w % w stosunku do całej pracy płatnej)

Największa część pracy płatnej świadczona była w ramach zbiorowości stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (55%), a następnie w fundacjach (18%). Duża część pracy płatnej świadczona była w organizacjach legitymizujących się statusem OPP (31%). Udział społecznych podmiotów wyznaniowych w pracy płatnej był ponad 9-krotnie wyższy niż udział tego typu podmiotów w zbiorowości aktywnych jednostek. Drugą zbiorowością wyraźnie „silniejszą” pod względem zasobów pracy płatnej w stosunku do swojej liczebności były inne niż kółka rolnicze organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego – miały one 4-krotnie wyższy udział w wolumenie pracy płatnej niż w liczbie podmiotów. Marginalne znaczenie pod względem wykorzystywania zasobów pracy płatnej miały natomiast kółka rolnicze,

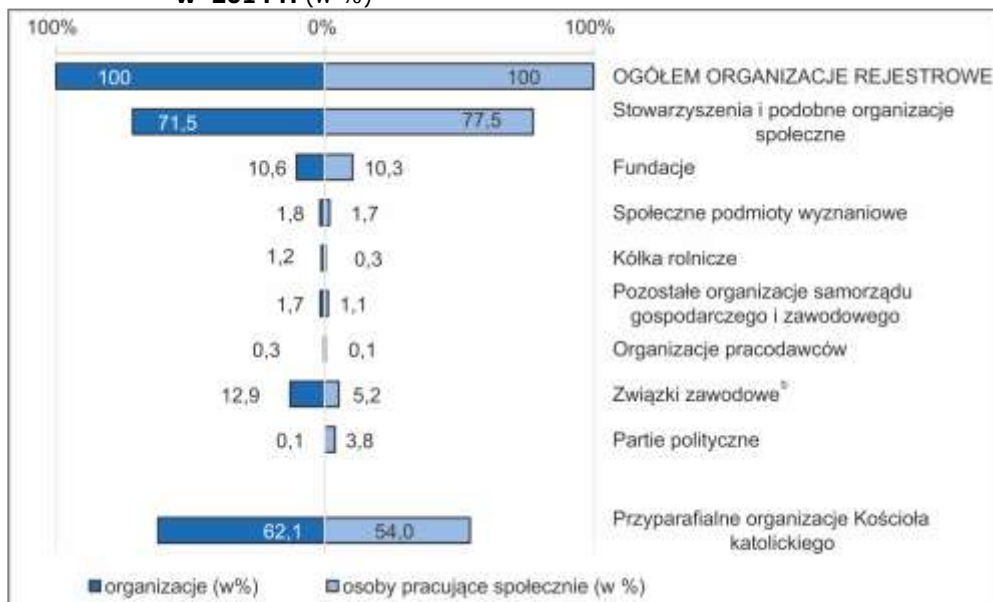
organizacje pracodawców oraz partie polityczne – te trzy rodzaje organizacji razem generowały niespełna 1% pracy płatnej

2.5.4 Praca społeczna⁴⁴

Podmioty sektora non-profit prowadząc działalność korzystają nie tylko z pracy płatnej zatrudnionych w nich osób, ale także z pracy społecznej, w którą mogą angażować się zarówno członkowie organizacji, jak i osoby nie związane z nią w taki sposób. Dominująca część rejestrowych organizacji non-profit zadeklarowała, że w 2014 r. korzystała z pracy społecznej (93%). Stanowiła ona dla większości organizacji podstawę prowadzenia działalności, gdyż aż 65% rejestrowych jednostek w ogóle nie korzystało z pracy płatnej.

Wśród najmniej licznej grupy organizacji jaką były partie polityczne – wszystkie podmioty korzystały z pracy społecznej. Niemal równie często korzystały z niej związki zawodowe (96%) oraz stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (95%). Wysoki odsetek podmiotów korzystających z pracy społecznej wystąpił też wśród organizacji pożytku publicznego (94%). Niższy niż przeciętnie w sektorze udział organizacji mających wolontariuszy deklarowały fundacje (88%) oraz organizacje pracodawców (71%), zaś szczególnie niski odsetek odnotowano wśród społecznych podmiotów wyznaniowych (40%).

Wykres 2.15. Struktura liczby osób pracujących społecznie i liczby organizacji w 2014 r. (w %)^a

^a Ze względu na zaokrąglenia, procenty w seriach mogą nie sumować się dokładnie do wartości ogółem.

^b Dla związków zawodowych zaprezentowane dane dotyczące pracy społecznej są szacunkowe.

⁴⁴ Analiza w tej części obejmuje organizacje rejestrowe oraz jednostki parafialne Kościoła katolickiego.

Organizacje rejestrowe, które korzystały z pracy społecznej, wykazały około 3,6 mln wolontariuszy⁴⁵. Natomiast organizacje, które objęte były badaniem SOF-K deklarowały, że korzystały z pracy społecznej 1,6 mln osób, zarówno członków, jak i osób spoza organizacji, co po uwzględnieniu tych członkostw powiększa bazę wolontariuszy sektora non-profit o około 1/3.

Organizacje non-profit były dość zróżnicowane pod względem liczby osób pracujących społecznie. Rozwarstwienie bazy wolontariackiej było podobne do rozwarstwienia bazy członkowskiej w badanych organizacjach, co wynika z faktu, że częściej w wolontariat angażowały się osoby zrzeszone w organizacji niż niebędące w ten sposób z nią związane – członkowie organizacji stanowili 77% wszystkich osób pracujących społecznie w organizacjach rejestrowych.

Tablica 2.8. Osoby pracujące społecznie w sektorze non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Osoby pracujące społecznie				
	Ogółem ^b (w mln)	kobiety (w %)	Średnia ^c	Mediana ^c	Dominanta ^c
OGÓŁEM ORGANIZACJE ^a	3,6	41	38	11	10
w tym OPP	0,7	60	92	17	10
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje	3,1	40	40	13	10
stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	2,8	38	40	15	10
fundacje	0,4	58	39	6	2
Spółeczne podmioty wyznaniowe	0,1	74	87	7	1
Samorząd zawodowy i gospodarczy	0,1	54	23	10	10
kółka rolnicze	#	62	11	8	6
Pozostałe organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego	#	51	34	12	10
Organizacje pracodawców	#	30	11	8	8
Związki zawodowe ^d	0,2	42	15	5	3
Partie polityczne	0,1	35	2500	84	100
ORGANIZACJE NIEREJESTOWE					
Przyparafialne organizacje Kościoła Katolickiego	1,6	54	36	36	36

^a Organizacje posiadające osobowość prawną, bez jednostek nierejestrowych.

^b Wartości nie zawsze sumują się do wyższej kategorii ze względu na zaokrąglenia.

^c Statystyki liczone są wyłącznie dla organizacji, które korzystały z pracy społecznej.

^d Dla związków zawodowych zaprezentowano dane dotyczące pracy społecznej są szacunkowe.

Wartość mniejsza niż 0,05 mln.

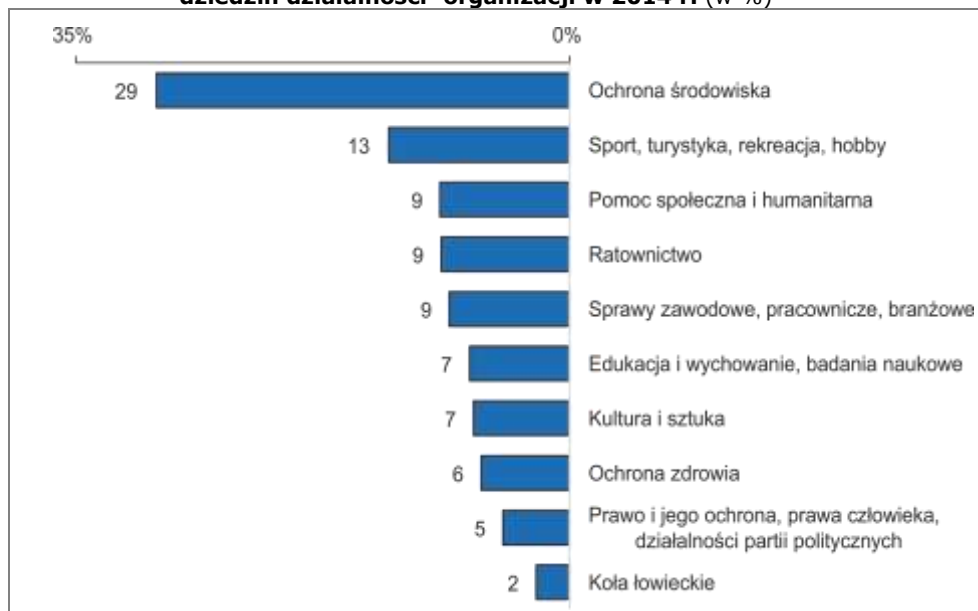
⁴⁵ Należy jednak pamiętać, że liczba ta oparta jest najczęściej na szacunkach, jakich dokonują badane organizacje w trakcie wypełniania formularza serii SOF. Dzieje się tak dlatego, że z reguły nie prowadzą one szczegółowej ewidencji wszystkich osób angażujących się w ich działalność.

Najwięcej, bo 78% wolontariuszy (2,8 mln z 3,6 mln) działało w ramach stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, przy czym podmioty te stanowiły podobną część (72%) zbiorowości objętej badaniami na formularzach z serii SOF za 2014 r. obejmującymi organizacje posiadające osobowość prawną. Relatywnie duża część osób pracujących społecznie angażowała się w działalność fundacji (10%), a następnie – związków zawodowych (5%) i partii politycznych (4%). Należy jednak zwrócić uwagę, że udział związków zawodowych w bazie wolontariackiej był niższy o ponad 9 p. proc. niż udział tych jednostek w badanym sektorze.

We wszystkich aktywnych organizacjach, które wykazały pracę społeczną średnia liczba osób, które przynajmniej raz w 2014 r. pracowały w ten sposób wynosiła 38. W całej zbiorowości organizacji wyróżniały się partie polityczne - pracowało w nich społecznie przeciętnie prawie 2500 osób, należy jednak pamiętać, że była to najmniej liczna grupa organizacji. Wyróżniają się także mediana i dominanta pracujących społecznie w partiach politycznych (odpowiednio 94 i 100 osób). Spośród wszystkich organizacji wyróżniały się też takie, które posiadały status organizacji pożytku publicznego - pracowały w nich społecznie przeciętnie 92 osoby, natomiast mediana była ponad 5-krotnie niższa, a dominanta 9-krotnie niższa.

Dużą dysproporcją między średnią liczbą osób pracujących społecznie a ich wartością środkową charakteryzowały się społeczne podmioty wyznaniowe (12-krotnie niższa mediana) oraz fundacje (7-krotnie niższa mediana). Te dwa rodzaje organizacji odznaczały się także najniższą dominantą w całej zbiorowości (odpowiednio 1 i 2 osoby).

Wykres 2.16. Struktura osób pracujących społecznie według najważniejszych dziedzin działalności^a organizacji w 2014 r. (w %)

^a Nie uwzględniono najrzadziej wskazywanych dziedzin (*Wsparcie trzeciego sektora, Rynek pracy i aktywizacja zawodowa, Działalność międzynarodowa, Religia oraz Pozostała działalność*), dlatego procenty nie sumują się do 100%.

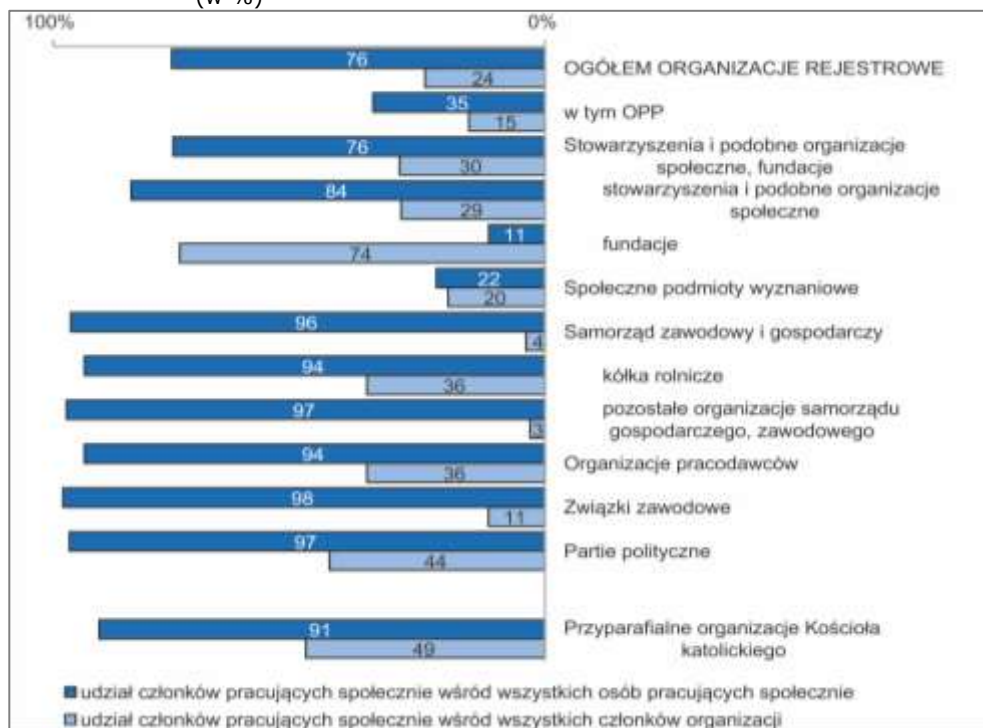
Najbardziej jednorodne pod względem liczby wolontariuszy były kółka rolnicze oraz organizacje pracodawców, wśród których różnice między średnią a medianą pracujących społecznie wyniosły jedynie po 3 osoby.

Strukturę osób pracujących społecznie można analizować również z uwzględnieniem głównej dziedziny działalności organizacji. Największa część wolontariuszy (29%) angażowała się w działalność organizacji zajmujących się *ochroną środowiska*. Trochę mniejsza ich część (13%) pracowała społecznie w jednostkach, których najważniejszą dziedziną działalności były *sport, turystyka, rekreacja, hobby*, a następnie - *pomocą społeczną i humanitarną oraz ratownictwem oraz sprawami zawodowymi, pracowniczymi i branżowymi* (po 9%).

Członkowie pracujący społecznie i wolontariusze zewnętrzni

Jak wspomniano na początku rozdziału, w pracę społeczną na rzecz podmiotów sektora non-profit angażować mogą się zarówno ich członkowie, jak i wolontariusze zewnętrzni. W 2014 r. z ogólnej liczby 3,6 mln osób świadczących tego typu pracę 2,8 mln stanowili członkowie organizacji.

Wykres 2.17. Udział członków pracujących społecznie wśród ogólnej liczby pracujących społecznie oraz wśród liczby członków organizacji (w %)

Wśród związków zawodowych, partii politycznych oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego, z wyłączeniem kółek rolniczych praca społeczna była niemal wyłączną domeną członków – stanowili oni odpowiednio 98% i po 97%

wolontariuszy w tych rodzajach organizacji. Niewiele mniejszym udziałem członków wśród pracujących społecznie charakteryzowały się organizacje pracodawców i kółka rolnicze (po 94%). Do tej grupy podmiotów z bazą wolontariuszy zdominowaną przez członków organizacji można zaliczyć nierejestrowe przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego, które deklarowały, że wśród osób zaangażowanych w nieodpłatną pracę na ich rzecz 91% stanowili członkowie. Dominację członków wśród wolontariuszy widać również wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (84%).

Ze wsparcia wolontariuszy zewnętrznych w największym zakresie korzystały fundacje (89% osób pracujących społecznie w ich ramach nie było członkami ich organów kolegialnych), a następnie społeczne podmioty wyznaniowe (78%), gdyż w tej grupie duża część podmiotów miała również charakter nieczłonkowski. Osoby niezrzeszone w danej jednostce były również dużym wsparciem dla organizacji pożytku publicznego – stanowiły one 65% z wszystkich wolontariuszy.

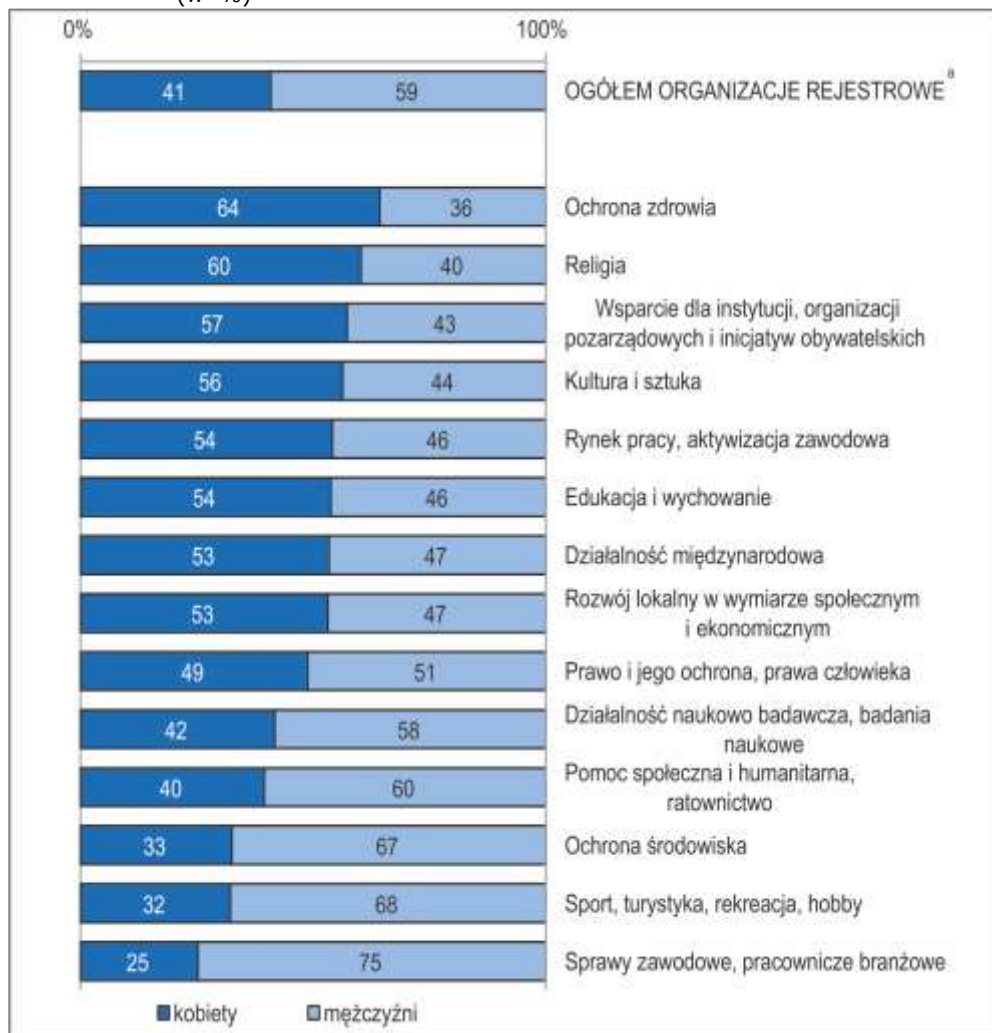
Ważnym wskaźnikiem jest też odsetek członków, którzy w ciągu ostatniego roku przynajmniej raz angażowali się w pracę społeczną na rzecz organizacji wśród wszystkich członków tych organizacji. Na poziomie organizacji ogółem wyniósł on 24%. Najwyższą aktywnością swoich członków charakteryzowały się fundacje, w których pod uwagę brano zaangażowanie w pracę społeczną członków organów kolegialnych (74%), następnie nierejestrowe organizacje przyparafialne (49%), partie polityczne (44%) oraz kółka rolnicze (36%). Najmniejsza część członków działała nieodpłatnie na rzecz organizacji samorządu gospodarczego, zawodowego, bez kółek rolniczych (3%).

Pracujący społecznie według płci

Wśród osób pracujących społecznie wykazanych przez wszystkie organizacje non-profit w 2014 r. około 2/5 stanowiły wolontariuszki. Większy niż przeciętny udział kobiet wśród pracujących społecznie odnotowano w społecznych podmiotach wyznaniowych oraz w kółkach rolniczych (odpowiednio 74% i 62% osób pracujących społecznie). Pod tym względem wyróżniały się też organizacje posiadające status pożytku publicznego (60%). Nierejestrowe przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego charakteryzują się podobnym do opisanych wcześniej grup organizacji udziałem kobiet i mężczyzn wśród osób pracujących społecznie. Przeważają wśród nich kobiety stanowiące około 62% wszystkich pracujących społecznie.

Wysoki udział mężczyzn wśród pracujących społecznie charakteryzował natomiast organizacje pracodawców (70% mężczyzn wśród wolontariuszy) oraz partie polityczne (65%).

Wykres 2.18. Udział kobiet i mężczyzn wśród osób pracujących społecznie według wybranych dziedzin działalności statutowej organizacji w 2014 r.
(w %)

^a Organizacje posiadające osobowość prawną, bez jednostek nierejestrowych.

Jeżeli wziąć pod uwagę dziedzinę działalności, to kobiety wyraźnie częściej niż mężczyźni świadczyły pracę społeczną w organizacjach, które działały w zakresie *ochrony zdrowia* i *religii*. Stanowiły one po około 2/3 wszystkich osób pracujących społecznie w podmiotach prowadzących działalność tego rodzaju.

Najmniejszym zaangażowaniem kobiet w pracę społeczną na rzecz organizacji wyróżniały się natomiast organizacje zajmujące się sprawami zawodowymi, pracowniczymi i branżowymi, a także sportem, turystyką, rekreacją lub hobby – odpowiednio 25% i 32%.

Tablica 2.9. Wolumen pracy społecznej świadczonej w rejestrowych organizacjach non-profit w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Odsetek organizacji, które korzystały z pracy społecznej	Wolumen pracy społecznej w etatach przeliczeniowych		
		Suma ^a :		Średnia ^b
		w tys. etatów	% w kolumnie	
OGÓŁEM ORGANIZACJE	93,2	49,1	100	0,5
w tym OPP	93,5	18,7	38	2,3
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje	94,6	42,6	87	0,5
stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	95,5	35,5	72	0,5
fundacje	88,5	7,1	14	0,8
Spoleczne podmioty wyznaniowe	39,7	1,7	3	2,4
Samorząd zawodowy i gospodarczy	78,2	1,4	3	0,6
kółka rolnicze	91,8	0,1	#	0,1
pozostałe organizacje samorządu zawodowego, gospodarczego	68,4	1,2	3	1,1
Organizacje pracodawców	70, 6	0,1	#	0,3
Związki zawodowe	95,6	2,5	5	0,2
Partie polityczne	100,0	0,9	2	15,7

^a Ze względu na zaokrąglenia dane nie sumują się dokładnie do 100%.

^b Średnia i mediana zostały obliczone dla organizacji, które w 2014 r. korzystały z pracy społecznej.

Mniej niż 0,5%.

Czas, który osoby pracujące społecznie poświęcały na tego rodzaju aktywność w ciągu roku w ramach organizacji rejestrowych odpowiadał zatrudnieniu 49,1 tys. pełnoetatowych pracowników. Natomiast średni wymiar czasu pracy społecznej, który przypadał na jedną organizację korzystającą z takiej pracy wyniósł 0,5 etatu.

Największą część wolontariatu świadczonego w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych – w sumie było to około 36 tys. etatów przeliczeniowych, co stanowiło prawie 3/4 całej pracy społecznej wygenerowanej w sektorze non-profit w 2014 r. Należy jednak pamiętać, że tego typu organizacji jest w całej badanej zbiorowości najwięcej (stanowiły one 72% aktywnych organizacji w 2014 r.).

Najmniej pracy społecznej wykazały kółka rolnicze i organizacje pracodawców (po 0,1 tys. etatów), a następnie partie polityczne (0,9 tys. etatów).

2.5.5 Całość pracy płatnej i społecznej, z której korzystały organizacje non-profit⁴⁶

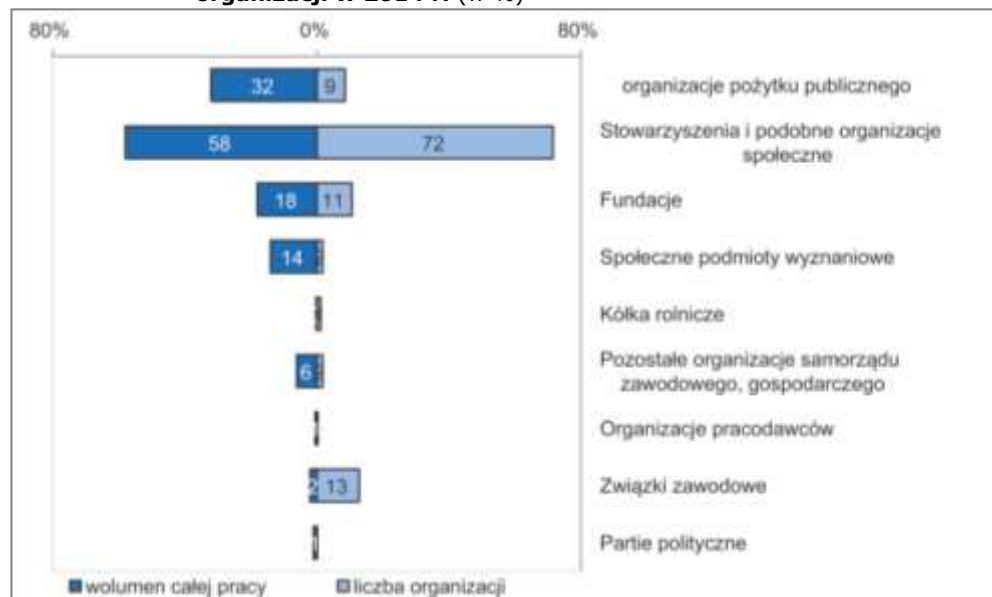
Zestawiając wolumen pracy płatnej i wolontariatu można określić łączne zasoby pracy wykonywanej w ramach sektora non-profit w 2014 r. Wolumen całej pracy zadeklarowanej przez badane organizacje wyniósł 255,1 tys. etatów przeliczeniowych. Wprawdzie największa część pracy w objętych badaniami serii SOF podmiotach wykonywana była w formie zatrudnienia etatowego, ale jej udział wynosił 53%. Kolejnym dużym składnikiem była praca płatna wykonywana w oparciu o umowy cywilnoprawne (27%), zaś praca społeczna miała trzeci co do wielkości udział (20%) w całej pracy wykonywanej w organizacjach sektora non-profit.

Tablica 2.10. Wolumen pracy w sektorze non-profit^a w 2014 r.
(w etatach przeliczeniowych)

Rodzaj pracy	w tys.	w %
Praca płatna	206,0	81
etatowa (umowy o pracę)	128,8	51
pozaetatowa (umowy cywilnoprawne)	77,2	30
Praca społeczna (wolontariat)	49,1	19
SUMA	255,1	100

^a Uwzględniono wyłącznie organizacje rejestrowe.

Wykres 2.19. Struktura pracy i liczby organizacji non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r. (w %)

⁴⁶ Analiza w tej części obejmuje wyłącznie rejestrowe organizacje non-profit, które generowały pracę płatną (zatrudnienie etatowe oraz umowy cywilnoprawne), a także pracę społeczną. Nie ujęte zostały natomiast inne rodzaje pracy nieopłacanej przez organizację, gdyż nie dysponowano takimi danymi dla związków zawodowych i partii politycznych.

Najwięcej pracy, niezależnie od tego czy była to praca płatna czy nie, generowała najlichniesza grupa organizacji, czyli stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne. Korzystały one z ponad połowy zasobów pracy w sektorze (58%). Kolejne grupy organizacji generujące dużą część pracy wykonywanej w jednostkach aktywnych w 2014 r. to podmioty posiadające status pożytku publicznego (33% wobec 9% w gospodarce narodowej). Szczególnie wyróżniały się natomiast społeczne podmioty wyznaniowe, które mimo że stanowią zaledwie 2% aktywnych organizacji, to generowały 15% całej pracy. Odwrotna sytuacja miała miejsce w związkach zawodowych, które będąc dość liczną grupą wśród wszystkich organizacji (stanowiły ponad 1/10 aktywnych podmiotów) korzystały z niewielkiej części pracy w sektorze (3%).

W skali całego sektora non-profit przeważającą część pracy stanowiła praca płatna i wynosiła ona ponad 4/5 wolumenu całej pracy. Jeśli wziąć pod uwagę poszczególne rodzaje organizacji, to wyróżniały się partie polityczne, które opierały swoją działalność głównie na wolontariacie (89%). Praca płatna stanowiła ponadprzeciętnie dużą część wśród społecznych podmiotów wyznaniowych i organizacji pracodawców (95%).

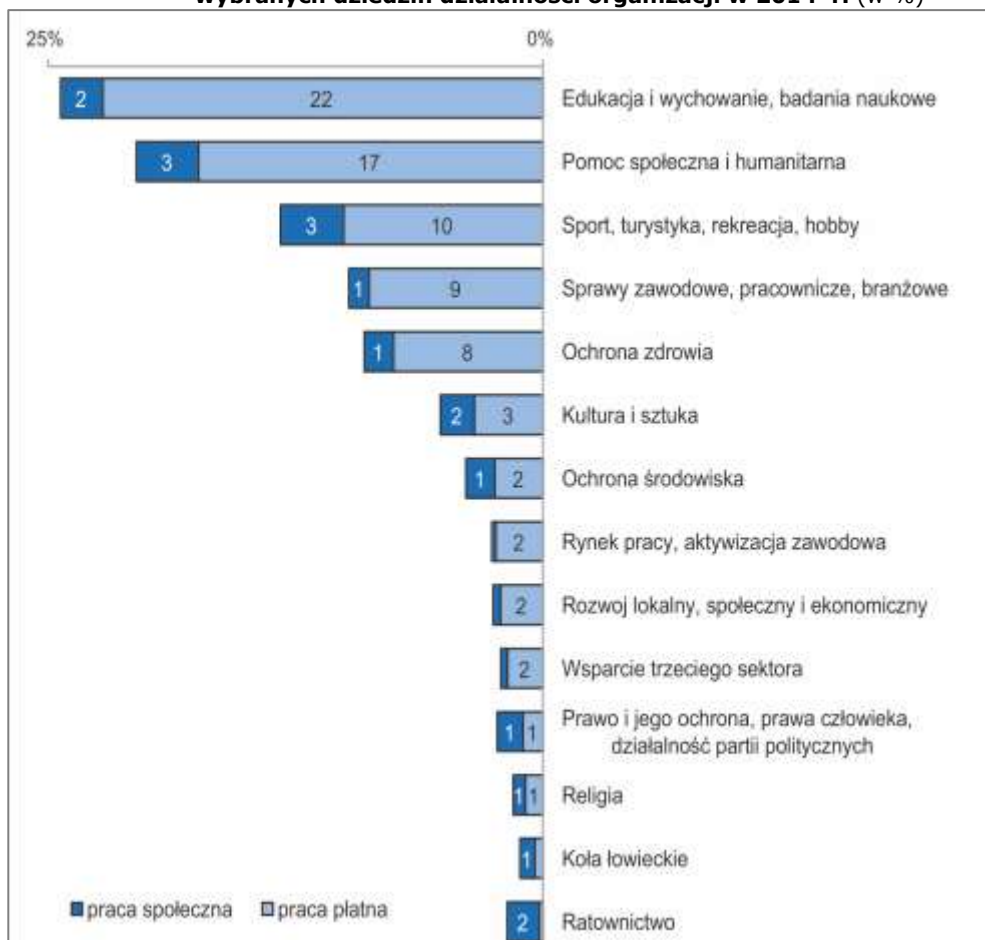
Wykres 2.20. Struktura pracy świadczonej w organizacjach non-profit według rodzaju organizacji w 2014 r. (w %)^a

^a Ze względu na zaokrąglenia procenty w wierszu nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

Jeśli wziąć pod uwagę główną dziedzinę działalności statutowej organizacji, to najwięcej pracy wygenerowały organizacje zajmujące się *edukacją i wychowaniem, badaniami naukowymi*. Organizacje edukacyjne korzystały z prawie 1/4 całej pracy świadczonej w sektorze non-profit i przeważała w nich praca płatna. Dużym udziałem pracy nieodpłatnej w całości pracy charakteryzowały się także organizacje działające w zakresie *pomocy społecznej i humanitarnej* (prawie 1/5) oraz *sportu, turystyki, rekreacji i hobby* (1/7). Praca nieodpłatna przeważała nad pracą płatną wśród organizacji zajmujących się ratownictwem (najczęściej były to ochotnicze straże pożarne).

Wykres 2.21. Struktura pracy świadczonej w organizacjach non-profit według wybranych dziedzin działalności organizacji w 2014 r. (w %)

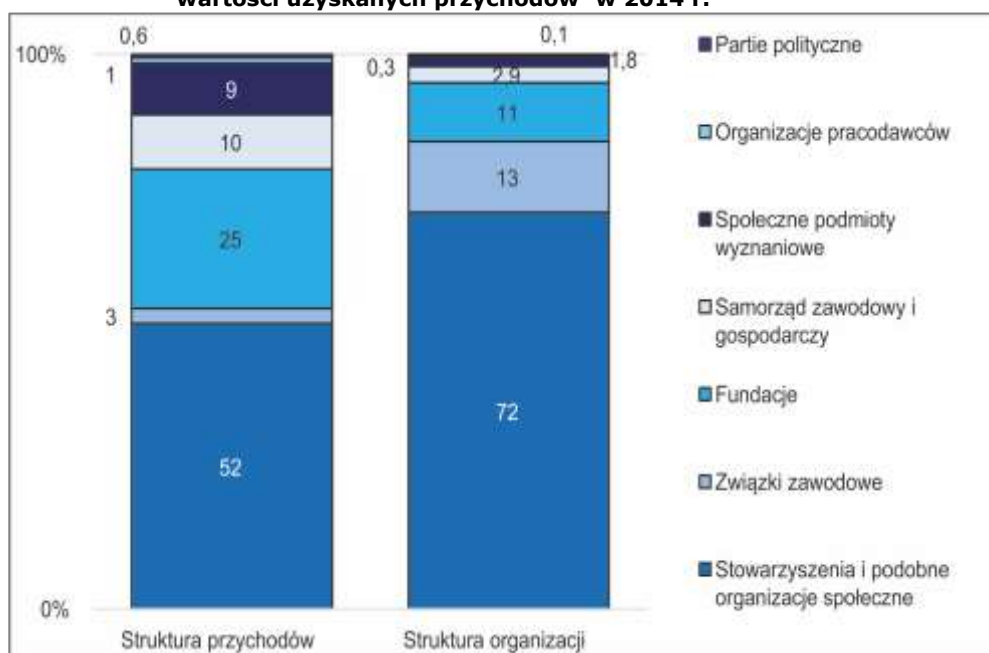
2.6. Przychody i koszty działalności⁴⁷

W 2014 r. całkowita wartość środków finansowych zgromadzonych przez wszystkie rejestrowe organizacje non-profit wyniosła 26,1 mld zł. Uzyskiwanie środków finansowych (wypracowywanych samodzielnie lub otrzymanych w postaci darowizn, grantów, dotacji itp.) wykazała zdecydowana większość badanych podmiotów (90%). W żadnej z badanych grup organizacji non-profit wspomniany odsetek podmiotów nie był niższy niż 70%.

2.6.1 Potencjał finansowy poszczególnych grup organizacji

Największa część wszystkich zgromadzonych środków finansowych została uzyskana przez podmioty wchodzące w skład najliczniejszej grupy organizacji, czyli stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych. Jednak należy zaznaczyć, że odsetek przychodów uzyskanych przez tę grupę podmiotów był dużo niższy od ich procentowego udziału w całej badanej zbiorowości (52% w stosunku do 72%).

Wykres 2.22. Struktura rejestrowych organizacji non-profit według ich liczby oraz wartości uzyskanych przychodów^a w 2014 r.

^a Ze względu na zaokrąglenia danych procenty nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

Drugą grupą organizacji, których przychody – w sumie wszystkich zgromadzonych środków finansowych – stanowiły dużo niższy odsetek niż ich procentowy udział w całej zbiorowości, były związki zawodowe (3% w stosunku do

⁴⁷ Analiza w tym podrozdziale obejmuje wyłącznie rejestrowe organizacje non-profit.

13%). Natomiast nieproporcjonalnie wysoki wkład do sumy wszystkich zgromadzonych przychodów – w stosunku do swojej liczebności – wniosły fundacje (25% w stosunku do 11%), organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego (10% w stosunku do 3%), społeczne podmioty wyznaniowe (9% w stosunku do 2%) oraz partie polityczne (0,6% w stosunku do 0,1%).

Określenie potencjału finansowego poszczególnych grup organizacji możliwe jest także poprzez porównanie wartości podstawowych statystyk mierzących wysokość przychodów (średnich i median). Pod względem średniej wartości przychodów (obliczonej dla wszystkich podmiotów) najzamożniejszymi grupami organizacji okazały się być organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego, z wyłączeniem kółek rolniczych (1 461,6 tys. zł), a następnie społeczne podmioty wyznaniowe (1 347,4 tys. zł) oraz organizacje pracodawców (901,6 tys. zł). Wymienione organizacje charakteryzowały się także stosunkowo wysokimi wartościami median przychodów. Specyficzną grupę stanowiły partie polityczne, które co prawda miały najwyższe średnie przychody spośród wszystkich porównywanych grup organizacji (2 824,1 tys. zł), jednak wartość tej statystyki została w olbrzymim stopniu zawyżona przez 5 największych partii, które w 2014 roku otrzymały subwencję z budżetu państwa. O wpływie tych podmiotów na obraz całej wspomnianej zbiorowości świadczy fakt, że łączna suma ich przychodów stanowiła aż 97% wartości wszystkich środków finansowych zgromadzonych przez partie polityczne. Mediana przychodów wśród partii wyniosła natomiast zaledwie 4,2 tys. zł. Relatywnie silne ekonomicznie były fundacje – ich przeciętne roczne przychody kształtowały się na poziomie 610,4 tys. zł, zaś mediana – 45,6 tys. Z kolei do najmniej zamożnych grup organizacji należały stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, związki zawodowe oraz kółka rolnicze. W żadnej z wymienionych grup średnia wartość przychodów nie przekroczyła 186 tys. zł, a mediana 17 tys. zł.

Porównanie organizacji non-profit przeprowadzone pod kątem posiadania statusu organizacji pożytku publicznego wykazało, że znacznie większym potencjałem finansowym dysponowały podmioty, które odznaczały się posiadaniem wymienionego statusu. Niemal wszystkie organizacje pożytku publicznego wykazały uzyskiwanie przychodów, a wysokość średniej przychodów tych podmiotów była aż 4-krotnie wyższa od analogicznej miary obliczonej dla organizacji nie posiadających wspomnianego statusu (odpowiednio 863,3 tys. zł i 202,5 tys. zł). Dodatkowo o zamożności organizacji pożytku publicznego świadczy fakt, że wartość uzyskanych przez nie przychodów stanowiła aż 28% środków finansowych zgromadzonych przez wszystkie opisywane organizacje non-profit, chociaż ich udział w tej zbiorowości wyniósł zaledwie 9%.

2. ZRÓŻNICOWANIE SEKTORA NON-PROFIT I JEGO POTENCJAŁ

Tablica 2.11. Przychody i koszty rejestrowych organizacji non-profit w 2014 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym OPP	Forma prawna i organizacyjna									
			Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje			Społeczne podmioty wyznaniowe	Samorząd gospodarczy i zawodowy			Organizacje pracodawców	Związki zawodowe	Partie polityczne
			razem	stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	fundacje		razem	kółka rolnicze	pozostałe			
Liczba organizacji (tys.)	100,7	8,6	82,8	72,0	10,7	1,8	2,9	1,2	1,7	0,3	12,9	0,1
Przychody												
Organizacje wykazujące uzyskiwanie przychodów (%)	90	99	91	91	90	92	84	70	94	97	86	89
Całkowita suma przychodów (mld zł)	26,1	7,4	19,9	13,4	6,5	2,4	2,5	0,05	2,5	0,2	0,8	0,1
Średnia przychodów dla wszystkich organizacji (tys. zł)	259,0	863,3	240,8	185,9	610,4	1 347,4	870,6	40,6	1 461,6	901,6	62,3	2 824,1
Średnia przychodów dla organizacji wykazujących przychody (tys. zł)	287,7	867,5	265,5	204,6	681,7	1 457,7	1 032,4	57,8	1 549,5	930,8	72,1	3 192,4
Mediana przychodów dla wszystkich organizacji (tys. zł)	16,1	101,7	18,1	17,9	45,6	521,3	44,0	0,8	198,6	158,6	6,3	4,2
Mediana przychodów dla organizacji wykazujących przychody (tys. zł)	21,5	102,7	23,3	21,6	63,3	610,1	83,1	6,6	237,2	162,8	7,5	6,7
Koszty												
Organizacje wykazujące ponoszenie kosztów (%)	89	99	89	89	93	95	83	67	94	96	88	87
Całkowita suma kosztów (mld zł)	23,7	6,6	17,8	12,0	5,8	2,4	2,4	0,04	2,4	0,2	0,7	0,1
Średnia kosztów dla wszystkich organizacji (tys. zł)	235,8	763,2	215,5	166,9	542,3	1 357,3	824,3	36,6	1 385,3	849,1	57,7	2 039,3
Średnia kosztów dla organizacji wykazujących koszty (tys. zł)	264,6	768,3	241,1	187,9	583,8	1 434,6	995,3	55,0	1 467,7	883,9	65,5	2 356,6
Mediana kosztów dla wszystkich organizacji (tys. zł)	13,7	88,1	15,3	14,6	39,8	543,9	40,1	0,5	177,8	121,5	5,0	4,5
Mediana kosztów dla organizacji wykazujących koszty (tys. zł)	18,9	89,6	20,6	19,3	48,9	600,9	79,4	6,2	207,9	141,4	6,7	7,1

2.6.2 Koszty działalności i wynik finansowy poszczególnych grup organizacji sektora non-profit

Suma kosztów poniesionych przez wszystkie rejestrowe organizacje w 2014 r. wyniosła 23,7 mld zł i była około 2,4 mld zł niższa od sumy uzyskanych przychodów (26,1 mld zł). Koszty działalności sektora non-profit stanowiły w 2014 r. 1,4% w odniesieniu do Produktu Krajowego Brutto (PKB). Odsetek jednostek, którym udało się uzyskać nadwyżkę, wyniósł 34%, a podmiotów, które odnotowały stratę tylko 13%. Najwięcej podmiotów osiągnęło zrównoważony wynik finansowy (54%)⁴⁸.

Wykres 2.23. Struktura rejestrowych organizacji non-profit ze względu na wynik finansowy za 2014 r.

Grupą podmiotów, w której wystąpił najwyższy odsetek jednostek, które osiągnęły dodatni wynik finansowy, okazały się być organizacje pracodawców (51%), a następnie organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego, bez kółek

⁴⁸ Za organizacje o dodatnim bądź ujemnym wyniku finansowym zostały uznane podmioty, w budżetach których różnice pomiędzy wszystkimi uzyskanymi przychodami, a poniesionymi kosztami stanowiły powyżej lub poniżej 5% całkowitej sumy rocznych przychodów. Jednostki, w przypadku których wspomniane różnice nie przekraczały 5% (wraz z organizacjami, w budżetach których przychody były takie same jak koszty) zostały uznane za podmioty o zrównoważonym wyniku finansowym, ponieważ tak niewielkie dysproporcje pomiędzy przychodami oraz kosztami nie tworzą istotnego deficytu ani znacznych nadwyżek finansowych. Dodatkowo zostało przyjęte założenie, że różnice nieprzekraczające poziomu 1 tys. zł (pomimo przekraczania 5% całkowitej sumy rocznych przychodów) są mało istotnie dla sytuacji danej organizacji. Z tego powodu podmioty, w budżetach których zostały zarejestrowane wymienione różnice również zostały uznane za organizacje cechujące się zrównoważonym wynikiem finansowym.

rolniczych oraz stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (po 39%). Z drugiej strony w żadnej z opisywanych grup organizacji nie znajdowało się więcej niż 20% podmiotów, dla których suma poniesionych kosztów była istotnie wyższa niż suma uzyskanych przychodów. Najwyższy odsetek podmiotów, które odnotowały ujemny wynik finansowy wystąpił w zbiorowości fundacji (20%), a następnie organizacji pracodawców (19%) oraz organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego, bez kółek rolniczych (17%).

2.6.3 Źródła finansowania działalności sektora non-profit

Główne kryterium podziału, na podstawie którego utworzono przedstawioną w tym podrozdziale typologię źródeł przychodów, oparte zostało na rynkowym oraz nierynkowym charakterze działalności, za pomocą której zostały uzyskane środki finansowe wchodzące w skład budżetów poszczególnych organizacji.

Do kategorii rynkowej zaliczono środki finansowe uzyskane w wyniku działalności polegającej na odpłatnym świadczeniu usług oraz wytwarzaniu i sprzedaży różnych produktów.

U podstaw takiego grupowania przychodów leży założenie, że prowadzenie działań o charakterze rynkowym wymaga – na ogół – dokonywania inwestycji i ponoszenia kosztów przy dużym czynniku niepewności osiągnięcia przychodów, prowadzenia rozbudowanej księgowości, a także podejmowania działań mających na celu pozyskanie odbiorców dla oferowanych dóbr lub usług. Taki sposób funkcjonowania organizacji najczęściej wiąże się z prowadzeniem działalności gospodarczej. Charakter rynkowy przypisuje się również środkom uzyskanym w wyniku prowadzenia odpłatnej działalności statutowej oraz posiadania papierów wartościowych lub lokat bankowych. Do opisywanej kategorii zalicza się też pochodzące ze źródeł publicznych środki uzyskane w drodze otwartego przetargu na podstawie ustawy *Prawo zamówień publicznych* oraz z kontraktów z NFZ.

Do kategorii przychodów o charakterze nierynkowym zaliczone zostały dotacje, subwencje i inne transfery przekazane przez krajowe lub zagraniczne organy administracji publicznej, w tym odpisy 1% podatku dochodowego (PIT) oraz nawiazki sądowe. Poza tym, środkami nierynkowymi są również kwoty pozyskane w wyniku zbiorów publicznych, darowizn, grantów i innych transferów ze źródeł prywatnych (przekazanych przez osoby fizyczne, przedsiębiorstwa oraz podmioty non-profit). Ze względu na trudności z jednoznacznym sklasyfikowaniem składek członkowskich wydzielono dla nich osobną kategorię⁴⁹. Poza tym w formie oddzielnej pozycji „inne” wyróżniono środki finansowe, których nie dało się przydzielić do żadnej z wyżej wymienionych kategorii przychodów.

Największa część wszystkich uzyskanych przychodów pochodziła ze źródeł o charakterze nierynkowym. Środki te stanowiły 53% całkowitej sumy przychodów uzyskanych przez badane organizacje non-profit w 2014 r. Największy wkład do tej

⁴⁹ Składki członkowskie mogą mieć charakter rynkowy, jeśli ich wysokość stanowi znaczący wydatek dla osób korzystających z usług organizacji, a fakt opłacenia składki stanowi warunek konieczny do korzystania z oferowanych przez organizację dóbr lub usług. Jednak składki mogą również mieć charakter nierynkowy, gdy ich wysokość jest symboliczna i w rezultacie stanowią raczej potwierdzenie przynależności do danej organizacji niż warunek dostępu do oferowanych członkom dóbr lub usług.

kategorii przychodów (42%) wniosły środki przekazane przez instytucję administracji publicznej (rządowej, samorządowej, zagranicznej). Natomiast wkład przychodów uzyskanych ze źródeł rynkowych był nieco niższych – stanowił 38% wszystkich zgromadzonych środków finansowych. Spośród nich najwyższym wkładem cechowały się środki pochodzące z działalności gospodarczej (17%), a zaraz po nich odpłatnej działalności statutowej (16%). Środki pochodzące ze składek członkowskich stanowiły tylko 8% uzyskanych przychodów.

Środki finansowe o charakterze rynkowym stanowiły dominujące źródło przychodów tylko dla dwóch zbiorowości podmiotów: kółek rolniczych (92%) oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego (59%). Spośród nich najwięcej środków zostało wypracowanych poprzez prowadzenie działalności gospodarczej. Przychody pochodzące ze wspomnianego źródła stanowiły dominującą część wszystkich przychodów tylko w grupie kółek rolniczych (82%), a następnie organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego (41%) oraz związków zawodowych (26%).

Z kolei przychody o charakterze nierynkowym stanowiły największą część wszystkich zgromadzonych funduszy w zbiorowości partii politycznych (92%), a następnie fundacji (64%), społecznych podmiotów wyznaniowych (64%) oraz stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (56%). Należy także wspomnieć, że społeczne podmioty wyznaniowe, partie polityczne oraz stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne były również organizacjami, które w największym stopniu swoją działalność opierały na środkach otrzymanych od administracji publicznej. Natomiast środki pochodzące z przekazów 1% podatku dochodowego od osób fizycznych (wraz z nawiązkami sądowymi) stanowiły tylko 2% sumy wszystkich uzyskanych funduszy w opisywanym sektorze non-profit, co z kolei stanowiło 8% wszystkich środków finansowych zgromadzonych przez organizacje posiadające status pożytku publicznego.

Źródła nierynkowe, ale nie mające charakteru publicznego (darowizny, zbiórki publiczne) były istotnym źródłem przychodów tylko dla partii politycznych, w których stanowiły aż 53% wszystkich uzyskanych środków finansowych wobec 11% w zbiorowości ogółem. Okazało się również, że mało istotnym źródłem przychodów były składki członkowskie. Stanowiły one istotny odsetek w budżetach tylko w zbiorowości związków zawodowych (52%), organizacji pracodawców (39%) oraz organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego (24%).

2. ZRÓŻNICOWANIE SEKTORA NON-PROFIT I JEGO POTENCJAŁ

Tablica 2.12. Struktura przychodów rejestrowych organizacji non-profit^a w 2014 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	w tym OPP	Forma prawna i organizacyjna									
			Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje			Społeczne podmioty wyznaniowe	Samorząd gospodarczy i zawodowy			Organizacje pracodawców	Związki zawodowe ^a	Partie polityczne ^b
			razem	stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	fundacje		razem	kółka rolnicze	pozostałe			
			% w kolumnie									
Przychody o charakterze rynkowym	38	27	35	36	35	37	59	92	59	17	38	1
z działalności gospodarczej	17	8	14	14	15	8	41	82	41	9	26	.
z odpłatnej działalności statutowej	16	12	16	18	13	21	17	10	17	8	3	#
uzyskane na podstawie ustawy o zamówieniach publicznych	4	6	4	3	4	8	#	.	#	.	1	.
odsetki i dywidendy	1	1	1	1	2	#	1	#	1	#	8	1
Przychody o charakterze nierynkowym	53	70	59	56	64	62	15	3	15	43	5	92
ze źródeł publicznych	42	53	46	46	45	51	14	3	15	41	2	39
od administracji samorządowej	17	21	17	22	7	39	2	1	2	1	#	.
od administracji rządowej	10	13	11	12	8	10	6	#	6	2	2	39
ze źródeł zagranicznych	13	10	16	11	24	2	7	1	7	38	.	.
z przekazów 1% PIT i nawiązek sądowych	2	8	3	1	6	1	#	#	#	.	.	.
ze źródeł niepublicznych	11	17	13	9	19	11	1	1	1	3	3	53
darowizny i inne przekazane środki finansowe	10	14	12	9	17	9	1	1	1	3	3	53
zbiórki publiczne	1	3	1	1	2	1	#	#	#	.	#	.
Składki członkowskie	8	1	4	6	.	1	24	1	25	39	52	3
Inne	2	2	2	3	1	1	2	4	2	#	5	3

a - ze względu na zaokrąglenia danych procenty w kolumnach nie zawsze sumują się dokładnie do 100%

b - ze względu na charakter prowadzonej działalności związki zawodowe są organizacjami, które z zasady nie prowadzą odpłatnej działalności statutowej

c - ze względu na regulacje prawne partie polityczne nie mogą prowadzić działalności gospodarczej

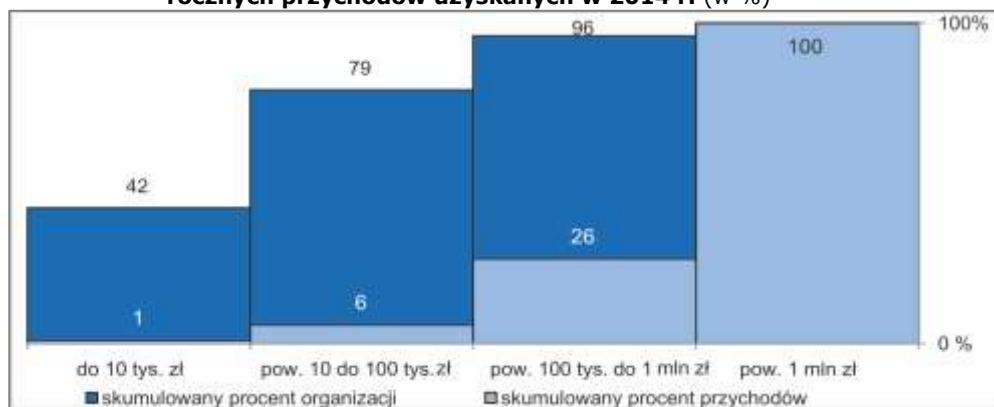
(.) - źródło przychodów nie wystąpiło

- źródło przychodów wystąpiło, ale jego udział był mniejszy od 0,6%

2.6.4 Rozwarstwienie przychodowe

Sektor polskich organizacji non-profit charakteryzuje się występowaniem bardzo dużego rozwarstwienia ekonomicznego wśród tworzących go podmiotów. Na skalę tego zjawiska wskazują znaczne różnice występujące pomiędzy średnią oraz medianą uzyskiwanych przychodów. W przypadku wszystkich opisywanych organizacji – analizowanych łącznie – średnie przychody były aż 13-krotnie wyższe niż ich mediana (obliczonych dla organizacji uzyskujących przychody). Z kolei spośród poszczególnych grup organizacji wyróżnionych na podstawie form prawno-organizacyjnych najwyższym poziomem (mierzono go we wspomniany sposób) rozwarstwienia – poza opisanymi już powyżej partiami politycznymi – cechowały się typowe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, a następnie fundacje oraz kółka rolnicze, dla których średnia wyniosła odpowiednio 14-, 11-, 9-krotność mediany. Najmniejsze zróżnicowanie wystąpiło natomiast wśród organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego, a następnie organizacji pracodawców oraz społecznych podmiotów wyznaniowych. Dla wspomnianych organizacji średnia stanowiła odpowiednio 7-, 6-, 2-krotność mediany. Z kolei organizacje pożytku publicznego odznaczały się nieco mniejszym poziomem rozwarstwienia finansowego od organizacji nieposiadających tego statusu. Średnia obliczona dla tych organizacji była 8-krotnie wyższa od mediany. W przypadku organizacji nieposiadających statusu pożytku publicznego średnia stanowiła 12-krotność mediany.

Wykres 2.24. Wartość środków finansowych zgromadzonych w poszczególnych grupach organizacji wyróżnionych na podstawie wysokości rocznych przychodów uzyskanych w 2014 r. (w %)

Kolejną miarą, która jest wykorzystywana do pomiaru poziomu nierówności ekonomicznych jest współczynnik koncentracji Giniego⁵⁰. W przypadku analizy

⁵⁰ Współczynnik Giniego jest miarą pokazującą stopień koncentracji danej cechy (np. przychodów) w określonej zbiorowości. Miara ta przyjmuje wartość od 0 do 1. Wynik 0 oznacza całkowity brak koncentracji, czyli sytuację w której każda jednostka określonej zbiorowości posiada dokładnie taką samą wartość danej cechy. Natomiast 1 oznacza koncentrację całkowitą, czyli sytuację w której jedna jednostka jest w posiadaniu całej sumy danej cechy.

potencjału finansowego sektora non-profit miara ta pozwala określić jaki odsetek organizacji uzyskał największą część środków finansowych zgromadzonych w tej zbiorowości podmiotów.

Wartość współczynnika Giniego obliczonego dla wszystkich opisywanych organizacji była bardzo wysoka – wyniosła 0,871 – co oznacza, że przeważająca część przychodów została uzyskana przez bardzo niewielką liczbę podmiotów.

Z kolei przedstawione na wykresie dane pokazują, że przeważająca część wszystkich zgromadzonych przychodów (74%) została uzyskana przez 4% najzamożniejszych podmiotów o rocznych przychodach przekraczających 1 mln zł. Natomiast najmniej zamożne organizacje – o przychodach do 10 tys. zł – odpowiadały za uzyskanie zaledwie 1% wszystkich środków finansowych chociaż stanowiły aż 42% całej zbiorowości. Organizacje stanowiące największą część sektora non-profit – o przychodach od 10 tys. zł do 1 mln zł – również wypracowały nieproporcjonalnie niski odsetek (25%) całkowitej sumy przychodów w stosunku do swojej liczebności (54%).

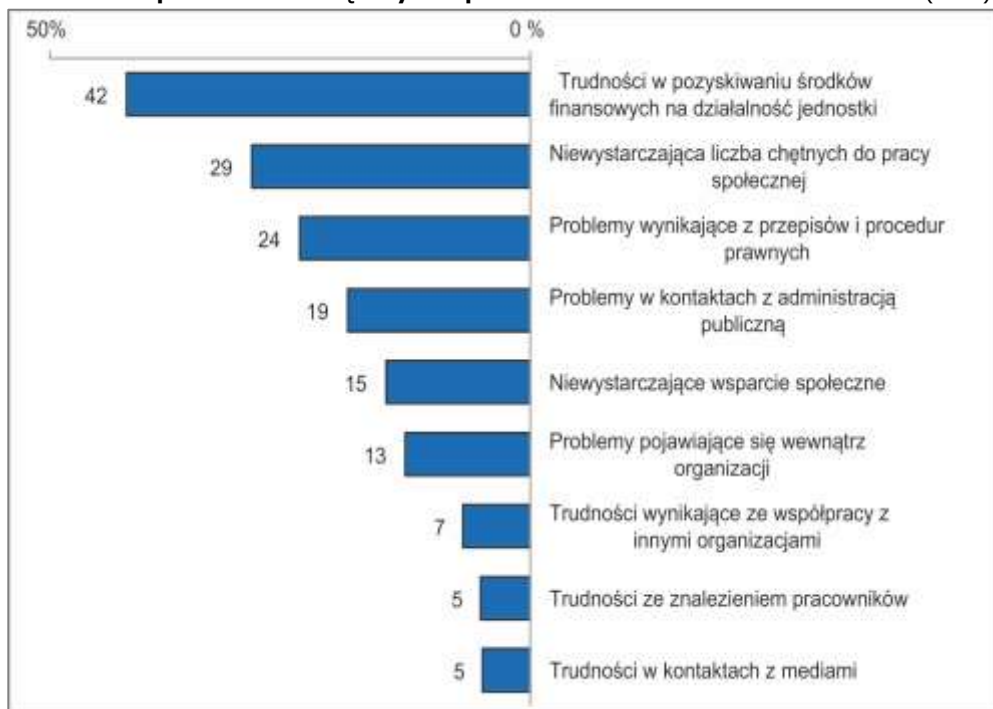
2.7. Bariery działania⁵¹

W 2014 r. 71% rejestrowych organizacji non-profit zadeklarowało, że w swojej działalności zetknęło się z co najmniej jedną barierą utrudniającą im funkcjonowanie. Najczęściej wykazywaną barierą w działalności były trudności w pozyskiwaniu środków finansowych – zasygnalizowało je 42% podmiotów non-profit. Na kolejnych miejscach organizacje rejestrowe wskazywały niewystarczającą liczbę chętnych do pracy społecznej (29%), , ale także trudności związane z przepisami i procedurami prawnymi (24%). Trudności w kontaktach z administracją publiczną, jak również brak społecznego zainteresowania działalnością organizacji (niewystarczające wsparcie obywateli) stanowiły barierę odpowiednio dla 19% i 15% organizacji. Co ósmy podmiot rejestrowy (13%) za przeszkodę w prowadzonej działalności uznał trudności pojawiające się wewnątrz samej organizacji (np. konflikty czy „wypalenie się” liderów).

Pozostałe problemy deklarowane były przez stosunkowo nieliczne jednostki i dotyczyły zarówno trudności doświadczanych we współpracy z innymi organizacjami (po 7%), przy poszukiwaniu nowych pracowników, jak i w kontaktach z mediami (po 5%). Ponadto niewielka liczba badanych podmiotów (2%) zgłosiła, że w swojej działalności napotkała także inne, niewymienione wyżej, trudności.

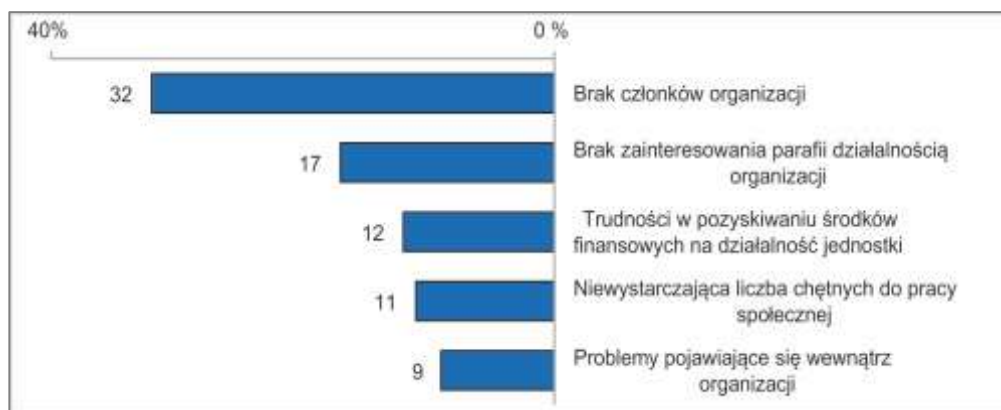
⁵¹ Analiza w tym podrozdziale uwzględnia rejestrowe organizacje non-profit i przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego.

Wykres 2.25. Rejestrowe organizacje non-profit według rodzaju zgłaszanych problemów związanych z prowadzeniem działalności w 2014 r.^a (w %)

^a Prezentowane dane nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru przez jednostki więcej niż jednej odpowiedzi.

Wykres 2.26 Nierejestrowe przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według najważniejszych zgłaszanych problemów związanych z prowadzeniem działalności w 2014 r.^a (w %)

Sytuacja nierejestrowych przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego, przedstawiała się nieco odmiennie⁵². Jedynie 58% tych podmiotów zadeklarowało, że w swojej działalności zetknęły się z problemami. Najdotkliwiej odczuwały one brak członków (32% jednostek) oraz – problem właściwy tej grupie – brak zainteresowania parafii ich działalnością (17%). Następnie organizacje te sygnalizowały trudności w pozyskiwaniu środków finansowych na prowadzoną działalność (12%) oraz niewystarczającą liczbę chętnych do pracy społecznej (11%), problemy znajdujące się na szczycie listy barier napotykanych przez rejestrowe podmioty non-profit. Ostatnią stosunkowo często wykazywaną barierą w tej grupie jednostek były trudności pojawiające się wewnątrz organizacji, z którymi zetknęło się 9% respondentów. Inne problemy w prowadzonej działalności dotyczyły poniżej 5% zbadanych przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego.

Rozpatrując rozkład problemów zgłaszanych przez organizacje ze względu na rodzaj jednostki można zauważyć, że występowanie barier w działalności deklarowały najczęściej partie polityczne (87%), a następnie fundacje (77%). Równie często jak te ostatnie podmioty trudności zgłaszały organizacje posiadające status pożytku publicznego (77%). Spośród wszystkich rodzajów organizacji najmniej problemów w funkcjonowaniu napotykały natomiast społeczne podmioty wyznaniowe (55%).

Partie polityczne stanowiły grupę organizacji, w której – jak wyżej wspomniano – deklaracje wystąpienia barier utrudniających funkcjonowanie zdarzały się najczęściej. O ile bariera zgłaszana przez największą liczbę podmiotów związana była – podobnie jak w przypadku organizacji ogółem – z pozyskiwaniem środków finansowych (prawie 2/3 badanych jednostek), o tyle dalsza kolejność sygnalizowanych przez partie problemów była odmienna. W odróżnieniu od pozostałych organizacji partie polityczne na drugim i trzecim miejscu wskazywały trudności w kontaktach z mediami oraz w kontaktach z administracją publiczną (zgłaszane przez około połowę badanych jednostek).

Fundacje szczególnie często wykazywały problemy z pozyskiwaniem środków finansowych (59% wobec 42% dla organizacji ogółem), trudności w kontaktach z administracją publiczną (24% wobec 19%) oraz wynikające z przepisów i procedur prawnych (26% wobec 24%).

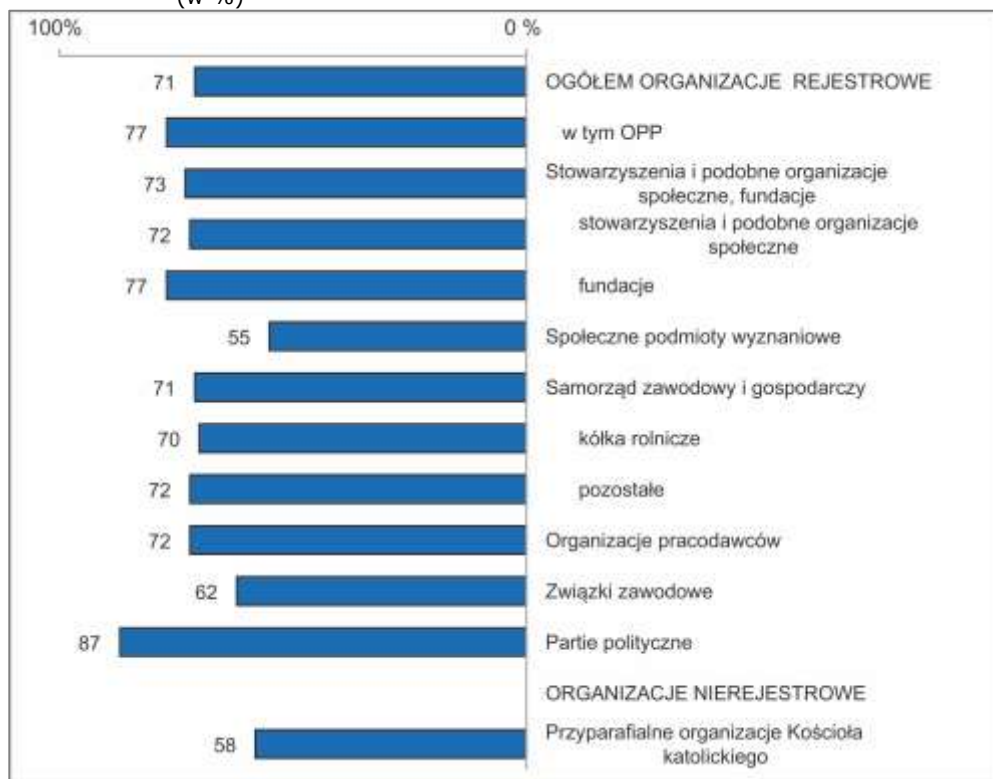
Rozkład problemów stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych nie odbiegał znacząco od rozkładu charakteryzującego całą zbiorowość. W stosunku do organizacji ogółem stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, podobnie jak fundacje, dużo częściej borykały się z trudnościami z pozyskaniem środków finansowych (46% wobec 42% dla ogółu podmiotów). Inną nadreprezentowaną barierą w tej zbiorowości była również niewystarczająca liczba chętnych do pracy społecznej (31% wobec 29%).

W przypadku organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego można zauważyć, że problemy wynikające z przepisów i procedur prawnych stanowiły dla nich równie istotną barierę jak trudności związane z pozyskiwaniem środków finansowych

⁵² Należy zauważyć, że formularz SOF-K do badania przyparafialnych organizacji Kościoła Katolickiego, w odróżnieniu od formularzy przeznaczonych dla rejestrowych podmiotów non-profit, nie uwzględniał kategorii „niewystarczające wsparcie społeczne”, a także „trudności w znalezieniu pracowników” w pytaniu dotyczącym problemów napotykanych w działalności organizacji. Ankieta zawierała natomiast pytania o trudności w funkcjonowaniu jednostki związane z brakiem członków oraz brakiem zainteresowania działalnością organizacji ze strony parafii.

(wskazało je odpowiednio 30% i 31% podmiotów). Ponadto na tle ogółu jednostek organizacje te stosunkowo często wskazywały trudności wynikające z niewystarczającego wsparcia społecznego (24% wobec 15% wśród ogółu jednostek).

Wykres 2.27. Organizacje non-profit zgłaszające występowanie problemów w prowadzonej działalności według rodzaju organizacji w 2014 r. (w %)

Organizacje pracodawców stanowiły zbiorowość znacznie odbiegającą pod względem rozkładu sygnalizowanych barier od ogółu jednostek. Problemy wynikające z przepisów i procedur prawnych wskazywała aż połowa z nich (50%), a trudności w kontaktach z administracją publiczną – 44%, w obydwu przypadkach było to zatem 3-krotnie więcej podmiotów niż wynosiła średnia dla całej populacji (odpowiednio 24% i 19%).

Związki zawodowe stosunkowo rzadko zgłaszały napotykanie barier w prowadzonej działalności (62%). Na szczycie listy doświadczanych przez nie problemów znalazły się trudności wiążące się ze specyfiką ich działalności, tj. wynikające z kontaktów z pracodawcami (zgłaszała je 1 na 3 jednostki – 33%) oraz z przepisów i procedur prawnych (29%). Natomiast trudności z pozyskiwaniem środków finansowych – główny problem dla organizacji ogółem – dotyczyły ich w o wiele mniejszym stopniu, bowiem zajęły dopiero 9 miejsce na liście wykazywanych przez nie problemów (wskazane przez 10% podmiotów).

Spoleczne podmioty wyznaniowe, jak już wspomniano, wyróżniały się spośród wszystkich organizacji najniższym udziałem zgłoszonych problemów (55%). W ocenie ich przedstawicielei najistotniejszą barierę w działalności stanowiły problemy wynikające z przepisów i procedur prawnych – wskazało je 30%, co stanowiło analogiczny odsetek jak wśród organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego. Jednocześnie najmniejszy odsetek tych jednostek spośród wszystkich rodzajów organizacji (4%), podobnie jak w przypadku organizacji pracodawców, zgłaszały problemy wewnątrz organizacji, jak również związane z niewystarczającym wsparciem społecznym (7%).

2.8. Uczestnictwo w projektach Europejskiego Funduszu Społecznego

2.8.1 Projektodawcy EFS⁵³

Europejski Fundusz Społeczny (EFS) jest jednym z głównych funduszy, poprzez które Unia Europejska wspiera rozwój społeczno-gospodarczy krajów członkowskich. Głównym źródłem wydatkowania środków z EFS w Polsce w okresie programowania 2007-2013 był Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL), w ramach którego projekty realizowane były do 2015⁵⁴. Program ten stanowił źródło wsparcia, z którego podmioty non-profit korzystały najchętniej spośród wszystkich programów współfinansowanych ze środków europejskich, co potwierdza liczba podpisywanych umów. Według stanu na koniec grudnia 2014 r. z organizacjami non-profit w ramach PO KL podpisano 12,2 tys. umów (od początku realizacji programu), co stanowi aż 92% wszystkich projektów realizowanych przez organizacje non-profit z wykorzystaniem środków europejskich.

W 2014 r. w ramach PO KL podmioty non-profit przyjęły na siebie zobowiązania w postaci ok. 1,2 tys. nowych projektów, co oznacza wzrost o ok. 11% w porównaniu ze stanem na koniec grudnia 2013 r.⁵⁵ Pozostałe projekty wspierane były poprzez programy operacyjne na poziomie regionalnym, przede wszystkim w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Zgodnie z danymi z systemu KSI SIMIK⁵⁶ w 2014 r. wśród organizacji non-profit 1,5 tys. podmiotów realizowało projekty współfinansowane z EFS jako projektodawcy. Zasadniczą część projektodawców EFS stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (66%), a następnie fundacje (24%). Pozostałe zbiorowości sektora non-profit, które mogły korzystać z tych środków stanowiły niewielkie grupy – samorząd zawodowy i gospodarczy (3%), społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje pracodawców i związki zawodowe (odpowiednio po 2%)⁵⁷.

Największą aktywnością w zakresie wykorzystania środków z EFS charakteryzowały się organizacje pracodawców, wśród których 13% angażowało się

⁵³ Analiza w tej części obejmuje wyłącznie rejestrowe organizacje non-profit.

⁵⁴ Na podstawie: <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/efs/>

⁵⁵ *Informacja na temat stanu wykorzystania funduszy polityki spójności Unii Europejskiej przez partnerów spoza administracji w roku 2014*, Warszawa: Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju.

⁵⁶ Patrz rozdział *Metodologia badań*.

⁵⁷ Partie polityczne nie mogą ubiegać się o środki z EFS.

w rolę projektodawców. W pozostałych rodzajach organizacji udział podmiotów realizujących projekty EFS był niewielki, a szczególnie mały wśród związków zawodowych (0,2%).

Wykres 2.28. Struktura projektodawców EFS w 2014 r.

Na podstawie KSI SIMIK.

Wykres 2.29. Odsetek organizacji będących projektodawcami EFS według rodzaju organizacji w 2014 r.

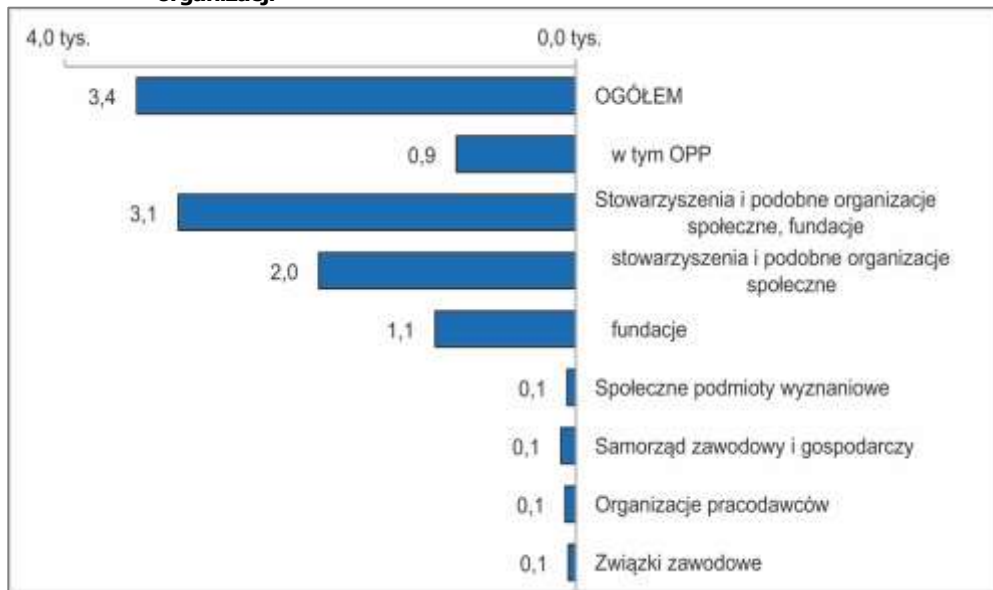
Na podstawie KSI SIMIK.

Specyfiką wykorzystywania środków europejskich przez podmioty non-profit jest to, że niewielka część organizacji w ogóle z nich korzysta, jeśli jednak już pozyskują one środki EFS - to często wydatkują je w ramach więcej niż jednego projektu. W 2014 r. realizowano łącznie ponad 3,4 tys. projektów, w tym rozpoczęto ponad 1,2 tys. nowych przedsięwzięć, na łączną kwotę dofinansowania blisko 638 mln zł.

Zdecydowaną większość projektów realizowały stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (2 tys.), a także fundacje (1,1 tys.). Organizacje pracodawców, społeczne podmioty wyznaniowe oraz związki zawodowe realizowały po mniej niż 100 projektów. Wśród jednostek, które w 2014 r. podpisały umowy na dofinansowanie

nowych projektów w ramach EFS blisko 1/3 zawarła umowy na co najmniej 2 projekty, w tym 5 podmiotów - na co najmniej 10 projektów.

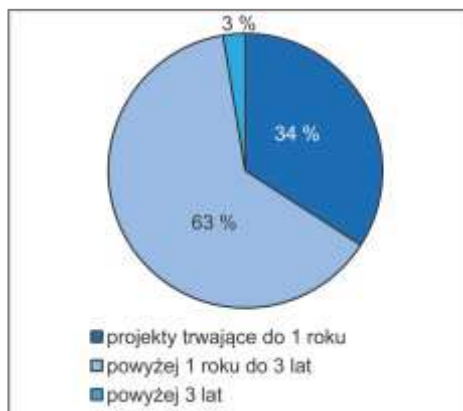
Wykres 2.30. Liczba projektów realizowanych w 2014 r. przy wsparciu EFS według rodzaju organizacji^a

Na podstawie KSI SIMIK.

^a Dane nie sumują się do wartości ogółem ze względu na zaokrąglenia.

Wykres 2.31. Struktura projektów EFS realizowanych w 2014 r. według czasu trwania projektu

Przeciętny okres trwania projektów współfinansowanych z EFS i realizowanych w 2014 r. wyniósł 1,5 roku⁵⁸. Wartość mediany była bardzo zbliżona, co świadczy o niewielkim zróżnicowaniu projektów pod względem ich czasu trwania. Projekty dłuższe niż 3 lata stanowiły niecałe 3% realizowanych zadań.

Wartość dofinansowania projektów z EFS, których realizację rozpoczęto w 2014 r. była mocno zróżnicowana – minimalne wsparcie jednego projektu wyniosło blisko 18 tys. złotych, zaś

maksymalne - ponad 5,7 mln zł. Widoczna była różnica między średnią i medianą – przeciętnie projekty dofinansowano kwotą 0,5 mln zł, jednak połowa projektów uzyskała wsparcie nieprzekraczające 0,3 mln zł.

⁵⁸ Uwzględniono nadal trwające przedsięwzięcia oraz projekty zakończone w 2014 r.

Przeciętna wartość dofinansowania różniła się w zależności od długości trwania projektu. W przedsięwzięciach trwających do 1,5 roku średnie wsparcie wyniosło niecałe 0,5 mln zł, podczas gdy przeciętne dofinansowanie projektów dłuższych niż 3 lata przekroczyło 5 mln zł. Wartość mediany wyniosła odpowiednio 0,3 mln zł i 2,3 mln zł.

2.8.2 Rodzaje uczestnictwa w projektach EFS⁵⁹

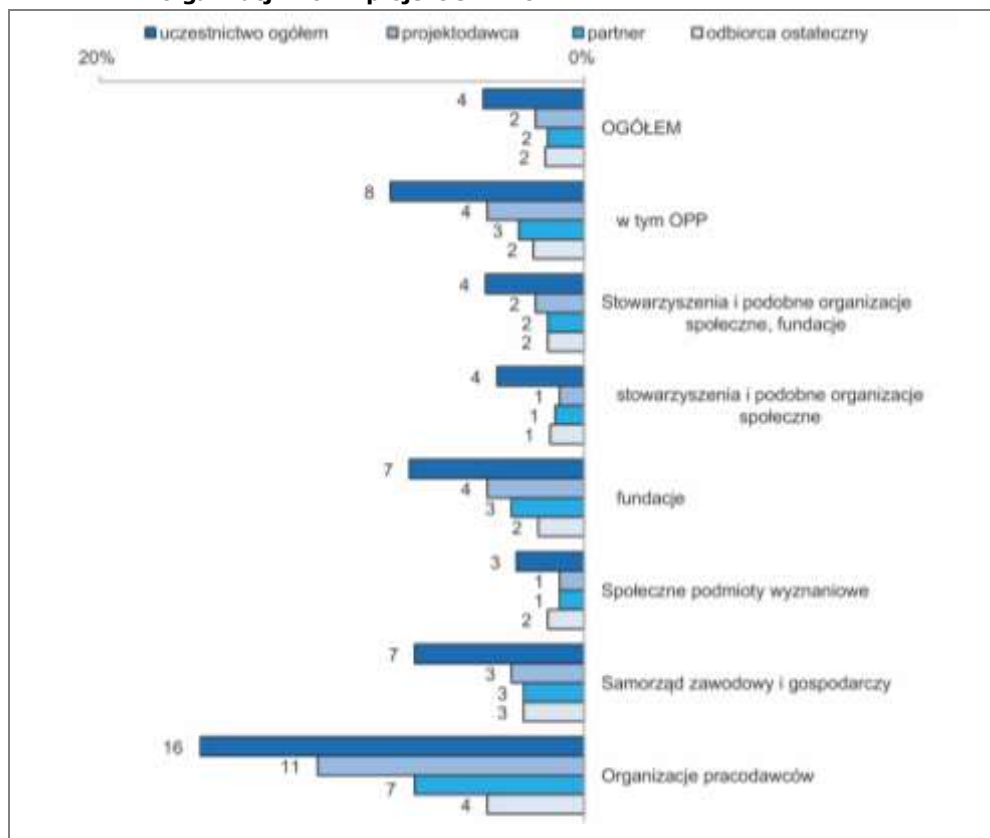
Organizacje non-profit mogą uczestniczyć w projektach EFS nie tylko samodzielnie realizując projekty, jako projektodawcy, ale również w innych rolach: partnerów (podwykonawców) bądź odbiorców ostatecznych. W 2014 r. wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych, a także organizacji samorządu gospodarczego, zawodowego i pracodawców 3,7 tys., czyli 4%, deklarowało udział w projektach EFS w co najmniej jednej z wymienionych ról. Organizacje te dzieliły się na trzy częściowo nachodzące na siebie grupy: projektodawcy EFS, których liczba po wyłączeniu związków zawodowych, nadal pozostała na poziomie 1,5 tys., nieco mniejsza była grupa organizacji uczestniczących w realizowanych projektach jako partnerzy lub podwykonawcy - 1,4 tys. jednostek. Najmniej podmiotów zadeklarowało zaangażowanie w projekty jako odbiorcy ostateczni, np. poprzez uczestnictwo członków, wolontariuszy lub pracowników organizacji w szkoleniach, konferencjach współfinansowanych z EFS – 1,4 tys. jednostek.

Wśród jednostek posiadających status organizacji pożytku publicznego udział podmiotów uczestniczących w EFS był wyższy niż dla ogółu zbiorowości i wyniósł 7%. Najwyższy natomiast odsetek organizacji zaangażowanych w projekty EFS zaobserwowano wśród organizacji pracodawców (16%). Stosunkowo wysoki był również wśród fundacji (7%) oraz organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego (6%). Największy udział podmiotów włączonych w projekty EFS jako partnerzy bądź odbiorcy ostateczni odnotowano, podobnie jak w przypadku projektodawców, wśród organizacji pracodawców – wyniósł odpowiednio 6% i 7%.

Spośród 3,7 tys. organizacji deklaruujących uczestnictwo w projektach realizowanych przy wsparciu EFS w co najmniej jednej z wymienionych ról blisko 71% stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, a ponad 1/5 fundacje.

⁵⁹ Analiza w tej części obejmuje rejestrowe organizacje non-profit z wyłączeniem związków zawodowych.

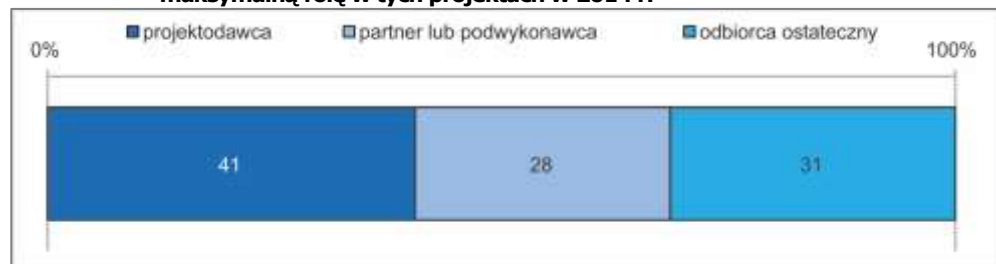
Wykres 2.32. Uczestnictwo w projektach współfinansowanych z EFS według rodzaju organizacji^a i roli w projekcie^b w 2014 r.

^a Z wyłączeniem związków zawodowych.

^b Jedna organizacja mogła występować w więcej niż jednej roli.

Wykres 2.33. Struktura organizacji^a uczestniczących w projektach EFS ze względu na maksymalną rolę w tych projektach w 2014 r.

^a Z wyłączeniem związków zawodowych.

2.8.3 Wpływ projektów finansowanych z EFS na liczbę pracowników organizacji⁶⁰

*Europejski Fundusz Społeczny jest głównym instrumentem finansowym Unii Europejskiej umożliwiającym wspieranie zatrudnienia, poprawę warunków pracy i wyrównanie szans dla wszystkich obywateli UE poszukujących pracy*⁶¹. Aby zweryfikować, w jaki sposób założenia te przekładają się na działania pracodawców z sektora non-profit, zmierzono wpływ uczestnictwa organizacji w projektach współfinansowanych z EFS na poziom zatrudnienia w tych jednostkach.

Spośród organizacji zaangażowanych w projekty EFS w przynajmniej jednej z trzech wymienionych form uczestnictwa blisko 1,8 tys., czyli ponad połowa, zatrudniała co najmniej jednego pracownika etatowego⁶². W grupie tej 63% stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, a blisko ¼ - fundacje. Łącznie podmioty te tworzyły 15% wszystkich organizacji zatrudniających na umowę o pracę wśród podmiotów objętych badaniami na formularzach SOF-1 i SOF-4 oraz 2% ogółu jednostek z tej zbiorowości. Zbiorowość jednostek, w których zaangażowanie w projekty wspierane z EFS mogło mieć wpływ na poziom zatrudnienia, była zatem relatywnie mała.

Ponad 1/3 uczestników projektów współfinansowanych z EFS zadeklarowała, że uczestnictwo to miało wpływ na liczbę zatrudnionych przez nie osób w 2014 r. (36%), z czego 62% stanowiły stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, a blisko 29% - fundacje. W 0,9 tys. jednostek EFS przyczynił się do utworzenia nowych miejsc pracy, w 0,7 tys. do utrzymania dotychczasowych miejsc pracy, a w 0,3 tys. organizacji zarówno do utrzymania zatrudnienia dotychczasowych pracowników, jak i zatrudnienia nowych. Warto zauważyć, że 64% organizacji, które zadeklarowały wpływ projektu na poziom zatrudnienia w jednostce, stanowili projektodawcy EFS.

Dzięki wykorzystaniu środków europejskich z EFS podmioty uczestniczące w projektach zatrudniły 5,3 tys. nowych pracowników, z czego 3,1 tys. znalazło zatrudnienie w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych, a ponad 2,0 tys. w fundacjach. Dodatkowo dzięki projektom organizacje utrzymały 5,2 tys. dotychczasowych miejsc pracy. Uczestnictwo organizacji w projekcie współfinansowanym z EFS pozwoliło na zatrudnienie średnio 6 pracowników oraz utrzymanie 7 stanowisk pracy. Mediana zatrudnionych i utrzymanych miejsc pracy wyniosła odpowiednio 3 i 4 osoby.

Łącznie pracownicy, których miejsca pracy zostały utworzone bądź utrzymane dzięki wsparciu w ramach EFS stanowili (41%) pracowników etatowych zatrudnionych w podmiotach, w których EFS miał wpływ na liczbę pracowników, jednak tylko 7% ogółu zatrudnionych w podmiotach realizujących sprawozdania SOF-1 i SOF-4⁶³. Jedynie niewielka część podmiotów uczestniczących w EFS (1,8%) zadeklarowała, że uczestnictwo w projekcie wspieranym z EFS spowodowało utratę dotychczasowych miejsc pracy (0,7 tys. osób).

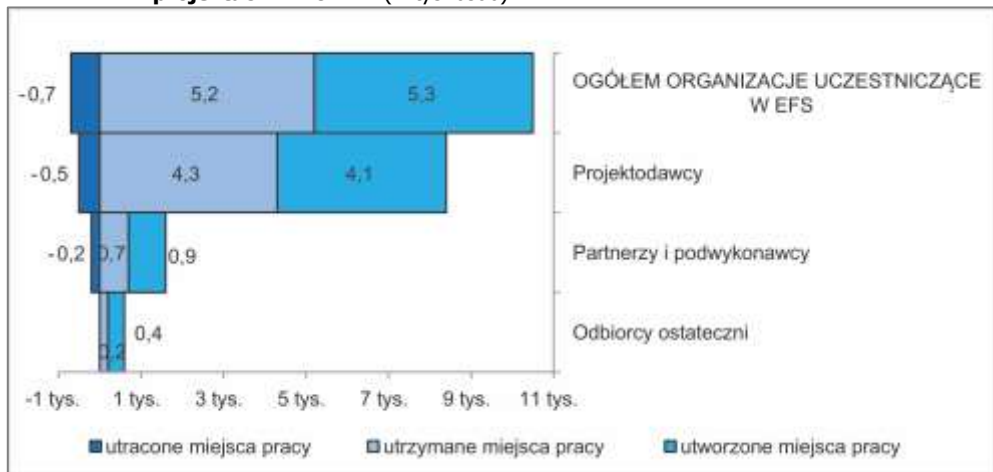
⁶⁰ Analiza w tej części prezentowana będzie z wyłączeniem związków zawodowych, ze względu na brak odpowiednich danych na temat tych podmiotów.

⁶¹ Źródło: strona internetowa Komisji Europejskiej <http://ec.europa.eu/esf/>.

⁶² Dane na dzień 31.12.2014 r.

⁶³ Uwzględniono wyłącznie pracujących na podstawie stosunku pracy.

Wykres 2.34. Miejsca pracy utworzone, utrzymane i utracone przez organizacje non-profit^a w związku z udziałem w projektach EFS według maksymalnej roli w tych projektach w 2014 r. (w tys. osób)

^a Bez związków zawodowych.

Co nie zaskakuje, EFS największy wpływ na zatrudnienie miał wśród projektodawców - miejsca pracy utworzone bądź utrzymane dzięki środkom EFS stanowiły ponad 30% miejsc pracy generowanych przez tę grupę podmiotów.

Podobnie jak w poprzedniej edycji badania poziom zatrudnienia w organizacjach, w których EFS miał wpływ na liczbę pracowników był wyraźnie wyższy niż wśród wszystkich zatrudniających podmiotów sektora non-profit. Średnia liczba zatrudnionych wśród organizacji, w których EFS wpłynął na zatrudnienie wyniosła 24 osób, zaś mediana 7 i obie te wartości były wyraźnie wyższe niż wśród ogółu badanych pracodawców z trzeciego sektora (odpowiednio 11 i 3 osoby).

Rozdział 3.

Charakterystyka poszczególnych typów organizacji non-profit

3.1. Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje

3.1.1 Liczba i rodzaje organizacji

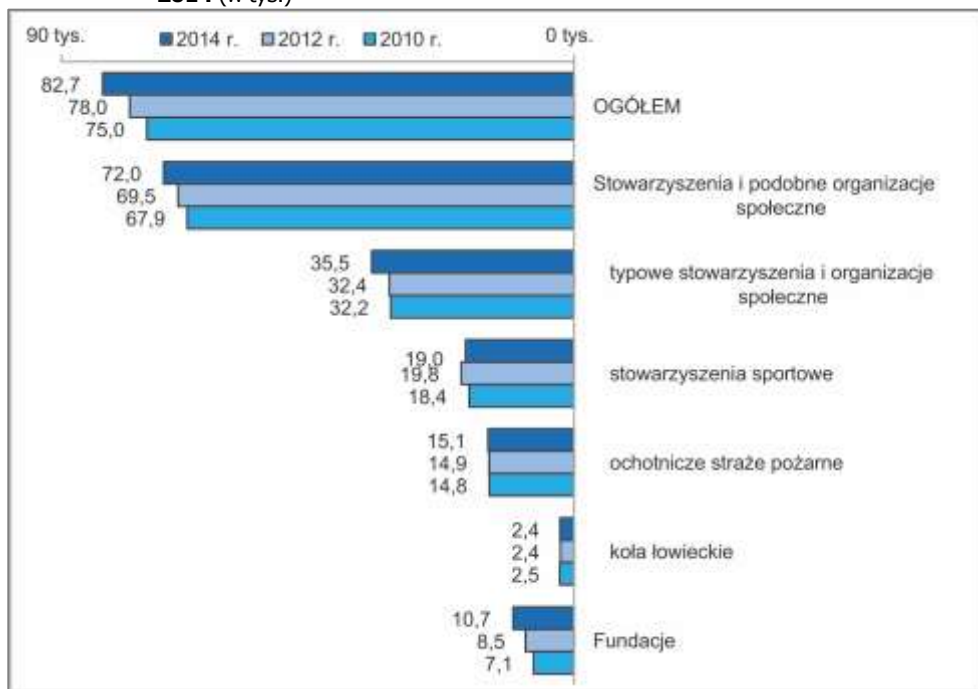
W 2014 r. aktywną działalność prowadziło 82,7 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji. Organizacje te stanowiły największą zbiorowość w sektorze non-profit, przy czym stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (72,0 tys.) dominowały nad fundacjami (10,7 tys.). W grupie stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych wyróżnić można typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne, stanowiące blisko połowę tej zbiorowości (49%), stowarzyszenia sportowe (26%), ochotnicze straże pożarne (21%) oraz niewielką grupę kół łowieckich (3%)⁶⁴.

Na podstawie wyników kolejnych edycji badań zrealizowanych na formularzu SOF-1 ustalono, że liczba stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, a także fundacji w ostatnich latach niezmiennie wzrastała – z 75,0 tys. w 2010 r. do 82,7 tys. w 2014 r. Zaobserwowano zatem wzrost liczby jednostek o ponad 10%, przy czym dynamika tego zjawiska była silniejsza w latach 2012-2014 (wzrost o 6% wobec 4% w latach 2010-2012).

Pomiędzy 2010 r. a 2014 r. liczba stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych wzrosła o 6%, jednak dynamika zmian w liczebności poszczególnych rodzajów organizacji w tej grupie podmiotów była mocno zróżnicowana. Największy, 11-procentowy wzrost liczby podmiotów odnotowano wśród typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych. Wśród kolejnej grupy - stowarzyszeń sportowych - przyrost był ponad 3-krotnie mniejszy i wyniósł 3%. Nastąpił również niewielki wzrost liczby ochotniczych straży pożarnych o 2% i nieznaczny spadek liczby kół łowieckich - o 2%.

Podobnie jak w latach wcześniejszych najbardziej dynamicznie zmieniała się liczebność fundacji. Choć w liczbach bezwzględnych wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych przyrost liczby aktywnych podmiotów był wyższy niż wśród fundacji (7,7 tys. wobec 3,6 tys.), to dynamika wzrostu wśród fundacji była znacznie wyższa – w latach 2010-2014 liczba aktywnych fundacji wzrosła aż o 50%.

⁶⁴ Dane nie sumują się do 100% ze względu na zaokrąglenia.

Wykres 3.1. Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje w latach 2010-2014 (w tys.)

3.1.2 Założyciele organizacji

Zdecydowana większość stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji aktywnych w 2014 r. założona została przez osoby fizyczne (89%). Ponadto założycielami organizacji były jednostki sektora publicznego i już istniejące podmioty non-profit (po 6%), a także, choć sporadycznie, podmioty komercyjne (1%). W porównaniu do poprzednich edycji badań nie zauważono znaczących zmian w strukturze badanej zbiorowości ze względu na rodzaj założyciela.

Wśród stowarzyszeń i fundacji powołanych do życia przez jednostki sektora publicznego najczęściej założycielami były jednostki publiczne podległe administracji samorządowej, takie jak szpital czy szkoła (4%), a następnie sama administracja samorządowa (2%). Niewielka część podmiotów założona została przez jednostki administracji rządowej (mniej niż 1%).

Osoby fizyczne stanowiły dominujący typ założyciela wśród wszystkich rodzajów stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji (odpowiednio 89% i 88%). Założycielami blisko 7% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych były jednostki sektora publicznego, natomiast w przypadku 6% organizacji tego rodzaju – istniejące już organizacje non-profit (np. w związkach stowarzyszeń czy związkach sportowych). Fundacje nieco częściej zakładane były przez już istniejące podmioty non-profit (7%), za to jedynie 3% z nich założonych zostało przez jednostki należące do sektora publicznego. Założycielami fundacji relatywnie często były natomiast podmioty gospodarcze nastawione na zysk. Utworzyły one 5% fundacji (tzw. fundacje korporacyjne), które stanowiły ponad połowę omawianej

zbiorowości stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji powołanych do życia przez jednostki komercyjne (55%).

Wykres 3.2. Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje według rodzaju założyciela w 2014 r. (w %)^a

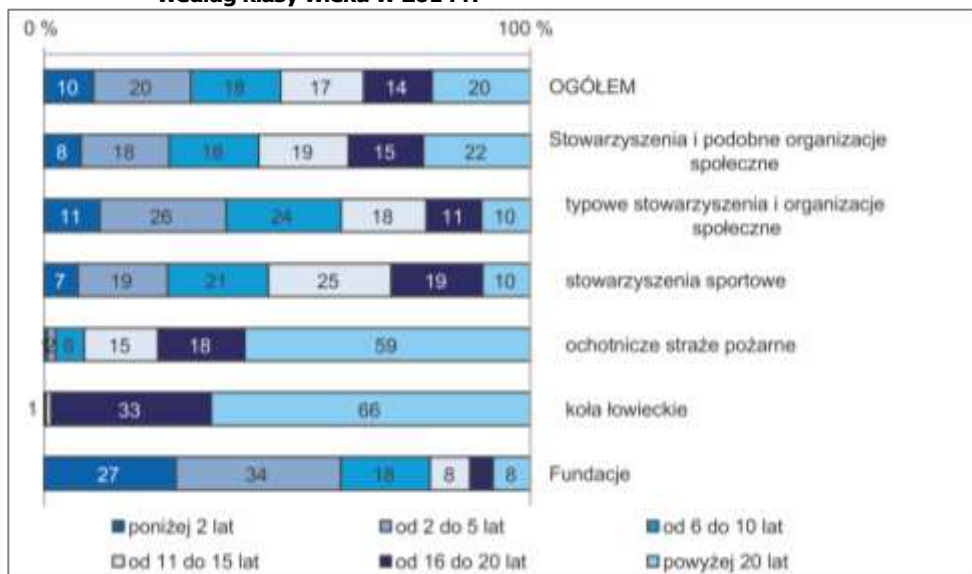
^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

W przypadku zakładania stowarzyszeń sportowych szczególną aktywność zaobserwowano wśród podmiotów publicznych. Blisko 14% stowarzyszeń sportowych założonych zostało przez jednostki administracji samorządowej lub inne jednostki publiczne i stanowiły one niemal połowę wszystkich podmiotów utworzonych z inicjatywy jednostek sektora publicznego.

3.1.3 Wiek organizacji

W 2014 r. 30% aktywnych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji stanowiły organizacje stosunkowo młode, zarejestrowane w latach 2009-2014, a więc nie przekraczające stażem działalności 5 lat⁶⁵. Podmioty nieco starsze, ale powstałe już po uchwaleniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz po przystąpieniu Polski do UE, aktywne od 6 do 10 lat, tworzyły 18% zbiorowości, natomiast organizacje w wieku 11-15 lat – 17%.

⁶⁵ Jako rok powstania organizacji, a więc także jako podstawę do wyliczania wieku badanych podmiotów, przyjęto rok pierwszej rejestracji w rejestrze właściwym dla danej jednostki. Informacja pochodzi z danych rejestru REGON. Z analizy wykluczono 36 objętych badaniem stowarzyszeń sportowych, dla których ze względu na brak rejestracji w REGON nie dysponujemy danymi o roku rejestracji.

Wykres 3.3. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według klasy wieku w 2014 r.^a

^a Ze względu na zaokrąglenia danych procenty w wierszu nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

W dwóch najwyższych kategoriach wieku pomiędzy 2012 r. a 2014 r. zaobserwowano istotne zmiany. W 2012 r. stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje w wieku 16-20 lat tworzyły ponad 1/5 zbiorowości. W grupie tej znalazły się m.in. organizacje powstałe w 1992 r., czyli w roku, w którym zarejestrowana została największa część aktywnych podmiotów. W 2014 r. część jednostek z tej kategorii osiągnęła staż działalności powyżej 20 lat i w efekcie udział organizacji w wieku 16-20 lat zmniejszył się z 21% w 2012 r. do 14% w 2014 r., natomiast odsetek najstarszych stowarzyszeń i fundacji zwiększył się ponad dwukrotnie – z 9% do 20%.

Udział organizacji z ponad 20-letnim stażem działalności zwiększył się we wszystkich badanych rodzajach organizacji. W kołach łowieckich podmioty o długoletniej tradycji działania stanowiły aż 2/3 zbiorowości, a wśród ochotniczych straży pożarnych odnotowano największy przyrost podmiotów w tej kategorii – z 14% do 59%. Warto zauważyć, że ponad połowa kół łowieckich i OSP została zarejestrowana w latach 1992-1996, co wynikało z wprowadzonych na początku lat 90-tych zmian prawnych regulujących proces rejestracji tych organizacji.

Podobnie jak w latach 2010 i 2012 najmłodsze wiekiem były fundacje, wśród których ponad 60% podmiotów działało nie dłużej niż 5 lat, a kolejne 18% nie przekraczało 10 lat stażu działalności. Najstarsze fundacje, powstałe w 1994 r. lub wcześniej stanowiły jedynie 8%.

Tak jak w poprzedniej edycji badania blisko połowa (44%) stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych działała nie dłużej niż 10 lat. Wśród typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych udział takich organizacji był nawet wyższy (61%). W stowarzyszeniach sportowych największy udział miały organizacje działające na koniec 2014 r. od 11 do 15 lat, czyli powstałe między 2000 r. a 2004 r. – podmioty te stanowiły 1/4 zbiorowości.

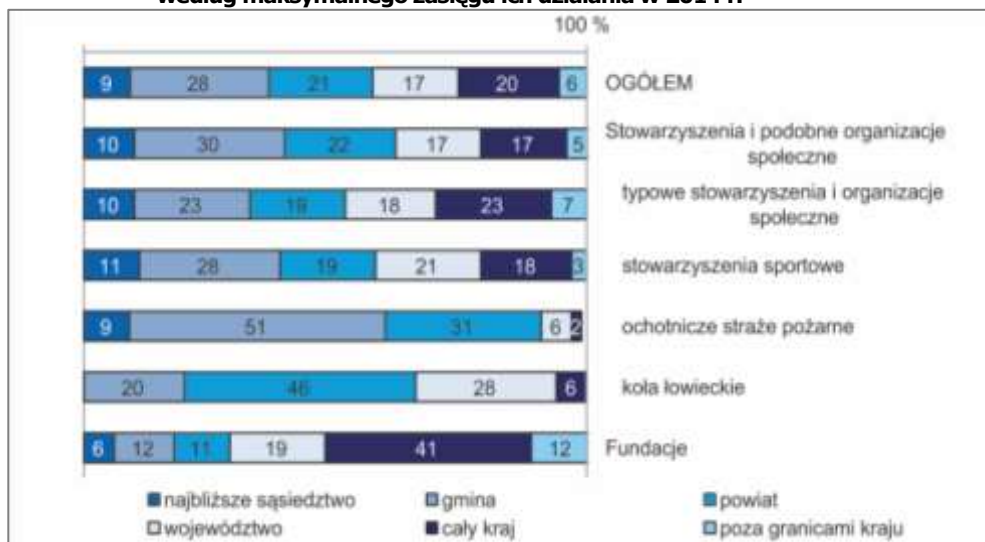
3.1.4 Zasięg prowadzonej działalności

W badaniu SOF-1 organizacje wskazywały obszar lub obszary, na terenie których prowadziły swoją działalność. Dzięki temu określono maksymalny zasięg działalności, a ponadto wyodrębniono podmioty angażujące się w działania lokalne - na terenie najbliższego sąsiedztwa lub swojej gminy.

Maksymalny zasięg prowadzonej działalności

W 2014 r., podobnie jak w latach wcześniejszych, organizacje najczęściej prowadziły działalność maksymalnie na terenie gminy (28%) bądź powiatu (21%). Aktywnością na terenie całego kraju charakteryzowała się 1/5 badanych podmiotów, co oznacza wzrost o 5 p. proc w stosunku do 2010 r.

Wykres 3.4. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według maksymalnego zasięgu ich działania w 2014 r.^a

^a Ze względu na zaokrąglenia danych procenty w wierszu nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

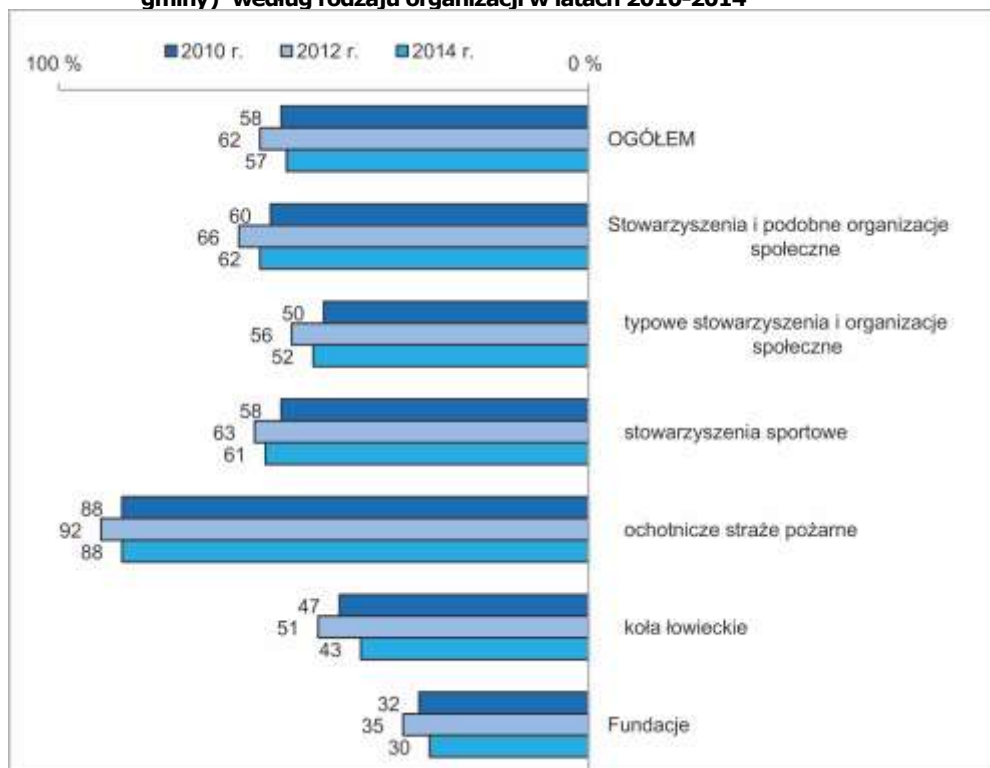
Najbardziej lokalny charakter miała działalność ochotniczych straży pożarnych, w których aż 60% jednostek realizowało swoje zadania maksymalnie w najbliższym sąsiedztwie lub na terenie gminy. Powiat stanowił natomiast maksymalne pole aktywności najczęściej dla kół łowieckich (46%). Podobnie jak w poprzednich badaniach, jednostkami o najszerzym maksymalnym zasięgu prowadzonych działań - sięgającym województwa i całego kraju - były natomiast fundacje (60%). Ponadto podmioty te najczęściej podejmowały aktywność poza granicami kraju (12%).

Organizacje działające lokalnie

W 2014 r. działania kierowane do społeczności lokalnej, czyli na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy podejmowało 57% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji. Między 2010 r. a 2014 r. odsetek ten nieznacznie się zmniejszył (o 1 p. proc.), co wiązało się ze wzrostem o 4 p. proc. między 2010 r. a 2012 r., a następnie spadkiem o 5 p. proc. między 2012 r. a 2014 r.

Warto zauważyć, że w 2014 r. udział podmiotów działających lokalnie był ponad dwukrotnie wyższy wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych niż wśród fundacji (odpowiednio 62% i 30%), przy czym podobne proporcje kształtowały się już w latach 2010 i 2012.

Wykres 3.5. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji podejmujących działania lokalnie (na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy)^a według rodzaju organizacji w latach 2010-2014

^a Dotyczy również organizacji, które obok działań lokalnych prowadziły także działania o szerszym zasięgu niż gmina.

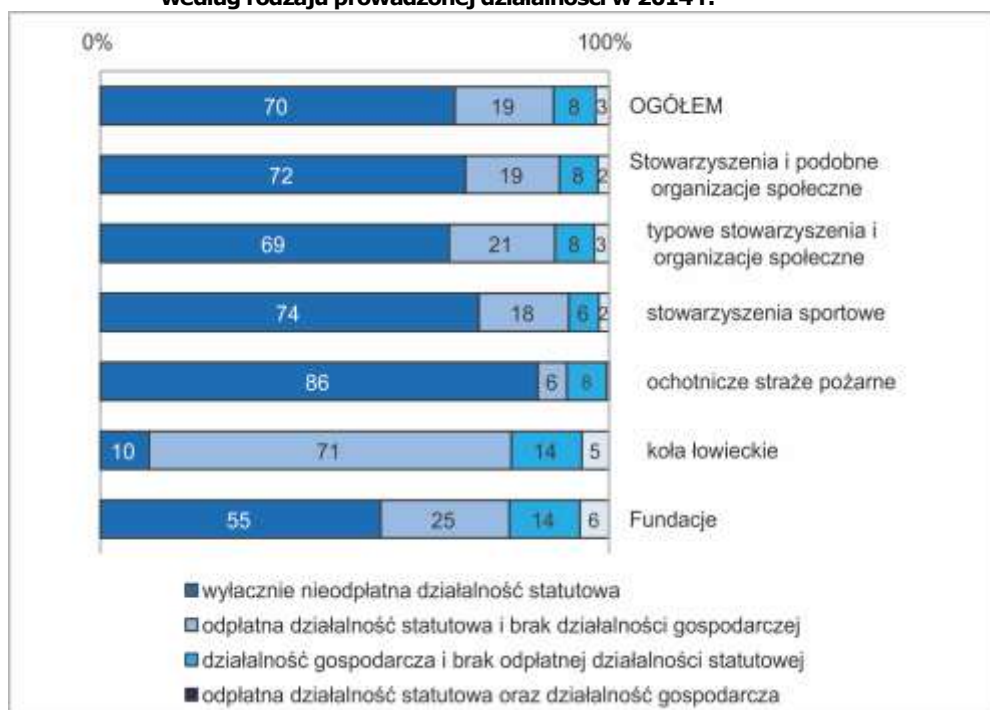
W 2014 r. lokalny charakter cechował działalność znacznej części ochotniczych straży pożarnych (88%) oraz stowarzyszeń sportowych (61%). Ponadto działania na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy prowadziła nieco ponad połowa typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych. W kołach łowieckich działalność lokalną prowadziło 43% podmiotów – o 8 p. proc. mniej niż w 2012 r.

3.1.5 Rodzaj i dziedziny działalności

Rodzaje działalności

Podstawowym rodzajem działalności organizacji sektora non-profit jest działalność statutowa – nienastawiona na zysk i zgodna ze statutem organizacji, w którym wymienione są cele działalności oraz wskazane sposoby ich realizacji. Może być prowadzona w dwojakiej formie – jako działalność nieodpłatna bądź jako działalność odpłatna. Dodatkowo organizacje sektora non-profit mogą prowadzić działalność gospodarczą, pod warunkiem jednak, że ewentualny zysk jest przeznaczony na finansowanie działalności statutowej jednostki.

Wykres 3.6. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według rodzaju prowadzonej działalności w 2014 r.

W 2014 r. 70% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji prowadziło wyłącznie nieodpłatną działalność statutową. W 2010 r. odsetek ten wyniósł 75%, a w 2012 r. - 77%. Udział podmiotów, które prowadziły działalność statutową również w formie odpłatnej, jednak nie podejmowały działalności gospodarczej wyniósł w 2014 r. 19% - tyle samo co w 2010 r. i o 2 p. proc. więcej w porównaniu z 2012 r. Podmioty rozwijające działalność gospodarczą, ale nie prowadzące odpłatnej działalności statutowej, a także jednostki podejmujące wszystkie rodzaje działalności stanowiły w 2014 r. odpowiednio 8% i 3%.

Analizując zmiany osobno w zbiorowości fundacji i wśród ogółu stowarzyszeń można zaobserwować podobne tendencje jak w całej zbiorowości organizacji. W fundacjach udział podmiotów deklarujących prowadzenie wyłącznie nieodpłatnej działalności statutowej zwiększył się z 60% w 2010 r. do 63% w 2012 r., a następnie spadł do 55% w 2014 r. Wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych omawiany odsetek wzrósł pomiędzy 2010 r. a 2012 r. z 75% do 79%, po czym obniżył się do 72% w 2014 r. Udział podmiotów realizujących działalność statutową także w formie odpłatnej, ale nie prowadzących działalności gospodarczej zmniejszył się wśród fundacji z 21% w 2010 r. do 20% w 2012 r., następnie wzrósł w 2014 r. i osiągnął 25%. W stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych zaobserwowano podobne wahania – spadek pomiędzy 2010 r. i 2012 r. z 19% do 17%, a następnie powrót do 19% w 2014 r. Warto zauważyć, że w 2014 r. tak jak w latach wcześniejszych to fundacje najczęściej podejmowały działalność gospodarczą (20% wobec 10% wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych).

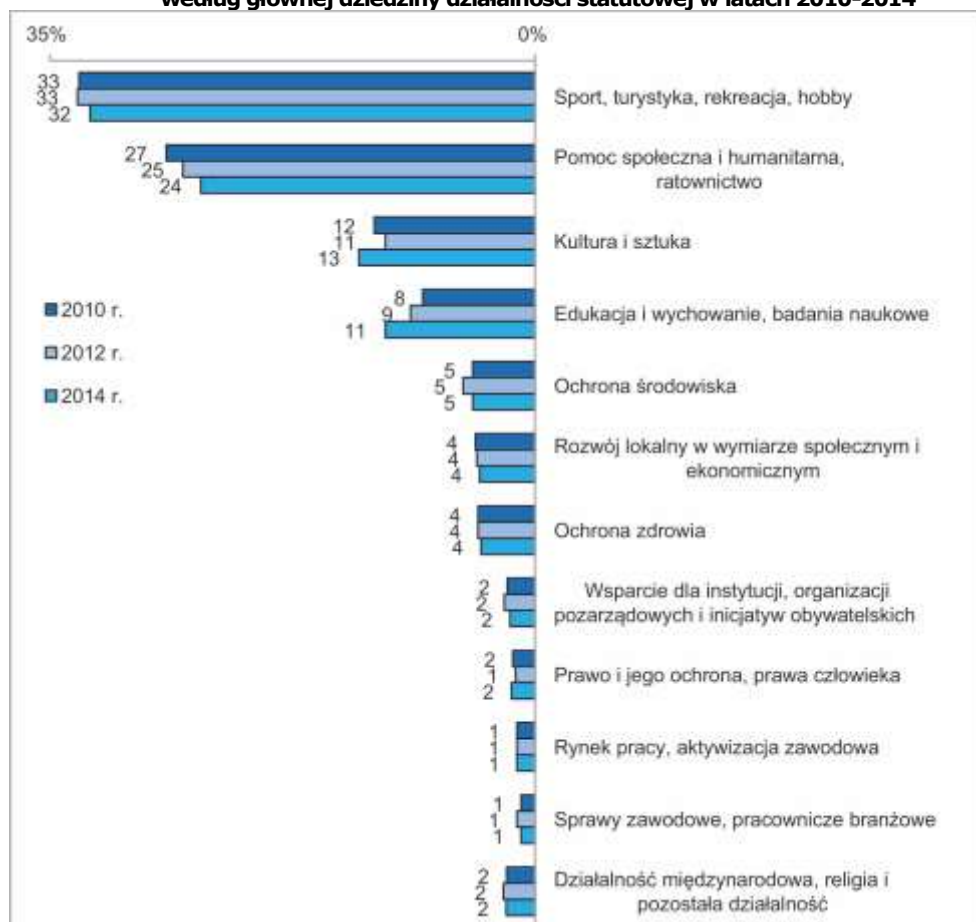
Największe zmiany zaobserwowano wśród kół łowieckich, gdzie występował najwyższy udział jednostek, które choć nie prowadziły działalności gospodarczej, to uzyskują przychody z tytułu odpłatnej działalności statutowej – w 2014 r. omawiany odsetek zwiększył się w porównaniu z 2012 r. o 12 p. proc. i wyniósł 71%. Udział podmiotów realizujących wyłącznie nieodpłatną działalność statutową zmniejszył się natomiast z 20% do 10%. Podobnie jak w poprzednich latach organizacjami, które najrzadziej podejmowały działalność odpłatną były ochotnicze straże pożarne oraz stowarzyszenia sportowe.

Dziedziny działalności statutowej⁶⁶

W 2014 r., tak jak w latach wcześniejszych, badane organizacje jako główną dziedzinę swojej działalności wskazywały najczęściej *sport, turystykę, rekreację, hobby* oraz *ratownictwo* (odpowiednio 31% i 18%). Wynikało to przede wszystkim ze znacznej reprezentacji stowarzyszeń sportowych oraz ochotniczych straży pożarnych, które stanowiły 41% omawianej zbiorowości.

Spośród 25,7 tys. organizacji zajmujących się sportem i turystyką największa część koncentrowała swoje działania na prowadzeniu zajęć w zakresie kultury fizycznej, organizowaniu zawodów oraz prowadzeniu obiektów sportowych (78%). Ponadto część podmiotów realizowała swoją działalność poprzez organizowanie imprez turystyczno-rekreacyjnych lub prowadząc obiekty o takim przeznaczeniu (14%).

⁶⁶ Prezentowane w tym podrozdziale dziedziny zostały określone za pomocą najważniejszego pola działalności wskazanego przez badane organizacje. Zarówno dziedziny działalności, jak i pola są spójne z międzynarodową klasyfikacją organizacji non-profit – ICNPO (*The International Classification of Non-profit Organizations*), patrz: *Handbook on Non-profit Institutions in the System of National Accounts*, Statistics Division, Department of Economic and Social Affairs, United Nations, New York 2003.

Wykres 3.7. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według głównej dziedziny działalności statutowej w latach 2010-2014

^a Dziedzinę działalności statutowej określono na podstawie pierwszego najważniejszego pola działalności statutowej wskazywanego przez organizację.

Jako główna dziedzina działalności organizacji stosunkowo często wskazywane były *kultura i sztuka* (13%), *edukacja i wychowanie, badania naukowe* (10%) oraz *pomoc społeczna i humanitarna* (8%).

Ponad $\frac{1}{3}$ z 10,9 tys. podmiotów deklarujących kulturę i sztukę jako główny obszar aktywności zajmowała się ochroną zabytków i miejsc pamięci narodowej, a także podtrzymywaniem tradycji narodowych i kulturowych (36%), a więcej niż $\frac{1}{4}$ z nich - działalnością sceniczną, teatrem, muzyką i kinematografią. Ponadto co 10 organizacja w tej zbiorowości realizowała zadania związane ze środkami masowego przekazu, produkcją telewizyjną lub radiową, a także wydawaniem czasopism lub książek.

Głównym polem działalności 8,3 tys. podmiotów zajmujących się *edukacją i wychowaniem, badaniami naukowymi* było wspieranie placówek edukacyjnych lub wychowawczych (36%). Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje oferowały usługi edukacyjne zarówno młodszym, jak i starszym odbiorcom - blisko $\frac{1}{4}$ działała w sferze kształcenia ustawicznego, edukacji dorosłych oraz szkoleń

uzupełniających i kursów, zaś ponad $\frac{1}{10}$ prowadziła w 2014 r. szkołę podstawową lub gimnazjalną.

Według danych z Systemu Informacji Oświatowej stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje prowadziły w 2014 r. łącznie 4,3 tys. placówek oświatowych, co stanowiło około 8% wszystkich jednostek tego typu działających w kraju. Największą część prowadzonych jednostek stanowiły placówki wychowania przedszkolnego (44%), a blisko $\frac{1}{4}$ - szkoły podstawowe.

Wśród 6,3 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji zajmujących się *pomocą społeczną i humanitarną* ponad 45% prowadziło działania skierowane do osób starszych, chorych lub niepełnosprawnych. Wsparcie oferowano również rodzinom (zwłaszcza wielodzietnym) i osobom samotnie wychowującym dzieci, znajdującym się w trudnej sytuacji, a także ofiarom przemocy domowej – tego typu zadania realizowało 15% organizacji z tej grupy.

Ponadto informacje pozyskane w badaniach z obszaru pomocy społecznej wskazują, że stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje prowadziły w 2014 r. ponad 0,3 tys. placówek stacjonarnej pomocy społecznej. Placówki te stanowiły ponad $\frac{1}{5}$ wszystkich jednostek tego typu działających w kraju, a także blisko 40% spośród placówek prowadzonych przez organy niepubliczne⁶⁷.

Nieco rzadziej stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje angażowały się w działalność obejmującą *ochronę zdrowia czy rozwój lokalny w wymiarze społecznym i ekonomicznym* (po 4%). Blisko połowa podmiotów, dla których najważniejszą dziedziną była *ochrona zdrowia* jako główne pole swoich działań wskazała profilaktykę, edukację i promocję zdrowia oraz krwiodawstwo (47%), zaś co druga organizacja działająca na rzecz *rozwoju lokalnego* zadeklarowała działalność polegającą na animowaniu działań wspólnot lokalnych, działaniach sąsiedzkich, samopomocy sąsiedzkiej (48%).

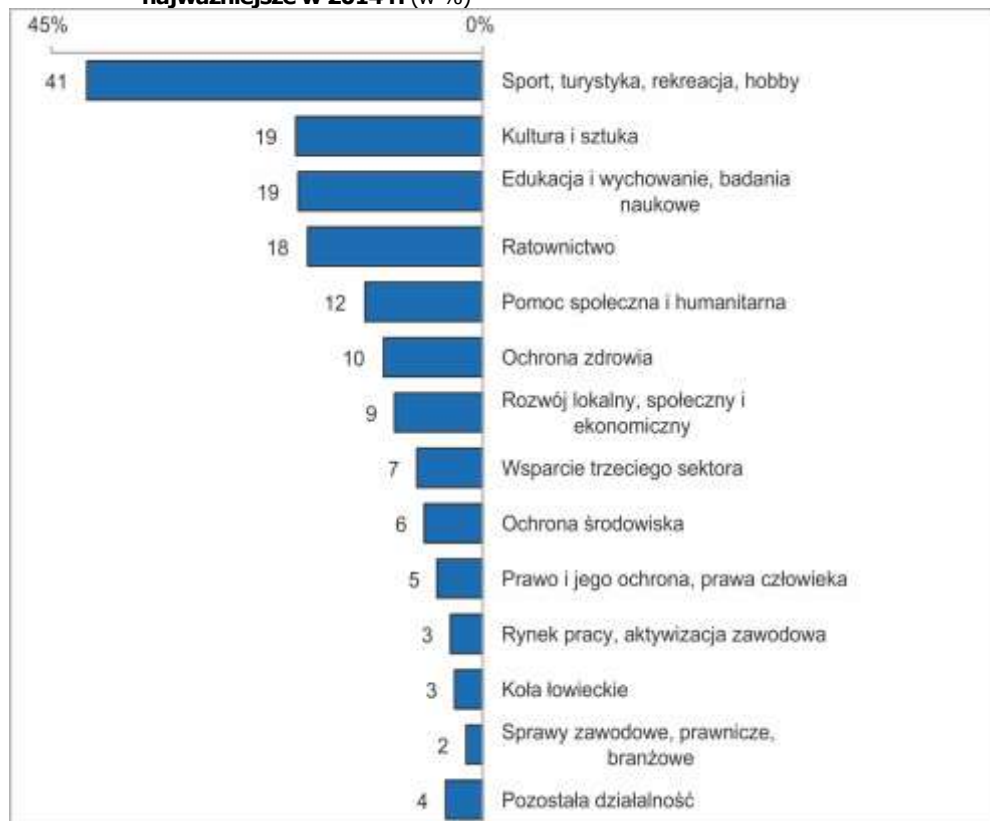
W latach 2010-2014 struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji ze względu na najważniejszą dziedzinę działalności statutowej uległa pewnym zmianom. Chociaż zainteresowanie poszczególnymi obszarami działania utrzymało się na podobnym poziomie, to w najpopularniejszych dziedzinach, tj. ratownictwie i sporcie, zaobserwowano spadek (odpowiednio o 2 i 1 p. proc.), natomiast w kolejnych co do popularności dziedzinach: *edukacji i wychowaniu* oraz *kulturze i sztuce*, a także *pomocy społecznej i humanitarnej* – wzrost o odpowiednio 2 p. proc. i po 1 p. proc.).

Przyglądając się specyfice działalności poszczególnych rodzajów organizacji sektora non-profit warto zwrócić uwagę na pewne zależności. Najbardziej sprofilowaną działalność prowadziły w sposób naturalny stowarzyszenia sportowe -niemal wszystkie zajmowały się *sportem, turystyką, rekreacją i hobbym* (97%). Z kolei *ratownictwo* stanowiło domenę ochotniczych straży pożarnych. Znacznie więcej dziedzin obejmowała działalność typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, których aktywność najsilniej widoczna była w czterech najbardziej popularnych wśród organizacji dziedzinach. Blisko $\frac{1}{4}$ typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych zajmowała się *kulturą i sztuką* (24%), a prawie $\frac{1}{5}$ - *sportem, turystyką, rekreacją i hobbym* (18%). Działania w ramach *edukacji i wychowania* oraz *pomocy społecznej i humanitarnej*

⁶⁷ Na podstawie: tabl. 80 *Zakłady stacjonarnej pomocy społecznej według organów prowadzących w latach 2005–2014*, s. 188, w: *Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2014 roku*, GUS Warszawa 2015.

prowadziło odpowiednio 17% i 13% analizowanej zbiorowości. Wśród fundacji ponad połowa podmiotów (58%) jako najważniejsze wskazała pola działalności mieszczące się w zakresie trzech dziedzin: *kultury i sztuki* (23%), *edukacji i wychowania* (20%) oraz *pomocy społecznej i humanitarnej* (16%), przy czym zainteresowanie fundacji aktywnością w sferze *edukacji i wychowania* wzrosło w stosunku do 2012 r. (o 3 p. proc.), zaś działaniami w ramach *pomocy społecznej i humanitarnej* – zmalało (o 2 p. proc.).

Wykres 3.8. Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje według trzech dziedzin działalności statutowej deklarowanych przez organizacje jako najważniejsze w 2014 r. (w %)

Biorąc pod uwagę pole głównej dziedziny działalności badanych podmiotów, a ponadto dwa kolejne pola działalności wskazywane przez organizacje można stwierdzić, że aktywnością w ramach poszczególnych dziedzin wykazywało się znacznie więcej podmiotów. Takie ujęcie 3,5-krotnie zwiększa udział organizacji zajmujących się wsparciem trzeciego sektora (7%), 3-krotnie - ochroną środowiska (6%) i rynkiem pracy (3%), 2,5-krotnie – ochroną zdrowia (10%) oraz prawem i jego ochroną (5%). Istotnie zwiększa się też znaczenie rozwoju lokalnego (9%) i edukacji (19%). Gdy uwzględnimy trzy najważniejsze pola działalności to *sport, turystyka, rekreacja i hobby* pozostaje najpopularniejszą dziedziną, wskazywaną przez 41% organizacji.

Dziedziny działalności statutowej, na które wydatkowano najwięcej środków

Wykres 3.9. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według dziedziny działalności, na którą wydatkowały najwięcej środków w 2010 r., 2012 r. i 2014 r.^a

^a Dane na wykresie nie sumują się do 100% ze względu na zaokrąglenia.

Deklarowane dziedziny działalności statutowej, na które stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje przeznaczyły najwięcej środków, nie odbiegały znacząco od obszarów działalności statutowej wskazywanych przez te podmioty jako najważniejsze z punktu widzenia prowadzonej działalności. Niezmiennie najwięcej środków stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje wydatkowały w zakresie *sportu, turystyki, rekreacji, hobby* (32%), a także *ratownictwa*, tu połączonego z *pomocą społeczną i humanitarną* (24%). Warto zauważyć, że w okresie 2010-2014 odsetek podmiotów przeznaczających największą część środków na działania związane ze sportem utrzymał się na zbliżonym poziomie. W przypadku *pomocy społecznej i humanitarnej* oraz *ratownictwa* odnotowano natomiast widoczny spadek z 27% w 2010 r. do 24% w 2014 r. Ponadto zmiany zaobserwowano w obszarze *edukacji i wychowania* oraz

badani naukowych, gdzie odsetek podmiotów wydatkujących największą część środków w tej dziedzinie wzrósł z 8% w 2010 r. do 11% w 2014 r.

3.1.6 Formy działalności statutowej

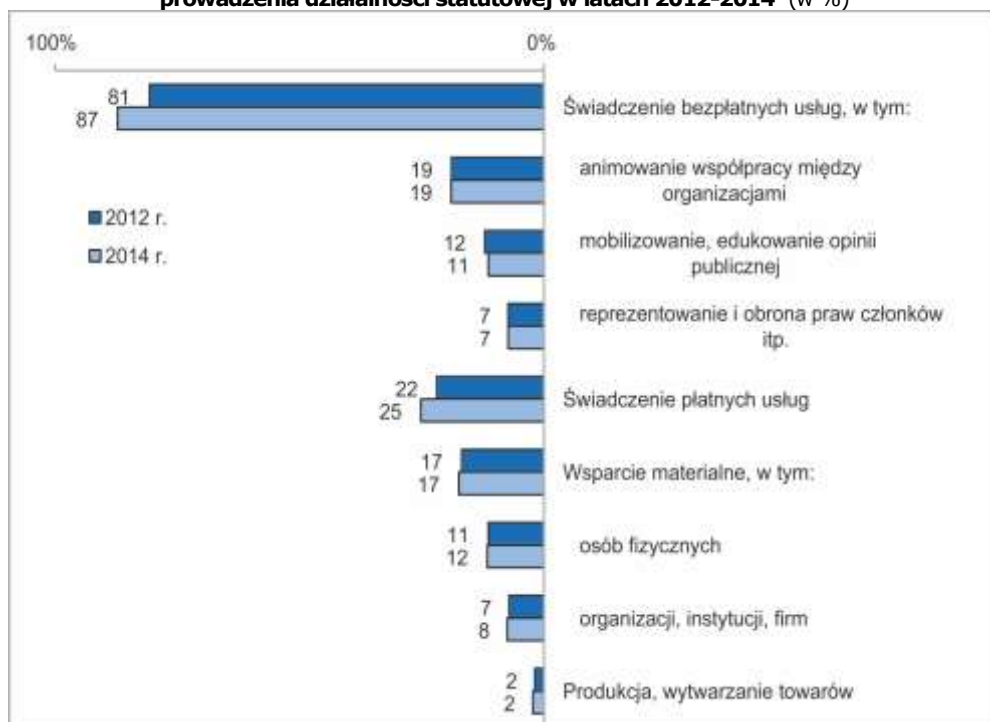
Działalność statutowa organizacji non-profit może przyjmować różne formy w zależności od dziedziny działalności, a także przyjętego sposobu realizacji misji danej organizacji. Poszczególne grupy podmiotów wykorzystują różnorodne metody działania, aby jak najskuteczniej realizować cele statutowe. Podstawowe formy prowadzonej działalności obejmują: świadczenie usług (np. organizowanie czasu wolnego, szkolenia i kursy, leczenie i rehabilitację), zapewnienie wsparcia materialnego (pomoc finansowa, materialna oraz żywieniowa) oraz produkcję i wytwarzanie dóbr.

Dla zdecydowanej większości stowarzyszeń i fundacji podstawową formą prowadzenia działalności w 2014 r. było świadczenie usług (93%) - odsetek ten zwiększył się od 2012 r. o ponad 6 p. proc., należy jednak pamiętać, że omawiane organizacje mogły wskazać więcej niż jedną formę działalności.

Podobnie jak w poprzednich edycjach badania dużo większa część podmiotów oferowała swoje usługi nieodpłatnie (87%) aniżeli odpłatnie (25%). Odsetek świadczących zarówno bezpłatnie, jak i płatne usługi zwiększył się w porównaniu z 2012 r. odpowiednio o 6. p. proc. i 3 p. proc.

Poza świadczeniem tradycyjnych usług społecznych stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje oferowały usługi specyficzne dla sektora non-profit: blisko $\frac{1}{5}$ podmiotów zajmowała się animowaniem współpracy między organizacjami poprzez inicjowanie wspólnych akcji i spotkań, 11% - mobilizowaniem i edukowaniem opinii publicznej, zaś 7% podejmowało działania polegające na reprezentowaniu i obronie praw członków organizacji oraz innych grup i osób.

Oprócz działalności usługowej omawiane organizacje oferowały wsparcie materialne (17%), w tym kierowane do osób fizycznych w formie pieniężnej lub poprzez zakup dóbr bądź usług (12%), a także poprzez finansowe wspieranie działań organizacji, instytucji i firm (8%). Podobnie jak w latach wcześniejszych, bardzo niewielka część stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w ramach działalności statutowej zajmowała się wytwarzaniem towarów (2%).

Wykres 3.10. Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje według form prowadzenia działalności statutowej w latach 2012-2014^a (w %)

^a Prezentowane dane nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru przez jednostki więcej niż jednej odpowiedzi oraz zaokrąglenia.

W 2014 r. wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych zwiększył się w stosunku do poprzedniej edycji badania odsetek podmiotów świadczących bezpłatne usługi (z 83% do 89%), a także udział podmiotów pobierających opłaty za usługi (z 21% do 24%). Udział organizacji zajmujących się wsparciem materialnym, a także koncentrujących się na wytwarzaniu wyrobów utrzymał się natomiast na zbliżonym poziomie i wyniósł odpowiednio 15% i 2%.

Wśród fundacji również świadczenie usług było najpopularniejszą formą realizowania działalności statutowej - udział jednostek podejmujących taką aktywność zwiększył się o 7 p. proc. w porównaniu z poprzednią edycją badania i wyniósł 85%. Wzrósł zarówno odsetek podmiotów oferujących swoje usługi nieodpłatnie (z 69% do 77%), jak i takich, które pobierały za nie opłaty (z 29% do 35%). Nieznacznie, tj. o 3 p. proc., zmniejszył się natomiast udział fundacji skupiających swoją działalność na wsparciu materialnym odbiorców, w tym osób fizycznych (24%) oraz innych organizacji i instytucji (15%) – nadal jednak organizacje te stanowiły ponad 1/3 spośród ogółu fundacji.

Tablica 3.1. Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje według formy prowadzonej działalności statutowej oraz rodzaju organizacji w 2014 r.^a (w %)

		Ogółem	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	Fundacje
Świadczenie usług	Ogółem	93	94	85
	Razem	87	89	77
	w tym:			
	animowanie współpracy między organizacjami	19	18	26
	mobilizowanie, edukowanie opinii publicznej	11	10	23
	reprezentowanie i obrona praw członków jednostki, innych grup ludzi, społeczeństwa, organizacji, firm itp.	7	7	8
	płatnych	25	24	35
Wsparcie materialne	Ogółem	17	15	34
	w tym:			
	bezpłatne przekazywanie osobom potrzebującym dóbr materialnych, w tym pieniędzy lub zakup usług	12	10	24
	finansowe wspieranie działań organizacji, instytucji, firm	8	6	15
Produkcja, wytwarzanie towarów		2	2	3

^a Prezentowane dane nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru przez jednostki więcej niż jednej odpowiedzi.

Podobnie jak w latach wcześniejszych stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne nieco częściej niż fundacje zajmowały się w 2014 r. świadczeniem usług (94% wobec 85%), częściej też świadczyły bezpłatne usługi (89% wobec 77%). Odpłatne usługi świadczyła ponad 1/3 fundacji, podczas gdy wśród stowarzyszeń była to blisko 1/4 podmiotów. Fundacje częściej niż stowarzyszenia oferowały w ramach działalności statutowej wsparcie materialne (34% wobec 15%).

Warto zwrócić uwagę, że w 2014 r. wśród wszystkich rodzajów stowarzyszeń odsetek podmiotów realizujących usługi przekroczył 90%. Szczególnie wysoki był on wśród ochotniczych straży pożarnych, które ze względu na specyfikę swojej działalności świadczyły w zdecydowanej większości usługi bezpłatne (98%). W zbiorowości stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych najwyższy udział podmiotów świadczących płatne usługi zaobserwowano wśród kół łowieckich – odsetek organizacji pobierających opłaty za usługi był tu dużo wyższy niż w całej zbiorowości i wyniósł aż 80%. Ponad połowa kół łowieckich oferowała również usługi nieodpłatnie (56%) – był to jednak najniższy odsetek w całej badanej grupie jednostek. Koła łowieckie dodatkowo najczęściej spośród badanych stowarzyszeń i fundacji deklarowały, że istotną formą ich działalności statutowej było w 2014 r. *reprezentowanie i obrona praw członków jednostki* (27%). *Animowaniem współpracy między organizacjami* oraz *mobilizowaniem, edukowaniem opinii publicznej* zajmowały się najczęściej typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne

(odpowiednio 29% i 18%). W tej grupie zaobserwowano również największy na tle całej zbiorowości stowarzyszeń udział podmiotów oferujących wsparcie materialne (23%), skierowane zarówno do odbiorców indywidualnych (15%), jak i instytucji (10%). Typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne najczęściej spośród omawianych typów organizacji prowadziły działalność produkcyjną (4%).

3.1.7 Odbiorcy działalności statutowej

Działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji na rzecz beneficjentów indywidualnych i instytucjonalnych

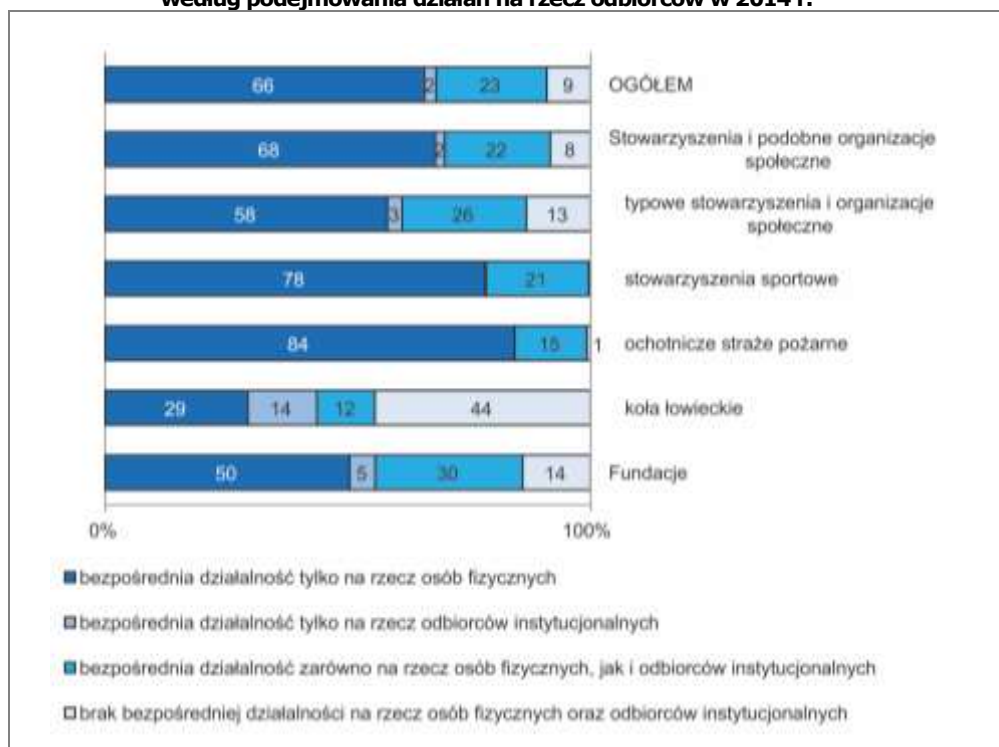
W 2014 r. zdecydowana większość (91%) stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji kierowała swoje działania bezpośrednio do osób fizycznych bądź do odbiorców instytucjonalnych, tj. innych organizacji, instytucji publicznych bądź firm prywatnych. Częściej jednak badane jednostki podejmowały działania na rzecz osób fizycznych (89%) niż na rzecz innych organizacji (25%).

Blisko $\frac{2}{3}$ stowarzyszeń i fundacji stanowiły organizacje, których bezpośrednia działalność kierowana była wyłącznie do osób fizycznych (66%). Jednostki działające tylko na rzecz odbiorców instytucjonalnych tworzyły natomiast jedynie 2% zbiorowości. Organizacje, które prowadziły bezpośrednią działalność na rzecz obu wymienionych grup odbiorców jednocześnie stanowiły prawie $\frac{1}{4}$ omawianych organizacji.

Warto zauważyć, że w zbiorowości stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych wystąpiły istotne różnice pomiędzy poszczególnymi rodzajami podmiotów ze względu na odbiorców prowadzonej działalności. Wśród ochotniczych straży pożarnych wystąpił najwyższy odsetek organizacji działających wyłącznie na rzecz odbiorców indywidualnych (84%), podczas gdy wśród kół łowieckich analogiczny odsetek wyniósł jedynie 29%. Pośród stowarzyszeń sportowych działania wyłącznie na rzecz osób fizycznych prowadziło ponad $\frac{3}{4}$ podmiotów, a wśród typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych - 58%.

Koła łowieckie znacznie częściej niż pozostałe organizacje kierowały swoją działalność wyłącznie do odbiorców instytucjonalnych (14%). Ponadto w podmiotach tych zaobserwowano najwyższy odsetek jednostek, które nie prowadziły działalności na rzecz żadnej z wymienionych grup beneficjentów (44%). W pozostałych typach stowarzyszeń odsetek ten był znacznie niższy – w typowych stowarzyszeniach i organizacjach społecznych wyniósł 13%, a w stowarzyszeniach sportowych i OSP – po niespełna 1%.

Aktywność fundacji znacznie rzadziej ograniczała się wyłącznie do działań na rzecz osób fizycznych. Chociaż połowa jednostek koncentrowała się na tej grupie odbiorców, to aż 30% fundacji działało zarówno na rzecz odbiorców indywidualnych, jak i innych organizacji, instytucji lub firm, i był to najwyższy odsetek w całej zbiorowości. Stosunkowo wysoki w porównaniu z innymi rodzajami organizacji był również odsetek podmiotów, których działalność nie obejmowała żadnego z wymienionych odbiorców (14%).

Wykres 3.11. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według podejmowania działań na rzecz odbiorców w 2014 r.^a

^a Ze względu na zaokrąglenia prezentowane dane nie sumują się do 100%.

Odbiorcy indywidualni działalności stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji

Spośród 73,3 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji działających na rzecz osób fizycznych ponad połowa działała w sposób systematyczny, tzn. dostarczała dobra lub świadczyła usługi tym samym osobom przynajmniej dwa razy w roku.

Najczęściej deklarowaną w 2014 r. przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje grupą odbiorców indywidualnych objętych systematycznym działaniem były *dzieci i młodzież* – wskazało je 59% badanych organizacji. Ponadto adresatami prowadzonej działalności były stosunkowo często *osoby niepełnosprawne oraz przewlekle chore, osoby w wieku emerytalnym oraz ubodzy, bezrobotni, bezdomni*, a także *dzieci i młodzież zagrożone wykluczeniem społecznym* (odpowiednio po 22%).

Tablica 3.2. Organizacje działające na rzecz poszczególnych grup odbiorców wśród badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji prowadzących bezpośrednie i systematyczne działania na rzecz osób fizycznych w 2014 r. (w %)^a

Grupy odbiorców indywidualnych	OGÓŁEM	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	Fundacje
% w wierszu			
Dzieci i młodzież	59	60	49
Osoby w wieku emerytalnym	22	22	23
Niepełnosprawni oraz osoby przewlekle chore	22	20	36
niepełnosprawni	20	18	31
osoby niesamodzielne, przewlekle lub nieuleczalnie chore	6	5	14
Ubodzy, bezrobotni, bezdomni, a także dzieci i młodzież zagrożone wykluczeniem społecznym	22	21	34
ubodzy	8	7	14
bezrobotni	7	7	11
bezdomni	2	2	5
dzieci i młodzież ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym	14	13	18
Wychodzący z uzależnienia, członkowie rodzin osób wychodzących z uzależnienia	12	12	11
Ofiary przemocy	2	2	6
Osoby samotnie wychowujące dzieci	8	7	11

^a Procenty w kolumnach nie sumują się do 100, ponieważ każda osoba mogła zostać zakwalifikowana do więcej niż jednego kategorii.

Warto zwrócić uwagę, że stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne nieco częściej niż fundacje kierowały swoje usługi do *dzieci i młodzieży* (odpowiednio 60% i 49%). Z kolei ponad 1/3 fundacji (36%) objęła w 2014 r. swoimi działaniami *niepełnosprawnych i przewlekle chorych*, podczas gdy wśród stowarzyszeń odsetek ten wyniósł 20%. Ponadto działalność fundacji była częściej adresowana do *ubogich, bezrobotnych, bezdomnych, a także dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym*, co może wiązać się z faktem, że fundacje w większym stopniu niż stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne angażowały się w działalność o charakterze pomocowym⁶⁸.

Pozyskiwane w ramach badania na formularzu SOF-1 dane dotyczące beneficjentów (osób fizycznych oraz odbiorców instytucjonalnych) charakteryzują się

⁶⁸ W analizie uwzględniono pomoc o charakterze materialnym, w tym rzeczową, finansową i żywieniową.

pewną specyfiką, która znacznie utrudnia ustalenie dokładniej liczebności odbiorców⁶⁹. Z tego też względu miarą, która posłużyła do określenia „typowej” liczby odbiorców korzystających z działalności przeciętnej organizacji jest mediana⁷⁰.

Polowa badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji obejmujących swoich beneficjentów systematycznymi działaniami posiadała nie więcej niż 50 odbiorców indywidualnych. Wśród fundacji wartość mediany była nieco niższa (45), natomiast wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych taka sama jak wśród ogółu organizacji (50). W poszczególnych rodzajach stowarzyszeń wartość analizowanej miary nie przekroczyła 50 osób: wśród typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych wyniosła 50, natomiast wśród stowarzyszeń sportowych i kół wiejskich – odpowiednio 48 i 43 osoby. Najniższą wartość mediany odnotowano wśród ochotniczych straży pożarnych (21), co nie zaskakuje ze względu na specyfikę działalności tych organizacji i fakt, że analizowana miara obejmowała wyłącznie bezpośrednich beneficjentów objętych systematycznym działaniem.

Co czwarte stowarzyszenie i podobna organizacja społeczna oraz fundacja oferowała swoje usługi lub dobra innym organizacjom, instytucjom bądź firmom, przy czym wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych udział ten był niższy niż wśród fundacji (odpowiednio 24% i 36%). Grono odbiorców nie było jednak szerokie – połowa stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji posiadała nie więcej niż 3 odbiorców instytucjonalnych.

Formy działań kierowanych do beneficjentów indywidualnych

Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje podejmowały szereg różnorodnych działań na rzecz odbiorców indywidualnych. Ponad 28% z nich oferowało swoim beneficjentom więcej niż jeden rodzaj usług. Wśród omawianych organizacji aż 62% zajmowało się *organizowaniem czasu wolnego i wypoczynku*, przy czym wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych udział takich podmiotów był o 20 p. proc. wyższy niż wśród fundacji (odpowiednio 64% i 44%).

⁶⁹ Wspomniane problemy wynikają z trzech przyczyn. Po pierwsze, wiele organizacji nie prowadzi w ogóle ewidencji swoich beneficjentów, z tego powodu w opisywanym badaniu zbierane są informacje tylko o osobach fizycznych objętych działalnością prowadzoną systematycznie, ponieważ ta grupa beneficjentów jest najczęściej ujmowana w rejestrach. Druga trudność wiąże się z faktem, że duża część beneficjentów w jednym roku korzysta z działalności świadczonej przez więcej niż jedną organizację, co powoduje, że wiele osób jednocześnie znajduje się w rejestrach kilku podmiotów, przez co w badaniu są wykazywane kilkukrotnie, w wyniku czego łączna suma beneficjentów może być zawyżana. Po trzecie, liczba osób fizycznych objętych systematyczną pomocą przez poszczególne organizacje była bardzo zróżnicowana. W badanej zbiorowości występowała niewielka grupa organizacji obejmująca swoją działalnością bardzo liczną grupę beneficjentów, w wyniku czego średnia arytmetyczna nie jest dobrą miarą pozwalającą ustalić „typową” liczbę beneficjentów przeciętnej organizacji.

⁷⁰ W zaistniałych okolicznościach mediana pozwala na uzyskanie najbardziej adekwatnych wyników, ponieważ miara ta odporna jest na wartości skrajne (przede wszystkim niweluje wpływ niewielkiej grupy organizacji, posiadających bardzo dużą liczbę beneficjentów). Wszystkie zaprezentowane mediany dotyczące osób fizycznych zostały obliczone na podstawie organizacji posiadających beneficjentów, którzy z działalności danej organizacji korzystali systematycznie (tzn. przynajmniej dwukrotnie w ciągu roku).

Tablica 3.3. Organizacje podejmujące poszczególne rodzaje działań na rzecz osób fizycznych wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w 2014 r. (w %)^a

Rodzaje podejmowanej działalności	OGÓŁEM	Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	Fundacje
% w wierszu			
Organizowanie czasu wolnego oraz wypoczynku	62	64	44
Prowadzenie placówek edukacyjnych oraz organizowanie szkoleń i kursów	16	15	27
nauczanie - prowadzenie przedszkoli, szkół, uczelni	4	4	7
szkolenia i kursy	15	13	29
Doradztwo, poradnictwo specjalistyczne oraz interwencja kryzysowa	9	8	20
doradztwo i poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, prawne itp.)	10	8	24
interwencja kryzysowa (np. telefon zaufania, interwencja środowiskowa)	2	2	3
Pomoc materialna	10	8	21
pomoc rzeczowa	6	5	14
pomoc finansowa	5	4	16
pomoc żywieniowa	4	3	6
Leczenie, rehabilitacja oraz praca terapeutyczna	8	6	16
leczenie, rehabilitacja	4	3	11
praca terapeutyczna (świetlice terapeutyczne, warsztaty terapii zajęciowej)	6	5	11
Usługi opiekuńcze oraz zakwaterowanie	3	2	5
usługi opiekuńcze, pielęgnacyjne	2	2	5
zapewnianie schronienia, noclegu, pobytu	1	1	3
Ratownictwo	21	23	1
Modlitwa, wsparcie duchowe	4	3	8
Inne formy działalności	2	2	4

^a Procenty dotyczą liczby organizacji prowadzących działania na rzecz osób fizycznych. Odsetki w kolumnach nie sumują się do 100, ponieważ wiele organizacji prowadziło więcej niż jeden rodzaj działalności.

Ponad $\frac{1}{5}$ podmiotów oferowała usługi z zakresu *ratownictwa* (21%), przede wszystkim jednak była to domena stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (23%), co wiąże się ze znaczną reprezentacją ochotniczych straży pożarnych w tej zbiorowości. Wśród OSP odsetek podmiotów deklarujących tę formę działalności był bardzo wysoki (96%), natomiast wśród fundacji znikomy (1%).

Stosunkowo często omawiane organizacje podejmowały się *prowadzenia placówek edukacyjnych oraz organizowania kursów i szkoleń* (16%). Tego typu usługi świadczyło 27% fundacji oraz 15% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych. Ponadto stowarzyszenia i fundacje prowadziły działalność obejmującą *doradztwo, poradnictwo specjalistyczne (psychologiczne, prawne itp.) oraz interwencję kryzysową* (9%), jednak znacznie częściej usługi tego typu świadczyły fundacje (20%) aniżeli stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (8%).

Również w zakresie *pomocy materialnej* (10%), a także *leczenia, rehabilitacji i pracy terapeutycznej* (8%) większą aktywnością odznaczały się fundacje, wśród których 21% jednostek zadeklarowało, że oferowało swoim odbiorcom pomoc rzeczową, finansową bądź żywieniową a 16% proponowało usługi obejmujące leczenie, rehabilitację i wsparcie terapeutyczne. Wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych odsetki te wyniosły odpowiednio 8% i 6%.

Organizowanie czasu wolnego i wypoczynku stanowiło dominującą formę działalności wśród wszystkich badanych rodzajów organizacji, z wyłączeniem wspomnianych już ochotniczych straży pożarnych. Szczególnie wysoki odsetek podmiotów świadczących usługi w tym zakresie zaobserwowano wśród stowarzyszeń sportowych (97%), nieco niższy natomiast wśród kół wiejskich (72%) oraz typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych (68%). Najbardziej zróżnicowany charakter miała działalność typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych. Poza *organizowaniem czasu wolnego i wypoczynku* podmioty te podejmowały działalność edukacyjną (23%), przede wszystkim poprzez *organizowanie kursów i szkoleń* (20%). Ponadto świadczyły usługi z zakresu *doradztwa i poradnictwa specjalistycznego* (16%), a także częściej niż pozostałe rodzaje stowarzyszeń oferowały swoim odbiorcom *pomoc materialną* (14%) bądź usługi z zakresu ochrony zdrowia – *leczenia, rehabilitacji oraz pomocy terapeutycznej* (12%).

Organizowanie imprez⁷¹

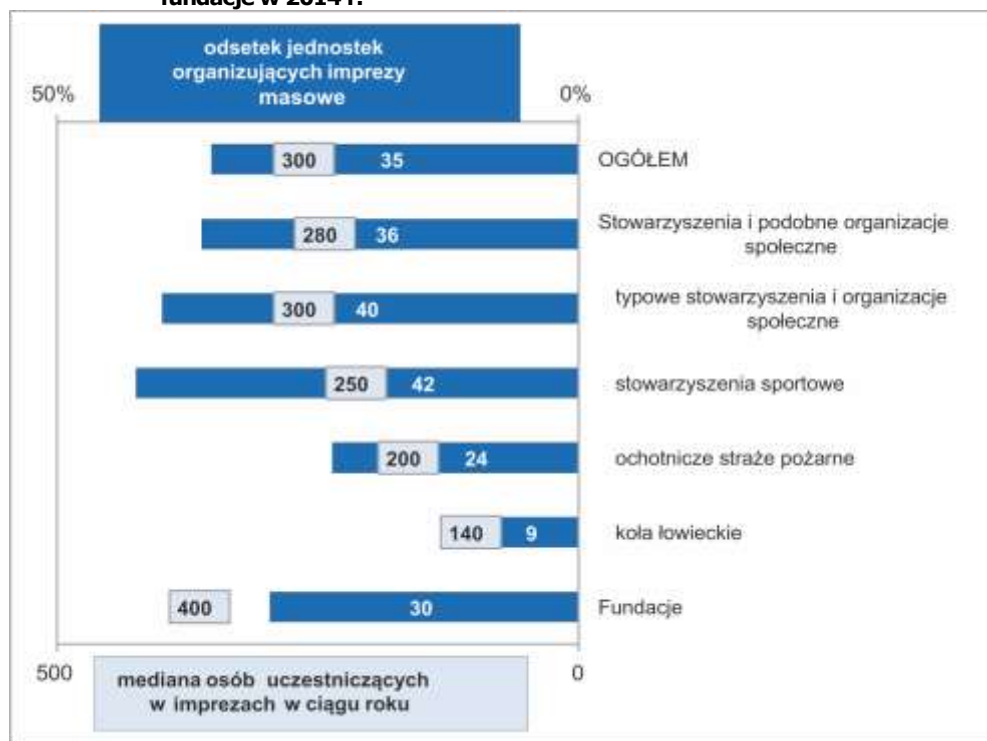
Poza dostarczaniem dóbr lub świadczeniem usług na rzecz konkretnych beneficjentów badane podmioty zajmowały się działaniami skierowanymi do szerszych grup odbiorców, m.in. organizacją imprez. Tego typu aktywność podejmowała przynajmniej raz w 2014 r. ponad $\frac{1}{3}$ badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji (35%). Analizując wyniki kolejnych edycji badania można zauważyć zmniejszające się zainteresowanie organizacją imprez wśród stowarzyszeń. W 2010 r. podmioty zajmujące się takimi działaniami stanowiły 42% zbiorowości, w 2012 r. – 39%, a w 2014 r. – 36%. Wśród fundacji udział organizatorów imprez utrzymywał się w kolejnych latach na zbliżonym poziomie około 30%.

Zarówno odsetek podmiotów organizujących imprezy, jak i liczba uczestników tych wydarzeń znacznie różniły się w zależności od rodzaju organizacji. Najwyższy

⁷¹Za imprezy uznano wydarzenia skierowane do szerokiej grupy odbiorców, w których udział wzięło co najmniej 100 osób, takie jak koncerty, przedstawienia artystyczne, zawody sportowe, pikniki, festyny, parady oraz manifestacje itp.

udział organizacji, które przynajmniej raz w 2014 r. podjęły się organizacji imprezy zaobserwowano, podobnie jak w latach wcześniejszych, wśród stowarzyszeń sportowych (42%), najniższy natomiast wśród kół łowieckich (9%).

Wykres 3.12. Organizacja imprez przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje w 2014 r.

Warto zauważyć, że imprezy organizowane przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje najczęściej nie były dużymi wydarzeniami i gromadziły stosunkowo niewielką liczbę uczestników. W połowie badanych organizacji liczba uczestników wszystkich imprez zorganizowanych w ciągu roku nie przekroczyła 300 osób. W stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych mediana liczby uczestników imprez była nieco niższa niż dla ogółu badanej zbiorowości (280). Wśród fundacji, mimo że odsetek podmiotów organizujących imprezy był niższy niż w stowarzyszeniach, to podobnie jak w 2010 r. i 2012 r. zaobserwowano najwyższą wartość analizowanej miary (400 uczestników).

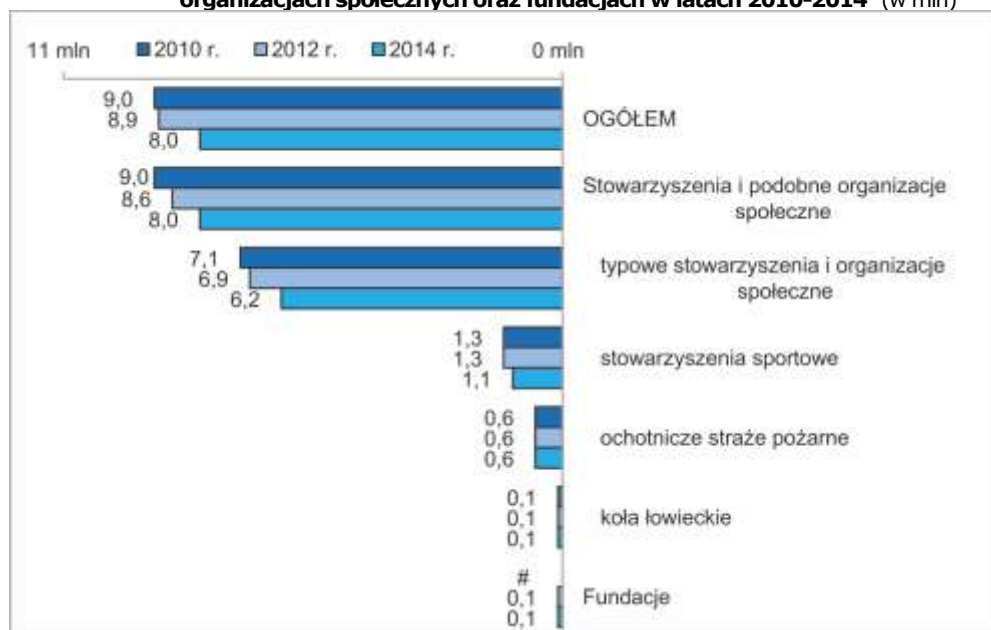
3.1.8 Baza członkowska

Członkostwa osób fizycznych

Łączna liczba członkostw (osób fizycznych⁷² oraz prawnych) badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji wyniosła w 2014 r. 8,1 mln, z czego 99% członkostw dotyczyło osób fizycznych.

Mimo iż w latach 2010-2014 liczba aktywnych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji wzrosła o ponad 10%, to baza członkowska badanych podmiotów zmniejszyła się. Pomiedzy 2010 r. a 2014 r. odnotowano spadek liczby członkostw osób fizycznych o 12%, tj. 1,0 mln, przy czym dotyczył on przede wszystkim typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, gdzie liczba członkostw osób fizycznych spadła z 7,1 mln osób w 2010 r. do 6,2 mln w 2014 r.

Wykres 3.13. Członkostwa osób fizycznych^a w badanych stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach w latach 2010-2014^b (w mln)

^a Dane za lata 2010 i 2012 zostały zrewidowane.

^b Dane nie sumują się do wartości ogółem ze względu na zaokrąglenia.

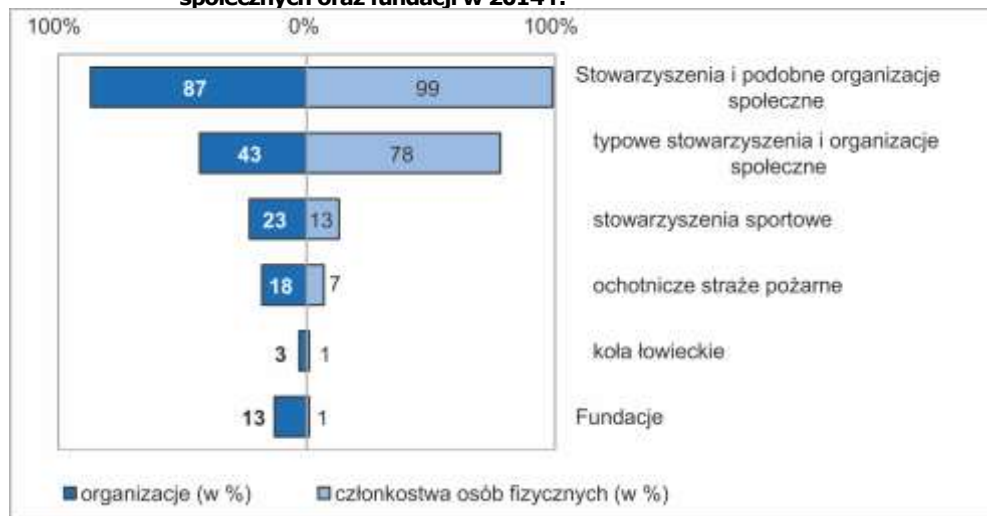
Wartość niższa niż 0,05 mln.

Chociaż fundacje stanowiły 13% badanej zbiorowości, to ze względu na swój nieczłonkowski charakter kumulowały znikomą część bazy członkowskiej (1%). Wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych ponad $\frac{3}{4}$ członków zrzeszały typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne, stanowiące 43% ogółu analizowanych podmiotów. Na drugim miejscu pod względem liczby członków, jak i liczebności samych organizacji sytuowały się stowarzyszenia sportowe. Stanowiły one blisko

⁷² Dla fundacji i innych organizacji niezrzeszających osób fizycznych uwzględniono liczbę członków organów kolegiałnych organizacji (zarząd, rada itp.).

$\frac{1}{4}$ organizacji i gromadziły 13% wszystkich członkostw. Stosunkowo dużą grupę tworzyły ponadto ochotnicze straże pożarne (18%), zrzeszały jednak tylko 7% członków całej zbiorowości.

Wykres 3.14. Struktura liczby członkostw^a i liczby stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w 2014 r.^b

^a Dla fundacji i innych organizacji niezrzeszających osób fizycznych uwzględniono liczbę członków organów kolegialnych organizacji (zarząd, rada itp.).

^b Ze względu na zaokrąglenia, procenty w seriach mogą nie sumować się do wartości ogółem.

Wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych pomiędzy 2010 r. a 2014 r. zaobserwowano spadek przeciętnej liczby członkostw ze 134 do 110 osób. Mediana natomiast utrzymała się na zbliżonym poziomie (30). Średnia liczba członkostw zmniejszyła się w niemalże wszystkich organizacjach stowarzyszeniowych. Największą zmianę zaobserwowano w zbiorowości typowych stowarzyszeń, gdzie malejącej liczbie członkostw towarzyszył spadek średniej z 222 osób w 2010 r. do 174 w 2014 r., a mediany z 29 do 26 osób. Podobne zmiany dotknęły stowarzyszenia sportowe – chociaż liczba członków w badanym okresie nie zmieniła się znacząco, to przeciętna liczba członkostw spadła z 69 do 56 osób, a mediana z 34 do 30 osób. Jednocześnie spadek wartości średniej, jak i mediany świadczy o równomiernym kurczeniu się bazy członkowskiej w organizacjach.

Nieznaczny wzrost liczby członków odnotowały koła łowieckie (o 5 tys. osób), zwiększyła się również przeciętna liczba osób zrzeszonych w tych podmiotach – z 41 osób w 2010 r. do 44 w 2014 r., a także mediana – z 37 do 40 osób. Podobnie jak we wcześniejszych badaniach przykładem organizacji o zrównoważonej bazie członkowskiej są ochotnicze straże pożarne, wśród których wartości średniej i mediany były bardzo zbliżone (odpowiednio 37 i 32 osoby) i utrzymywały się w omawianych 4 latach na podobnym poziomie.

Warto również zwrócić uwagę na fundacje, które choć nie są organizacjami członkowskimi, to posiadają organy kolegialne. W 2014 r. podmioty te odnotowały w stosunku do 2010 r. niewielki spadek średniej liczby członków organów kolegialnych

(z 6 do 5 osób), a także mediany (z 5 do 4 osób). Najczęściej w organach fundacji zasiadały po 3 osoby, czyli tyle, ile przeważnie liczy zarząd.

Udział kobiet wśród członków badanych podmiotów różnił się znacząco w poszczególnych rodzajach organizacji. Najwyższy był wśród typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (45%), najniższy natomiast wśród kół łowieckich (2%). W organach kolegialnych fundacji kobiety stanowiły 44% członków.

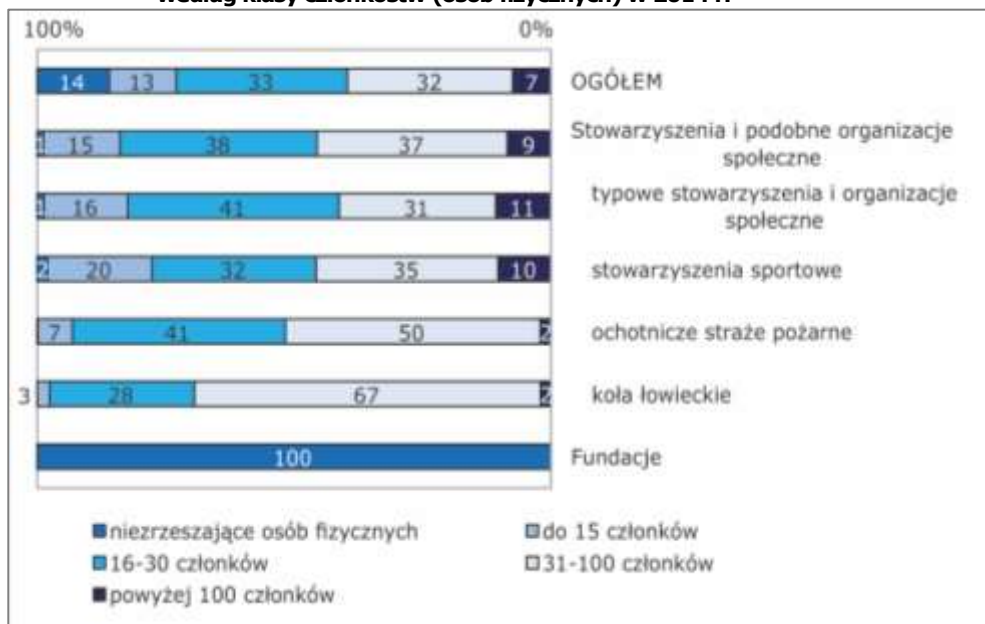
Tablica 3.4. Członkostwa osób fizycznych w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według rodzaju organizacji w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Członkostwa				
	Ogółem ^a (w mln)	kobiety (w %)	średnia	mediana	dominanta
OGÓŁEM ORGANIZACJE	8,0	41	96	25	15
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	7,9	40	110	30	15
typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	6,2	45	174	26	15
stowarzyszenia sportowe	1,1	31	56	30	15
ochotnicze straże pożarne	0,6	10	37	32	35
kola łowieckie	0,1	2	44	40	22
Fundacje	0,1	44	5	4	3

^a Wartości nie zawsze sumują się do wyższej kategorii ze względu na zaokrąglenia.

Mimo, że baza członkowska badanych podmiotów zmniejszyła się pomiędzy 2010 r. a 2014 r., to zaobserwowano jedynie niewielkie zmiany w strukturze stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych według klas członkostw. Podobnie jak w poprzednich edycjach badania dominującą grupę stanowiły podmioty zrzeszające od 16 do 100 osób (75%). Niewielkie organizacje posiadające maksymalnie 15 członków tworzyły 15% zbiorowości, natomiast duże podmioty o liczbie członków przekraczającej 100 osób - jedynie 9%.

Wspomniane zmiany dotyczyły przede wszystkim stowarzyszeń sportowych, gdzie zaobserwowano wzrost udziału organizacji o niedużym potencjale członkowskim (do 30 osób). Odsetek stowarzyszeń sportowych posiadających maksymalnie 15 członków zwiększył się z 16% w 2010 r. do 20% w 2014 r., natomiast podmiotów zrzeszających od 16 do 30 członków – z 27% do 32%. Jednocześnie odnotowano zmniejszający się udział jednostek o nieco większym potencjale członkowskim (31-100 osób) z 43% w 2010 r. poprzez 40% w 2012 r. do 35% w 2014 r. Warto przypomnieć, że pomiędzy 2012 r. a 2014 r. wśród stowarzyszeń sportowych nastąpił spadek liczby aktywnych podmiotów o 4%.

Wykres 3.15. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji^a według klasy członkostw (osób fizycznych) w 2014 r.^b

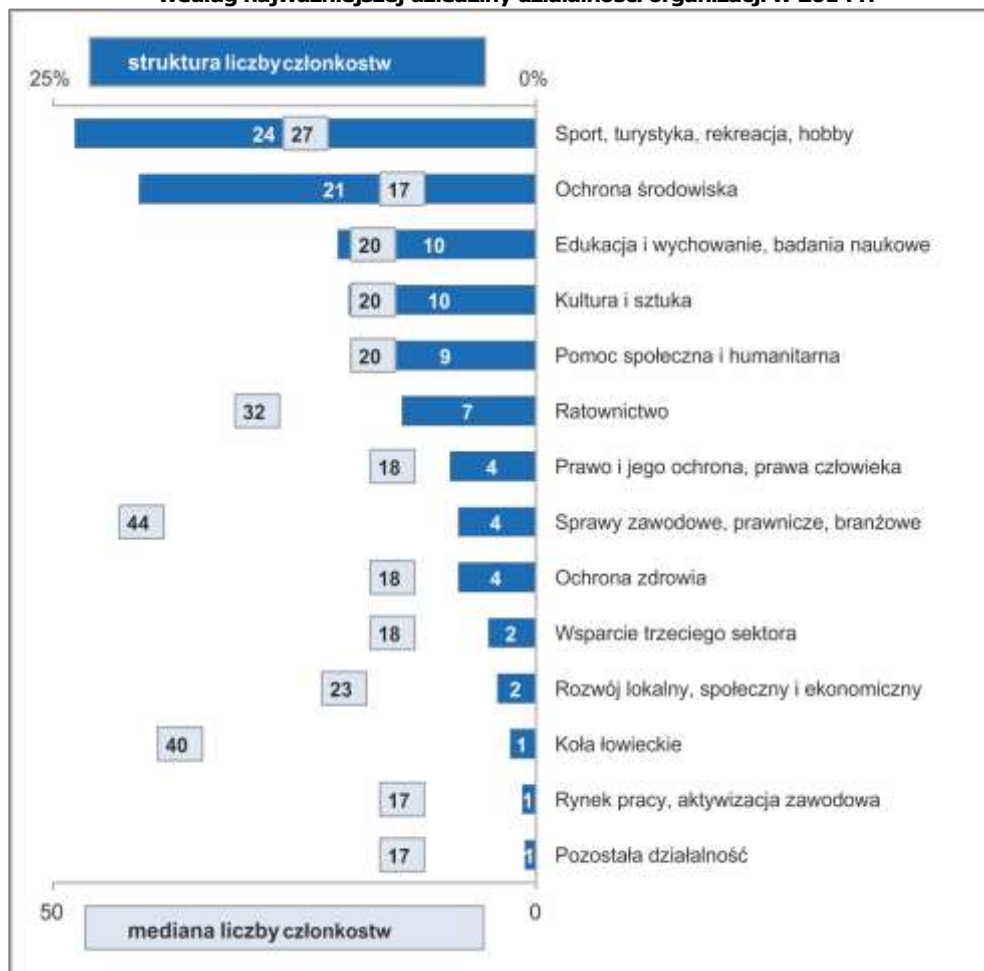
^a Ze względu na regulacje prawne fundacje są organizacjami niezrzeszającymi członków.

^b Ze względu na zaokrąglenia danych procenty w wierszu nie zawsze sumują się dokładnie do 100%

Niewielkie zmiany odnotowano ponadto w typowych stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych. Pomiędzy 2010 r. a 2014 r. nieznacznie, tj. o 4 p. proc. zwiększył się odsetek niedużych jednostek zrzeszających do 15 osób (16%). Jednocześnie zmniejszył się z 16% do 11% udział podmiotów o dużym potencjale członkowskim (powyżej 100 osób). Pozostał on jednak nadal najwyższy w badanej zbiorowości.

Najbardziej stabilny potencjał członkowski posiadały ochotnicze straże pożarne, a także koła łowieckie, których struktura ze względu na liczbę zrzeszonych członków nie uległa żadnym istotnym zmianom w kolejnych edycjach badania. Zarówno wśród OSP, jak i w kołach łowieckich dominowały podmioty o średnim potencjale członkowskim (od 31 do 100 członków), które w 2014 r. stanowiły odpowiednio 50% i 67%. Potencjał członkowski kół łowieckich był zatem nieco większy, co dodatkowo potwierdza fakt, że wśród OSP podmioty nieduże, zrzeszające maksymalnie 30 członków tworzyły prawie połowę zbiorowości (48%), podczas gdy wśród kół łowieckich stanowiły one mniej niż $\frac{1}{3}$.

Wykres 3.16. Struktura liczby członkostw osób fizycznych oraz mediana liczby członkostw w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według najważniejszej dziedziny działalności organizacji w 2014 r.

Blisko $\frac{1}{4}$ członkostw osób fizycznych skupiały stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje, dla których główną dziedziną działalności był *sport, turystyka, rekreacja i hobby* (24%). Warto przypomnieć, że w obszarze tym działała największa część badanych podmiotów (31%). Znaczną część członkostw (ponad $\frac{1}{5}$) gromadziły organizacje działające na rzecz ochrony środowiska, mimo że dziedzina ta stanowiła najważniejszy obszar działania dla jedynie 2% podmiotów. Z kolei ratownictwo, w ramach którego działała prawie $\frac{1}{5}$ badanych jednostek, skupiało jedynie 7% członkostw osób fizycznych.

Najwyższą wartość mediany liczby członkostw charakteryzowały się stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje, które jako najważniejszą dziedzinę działalności deklarowały *sprawy zawodowe, pracownicze i branżowe* (44 osoby). Przeciętna liczba członkostw osób fizycznych w tych podmiotach była blisko 7 razy większa (304 osoby). Dla porównania wśród kół łowieckich, gdzie połowa jednostek

zrzeszała nie więcej niż 40 członków, wartość średniej była zbliżona (44 osoby), co świadczy o niewielkim zróżnicowaniu kół łowieckich pod względem liczby członkostw. Największym zróżnicowaniem członkostwa osób fizycznych charakteryzowały się organizacje działające na rzecz *ochrony środowiska*, gdzie wartość średniej była ponad 50 razy wyższa niż mediany (odpowiednio 877 i 17 osób). Dość znaczne różnice widoczne były również wśród podmiotów, dla których główną dziedziną działalności było *prawo i jego ochrona* – mediana wyniosła 18 osób, zaś średnia 221 osób.

Członkostwa osób prawnych

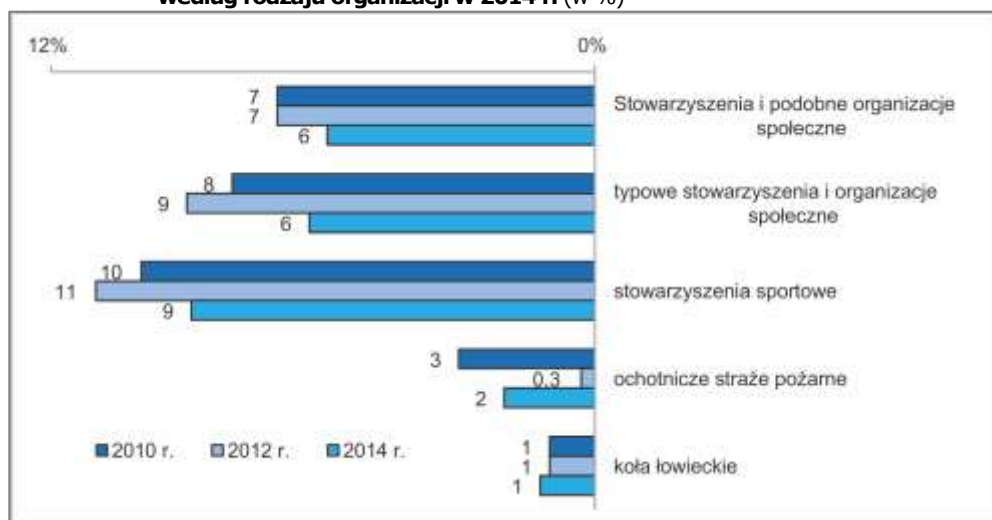
Oprócz osób fizycznych stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne mogły zrzeszać również osoby prawne (np. stowarzyszenia, przedsiębiorstwa, gminy)⁷³. W 2014 r. prowadziło działalność 4,3 tys. organizacji, do których należała co najmniej jedna osoba prawna – ich udział w badanej zbiorowości wyniósł 6%. Najwyższy odsetek organizacji zrzeszających osoby prawne wystąpił w stowarzyszeniach sportowych (9%) oraz w typowych stowarzyszeniach i organizacjach społecznych (6%). Przynależność osób prawnych była natomiast marginalnym zjawiskiem wśród kół łowieckich (1%). W formie typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych prowadzona była ponad połowa organizacji zrzeszających osoby prawne (53%), a jako stowarzyszenia sportowe – blisko 40%.

Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne zrzeszały łącznie 110 tys. członków- osób prawnych, przy czym zdecydowana większość członków (95%) należała do typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz stowarzyszeń sportowych. Osoby prawne stanowiły jednak tylko 1% wszystkich członkostw w organizacjach stowarzyszeniowych.

Połowa stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych zrzeszających osoby prawne posiadała w 2014 r. nie więcej niż 4 członków – osoby prawne, przy czym wartość średniej była wyższa ponad 6-krotnie (26 członków). Wśród organizacji najczęściej zrzeszających osoby prawne wartości średniej i mediany wyniosły odpowiednio: dla typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych 28 i 8 członków, a dla stowarzyszeń sportowych 24 i 2 członków. Koła łowieckie, choć rzadko zrzeszały osoby prawne, charakteryzowały się największą przeciętną liczbą przynależących osób prawnych oraz najwyższą medianą (odpowiednio 110 i 30 członków).

Pomiędzy 2010 r. a 2012 r. łączna liczba członków osób prawnych zrzeszonych przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne wzrosła o blisko 28 tys. W 2014 r. odnotowano natomiast spadek – łącznie w stosunku do 2010 r. o blisko 19 tys. członków, a w porównaniu z 2012 r. – o 47 tys.

⁷³ Wśród fundacji przynależność osób prawnych była niemożliwa, ze względu na brak formalnego członkostwa w tych organizacjach.

Wykres 3.17. Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne zrzeszające osoby prawne według rodzaju organizacji w 2014 r. (w %)

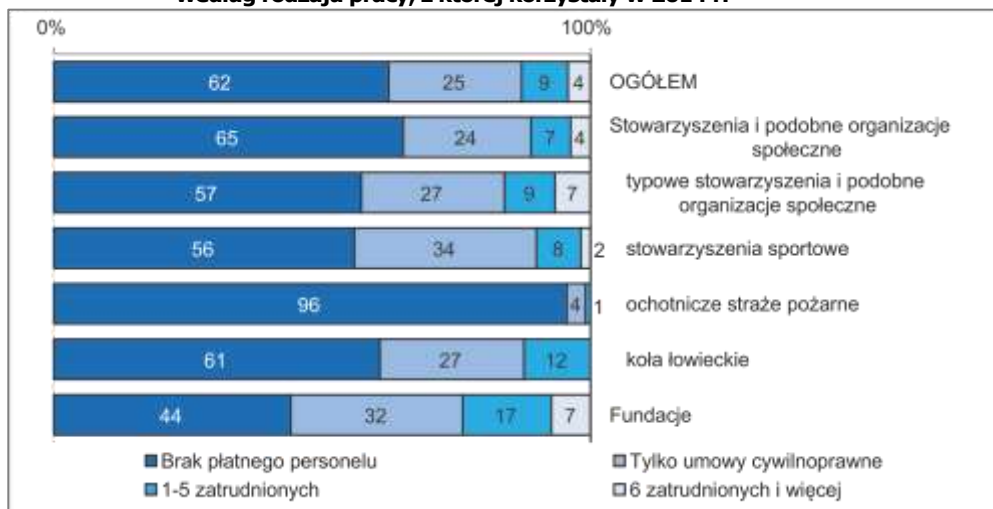
Organizacje zrzeszające wyłącznie osoby prawne stanowiły bardzo wąską grupę - 0,9 tys. podmiotów, tj. 1% zbiorowości, głównie stowarzyszeń sportowych oraz typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych. Stowarzyszenia zrzeszające tylko osoby prawne skupiały $\frac{2}{3}$ wszystkich członkostw osób prawnych wykazywanych przez badane podmioty (72,3 tys.). Główną dziedziną działalności dla ponad połowy tych jednostek był *sport, turystyka, rekreacja, hobby* (56%), natomiast $\frac{1}{10}$ zajmowała się *wspieraniem trzeciego sektora*.

3.1.9 Praca płatna

Rozpowszechnienie korzystania z pracy płatnej

Wśród całej zbiorowości stowarzyszeń i podobnych organizacji oraz fundacji najliczniejszą grupę stanowiły organizacje, które w swojej działalności w ogóle nie korzystały z pracy płatnej - 51,6 tys. (tj. 62%), kolejną grupą były jednostki zatrudniające wyłącznie na umowy cywilnoprawne - 20,5 tys. (tj. 25%), najmniej liczne były zaś podmioty dysponujące co najmniej 1 pracownikiem etatowym - 10,6 tys. (13%). Organizacje zatrudniające personel etatowy zdecydowanie częściej dysponowały zespołem liczącym do 5 pracowników (9%) niż większym - 3% zatrudniało od 6 do 19 pracowników etatowych, natomiast 1% - co najmniej 20.

Z pracy pracowników etatowych najczęściej korzystały fundacje (24%), a następnie - typowe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (16%), natomiast wyraźnie najrzadziej - ochotnicze straże pożarne (1%).

Wykres 3.18. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według rodzaju pracy, z której korzystały w 2014 r.

Struktura organizacji według posiadania personelu płatnego w latach 2010-2014 nie uległa silnym zmianom. Obserwowalny był wzrost udziału organizacji korzystających z pracy pozaetatowej z 23% do 25%, kosztem zmniejszenia się w tym okresie po 1 p. proc. udziału organizacji korzystających wyłącznie z pracy społecznej (z 63% do 62%) oraz zatrudniających co najmniej 1 pracownika etatowego (z 14% do 13%). Wśród omawianych typów organizacji wyraźna zmiana struktury miała miejsce w zbiorowości fundacji, gdzie udział podmiotów posiadających personel etatowy obniżył się z 31% do 24% na rzecz zwiększenia się udziału zarówno podmiotów zatrudniających na umowy cywilnoprawne, jak i takich, które opierały swoją działalność wyłącznie na pracy społecznej. Zmiana ta wynikała z dynamicznego wzrostu liczby fundacji w ostatnich latach. Wśród fundacji aż 61% podmiotów istniało w 2014 r. nie dłużej niż 5 lat (przy 30% wśród organizacji ogółem). W grupie fundacji o stażu co najwyżej 5-letnim 15% posiadało personel etatowy, zaś w takich, które funkcjonowały dłużej niż 20 lat - aż 50%.

Zatrudnienie etatowe

Łącznie w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach na koniec 2014 r. w ramach stosunku pracy zatrudnionych było 102,7 tys. osób, w tym dla 85,9 tys. osób organizacje te stanowiły główne miejsce pracy (84%). Ze względu na powszechność zatrudnienia w niepełnym wymiarze czasu pracy, przeciętna liczba zatrudnionych wyrażona w pełnych etatach w tych organizacjach w całym 2014 r. była niższa od liczby osób pracujących na koniec roku i wyniosła 84,4 tys. etatów. Przeciętne zatrudnienie etatowe w 2014 r. w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach stanowiło 0,6% przeciętnej liczby pracujących w całej gospodarce narodowej i równocześnie 0,9% zatrudnionych (bez osób prowadzących działalność gospodarczą i pracodawców).

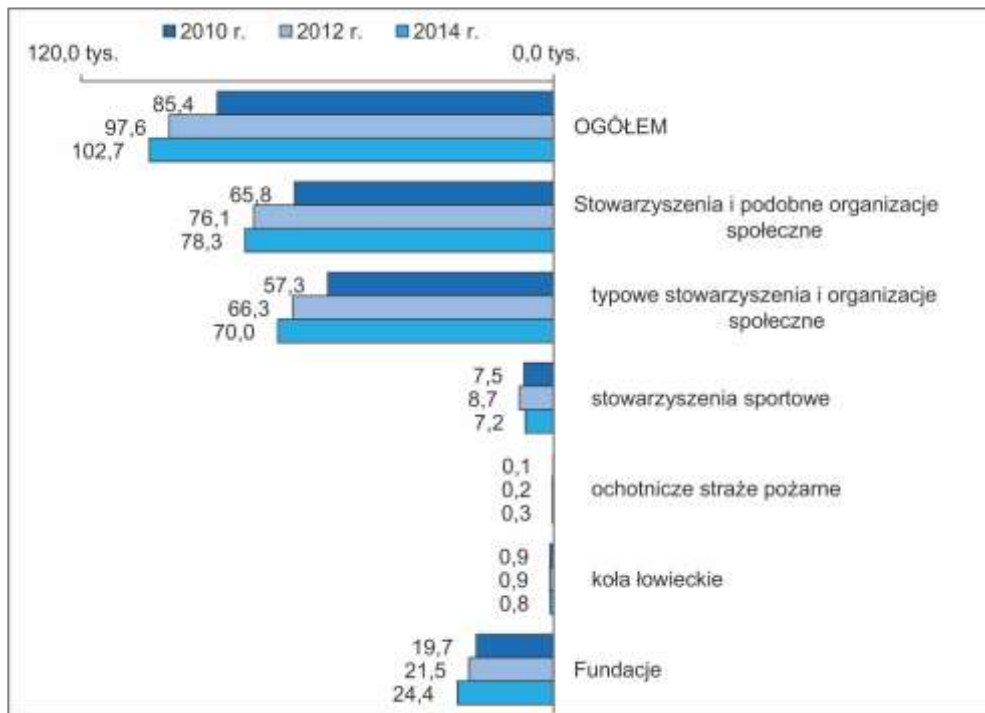
Tablica 3.5. Osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według rodzaju organizacji w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Osoby zatrudnione w ramach umów o pracę według stanu na dzień 31.12.2014 r.				
	Ogółem (w tys.)	kobiety (w %)	średnia ^b	mediana ^b	dominanta ^b
OGÓŁEM	102,7	70%	10	3	1
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	78,3	69%	10	3	1
typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	70,0	73%	12	4	1
stowarzyszenia sportowe	7,2	37%	4	2	1
ochotnicze straże pożarne	0,3	23%	2	1	1
koła łowieckie	0,8	43%	3	1	1
Fundacje	24,4	73%	10	3	1

^a Statystyki zostały obliczone dla organizacji, które w 2014 r. korzystały z pracy etatowej.

Największa część pracowników etatowych zatrudniona była w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych (76%), a wśród nich w ramach typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (68%). Stowarzyszenia sportowe posiadały 7% wszystkich pracowników, a koła łowieckie - 1%, natomiast OSP – jedynie 0,3%. Pozostałe 24% pracowników tej zbiorowości zatrudniały fundacje.

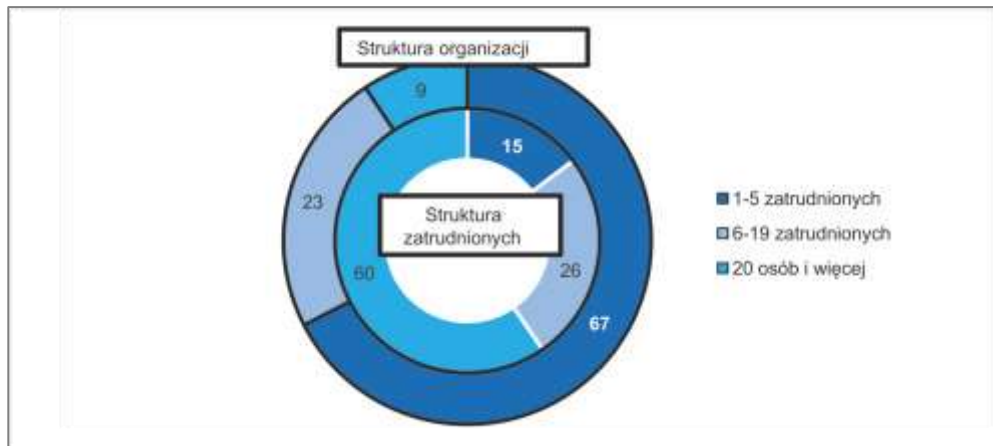
W 2014 r. w liczącej 10,6 tys. grupie stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, które zatrudniały pracowników etatowych, przeciętna liczba zatrudnionych osób wyniosła 10, jednak w połowie z nich pracowały nie więcej niż po 3 osoby, a dominowało posiadanie 1 pracownika. Wyraźne różnice między tymi statystykami wskazują na duże zróżnicowanie wewnętrzne tej zbiorowości. Szczególnie rozwarstwioną pod względem liczby pracowników grupą były stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne. Podczas gdy przeciętnie największymi zespołami personelu etatowego dysponowały typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (średnia 12 osób, a mediana 4 osoby), to OSP i koła łowieckie posiadały najmniej pracowników (odpowiednio średnia 2 i 3 osoby, a mediana po 1 osobie).

Wykres 3.19. Pracownicy etatowi stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w latach 2010-2014 (w tys.)

W latach 2010-2014 liczba osób zatrudnionych w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach wzrosła o 17,2 tys., czyli o 20%. W tym samym okresie liczba organizacji zatrudniających personel etatowy zwiększyła się jedynie o 0,4 tys., tj. o 4%, co wskazuje na nierównomierny rozkład zwiększonego zatrudnienia. Potwierdza to też systematyczny wzrost przeciętnej liczby pracowników etatowych wśród organizacji zatrudniających z 8 w 2010 r., poprzez 9 w 2012 r. do 10 w 2014 r., przy równoczesnym utrzymywaniu się mediany w tych latach na takim samym poziomie – 3 pracowników.

Skalę nierównomiernego rozłożenia pracowników etatowych między organizacjami zatrudniającymi obrazuje też zestawienie struktury liczby organizacji ze względu na klasę zatrudnienia z analogiczną strukturą pracowników etatowych. Ponad $\frac{4}{6}$ zbiorowości stanowiły organizacje, które zatrudniały nie więcej niż 5 pracowników, jednak zatrudnione w nich osoby stanowiły jedynie $\frac{1}{6}$ personelu etatowego stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji. Z kolei niespełna $\frac{1}{10}$ podmiotów dysponujących co najmniej 20 pracownikami kumulowała $\frac{6}{10}$ zatrudnienia.

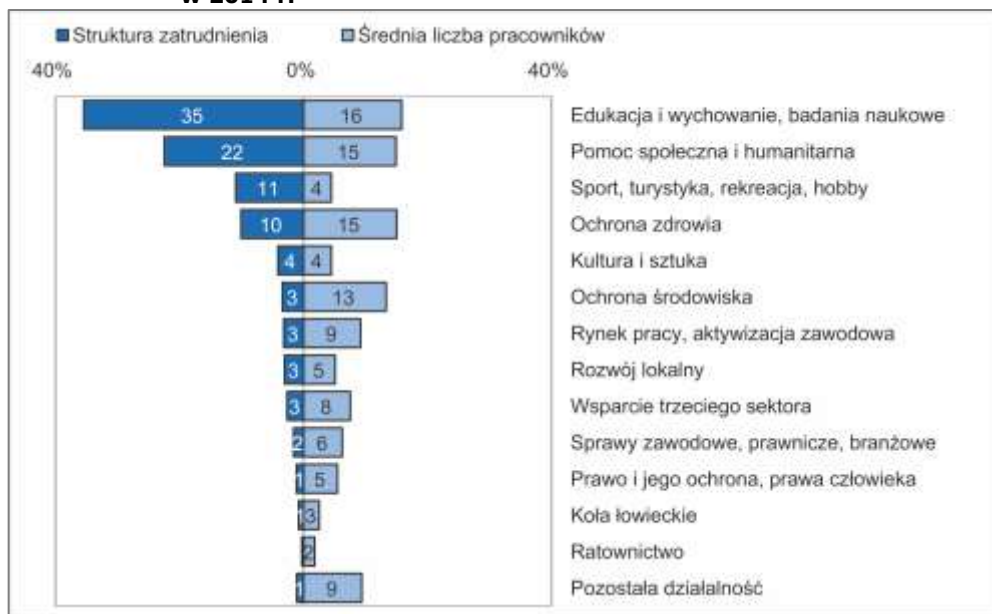
Wykres 3.20. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji zatrudniających pracowników etatowych i struktura liczby tych pracowników według klas zatrudnienia w 2014 r.

Zatrudnienie etatowe nie rozkładało się równomiernie również, gdy uwzględniona została główna dziedzina działalności organizacji. Organizacje działające w dziedzinach związanych ze świadczeniem klasycznych usług społecznych zatrudniały większą część pracowników niż wynikało to z ich liczebności. Podmioty zajmujące się edukacją i wychowaniem, badaniami naukowymi miały 2,5-krotnie więcej pracowników etatowych niż wynosił ich udział w omawianej zbiorowości, organizacje działające w ramach dziedzin: rynek pracy, aktywizacja zawodowa, a także pomoc społeczna i humanitarna – blisko 2-krotnie. Z kolei takie dziedziny jak *ratownictwo, sport, turystyka, rekreacja i hobby* oraz *kultura i sztuka* cechował dużo niższy udział w zatrudnieniu niż w liczbie aktywnych podmiotów.

Wyższą niż przeciętna dla całej omawianej zbiorowości średnią liczbą pracowników etatowych charakteryzowały się organizacje prowadzące działalność głównie w zakresie *edukacji i wychowania, badań naukowych* (16 osób), *pomocy społecznej i humanitarnej* oraz *ochrony zdrowia* (po 15 osób), a następnie *ochrony środowiska* (13 osób).

Wykres 3.21. Struktura zatrudnienia pracowników etatowych w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach, a także ich średnia liczba według głównej dziedziny działalności organizacji w 2014 r.

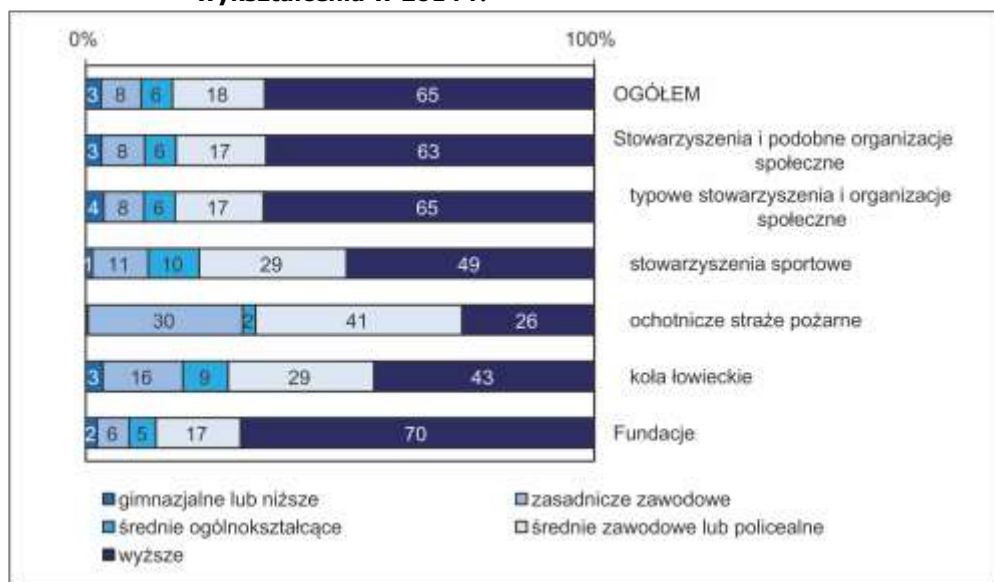
Specyfiką sektora non-profit jest niższy niż na całym rynku pracy poziom wynagrodzeń. Dotyczy to również zbiorowości stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, w której w 2014 r. przeciętne miesięczne wynagrodzenie przypadające na pracownika etatowego pracującego w pełnym wymiarze godzin wyniosło 3,1 tys. zł wobec 3,8 tys. zł w całej gospodarce narodowej. We wszystkich rodzajach organizacji średnie wynagrodzenia były na niższym poziomie niż przeciętny w kraju, jednak najwyższe wśród fundacji (3,4 tys.), a najniższe w OSP i kołach łowieckich (po 2,6 tys. zł).

Wśród personelu stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji występuje wyraźna feminizacja – w 2014 r. kobiety stanowiły 70% etatowej kadry. Dodatkowo zjawisko to w latach 2010-2014 uległo pogłębieniu (z 68% w 2010 r., poprzez 69% w 2012 r., do 70% w 2014 r.). Wysoki udział kobiet wśród zatrudnionych wynika z ich nadreprezentacji wśród pracowników fundacji oraz typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (po 73%), natomiast w pozostałych zbiorowościach wskaźnik ten kształtował się na zdecydowanie niższym poziomie – 23% w OSP, 37% w stowarzyszeniach sportowych i 43% w kołach łowieckich. Szczególnie wysoki udział kobiet wśród pracowników stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji odnotowano w organizacjach, które prowadziły działalność w zakresie pomocy społecznej i humanitarnej (75%), ochrony zdrowia (70%), a także wsparcia trzeciego sektora oraz prawa i jego ochrony (po 60%).

Obok nietypowo wysokiego dla polskiego rynku pracy udziału kobiet wśród pracowników, kolejną charakterystyczną cechą jest duża reprezentacja wśród zatrudnionych osób posiadających wyższe wykształcenie. Na koniec 2014 r. 65% osób zatrudnionych w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz

fundacjach legitymowało się wyższym wykształceniem, natomiast osoby o wykształceniu gimnazjalnym lub niższym stanowiły jedynie 3% ich personelu etatowego. Jeszcze wyższy udział pracowników z wyższym wykształceniem odnotowano wśród fundacji - 70%. Na tle pozostałych typów organizacji wyróżniały się ochotnicze straże pożarne, wśród których największą część stanowili pracownicy z wykształceniem średnim zawodowym lub policealnym (41%), następnie – z zasadniczym zawodowym (30%), a osoby z wykształceniem wyższym zajmowały dopiero trzecie miejsce (26%).

Wykres 3.22. Struktura pracowników etatowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według poziomu ich wykształcenia w 2014 r.

W strukturze zatrudnionych w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach 67% stanowili pracownicy pełnoetatowi, jednak wyraźnie częściej niż na całym rynku pracy zatrudniani byli pracownicy w niepełnym wymiarze czasu pracy - 33% osób zatrudnionych w omawianych organizacjach wobec 9% w gospodarce narodowej.

Wśród zatrudniających stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji 18% posiadało przynajmniej jednego pracownika z orzeczoną niepełnosprawnością. Pracownicy z niepełnosprawnościami stanowili blisko 9% osób pracujących w tych organizacjach, co jest wyższym udziałem niż w gospodarce narodowej (4%)⁷⁴. Największa część wszystkich pracowników z niepełnosprawnościami zatrudnionych w omawianych organizacjach pracowała w organizacjach zajmujących się *pomocą społeczną i humanitarną* (39%), następnie *ochroną środowiska* (14%), *ochroną zdrowia* (13%) oraz *edukacją i wychowaniem, badaniami naukowymi* (12%). Z kolei rozpatrując udział pracowników posiadających orzeczenie o niepełnosprawności wśród osób

⁷⁴ Wskaźnik dotyczy wyłącznie podmiotów o liczbie pracujących wyższej niż 9 osób i obliczony został na podstawie danych o liczbie zatrudnionych niepełnosprawnych w gospodarce narodowej w 2012 r. z *Rocznika Statystycznego RP 2013*, GUS, Warszawa 2013, s. 245.

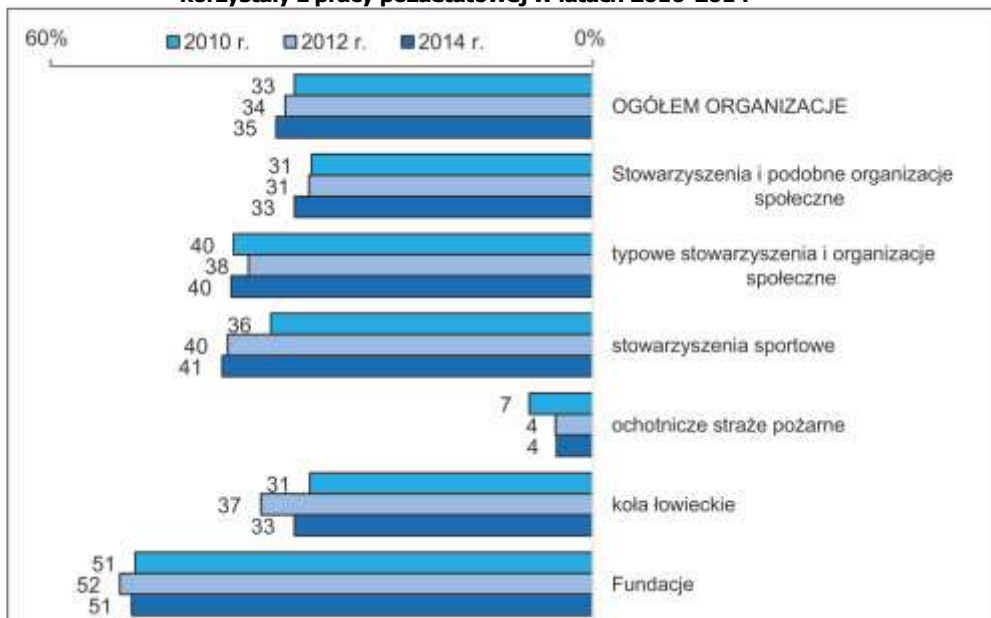
zatrudnionych w organizacjach działających w ramach danej dziedziny, można stwierdzić, że osoby z niepełnosprawnościami najsilniej reprezentowane były wśród jednostek zajmujących się *ochroną środowiska* (32% pracowników z tej dziedziny), a następnie *rynkiem pracy i aktywizacją zawodową* (20% pracowników w tej dziedzinie).

Ponadto 26% pracodawców wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji zatrudniało osoby w wieku emerytalnym, czyli kobiety powyżej 60 roku życia lub mężczyźni powyżej 65 roku życia. Największa część osób starszych pracowała w organizacjach zajmujących się *edukacją i wychowaniem, badaniami naukowymi* (32%), a następnie *pomocą społeczną i humanitarną* (21%), co było zbliżone do ogólnej struktury zatrudnienia w tych organizacjach.

Praca pozaetatowa

Korzystanie z pracy pozaetatowej, czyli świadczonej w ramach umów cywilnoprawnych (tj. umowy-zlecenia, umowy o dzieło i pokrewnych) było w organizacjach non-profit szerzej rozpowszechnione niż korzystanie z pracy etatowej. W 2014 r. w zbiorowości stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji dla co 4-tej organizacji praca pozaetatowa była jedyną formą pracy płatnej, z której korzystała, a dla co 10-tej - dodatkową obok zatrudnienia etatowego. Najczęściej pracowników pozaetatowych zatrudniały fundacje (51%), a następnie stowarzyszenia sportowe (41%) oraz typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (40%).

Wykres 3.23. Odsetek stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, które korzystały z pracy pozaetatowej w latach 2010-2014

W latach 2010-2014 odsetek stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, które korzystały z pracy pozaetatowej pozostał na podobnym poziomie. Wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych odsetek ten zwiększył się o 2 p. proc. (z 31% do 33%), zaś wśród fundacji - po wzroście o 1 p. proc. między 2010 r. a 2012 r. - powrócił w 2014 r. do poziomu z 2010 r. (51%).

Pracę w formie umów cywilnoprawnych w ramach stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji świadczyło w 2014 r. w sumie 351,5 tys. osób, które równocześnie nie pozostawały z nimi w stosunku pracy. Jednak dla 9% spośród tych osób (tj. 30,1 tys.) praca pozaetatowa w ramach omawianych organizacji była głównym źródłem utrzymania. Liczba osób, które w ciągu roku świadczyły pracę pozaetatową zmniejszyła się o 4% między 2010 r. a 2012 r. (z 356,1 tys. do 341,3 tys.), a następnie między 2012 r. a 2014 r. wzrosła o 4% (z 341,3 tys. do 351,5 tys.).

Tablica 3.6. Osoby zatrudnione na podstawie umów cywilnoprawnych^a w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według rodzaju organizacji w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Osoby zatrudnione na podstawie umów cywilnoprawnych w 2014 r.				
	Ogółem (w tys.)	kobiety (w %)	jako główne źródło utrzymania (w tys.)	średnia ^b	mediana ^b
OGÓŁEM ORGANIZACJE	351,5	51%	30,1	12	4
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	257,9	49%	20,8	11	3
typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	190,1	57%	17,7	13	5
stowarzyszenia sportowe	62,3	26%	2,8	8	3
ochotnicze straże pożarne	1,2	28%	#	2	1
koła łowieckie	4,3	15%	0,3	5	1
Fundacje	93,7	57%	9,3	17	5

^a Z wyłączeniem osób, które były równocześnie zatrudnione w danej organizacji na podstawie umowy o pracę.

^b Statystyki zostały obliczone dla organizacji, które w 2014 r. korzystały z pracy pozaetatowej.

Wartość mniejsza niż 0,05 tys.

W 2014 r. ponad połowa (54%) pracowników pozaetatowych świadczyła pracę na rzecz typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, 27% - w ramach fundacji, a 18% - w stowarzyszeniach sportowych. Koła łowieckie i OSP odgrywały znikomą rolę pod względem zatrudniania na podstawie umów cywilnoprawnych. W latach 2010-2014 widoczny był wzrost udziału pozaetatowych pracowników fundacji w ogólnej liczbie tych pracowników – z 20% w 2010 r., poprzez 24% w 2012 r., do 27% w 2014 r.

W 2014 r. kobiety stanowiły niewiele więcej niż połowę personelu pozaetatowego pracującego w ramach stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji (51%), jednak gdy pod uwagę zostaną wzięte wyłącznie osoby, dla których praca ta stanowiła główne źródło utrzymania, to udział ten wzrasta o 20 p. proc. do 71%. Udział kobiet świadczących pracę w ramach umów

cywilnoprawnych (podobnie jak w ramach umów o pracę) zwiększył się między 2010 r. a 2014 r. – z 46%, poprzez 50% w 2012 r. do 51%.

Gdy całą pracę świadczoną w ramach umów cywilnoprawnych przeliczono na etaty w oparciu o koszty wynagrodzeń z tego tytułu, to okazało się, że jej wolumen wyniósł w 2014 r. 56,7 tys. etatów przeliczeniowych⁷⁵, a więc w zestawieniu z 84,4 tys. przeciętnej liczby etatów zatrudnienia w ramach umów o pracę powiększa zasoby pracy płatnej o 40%, dając łącznie 141,1 tys. etatów.

Tablica 3.7. Wolumen pracy pozaetatowej w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Wolumen etatów przeliczeniowych pracy świadczonej w ramach umów cywilnoprawnych			
	suma:		średnia ^b	mediana ^b
	w tys. etatów ^a	% w kolumnie		
OGÓŁEM ORGANIZACJE	56,7	100	1,8	0,3
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	42,3	75	1,6	0,3
typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	30,1	53	2,0	0,4
stowarzyszenia sportowe	11,6	21	1,3	0,3
ochotnicze straże pożarne	0,1	#	0,2	0,1
koła łowieckie	0,4	1	0,4	0,1
Fundacje	14,4	25	2,8	0,5

^a Dane nie zawsze sumują się dokładnie do wyższej kategorii ze względu na zaokrąglenia.

^b Średnia i mediana zostały obliczone dla organizacji, które w 2014 r. korzystały z pracy pozaetatowej.

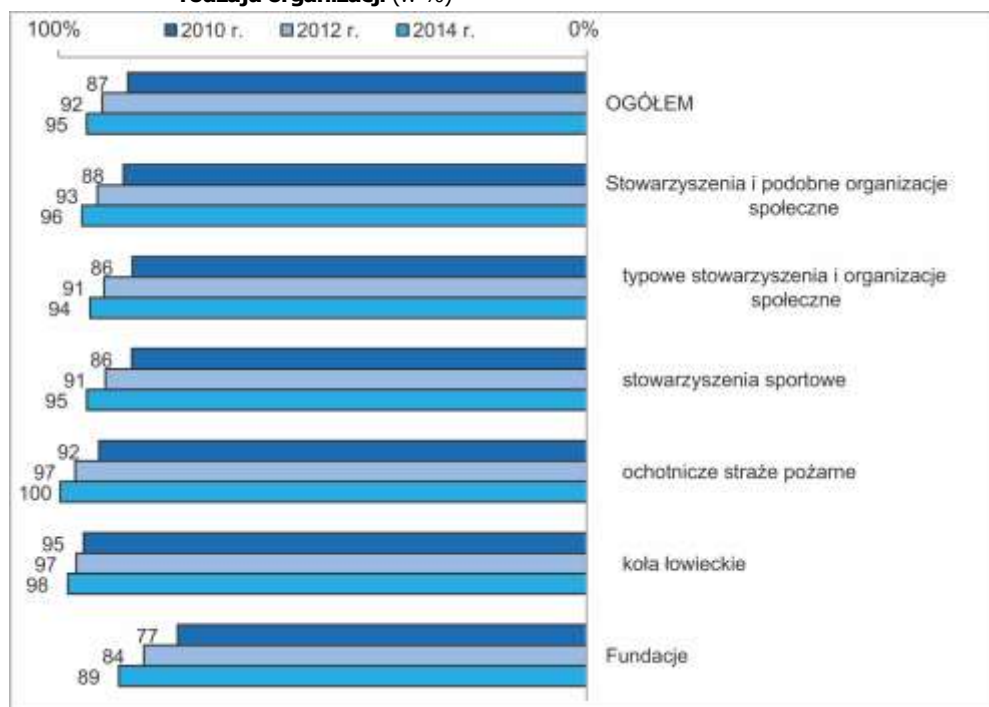
Dla jednostek korzystających z pracy pozaetatowej średnia liczba osób, z którymi współpracowały one w 2014 r. w ramach umów cywilnoprawnych wyniosła 12, a ich łączna praca odpowiadała średnio 1,8 etatu przeliczeniowego. Z kolei w połowie omawianych organizacji były to 4 osoby, a ich praca odpowiadała 0,3 etatu. W latach 2010-2014 obniżyła się przeciętna liczba osób świadczących pracę pozaetatową z 14 do 12, w tym bardziej wśród fundacji z 20 do 17. W tym okresie w podobnym wymiarze obniżyła się również przeciętna liczba etatów przeliczeniowych pracy pozaetatowej z 2,4 do 1,8 etatu.

⁷⁵ Praca pozaetatowa w etatach przeliczeniowych została oszacowana poprzez podzielenie sumy rocznych wynagrodzeń z tytułu umów cywilnoprawnych przez 12 miesięcy i średnie miesięczne wynagrodzenie z tytułu umów o pracę przypadające na jeden etat w organizacjach non-profit w 2014 r. (3,2 tys. zł.).

3.1.10 Praca społeczna⁷⁶

Zdecydowana większość stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji korzystała w 2014 r. z pracy społecznej (95%) świadczonej dobrowolnie i bez wynagrodzenia przez członków organizacji bądź wolontariuszy zewnętrznych. Wśród fundacji udział korzystających z pracy społecznej wzrósł z 77% w 2010 r. do ponad 88% w 2014 r., natomiast wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych – z 88% w 2010 r. do ponad 95% w 2014 r. Wolontariat stanowił podstawę działalności kół łowieckich oraz ochotniczych straży pożarnych, w których powszechnie korzystano z pracy społecznej (odpowiednio 98% i blisko 100%) i rzadko zatrudniano pracowników etatowych (odpowiednio 1% i 13%).

Wykres 3.24. Organizacje korzystające z pracy społecznej w latach 2010-2014 według rodzaju organizacji (w %)

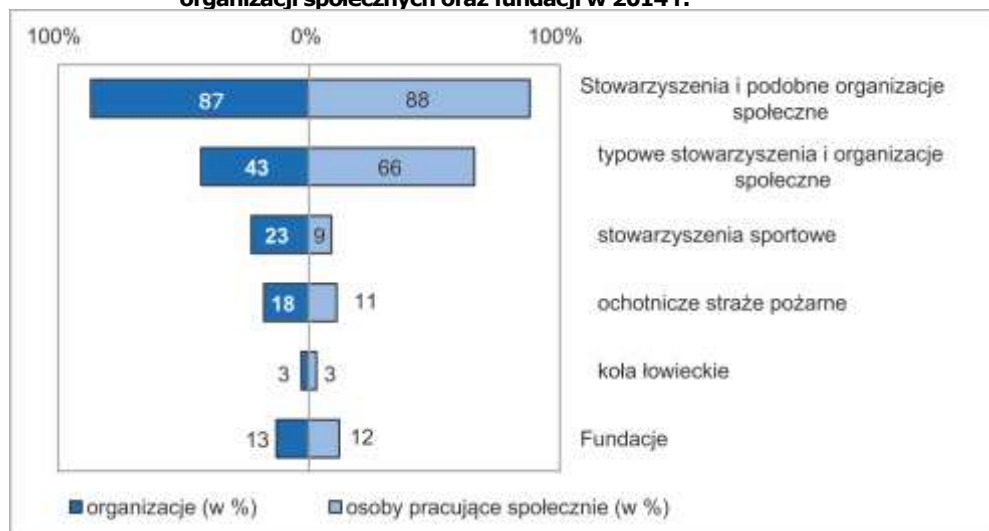
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje, które w 2014 r. korzystały z pracy społecznej, zaangażowały w swoją działalność 3,1 mln wolontariuszy, tj. ponad 0,7 mln więcej niż w 2012 r. i prawie 1 mln więcej niż w roku 2010⁷⁷. Blisko 90% spośród pracujących społecznie działało na rzecz stowarzyszeń i podobnych

⁷⁶ Etaty pracy społecznej zostały obliczone poprzez podzielenie deklarowanych przez organizacje godzin pracy społecznej świadczonej w 2014 r. przez 1702 (czas przepracowany na 1 zatrudnionego w 2014 r.; za: *Zatrudnienie i wynagrodzenie w gospodarce narodowej w 2014 r.*, GUS, Warszawa 2015, tabl. 7, s.26).

⁷⁷ Należy pamiętać, że liczba ta oparta jest najczęściej na szacunkach, jakich dokonują badane organizacje w trakcie wypełniania formularza SOF-1. Dzieje się tak dlatego, że z reguły nie prowadzą one szczegółowej ewidencji wszystkich osób angażujących się w ich działalność.

organizacji społecznych, z czego aż $\frac{2}{3}$ na rzecz typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych stanowiących 43% omawianych organizacji. Stosunkowo duża część pracujących społecznie angażowała się w działalność ochotniczych straży pożarnych (11%) oraz stowarzyszeń sportowych (9%), choć odsetki te są niższe niż udział tych podmiotów w strukturze liczby organizacji. Na rzecz fundacji, które stanowiły 13% badanej zbiorowości, działało blisko 12% wolontariuszy.

Wykres 3.25. Struktura liczby osób pracujących społecznie i liczby stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w 2014 r. ^a

^a Ze względu na zaokrąglenia procenty w seriach mogą nie sumować się dokładnie do wartości ogółem.

Podobnie jak w 2010 r. i 2012 r. wśród omawianych organizacji widoczne było znaczne rozwarstwienie bazy wolontariackiej, podobne do rozwarstwienia bazy członkowskiej. Wynika to z faktu, że osoby zrzeszone w jednostce częściej niż osoby spoza organizacji angażowały się w pracę społeczną na jej rzecz. Wyjątek stanowią naturalnie fundacje, nie posiadające członków i bazujące na pracy wolontariuszy zewnętrznych. Wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych najwyższy odsetek wolontariuszy zewnętrznych odnotowano wśród stowarzyszeń sportowych (23%), najniższy natomiast wśród kół łowieckich (6%).

O znacznym rozwarstwieniu omawianych organizacji pod względem liczby zaangażowanych wolontariuszy świadczą również istotne różnice pomiędzy średnią a medianą liczby pracujących społecznie. W 2014 r. stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne korzystały łącznie z pracy 2,8 mln wolontariuszy. Połowa stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych angażowała w działalność organizacji nie więcej niż 15 wolontariuszy. Należy dodać, że liczba ta była taka sama w latach 2010 i 2012, a wartość średniej zmieniała się – od 38 wolontariuszy w 2010 r., poprzez 33 w 2012 r. do przeciętnie 40 zaangażowanych w 2014 r. Największe rozwarstwienie zaobserwowano wśród typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, gdzie wartość średniej była ponad 4 razy wyższa niż mediany (odpowiednio 62 i 15 wolontariuszy). Najbardziej zrównoważone natomiast pod względem posiadanej

bazy wolontariuszy były, podobnie jak w przypadku bazy członkowskiej, ochotnicze straże pożarne, gdzie wartości średniej i mediany były bardzo zbliżone (odpowiednio 22 i 19 osób), przy czym ponad 93% wolontariuszy stanowili członkowie OSP. Stosunkowo jednorodne pozostały koła łowieckie, gdzie przeciętnie angażowano 36 wolontariuszy, a w połowie organizacji nie więcej niż 31. Warto jednak zwrócić uwagę, że różnice pomiędzy średnią a medianą wolontariuszy nieznacznie się pogłębiły w stosunku do 2010 r., kiedy to omawiane miary wyniosły odpowiednio 36 i 33 osoby.

Tablica 3.8. Osoby pracujące społecznie w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach według rodzaju organizacji w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Osoby pracujące społecznie				
	Ogółem (w mln)	Kobiety (w %)	Średnia ^a	Mediana ^a	Dominanta ^a
OGÓŁEM ORGANIZACJE	3,1	40	40	13	10
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	2,8	38	40	15	10
typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	2,1	45	62	15	10
stowarzyszenia sportowe	0,3	28	15	9	5
ochotnicze straże pożarne	0,3	12	22	19	15
koła łowieckie	0,1	3	36	31	30
Fundacje	0,4	58	39	6	2

^a Statystyki liczone są wyłącznie dla organizacji, które korzystały z pracy społecznej.

W stosunku do 2010 r. i 2012 r. rozwarstwienie bazy wolontariackiej wśród fundacji zmniejszyło się, pozostało jednak największe w całej zbiorowości. W 2014 r. fundacje angażowały łącznie prawie 0,4 mln wolontariuszy, o blisko 0,1 mln więcej niż w 2012 r. Przeciętna liczba wolontariuszy działających na rzecz fundacji była ponad 6-krotnie wyższa od mediany i wyniosła 39 osób.

W 2014 r. wszystkie osoby pracujące społecznie na rzecz stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji poświęciły na nieodpłatną pracę łącznie 72,5 mln godzin, co odpowiadało wymiarowi 42,6 tys. etatów.

W stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych świadczone największą część pracy społecznej - czas, który osoby pracujące społecznie poświęciły w 2014 r. na wolontariat odpowiadał zatrudnieniu 35,5 tys. pracowników etatowych, co oznacza wzrost w stosunku do 2010 r. o 12%⁷⁸. Podobnie jak w poprzednich edycjach badania ponad połowę zasobu pracy społecznej stowarzyszeń i fundacji zgromadziły typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne – 24,8 tys. etatów. Należy jednak pamiętać, że organizacje te stanowiły aż 43% omawianej zbiorowości.

⁷⁸ Ze względu na trudności w pomiarze zjawiska przedstawione w tablicy dane na temat wolumenu pracy społecznej w badanych organizacjach, a także porównania czasowe mają charakter szacunkowy.

Stowarzyszenia sportowe korzystały z pracy społecznej odpowiadającej 4,7 tys. etatów, gromadząc tym samym 11% zasobu pracy społecznej, a ochotnicze straże pożarne – 4,1 tys. (10%). W fundacjach natomiast świadczone wolontariat odpowiadający 7,1 tys. etatów, co stanowiło 17% pracy społecznej świadczonej w organizacjach. Warto dodać, że w podmiotach tych zaobserwowano największy wzrost zarówno odsetka podmiotów korzystających z pracy społecznej (z 77% w 2010 r. do 89% w 2014 r.), jaki i zasobu pracy społecznej wyrażonego w etatach (z 4,2 tys. w 2010 r. do 7,1 tys. w 2014 r., tj. o 69%).

Tablica 3.9. Wolumen pracy społecznej świadczonej w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Organizacje, które korzystały z pracy społecznej	Wolumen pracy społecznej w etatach przeliczeniowych			
		suma:		Średnia ^b	Mediana ^b
		w tys. etatów	% w kolumnie ^a		
OGÓŁEM ORGANIZACJE	95	42,6	100	0,5	0,1
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	96	35,5	83	0,5	0,1
typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	94	24,8	58	0,7	0,1
stowarzyszenia sportowe	95	4,7	11	0,3	0,1
ochotnicze straże pożarne	100	4,1	10	0,3	0,1
koła łowieckie	98	1,9	4	0,8	0,6
Fundacje	89	7,1	17	0,8	0,1

^a Ze względu na zaokrąglenia procenty w kolumnie nie sumują się do 100%.

^b Średnia i mediana zostały policzone dla organizacji, które w 2014 r. korzystały z pracy społecznej.

Średni wymiar czasu pracy społecznej, który przypadał na jedną organizację korzystającą z takiej pracy wyniósł w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych 0,5 etatu, a w fundacjach - 0,8 etatu. Warto przy tym zwrócić uwagę na koła łowieckie, które choć gromadziły jedynie 5% zasobu pracy społecznej (1,9 tys.), to podobnie jak w 2010 r. i 2012 r. odznaczały się najwyższym przeciętnym wymiarem czasu pracy społecznej (0,8 etatu).

3.1.11 Inne rodzaje pracy nieopłacanej przez organizacje

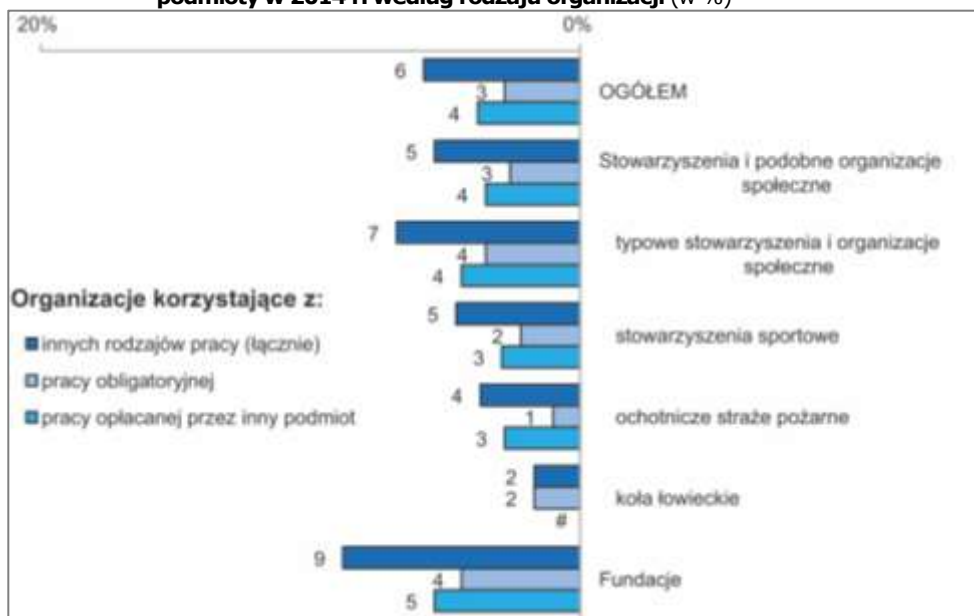
Jedynie 6% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji korzystało w 2014 r. z innych poza pracą płatną oraz pracą społeczną rodzajów pracy, w tym:

- pracy obowiązkowej nieopłacanej – osoby, które wykonywały ją w ramach organizacji nieodpłatnie były do tej pracy zobowiązane przez instytucje zewnętrzne, takie jak szkoła lub sąd, czyli nie miała ona charakteru dobrowolnego

- pracy opłacanej przez inne podmioty – osoby ją wykonujące dostawały za nią wynagrodzenie od swojego pracodawcy bądź innej instytucji, a nie od badanej organizacji non-profit.

Co więcej, odsetek ten zmniejszał się wraz z kolejnymi edycjami badania – wśród stowarzyszeń od 8% w 2010 r., przez 6% w 2012 r., do 5% w 2014 r., natomiast wśród fundacji – od 12% w 2010 r., przez 10% w 2012 r., do 9% w 2014 r. W zbiorowości stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych wyjątek stanowią koła łowieckie, gdzie odnotowano nieznaczny wzrost (z 1% do 2%).

Wykres 3.26. Organizacje korzystające z pracy obligatoryjnej lub pracy opłacanej przez inne podmioty w 2014 r. według rodzaju organizacji (w %)

Podobnie jak we wcześniejszych latach, najchętniej z nieodpłatnej pracy obligatoryjnej bądź pracy opłacanej przez inny podmiot korzystały w 2014 r. fundacje (9%), a wśród stowarzyszeń - typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (7%). We wszystkich omawianych rodzajach organizacji nieco częściej korzystano z zaangażowania osób, które pobierały wynagrodzenie, ale jego koszty ponosił inny podmiot (np. pracodawca lub urząd pracy). Szczególnie widocznie było to wśród ochotniczych straży pożarnych, gdzie 3% podmiotów korzystało z pracy płatnej nieopłacanej przez jednostkę, a jedynie 1% z nieodpłatnej pracy obligatoryjnej (np. praktyki studenckie, prace społecznie użyteczne nakazane przez sąd).

Łączny czas pracy osób zobowiązanych do nieodpłatnej pracy w organizacji oraz osób oddelegowanych do pracy za wynagrodzeniem w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach odpowiadał w 2014 r. 8,0 tys. etatów. Osoby świadczące pracę obligatoryjną - np. studenci, którzy odbywali praktyki niezbędne do ukończenia studiów bądź osoby świadczące prace społecznie użyteczne na mocy wyroku sądu – wykonały łącznie pracę odpowiadającą około 4,7 tys. etatów, co

stanowi ponad połowę zasobu pracy (poza pracą społeczną) nieopłacanej przez organizacje (58%). Praca odpłatna opłacana przez inny podmiot (pracodawcę z innego sektora bądź urząd pracy) – choć nieco częściej wykorzystywana – dostarczała stowarzyszeniom i podobnym organizacjom społecznym oraz fundacjom zasoby odpowiadające 3,3 tys. etatów.

Największa część pracy nieopłacanej przez organizacje innej niż wolontariat, z której korzystały omawiane organizacje, była wykonywana w typowych stowarzyszeniach i organizacjach społecznych (57%), przy czym podmioty te stanowiły najliczniej reprezentowaną grupę w tej zbiorowości (43%). Blisko $\frac{1}{5}$ omawianego zasobu pracy wygenerowały osoby pracujące na rzecz fundacji (19%), mimo że udział tych podmiotów wśród ogółu badanych podmiotów był o blisko $\frac{1}{3}$ mniejszy (13%). Dla porównania ochotnicze straże pożarne, które stanowiły $\frac{1}{5}$ zbiorowości gromadziły jedynie 7% nieodpłatnej pracy obligatoryjnej oraz pracy opłacanej przez inny podmiot.

3.1.12 Przychody i koszty

Przychody

Wśród badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji zdecydowana większość (91%) osiągała w 2014 r. przychody. Udział podmiotów deklarujących uzyskiwanie środków finansowych utrzymuje się od kilku lat na stałym poziomie – w 2010 r. i 2012 r. wyniósł 90%. Co więcej, również w poszczególnych rodzajach organizacji nie zaobserwowano zasadniczych zmian w kwestii rozpowszechnienia przychodów.

W 2014 r., podobnie jak w latach wcześniejszych, najniższy odsetek podmiotów uzyskujących przychody odnotowano wśród stowarzyszeń sportowych (84%). We wszystkich pozostałych rodzajach stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych analizowany odsetek przekroczył w 2014 r. 90%. Nieznaczny spadek udziału organizacji deklaruujących posiadanie przychodów zaobserwowano wśród fundacji, gdzie 9 na 10 podmiotów posiadało w 2014 r. przychody. W stosunku do 2010 r. oznacza to spadek o 2 p. proc.

Całkowita suma przychodów pozyskana w 2014 r. przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje wyniosła 19,9 mld zł, tj. o ponad 1 mld zł więcej niż w 2012 r. i 1,9 mld zł więcej w porównaniu do 2010 r. W ciągu czterech kolejnych lat przychody badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji zwiększyły się zatem realnie o 1,4%⁷⁹.

Należy zaznaczyć, że wkład, jaki do przychodów całkowitych wniosły środki zgromadzone przez poszczególne grupy organizacji, nie zawsze stanowił proporcjonalne odzwierciedlenie wielkości danej grupy podmiotów oraz jej udziału w ogólnej liczbie badanych jednostek. Ponad $\frac{2}{3}$ uzyskanych w 2014 r. przychodów stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji wygenerowały stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (67%), które stanowiły aż 87% badanej zbiorowości. Ponad połowę wkładu tej grupy zgromadziły typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (51%). Stowarzyszenia sportowe, druga co do wielkości grupa stowarzyszeń

⁷⁹ W przeliczeniu na ceny stałe, tzn. po wyeliminowaniu wpływu inflacji, jaka miała miejsce pomiędzy omawianymi latami.

i podobnych organizacji społecznych, stanowiąca prawie $\frac{1}{4}$ badanych organizacji, dysponowała 13% ogólnej kwoty przychodów, a ochotnicze straże pożarne tworzące prawie $\frac{1}{5}$ zbiorowości – jedynie 2%. Warto zwrócić uwagę na znaczący udział przychodów fundacji – choć podmioty te stanowiły tylko 13% omawianych organizacji, to pozyskały aż $\frac{1}{3}$ kwoty przychodów całkowitych.

Przeciętna wartość pozyskanych przychodów wśród ogółu stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji utrzymała się w latach 2010-2014 na podobnym poziomie blisko 241 tys. zł., zaś średnia liczona wyłącznie dla podmiotów osiągających przychody była wyższa (266 tys. zł). W 2014 r. w stosunku do 2010 r. obniżyła się o niespełna 2 tys. zł. Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne deklarujące posiadanie wpływów pozyskały w 2014 r. przeciętnie 205 tys. zł, przy czym poszczególne rodzaje stowarzyszeń posiadały odmienny potencjał finansowy. Typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne osiągnęły w 2014 r. najwyższą w grupie przeciętną wartość przychodów (304 tys. zł), natomiast najniższą – ochotnicze straże pożarne (30,4 tys. zł). Wśród stowarzyszeń sportowych zaobserwowano natomiast pewne zmiany – w stosunku do 2012 r. średnia wartość przychodów zmniejszyła się o 18 tys. zł, przez co powróciła do poziomu z 2010 r. i wyniosła 159 tys. zł.

Zarówno w 2010 r., jak i w 2012 r. najwyższą średnią wartość przychodów zaobserwowano wśród fundacji – organizacje tego typu deklarujące posiadanie wpływów uzyskały w 2014 r. przeciętnie 682 tys. zł, było to jednak o ponad 94 tys. mniej niż w 2012 r. i aż o 171 tys. mniej niż w 2010 r.

Podobnie jak w poprzednich edycjach badania analiza przychodów organizacji pozwoliła zaobserwować istotne zróżnicowanie wysokości pozyskiwanych środków finansowych, o czym świadczą przede wszystkim bardzo duże różnice pomiędzy średnią i medianą przychodów. Wśród badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji zarówno dysponujących, jak i niedysponujących przychodami mediana przychodów wyniosła w 2014 r. 18 tys. zł i była ponad 13-krotnie niższa od średniej liczonej dla tej zbiorowości.

Analiza rozwarstwienia dochodowego omawianych podmiotów w poszczególnych rodzajach organizacji wykazała, że największe dysproporcje pomiędzy średnią i medianą wystąpiły wśród fundacji, gdzie mediana liczona dla wszystkich aktywnych podmiotów wyniosła 45,6 tys. i była niższa od średniej (610,4 tys. zł). W stowarzyszeniach najbardziej zróżnicowanym potencjałem finansowym odznaczały się natomiast typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne, gdzie mediana była blisko 16-krotnie niższa niż średnia. Wśród stowarzyszeń sportowych oraz ochotniczych straży pożarnych mediana była odpowiednio 7-krotnie i 4-krotnie niższa od średniej. Podobnie jak w latach wcześniejszych, grupą organizacji cechującą się uzyskiwaniem najmniej zróżnicowanych dochodów były koła łowieckie, gdzie mediana była jedynie 2-krotnie niższa od średniej (odpowiednio 62,1 tys. zł i 144,9 tys. zł). Wśród kół łowieckich zaobserwowano również najwyższy, bliski 100% odsetek podmiotów posiadających przychody.

3. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH TYPÓW ORGANIZACJI NON-PROFIT

Tablica 3.10. Przychody całkowite stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według rodzaju organizacji w 2014 r.

Wyszczególnienie	Rok	Ogółem stowarzyszenia i fundacje	Rodzaj organizacji					
			Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne					Fundacje
			Razem	typowe stowarzyszenia organizacje społeczne	stowarzyszenia sportowe	ochotnicze straże pożarne	kółka łowieckie	
Liczba organizacji (tys.)	2010	75,0	67,9	32,2	18,4	14,8	2,5	7,1
	2012	78,0	69,5	32,4	19,8	14,9	2,4	8,5
	2014	82,7	72,0	35,5	19,0	15,1	2,4	10,7
Przychody ogółem								
Organizacje wykazujące przychody (%)	2010	90	90	93	84	89	100	92
	2012	91	90	93	84	92	100	91
	2014	91	91	93	84	92	100	90
Całkowita suma przychodów (mld zł)	2010	18,1	12,5	9,3	2,5	0,4	0,3	5,6
	2012	18,7	12,7	9,0	2,9	0,4	0,3	6,0
	2014	19,9	13,4	10,1	2,5	0,4	0,4	6,5
Średnia przychodów dla wszystkich aktywnych organizacji (tys. zł)	2010	240,9	184,2	290,0	136,0	27,6	106,6	782,1
	2012	240,7	182,5	278,3	149,0	25,7	142,4	705,9
	2014	240,8	185,9	283,5	134,1	28,0	144,9	610,4
Średnia przychodów dla organizacji wykazujących przychody (tys. zł)	2010	267,7	205,1	312,1	162,8	31,0	106,8	853,0
	2012	266,0	201,8	299,9	177,0	27,9	142,4	776,1
	2014	265,5	204,6	304,4	158,8	30,4	144,9	681,7
Mediana przychodów dla wszystkich aktywnych organizacji (tys. zł)	2010	18,0	16,1	20,0	20,0	5,3	50,9	67,0
	2012	17,0	15,1	18,1	19,4	6,3	59,5	51,9
	2014	18,1	16,3	17,9	20,7	7,5	62,1	45,6
Mediana przychodów dla organizacji wykazujących przychody (tys. zł)	2010	23,5	21,1	24,4	28,0	7,6	51,0	86,8
	2012	21,6	20,0	22,1	28,6	7,7	59,5	69,4
	2014	23,3	20,8	21,6	28,9	8,9	62,1	63,3

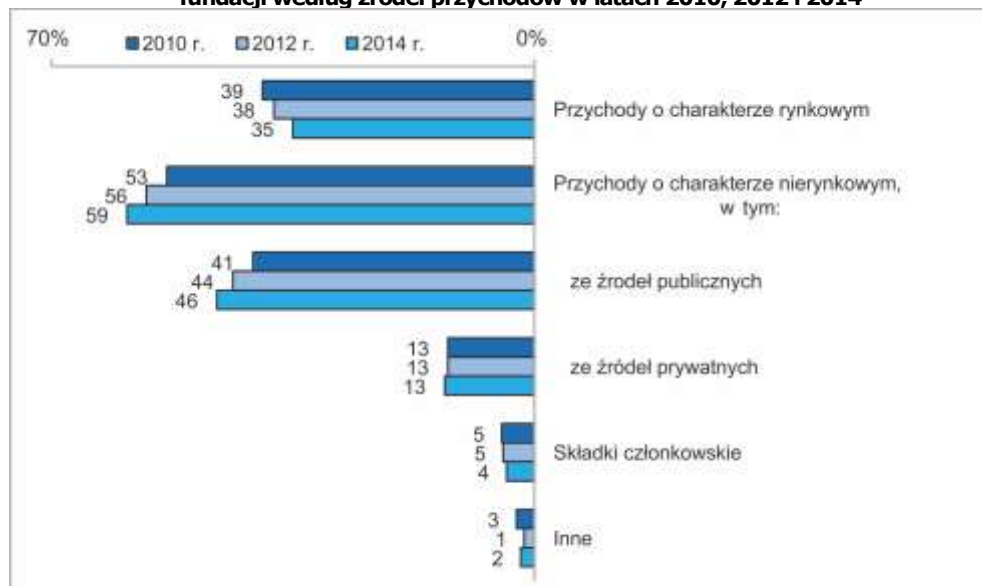
Źródła przychodów

Analizując strukturę przychodów stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji można zauważyć znaczący udział przychodów o charakterze nierynkowym, które w 2014 r. stanowiły 59% przychodów całkowitych omawianych podmiotów. Blisko połowa tych środków (46%) pochodziła ze źródeł publicznych - najczęściej od administracji samorządowej (17%), ze źródeł zagranicznych, europejskich (15%) oraz od administracji rządowej (11%). Pozostała część środków nierynkowych (13%) pochodziła ze źródeł prywatnych, głównie darowizn i innych przekazanych środków (11%).

Przychody o charakterze nierynkowym pozyskiwało w 2014 r. ponad $\frac{3}{4}$ stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji. Blisko 6 na 10 wykorzystywało przy tym źródła publiczne (59%), a nieznacznie ponad połowa korzystała ze źródeł prywatnych (51%).

Warto zwrócić uwagę, że udział środków pozyskanych nierynkowo w przychodach całkowitych organizacji zwiększał się – od 53% w 2010 r., poprzez 56% w 2012 r., do 59% w 2014 r. Wynika to z rosnącej roli w tym okresie środków nierynkowych pochodzących ze źródeł publicznych (wzrost z 41% do 46%). Udział środków nierynkowych ze źródeł prywatnych utrzymał się w kolejnych latach na stałym poziomie (13%). Wraz ze wzrostem znaczenia przychodów o charakterze nierynkowym nieznacznie zmniejszyła się rola środków pozyskiwanych drogą rynkową, z których w 2014 r. korzystało 37% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji. W 2010 r. stanowiły one 39% przychodów całkowitych tych podmiotów, natomiast w 2014 r. odsetek ten zmniejszył się o 4 p. proc.

Wykres 3.27. Struktura przychodów stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji według źródeł przychodów w latach 2010, 2012 i 2014

3. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH TYPÓW ORGANIZACJI NON-PROFIT

Tablica 3.11. Struktura przychodów stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji, a także wykorzystanie poszczególnych źródeł przychodów według rodzaju organizacji w 2014 r.

Źródła przychodów	Ogółem stowarzyszenia i fundacje		Rodzaj organizacji											
			Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne										Fundacje	
			razem		typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne		stowarzyszenia sportowe		ochotnicze straże pożarne		koła łowieckie			
Liczba jednostek (tys.)	82,7		72,0		35,5		19,0		15,1		2,4		10,7	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Przychody o charakterze rynkowym	37	35	34	36	38	36	31	33	16	16	93	63	56	35
z działalności gospodarczej	7	14	5	14	6	15	4	11	2	5	17	14	18	15
z odpłatnej działalności statutowej	24	16	23	18	25	16	23	22	7	4	76	48	35	13
uzyskane na podstawie ustawy o zamówieniach publicznych	2	4	2	3	2	4	2	1	4	8	.	.	2	4
odsetki i dywidendy	13	1	13	1	15	1	7	#	5	#	55	1	17	2
Przychody o charakterze nierynkowym	76	59	75	56	72	56	85	57	77	81	50	9	84	64
ze źródeł publicznych:	59	46	61	46	53	48	78	42	63	66	33	6	50	45
od administracji samorządowej	43	17	46	22	36	21	71	22	49	43	9	1	23	7
od administracji rządowej	15	11	15	12	14	11	9	18	26	16	7	1	16	8
ze źródeł zagranicznych, europejskich	9	15	8	11	11	14	2	2	6	8	19	4	12	24
z 1% PIT i nawiązek sądowych	11	3	10	1	15	2	6	#	3	#	1	#	20	6
ze źródeł prywatnych	51	13	48	9	50	8	48	15	47	15	23	3	70	19
darowizny i inne przekazane środki finansowe	48	11	45	9	48	7	48	15	38	12	23	3	68	17
zbiórki publiczne	7	1	7	1	6	1	3	#	15	3	.	.	8	2
Składki członkowskie	71	4	81	6	83	5	65	7	91	2	100	24	-	-
Inne	4	2	3	3	5	3	2	3	1	1	6	4	6	1

A - odsetek organizacji uzyskujących środki finansowe z danego źródła; obliczono w stosunku do liczby organizacji, które wykazały jakiegokolwiek przychody.

B - udział procentowy danego źródła przychodów w sumie wszystkich przychodów zgromadzonych przez daną kategorię organizacji.

- wartość mniejsza niż 0,5%

3. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH TYPÓW ORGANIZACJI NON-PROFIT

Tablica 3.12. Koszty działalności badanych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji w 2014 r.

Wyszczególnienie	Ogółem stowarzyszeń i fundacje	Rodzaj organizacji					
		Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne					Fundacje
		razem	typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	stowarzyszenia sportowe	ochotnicze straże pożarne	koła łowieckie	
Liczba organizacji (tys.)	82,7	72,0	35,5	19,0	15,1	2,4	10,7
Koszty ogółem							
Organizacje wykazujące koszty (%)	89	89	92	83	87	100	93
Suma kosztów (mld zł)	17,8	12	9,0	2,4	0,4	0,3	5,8
Średnia kosztów dla wszystkich aktywnych organizacji (tys. zł)	215,5	166,9	252,9	123,9	24,2	131,6	542,3
Średnia kosztów dla organizacji wykazujących koszty (tys. zł)	241,1	187,9	276,2	148,5	27,7	131,6	583,8
Mediana kosztów dla wszystkich aktywnych organizacji (tys. zł)	15,3	13,8	14,6	19,0	5,3	59,4	39,8
Mediana kosztów dla organizacji wykazujących koszty (tys. zł)	20,6	18,4	19,3	28,0	7,8	59,4	48,9
Koszty związane z działalnością statutową							
Organizacje, które poniosły koszty z tytułu działalności statutowej (%)	89	89	92	83	87	100	93
Średnia kosztów pochodzących z działalności statutowej dla organizacji ponoszących koszty z działalności statutowej (tys. zł)	189,4	147,7	212,7	124,9	22,4	105,8	457,7
Mediana kosztów pochodzących z działalności statutowej dla organizacji ponoszących koszty z działalności statutowej (tys. zł)	17,0	15,5	15,3	24,9	6,0	45,9	35,0
Koszty związane z działalnością gospodarczą							
Organizacje, które poniosły koszty z tytułu działalności gospodarczej (%)	11	10	12	10	10	19	21
Średnia kosztów pochodzących z działalności gospodarczej dla organizacji ponoszących koszty z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej (tys. zł)	252,1	216,0	330,7	129,1	28,0	83,0	372,2
Mediana kosztów pochodzących z działalności gospodarczej dla organizacji ponoszących koszty z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej (tys. zł)	14,2	9,4	19,8	7,0	2,5	21,6	42,4

Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne najczęściej wykorzystywały przychody o charakterze niernynkowym, z których korzystało $\frac{3}{4}$ podmiotów, przy czym ze źródeł publicznych pozyskiwało środki 61% organizacji, a blisko połowa wykorzystywała źródła prywatne (48%). Najczęściej wykorzystywanym przez stowarzyszenia niernynkowym źródłem środków publicznych były środki pochodzące od administracji samorządowej (46%) oraz w mniejszym stopniu od administracji rządowej (15%). Przychody o charakterze rynkowym pozyskiwała ponad $\frac{1}{3}$ stowarzyszeń, przy czym w blisko $\frac{1}{4}$ podmiotów wiązało się to z prowadzeniem odpłatnej działalności statutowej (23%).

Spośród 13,4 mld zł przychodów zgromadzonych w 2014 r. przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne ponad połowę stanowiły przychody o charakterze niernynkowym (56%), płynące w dużej mierze ze źródeł publicznych (46%), w tym od administracji samorządowej (22%) i administracji rządowej (12%). Udział środków ze źródeł prywatnych - darowizn oraz zbiorów publicznych - wyniósł natomiast 9%. Znaczną rolę w strukturze przychodów stowarzyszeń odgrywały przychody o charakterze rynkowym (36%), z czego 18% tworzyły środki gromadzone w związku z prowadzeniem odpłatnej działalności statutowej, a 14% - z działalności gospodarczej. Warto zwrócić uwagę, że stowarzyszenia posiadały dodatkowe źródło pozyskiwania środków w postaci składek członkowskich. Korzystało z niego aż 81% jednostek, jednak udział wpływów pozyskanych tą drogą wyniósł w 2014 r. jedynie 6%.

Przychody o charakterze niernynkowym odgrywały szczególnie ważną rolę w działalności ochotniczych straży pożarnych. Pozyskiwało je 77% OSP i stanowiły one aż 81% spośród 0,4 mld zł ich przychodów całkowitych, przy czym aż 66% pochodziło ze źródeł publicznych - przede wszystkim od administracji samorządowej (43%). Ponadto wśród OSP odnotowano największy udział podmiotów korzystających ze środków przekazywanych przez administrację rządową (26%). Najmniejszy udział przychodów o charakterze niernynkowym miały natomiast koła łowieckie (9%). Zdecydowana większość tych jednostek pozyskiwała środki drogą rynkową (93%), prowadząc m.in. odpłatną działalność statutową (76%), a przychody o charakterze rynkowym stanowiły aż 63% wpływów tych jednostek - najwięcej wśród wszystkich stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych. Zbiorowość ta charakteryzowała się ponadto wysokim odsetkiem jednostek posiadających wpływy z działalności gospodarczej (17%), a także powszechnym pozyskiwaniem składek członkowskich (blisko 100%), których udział w przychodach wyniósł aż 24%.

Stowarzyszenia sportowe najczęściej spośród omawianych organizacji pozyskiwały środki ze źródeł niernynkowych (85%), głównie od administracji samorządowej (71%), a przychody niernynkowe tworzyły ponad połowę ogólnych przychodów tych podmiotów (57%).

Wśród źródeł o charakterze niernynkowym wymienić można ponadto środki pozyskiwane z odpisu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych, przekazywane przez administrację skarbową na rzecz wskazanych przez podatników podmiotów - najwyższy wśród stowarzyszeń odsetek organizacji posiadających wpływy z 1% zaobserwowano wśród typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych (15%).

W fundacjach, podobnie jak wśród stowarzyszeń, największą część spośród 6,5 mld zł zgromadzonych przychodów stanowiły środki ze źródeł o charakterze niernynkowym (64%), z których korzystało 84% podmiotów. Środki ze źródeł prywatnych - wpływy z darowizn i zbiorów publicznych posiadało aż 70% fundacji,

podczas gdy wśród stowarzyszeń analogiczny odsetek wyniósł 48%. Fundusze pozyskane od darczyńców prywatnych (osób fizycznych, przedsiębiorstw oraz innych organizacji pozarządowych), a także środki pochodzące ze zbiorów publicznych stanowiły prawie $\frac{1}{5}$ całkowitych przychodów fundacji. Istotną rolę ogrywały środki pochodzące z zagranicznych źródeł publicznych, w tym środki europejskie – choć pozyskiwało je jedynie 12% podmiotów, to tworzyły one 24% budżetu tych organizacji. Ponadto 23% fundacji posiadało środki pozyskane od administracji samorządowej, a 16% - od administracji rządowej. Łącznie środki pochodzące ze źródeł publicznych, krajowych i zagranicznych tworzyły 45% całkowitych przychodów fundacji.

Nieco mniejszą rolę w finansowaniu działalności fundacji odgrywały środki pochodzące ze źródeł rynkowych. Pozyskiwała je ponad połowa fundacji (56%), a środki te stanowiły 35% wszystkich zgromadzonych przez nie funduszy. Warto zwrócić uwagę, że wśród fundacji zaobserwowano najwyższy w całej zbiorowości odsetek jednostek deklarujących posiadanie wpływu z 1% PIT (20%). Ponadto fundacje częściej niż inne organizacje pozyskiwały środki o charakterze rynkowym, m.in. w ramach prowadzonej działalności gospodarczej (18%).

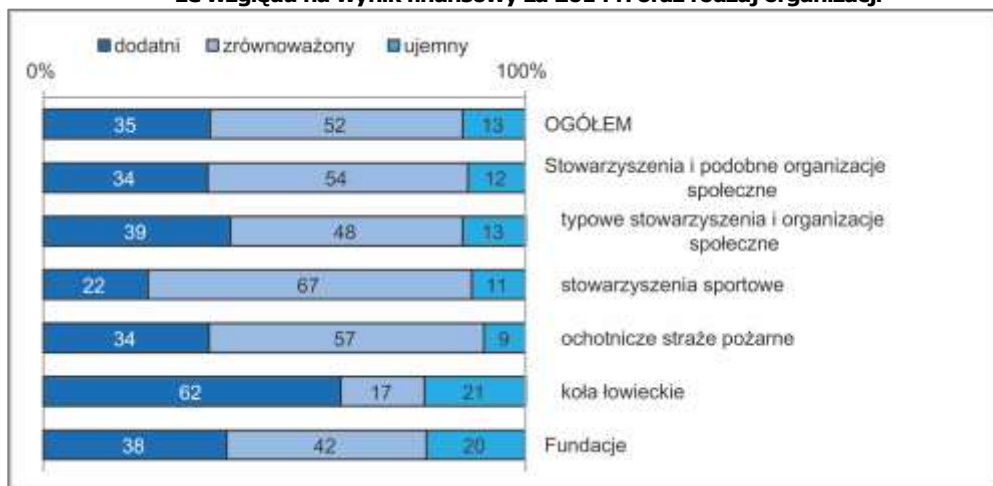
Koszty i wynik finansowy na koniec roku

W 2014 r. suma kosztów poniesionych przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje wyniosła 17,8 mld zł i była wyższa o 0,7 mld zł od kosztów deklarowanych przez organizacje w 2012 r. oraz o 0,8 mld od kwoty z 2010 r. Koszty poniesione w 2014 r. były niższe od sumy wszystkich uzyskanych przychodów o 2,1 mld zł.

Warto zwrócić uwagę na znaczne różnice pomiędzy średnią a medianą kosztów działalności. W stowarzyszeniach wykazujących koszty mediana była ponad 10-krotnie niższa od średniej (odpowiednio 18 tys. zł i 188 tys. zł), natomiast wśród fundacji – blisko 12-krotnie (odpowiednio 49 tys. zł i 584 tys. zł). Szczególnie duże różnice zaobserwowano w typowych stowarzyszeniach i organizacjach społecznych, gdzie średnia przewyższała medianę aż 14-krotnie (odpowiednio 276 tys. zł i 19 tys. zł).

Ponad połowa stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji osiągnęła w 2014 r. zrównoważony wynik finansowy, tj. uzyskała przychody na poziomie poniesionych kosztów (52%)⁸⁰. Nadwyżkę przychodów nad kosztami zadeklarowała ponad $\frac{1}{3}$ jednostek (35%). W przypadku 13% podmiotów uzyskane przychody nie pokryły kosztów działalności.

⁸⁰ Za organizacje o dodatnim lub ujemnym wyniku finansowym zostały uznane podmioty, w budżetach których różnice pomiędzy wszystkimi uzyskanymi przychodami a poniesionymi kosztami stanowiły powyżej lub poniżej 5% ogólnej sumy przychodów. Jednostki, w przypadku których wspomniane różnice nie przekraczały 5% wszystkich uzyskanych środków finansowych – wraz z organizacjami, w budżetach których przychody były takie same jak koszty – zostały uznane za podmioty o zrównoważonym wyniku finansowym, ponieważ tak niewielkie dysproporcje pomiędzy przychodami i kosztami nie generują istotnego deficytu ani nie tworzą znacznych nadwyżek finansowych.

Wykres 3.28. Struktura stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji ze względu na wynik finansowy za 2014 r. oraz rodzaj organizacji

Podobnie jak w latach 2010 i 2012 najwyższy odsetek podmiotów, które osiągnęły dodatni wynik finansowy odnotowano w grupie kół łowieckich (62%), a następnie fundacji (38%). Jednocześnie były to organizacje, w których zaobserwowano największy udział podmiotów o ujemnym wyniku finansowym (odpowiednio 21% i 20%). Najwyższy odsetek podmiotów, w których przychody zrównoważyły poniesione koszty wystąpił wśród stowarzyszeń sportowych (67%).

3.1.13 Warunki prowadzenia działalności

Dysponowanie lokalem, samochodem i komputerem

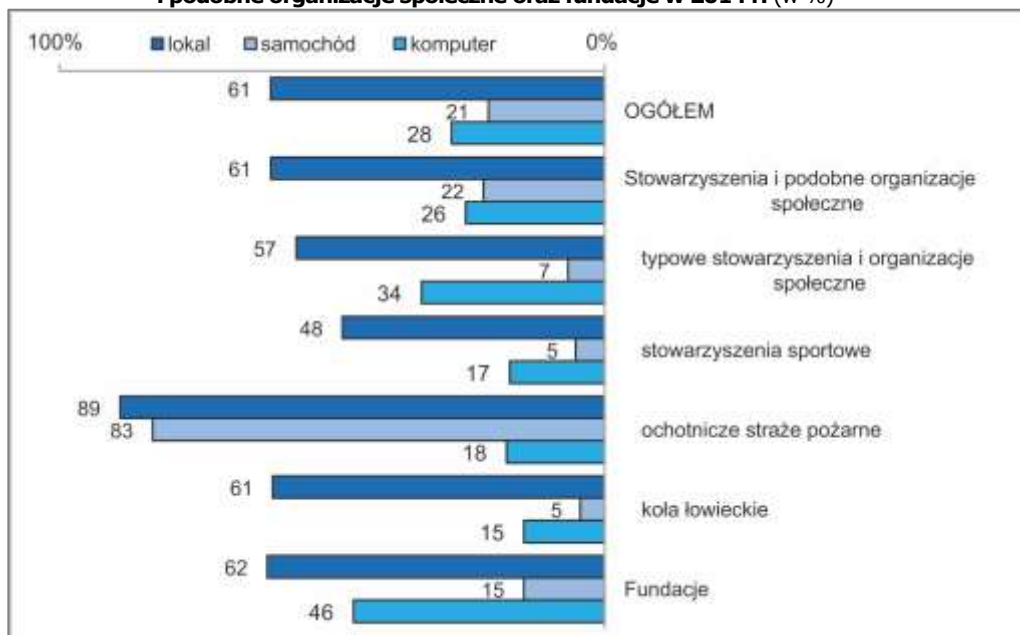
Poza zasobami ludzkimi i finansowymi istotny wpływ na warunki prowadzenia działalności organizacji mają posiadane zasoby rzeczowe. Składnikami majątku rzeczowego wyróżnionymi w ramach badań SOF były: lokale, komputery i samochody. Organizacje mogły dysponować tymi dobrami odpłatnie, nieodpłatnie lub też jako właściciele.

Ponad 60% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji dysponowało w 2014 r. lokalem, przy czym istotnym czynnikiem różnicującym jednostki była potrzeba korzystania z pomieszczenia, związana bezpośrednio ze specyfiką funkcjonowania danego rodzaju organizacji. W stosunku do poprzedniej edycji badania dostęp do lokalu zwiększył się we wszystkich grupach podmiotów.

Podobnie jak w 2010 r. i 2012 r. najwyższy udział jednostek dysponujących lokalem odnotowano wśród ochotniczych straży pożarnych (89%), co nie zaskakuje ze względu na konieczność przechowywania specjalistycznego sprzętu ratowniczo-gaśniczego, a także powszechną praktykę organizowania w remizach imprez okolicznościowych dla społeczności lokalnej. Co więcej, 65% OSP korzystało z lokalu nieodpłatnie, podczas gdy analogiczny odsetek dla ogółu stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych wyniósł 42%, a dla fundacji – 35%. Jedynie 3% OSP korzystało z lokalu w formie wynajmu, co stanowi najniższy odsetek zbiorowości wśród ogółu

stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji. Podmiotami, które nieco rzadziej dysponowały lokalem były koła łowieckie (61%) oraz typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (57%). Wśród fundacji analogiczny odsetek wyniósł 62%.

Wykres 3.29. Dysponowanie lokalem, samochodem bądź komputerem przez stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne oraz fundacje w 2014 r. (w %)

Lokal na własność posiadało jedynie 9% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz 5% fundacji. Najwyższy udział podmiotów będących właścicielami użytkowanego lokalu zaobserwowano, tak jak w latach wcześniejszych, wśród kół łowieckich (34%). Z formy wynajmu wykorzystywanego lokalu najczęściej korzystały fundacje (26%) oraz typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (17%), co wiąże się z większym w porównaniu z innymi podmiotami potencjałem finansowym.

Średnia powierzchnia użytkowanego lokalu wyniosła w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych oraz fundacjach odpowiednio 380 m² i 516 m². Jednocześnie połowa stowarzyszeń korzystała z lokalu o powierzchni nie większej niż 70 m², a w fundacjach - nie większej niż 25 m². Świadczy to o dużym zróżnicowaniu omawianych podmiotów pod względem użytkowanej powierzchni, szczególnie wśród fundacji. Stosunkowo dużą przeciętną powierzchnią użytkowanego lokalu odznaczały się stowarzyszenia sportowe (820 m²), najmniejszą natomiast koła łowieckie (162 m²), przy czym mediana wyniosła odpowiednio 80 m² i 68 m².

Ponad 1/5 stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji posiadała w 2014 r. samochód do swojej dyspozycji. Zarówno wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, jak i fundacji udział podmiotów dysponujących samochodem utrzymał na podobnym poziomie jak w latach 2010 i 2012 i wyniósł odpowiednio 22% i 15%.

Tak jak w poprzednich badaniach serii SOF posiadanie pojazdu przez organizację wiązało się z charakterem prowadzonej działalności. Zgodnie z tym najczęściej pojazdem dysponowały ochotnicze straże pożarne (83%) posiadające przede wszystkim wozy strażackie. Ponad 40% OSP posiadało samochód na własność, a 45% użytkowało je bezpłatnie (była to własność gminy). Po wyłączeniu OSP odsetek podmiotów dysponujących samochodem wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych wyniósł jedynie 6%, a jednostek będących właścicielami auta dwukrotnie mniej, tj. 3%. W fundacjach dostępność samochodu okazała się nieco wyższa (15%), przy czym 8% podmiotów posiadało go na własność. Ponadto fundacje, częściej niż stowarzyszenia (z wyłączeniem OSP), korzystały z samochodu nieodpłatnie, np. poprzez użyczenie (6%). Warto dodać, że połowa badanych stowarzyszeń (z wyłączeniem OSP) i fundacji dysponowała nie więcej niż 1 samochodem, co potwierdza brak zasadniczych zmian w tej kwestii w stosunku do poprzednich edycji badania.

Najniższy odsetek dysponujących samochodem zaobserwowano w kołach łowieckich i stowarzyszeniach sportowych (po 5%). Jednocześnie koła łowieckie wyróżniały się spośród innych stowarzyszeń stosunkowo wysoką przeciętną liczbą samochodów, z których korzystały (6). Wartość mediany była jednak taka sama jak w pozostałych stowarzyszeniach (1), co świadczy o występowaniu grupy podmiotów dysponujących wyraźnie wyższą niż przeciętna liczbą samochodów.

Na warunki prowadzenia działalności wpływa również dostępność komputera. W 2014 r. dysponowała nim ponad $\frac{1}{4}$ stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz blisko połowa fundacji. Wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych najwyższy odsetek dysponujących komputerem odnotowano w typowych stowarzyszeniach i organizacjach społecznych (34%), najniższy natomiast w kołach łowieckich (15%). Spośród analizowanych zasobów materialnych komputery stanowiły najczęściej posiadane dobro. Na własność komputer użytkowała blisko $\frac{1}{3}$ fundacji oraz 17% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, w tym prawie $\frac{1}{4}$ typowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych. W fundacjach i typowych stowarzyszeniach zaobserwowano ponadto najwyższe odsetki podmiotów korzystających z komputera nieodpłatnie (odpowiednio 16% i 10%).

Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne dysponujące komputerem korzystały przeciętnie z 7 urządzeń, przy czym w typowych stowarzyszeniach średnia było nieco wyższa (9 sztuk). W fundacjach wyniosła natomiast 11. Należy jednak dodać, że połowa stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (z wyjątkiem typowych stowarzyszeń) korzystała z nie więcej niż 1 komputera, a połowa fundacji – najwyżej 2.

Odsetek organizacji posiadających do dyspozycji wszystkie trzy wymienione dobra, tj. lokal, samochód i komputer nie był wysoki – w stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych wyniósł 7%, natomiast w fundacjach – 12%. Wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych najlepiej wyposażone były ochotnicze straże pożarne, co nie zaskakuje, ze względu na to, jak istotną dziedziną działalności jest ratownictwo. Wszystkimi trzema dobrami dysponowało 17% OSP, jednak aż 94% korzystało z co najmniej jednego.

Najrzadziej analizowanymi dobrami dysponowały koła łowieckie (2%), co również może wynikać z profilu działalności tych podmiotów i braku konieczności posiadania wszystkich wymienionych dóbr. Słabo wyposażone były

również stowarzyszenia sportowe – jedynie 4% organizacji posiadało wszystkie omawiane dobra, a ledwo ponad połowa dysponowała chociaż jednym z nich (52%). W fundacjach odsetek podmiotów korzystających z lokalu, samochodu lub komputera był nieco wyższy (70%) niż wśród ogółu stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych (66%).

Podobnie jak w 2010 r. i 2012 r. formy korzystania z poszczególnych dóbr przez badane podmioty istotnie się od siebie różniły. Utrzymała się obserwowana w poprzednich edycjach badania tendencja, zgodnie z którą im wyższa była wartość danego środka trwałego, tym częściej organizacje korzystały z niego nieodpłatnie np. poprzez użyczenie i rzadziej dysponowały nim na własność.

3.2. Podmioty wyznaniowe prowadzące działalność o charakterze pożytku publicznego

3.2.1 Liczba podmiotów wyznaniowych

Aktualny stan badań sektora non-profit w obrębie statystyki publicznej pozwala na szczegółowy opis dwóch zasadniczych typów podmiotów wyznaniowych prowadzących działalność społeczną mieszczącą się w sferach pożytku publicznego. Pierwszym z nich są jednostki posiadające odrębną osobowość cywilno-prawną, tj. społeczne podmioty wyznaniowe. Drugi zaś typ omawianych podmiotów obejmuje organizacje działające w obrębie parafii Kościoła katolickiego. Mają one charakter oddolny (*grass-roots*) i nie są objęte rejestracją w ramach struktur państwowych.

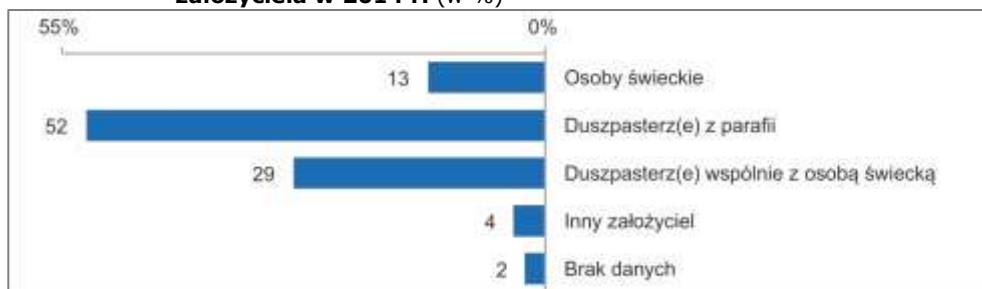
W 2014 r. funkcjonowało 1,8 tys. zarejestrowanych społecznych podmiotów wyznaniowych. Zdecydowana większość z nich działała w ramach Kościoła katolickiego (96%). Organizacje przyparafialne Kościoła katolickiego tworzyły znacznie liczniejszą zbiorowość – w 2013 r. działalność prowadziło 61 tys. podmiotów.

Liczebności społecznych podmiotów wyznaniowych w latach 2010-2014 oraz przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego w latach 2008-2013 nie uległy zasadniczym zmianom. Wyraźny wzrost liczby badanych organizacji obserwowano natomiast w latach wcześniejszych. W 1998 r. liczba przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego nie przekraczała 40 tys., zaś liczba społecznych podmiotów wyznaniowych w 1997 r. wynosiła 1 tys. Wzrost ich liczebności do aktualnego poziomu dokonał się w latach '90 i na przełomie wieków. Od 2008 r. obserwuje się ustabilizowanie liczby tych podmiotów.

3.2.2 Założyciele i wiek organizacji

Niemal wszystkie społeczne podmioty wyznaniowe (98%) zostały formalnie założone przez podmioty kościelne (wyznaniowe).

Wykres 3.30. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według rodzaju założyciela w 2014 r. (w %)

Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego nie wymagają rejestracji, co nie oznacza, że funkcjonują w sposób zupełnie dowolny. Ich działalność opiera się na przepisach prawa kanonicznego dotyczących publicznych i prywatnych stowarzyszeń

wiernych⁸¹. Większość spośród aktywnych w 2014 r. przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego została założona przez duszpasterzy z terenu parafii (52%), bądź duszpasterzy wspólnie z osobami świeckimi (29%). Jedynie 13% organizacji powstało z inicjatywy wyłącznie osób świeckich.

O nieformalnym charakterze przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego świadczy fakt, że zdecydowana większość z nich nie przynależała w 2014 r. do żadnych struktur federacyjnych (43%) a blisko 1/5 była członkiem struktur o charakterze nieformalnym (23%). Jednocześnie ponad 1/3 podmiotów zadeklarowała przynależność do różnego typu formalnych struktur krajowych (25%) lub międzynarodowych (8%).

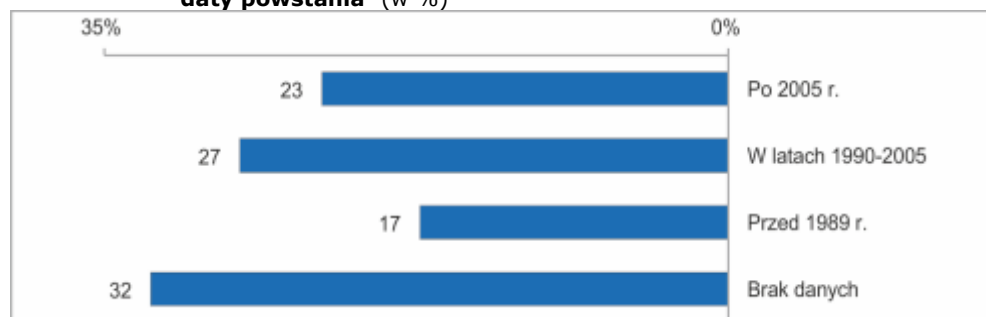
Wykres 3.31. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według przynależności do szerszych struktur^a w 2014 r. (w %)

^a Dane nie sumują się do 100%, ponieważ jedna organizacja mogła przynależeć do wielu struktur.

Ustalenie jednoznacznej daty powstania jednostek przyparafialnych nie jest proste. W przypadku niektórych organizacji jest ona tożsama z datą powołania danej parafii. Niepełne dane wskazują jednak, że połowa przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego powstała po 1989 r., w tym 27% w latach 1990-2005.

Wykres 3.32. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego w 2014 r. według daty powstania^a (w %)

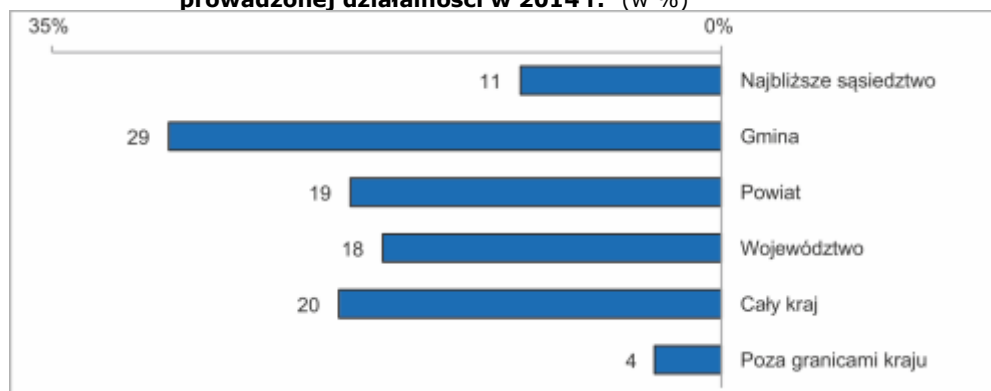
^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na zaokrąglenia.

⁸¹ Zob. Kodeks Prawa Kanonicznego, Pallottinum, Poznań 1984, kan. 312-329.

3.2.3 Zasięg prowadzonej działalności

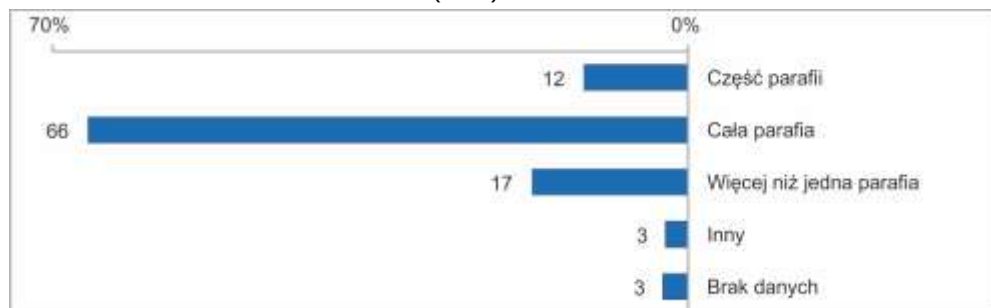
Działalność podmiotów wyznaniowych ma przede wszystkim charakter lokalny. Ponad $\frac{3}{4}$ przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego działało co najwyżej na terenie jednej parafii, zaś 40% społecznych podmiotów wyznaniowych było aktywnych w obrębie najbliższego sąsiedztwa lub gminy. Jednocześnie społeczne podmioty wyznaniowe nieco częściej podejmowały działania o szerszym zasięgu – na terenie powiatu (19%), województwa (18%), a także na terenie całego kraju (20%). Wśród organizacji przyparafialnych podmioty, których aktywność wykraczała poza obszar jednej parafii stanowiły jedynie 17% zbiorowości.

Wykres 3.33. Społeczne podmioty wyznaniowe według maksymalnego zasięgu prowadzonej działalności w 2014 r.^a (w %)

^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na zaokrąglenia.

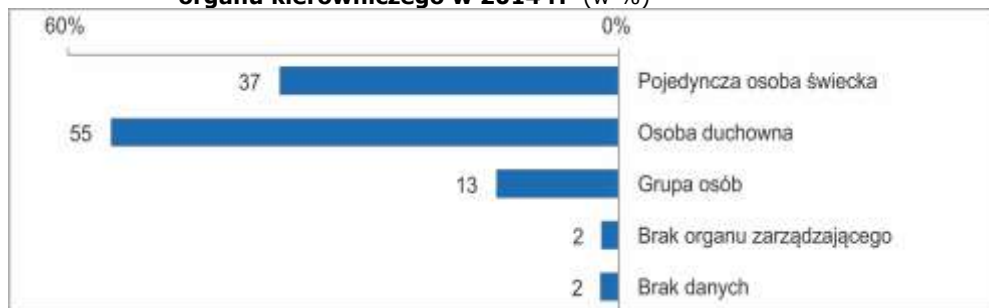
Wykres 3.34. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według zasięgu działania w 2014 r.^a (w %)

^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na zaokrąglenia.

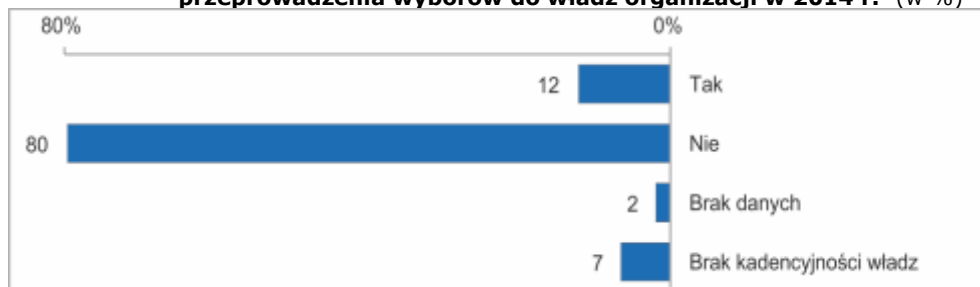
3.2.4 Zarządzanie

Ponad połowa przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego kierowana była w 2014 r. przez osobę duchowną, ponad $\frac{1}{3}$ przez osobę świecką a $\frac{1}{8}$ przez grupę osób. Jedynie 2% podmiotów nie posiadało żadnego ciała kierowniczego.

Wykres 3.35. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według rodzaju organu kierowniczego w 2014 r.^a (w %)

^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru więcej niż jednej odpowiedzi.

Jedynie niewielka część społecznych podmiotów wyznaniowych (3%) oraz organizacji przyparafialnych (12%) przeprowadziła w 2014 r. wybory do władz jednostki. Dla porównania wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych analogiczny odsetek wyniósł 21%, natomiast wśród fundacji – 15%.

Wykres 3.36. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według przeprowadzenia wyborów do władz organizacji w 2014 r.^a (w %)

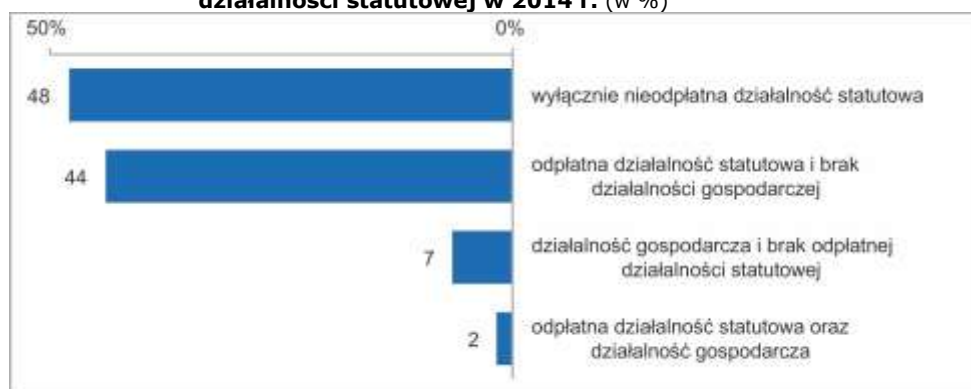
^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na zaokrąglenia.

3.2.5 Rodzaje i dziedziny działalności⁸²

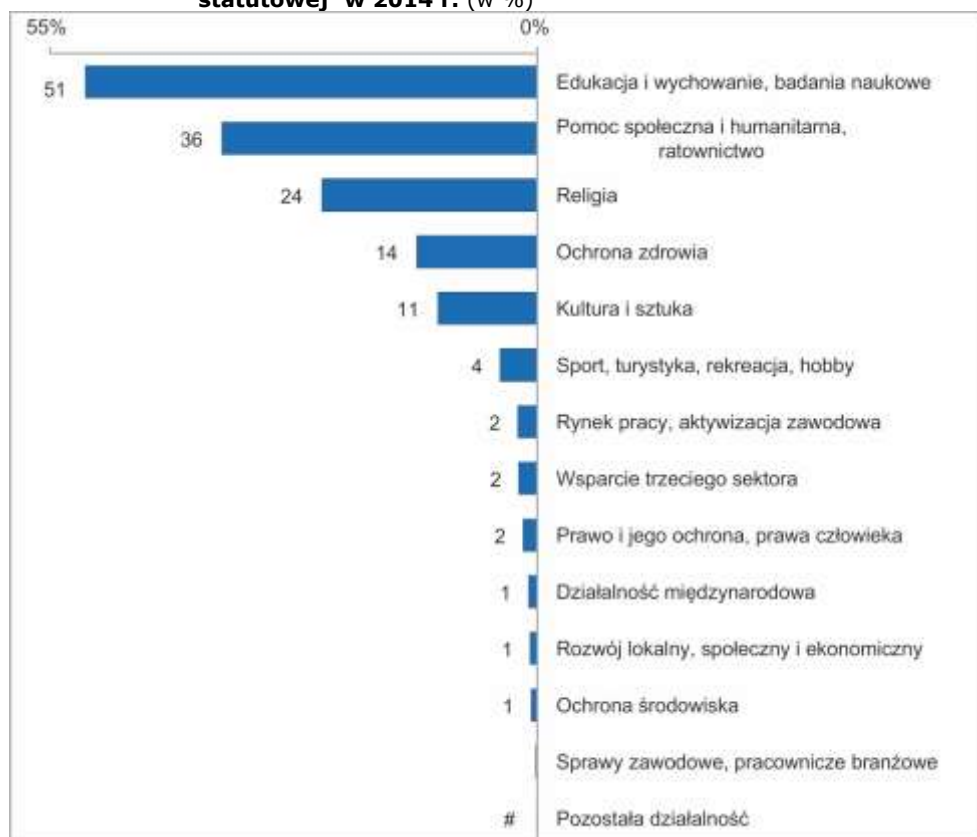
Spoleczne podmioty wyznaniowe ze względu na swój zinstytucjonalizowany charakter prowadziły w 2014 r. różne rodzaje działalności. Blisko połowa organizacji zajmowała się wyłącznie nieodpłatną działalnością statutową (44%). Niewiele mniej jednostek zadeklarowało prowadzenie dodatkowo w ramach statutu odpłatnej działalności (41%). Działalnością gospodarczą bez odpłatnej działalności statutowej zajmowało się 12% podmiotów, a jedynie 3% prowadziło równocześnie odpłatną działalność statutową oraz działalność gospodarczą.

⁸² Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego ze względu na brak osobowości prawnej nie mogły prowadzić działalności gospodarczej, natomiast dane o ewentualnym pobieraniu opłat w ramach działalności statutowej nie były pozyskiwane w ramach badania ISKK.

Wykres 3.37. Społeczne podmioty wyznaniowe według rodzaju prowadzonej działalności statutowej w 2014 r. (w %)

Wykres 3.38. Społeczne podmioty wyznaniowe według dziedzin działalności statutowej^a w 2014 r. (w %)

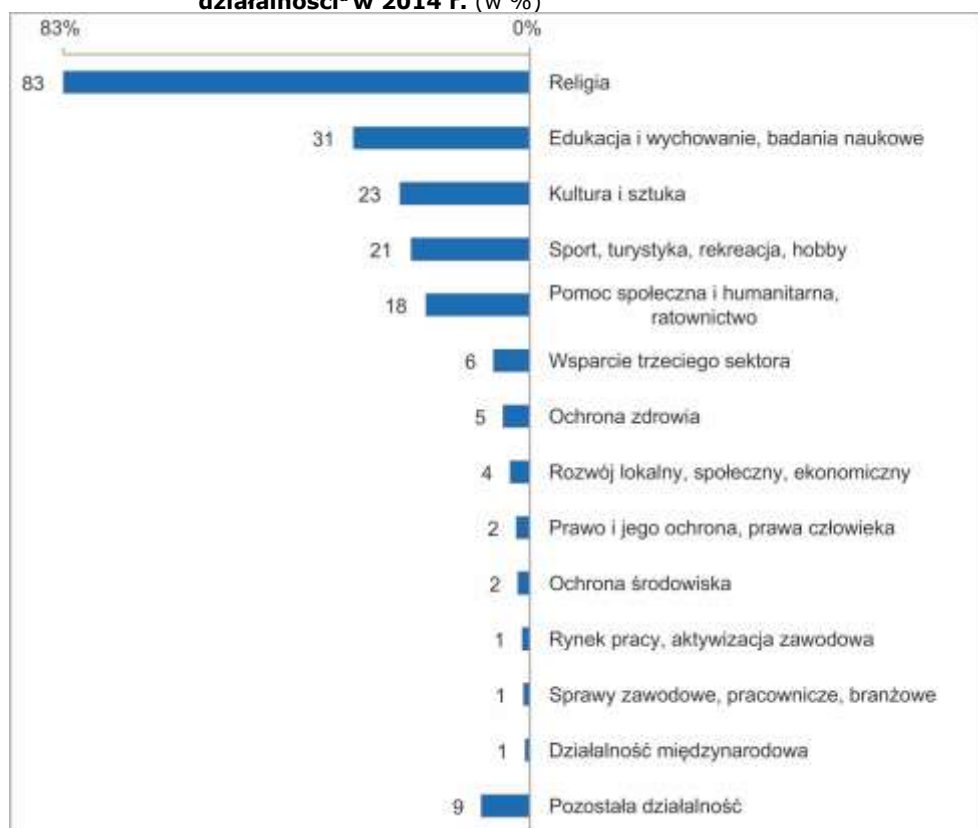
^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru więcej niż jednej dziedziny działalności.

Wartość niższa niż 1%.

Odmienność społecznych podmiotów wyznaniowych od przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego dostrzegalna jest w zakresie dziedziny prowadzonej przez nie działalności. W 2014 r. społeczne podmioty wyznaniowe realizowały głównie zadania w sferze usług społecznych - *edukacji i wychowania, badań naukowych* (50%), *pomocy społecznej i humanitarnej oraz ratownictwa* (36%), a następnie *ochronie zdrowia* (14%) oraz *kulturze i sztuce* (11%). Działalność ściśle religijną prowadziła blisko ¼ podmiotów.

Organizacje przyparafialne Kościoła katolickiego znacznie częściej deklarowały, że ich działania miały głównie wymiar religijny (83%). Jednak ich aktywność widoczna była również w innych obszarach - *edukacji i wychowaniu, badaniach naukowych* (31%), *kulturze i sztuce* (23%), *sporcie, turystyce, rekreacji i hobby* (21%), *pomocy społecznej, humanitarnej i ratownictwie* (18%).

Wykres 3.39. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według dziedzin działalności^a w 2014 r. (w %)

^a Dane nie sumują się do 100%, gdyż jedna organizacja mogła wskazać więcej niż jedną dziedzinę działalności.

Warto zwrócić również uwagę, w jakich obszarach realizowana była odpłatna działalność statutowa społecznych podmiotów wyznaniowych. Blisko ¼ podmiotów oferowała odpłatnie dobra i usługi w zakresie *edukacji* (24%), *pomocy społecznej i humanitarnej* (wraz z *ratownictwem*) (11%) oraz *ochronie zdrowia* (5%).

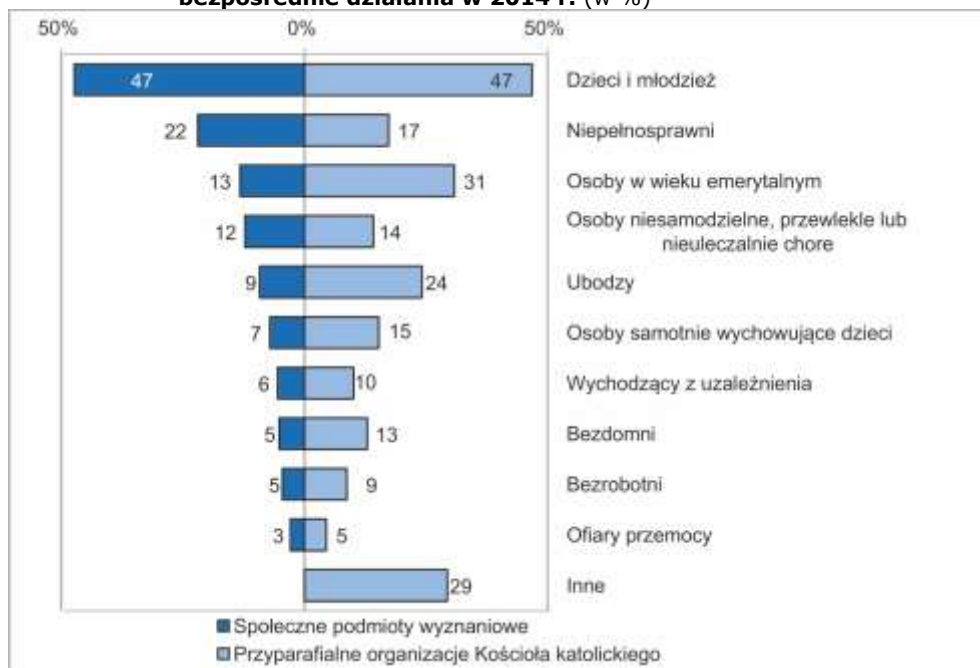
Wykres 3.40. Struktura społecznych podmiotów wyznaniowych według dziedziny odpłatnej działalności statutowej^a w 2014 r.

^a Pozostałe nieuwzględnione na wykresie dziedziny działalności wskazało mniej niż 1% organizacji. Były to: pozostała działalność (0,3%), ochrona środowiska, rynek pracy, aktywizacja zawodowa, rozwój lokalny, społeczny i ekonomiczny, prawo i jego ochrona, prawa człowieka, działalność międzynarodowa oraz sprawy zawodowe, pracownicze, branżowe (po 0,1%).

3.2.6 Odbiorcy działalności

Wykres 3.41. Społeczne podmioty wyznaniowe i przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według grup, do których kierowały swoje bezpośrednie działania w 2014 r. (w %)

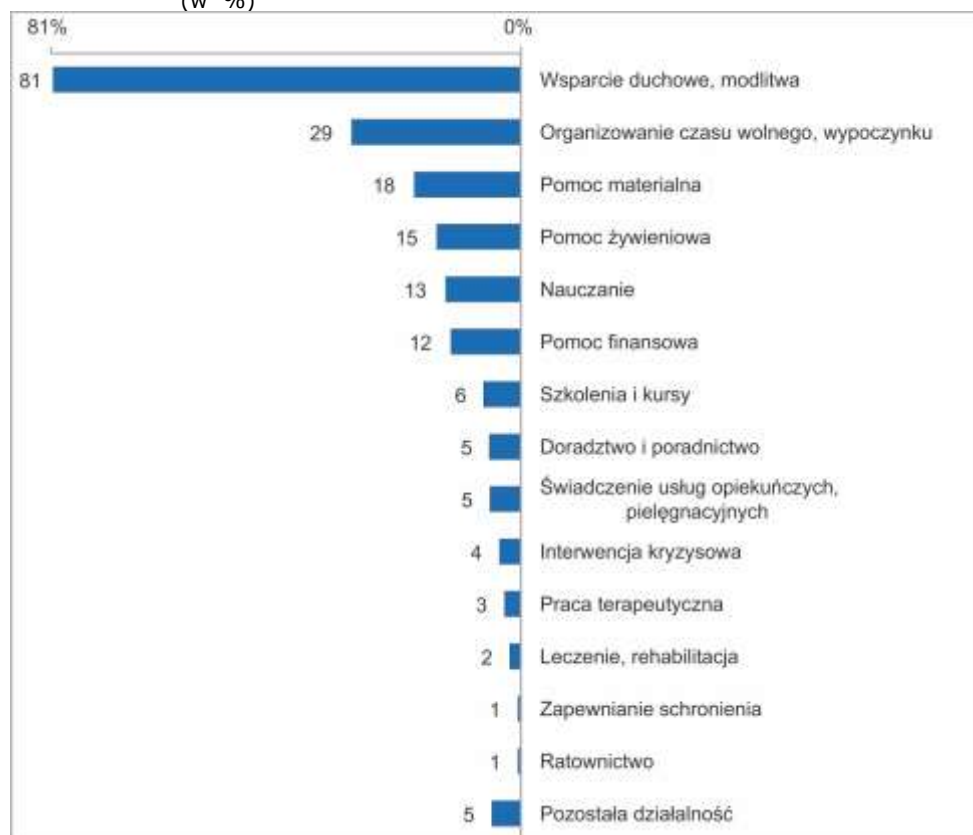
^a Dane nie sumują się do 100%, gdyż jedna organizacja mogła wskazać więcej niż jedną grupę odbiorców.

Blisko połowa organizacji przyparafialnych (47%), jak i społecznych podmiotów wyznaniowych (47%) adresowała swoją działalność do dzieci i młodzieży. Społeczne podmioty wyznaniowe nieco częściej niż organizacje przyparafialne działały na rzecz osób niepełnosprawnych (22% wobec 17%). Blisko 1/3 funkcjonujących w parafiach organizacji kierowała swoją działalność do osób w wieku emerytalnym, podczas gdy wśród społecznych podmiotów wyznaniowych analogiczny odsetek wyniósł 13%. Największe zróżnicowanie zaobserwowano w działaniach na rzecz osób ubogich – podejmowała je blisko 1/4 organizacji przyparafialnych i mniej niż 1/10 społecznych podmiotów wyznaniowych.

Formy działań podejmowanych na rzecz odbiorców indywidualnych

Organizacje przyparafialne dostarczały przede wszystkim duchowego wsparcia odbiorcom swojej działalności (81%) oraz organizowały czas wolny i wypoczynek (29%). Pomoc materialną świadczyła blisko 1/5 jednostek, zaś 15% - pomoc żywieniową.

Wykres 3.42. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego podejmujące poszczególne rodzaje działań na rzecz osób fizycznych w 2014 r. (w %)

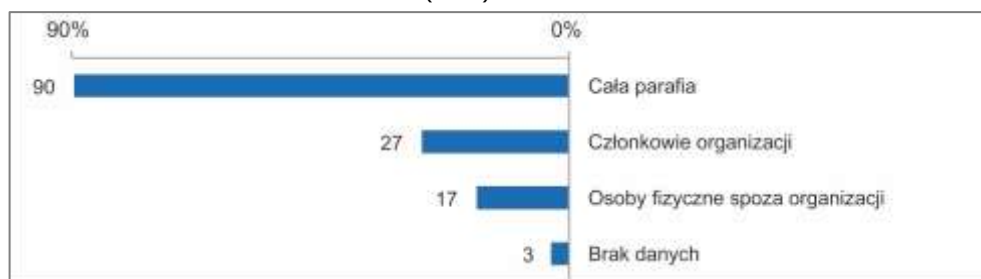
W ramach pomocy materialnej organizacje przyparafialne przekazywały potrzebującym dary rzeczowe, w tym dary, które zakupiły (16%) oraz dary, które same otrzymały (15%). Szacunkowa wartość przekazanych przez przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego darów, które wcześniej otrzymały od darczyńców wyniosła w 2014 r. 49,7 mln zł, natomiast darów zakupionych - 20,9 mln zł.

Poza działalnością na rzecz odbiorców indywidualnych społeczne podmioty wyznaniowe zajmowały się w 2014 r. organizacją imprez⁸³ (27%), a także dostarczały usługi instytucjom lub organizacjom np. szkołom, urzędom, domom dziecka lub klubom sportowym (11%). Przeciętna organizacja wsparła w 2014 r. 33 instytucje, jednak połowa społecznych podmiotów wyznaniowych dostarczała dobra lub usługi nie więcej niż 5 jednostkom.

Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego poza działaniami na rzecz całej parafii (90%), podejmowały także aktywność na rzecz członków organizacji (27%), a także osób z nią nie związanych (17%).

Łącznie w organizowanych przez społeczne podmioty wyznaniowe imprezach w 2014 r. wzięło udział 1,1 mln osób. Akcje organizowane przez podmioty przyparafialne gromadziły znacznie więcej uczestników. Jednostki objęte badaniem ISKK po uogólnieniu wyników zadeklarowały 3,8 mln osób, tj. średnio 180 osób na organizację. Mediana liczby uczestników była jednak znacznie niższa i wyniosła 30 osób.

Wykres 3.43. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według adresatów działania w 2014 r. ^a (w %)

^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na możliwość adresowania działań do więcej niż jednej grupy odbiorców.

3.2.7 Baza członkowska

Pomiędzy społecznymi podmiotami wyznaniowymi a przyparafialnymi organizacjami Kościoła katolickiego zaobserwowano wyraźne różnice w zakresie posiadanej bazy członkowskiej.

Ze względu na niezinstytucjonalizowany charakter przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego mogły one zrzeszać wyłącznie osoby fizyczne. W 2013 r. przynależało do tych organizacji 2,6 mln członków, z czego 63% stanowiły kobiety. Przeciętnie organizacje przyparafialne zrzeszały 43 osoby, jednak połowa podmiotów

⁸³ Za imprezy uznano wydarzenia skierowane do szerokiej grupy odbiorców, w których udział wzięło co najmniej 100 osób, takie jak koncerty, przedstawienia artystyczne, zawody sportowe, pikniki, festyny, parady oraz manifestacje itp.

posiadała nie więcej niż 22 członków. W ostatnich kilkunastu latach zaobserwowano zmniejszanie się średniej liczby członkostw w przyparafialnych organizacjach Kościoła katolickiego, co wynika z szybszego wzrostu liczby jednostek niż liczby członkostw w tych organizacjach.

Tablica 3.13. Średnia liczba członkostw w przyparafialnych organizacjach Kościoła katolickiego w latach 1998-2013

1998	2003	2008	2013
54,3	55,5	44,6	42,6

Wśród społecznych podmiotów wyznaniowych 1/5 organizacji zrzeszała w 2014 r. osoby fizyczne, a jedynie 8% osoby prawne. Łącznie przynależało do nich 70,4 tys. członków, z czego 69,2 tys. stanowiły członkostwa osób fizycznych (98%). Przeciętna organizacja deklarowała 39 członkostw osób fizycznych, mediana natomiast była znacznie niższa (2 osoby). Udział kobiet wśród członków wyniósł 70%.

3.2.8 Zatrudnienie

Zdecydowana większość społecznych podmiotów wyznaniowych dysponowała płatnym personelem (87%), w tym aż 83% zatrudniało pracowników na umowę o pracę. Ponad 1/3 tych podmiotów posiadała więcej niż 20 pracowników etatowych (34%). Podobny udział miały organizacje zatrudniające od 6 do 9 osób (32%), natomiast podmioty dysponujące co najwyżej 5 pracownikami stanowiły 18% zbiorowości. Jedynie 4% społecznych podmiotów wyznaniowych zatrudniało wyłącznie na umowy cywilnoprawne, podczas gdy wśród innych rodzajów organizacji, np. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych lub fundacji analogiczny odsetek był znacznie wyższy (odpowiednio 24% i 32%).

Łącznie w społecznych podmiotach wyznaniowych na koniec 2014 r. zatrudnionych było 38,5 tys. osób, w tym dla 88% z nich organizacje te stanowiły główne miejsce pracy. Czas, który osoby zatrudnione poświęciły na pracę, odpowiadał 32,8 tys. etatów. Podmioty zatrudniające na podstawie stosunku pracy posiadały przeciętnie 26 pracowników, jednak połowa organizacji zatrudniała nie więcej niż 15 osób. Zdecydowaną większość pracowników etatowych stanowiły kobiety (81%).

Osoby zatrudnione w społecznych podmiotach wyznaniowych były głównie w wieku produkcyjnym (95%). Ponad połowa z nich posiadała wykształcenie wyższe (55%), zaś blisko 1/3 średnie lub policealne (30%). Osoby o wykształceniu zasadniczym zawodowym stanowiły 12% zatrudnionych.

Liczba zatrudnionych na umowy cywilnoprawne była znacznie niższa (10,1 tys. osób). Udział kobiet wśród zatrudnionych w tym trybie również był mniejszy (62%). Średnia liczba osób zatrudnionych na umowy cywilnoprawne w 2014 r. była dwa razy wyższa niż mediana (odpowiednio 6 i 3 osoby). Ze względu na specyfikę działalności i niezinstytucjonalizowany charakter przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego nie posiadały płatnego personelu.

3.2.9 Praca społeczna

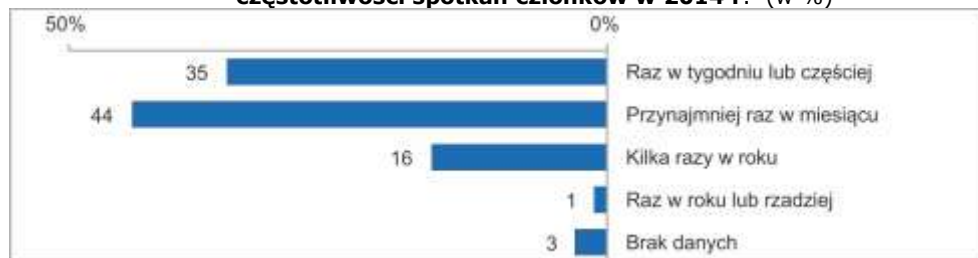
Poza zatrudnieniem etatowym i pozaetatowym społeczne podmioty wyznaniowe korzystały z pracy społecznej świadczonej przez członków organizacji bądź wolontariuszy zewnętrznych (40%). Łącznie pracę społeczną świadczyło w 2014 r. 61,6 tys. osób, z czego ponad $\frac{3}{4}$ stanowiły osoby spoza organizacji (78%). Jedynie 15% omawianych podmiotów zadeklarowało, że w 2014 r. na rzecz jednostki pracowały społecznie osoby, z którymi podpisano porozumienie wolontariackie. Średnia liczba wolontariuszy w społecznych podmiotach wyznaniowych korzystających z pracy społecznej wyniosła 87 osób, zaś mediana - 7. Udział kobiet wśród pracujących społecznie był niższy niż w przypadku zatrudnienia i w 2014 r. wyniósł. 74%. Czas, który osoby pracujące społecznie poświęciły na tego rodzaju aktywność w ciągu roku, odpowiadał zatrudnieniu 1,7 tys. pracowników etatowych.

Znaczna część (80%) przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego angażowała swoich członków w pracę społeczną na rzecz jednostki. W 2014 r. było to 1,5 mln osób, z czego 63% stanowiły kobiety. Przeciętna organizacja włączała w swoją działalność 33 członków pracujących społecznie, przy czym mediana była niższa (20 osób). Szacunkowa liczba godzin pracy społecznej członków organizacji przyparafialnych w 2014 r. wyniosła średnio 512 godzin, jednak w połowie podmiotów było to nie więcej niż 100 godzin. Organizacje przyparafialne stosunkowo rzadko podpisywały z osobami pracującymi na ich rzecz porozumienia wolontariackie (3%).

Ponad 1/5 przyparafialnych organizacji korzystała z pracy społecznej wolontariuszy zewnętrznych (22%). Liczba osób niebędących członkami, które w 2014 r. zaangażowały się przynajmniej raz w pracę społeczną na rzecz organizacji wyniosła 154,6 tys., przy czym udział kobiet i mężczyzn był niemalże równy. Średnio na jedną organizację przypadało 14 wolontariuszy zewnętrznych. Mediana była ponad dwa razy niższa (6 osób). Zarówno średnia, jak i mediana czasu poświęconego na pracę społeczną przez wolontariuszy zewnętrznych były niższe niż wśród wolontariuszy będących członkami organizacji. Szacunkowa liczba godzin pracy społecznej wolontariuszy spoza organizacji wyniosła w 2014 r. średnio 97 godzin, w połowie organizacji nie przekroczyła jednak 24 godzin.

O skali zaangażowania członków organizacji przyparafialnych świadczy częstotliwość ich spotkań. W 2014 r. w 44% jednostkach członkowie spotykali się przynajmniej raz w miesiącu, w 35% podmiotach - raz w tygodniu lub częściej, zaś w 16% - kilka razy w roku, w 1% - raz w roku lub rzadziej, a w 3% - brak danych.

Wykres 3.44. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według częstotliwości spotkań członków w 2014 r.^a (w %)

^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na zaokrąglenia.

3.2.10 Przychody i koszty działalności

Różnice pomiędzy społecznymi podmiotami wyznaniowymi a organizacjami przyparafialnymi widoczne są również w aspekcie finansowym prowadzonej działalności.

Większość społecznych podmiotów wyznaniowych (92%) operowało w 2014 r. środkami. Łączna suma środków zgromadzonych w 2014 r. wyniosła 2,4 mld zł. Zdecydowana większość omawianych organizacji poniosła również koszty z tytułu prowadzonej działalności statutowej (95%) a także działalności gospodarczej (15%). Blisko 63% organizacji osiągnęło w 2014 r. zrównoważony wynik finansowy, 23% wynik dodatni, a 15% - ujemny.

Tablica 3.14. Struktura przychodów społecznych podmiotów wyznaniowych i rozpowszechnienie korzystania z poszczególnych źródeł w 2014 r.

Wyszczególnienie	Organizacje uzyskujące dane rodzaj przychodów	Struktura przychodów
	w %	
Przychody o charakterze rynkowym	61	37
z działalności gospodarczej	9	8
z odpłatnej działalności statutowej	48	21
uzyskane na podstawie ustawy o zamówieniach publicznych	6	8
odsetki i dywidendy	14	#
Przychody o charakterze nierynkowym	84	62
ze źródeł publicznych	70	51
od administracji samorządowej	58	39
od administracji rządowej	17	10
ze źródeł zagranicznych	4	2
z przekazów 1% PIT	6	1
ze źródeł niepublicznych	39	11
darowizny i inne przekazane środki finansowe	38	9
zbiórki publiczne	4	1
Składki członkowskie	5	1
Inne	3	1

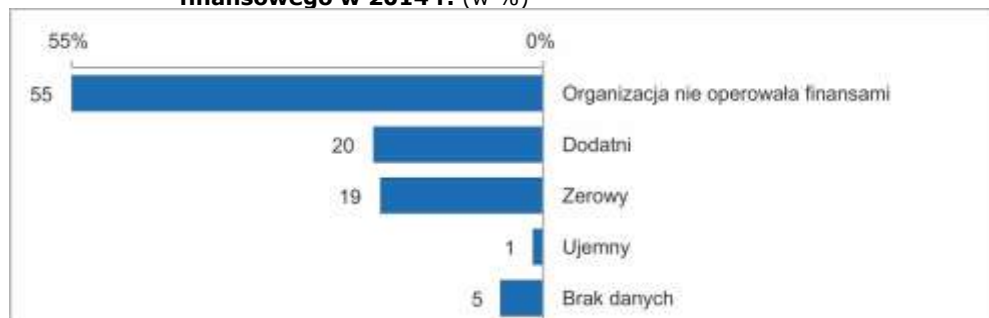
Analizując strukturę przychodów społecznych podmiotów wyznaniowych obserwujemy znaczny udział przychodów o charakterze nierynkowym. W 2014 r. stanowiły one 62% przychodów całkowitych, przy czym ponad połowa środków (51%) pochodziła ze źródeł publicznych - najczęściej od administracji samorządowej (39%) oraz od administracji rządowej (10%). Pozostałą część środków nierynkowych tworzyły fundusze pozyskiwane ze źródeł prywatnych (11%), głównie w formie darowizn (9%). Przychody o charakterze nierynkowym w 2014 r. zadeklarowało 84% społecznych podmiotów wyznaniowych. Znaczna część organizacji pozyskiwała je ze źródeł publicznych (70%), a 39% organizacji korzystało ze źródeł prywatnych.

Najczęściej wykorzystywanym przez omawiane podmioty źródłem środków publicznych były fundusze pochodzące od administracji samorządowej (58%) oraz w mniejszym stopniu od administracji rządowej (17%). Przychody o charakterze rynkowym uzyskiwało 61% społecznych podmiotów wyznaniowych i stanowiły one 37% ich przychodów całkowitych. Blisko połowa podmiotów zdobywała środki poprzez prowadzenie odpłatnej działalności statutowej (48%), a środki pozyskane tą drogą tworzyły 1/5 przychodów. Dodatkowym źródłem funduszy były ponadto składki członkowskie. Środki z tego tytułu posiadało 5% omawianych organizacji, stanowiły one jednak tylko 1% ogółu zgromadzonych w 2014 r. przychodów.

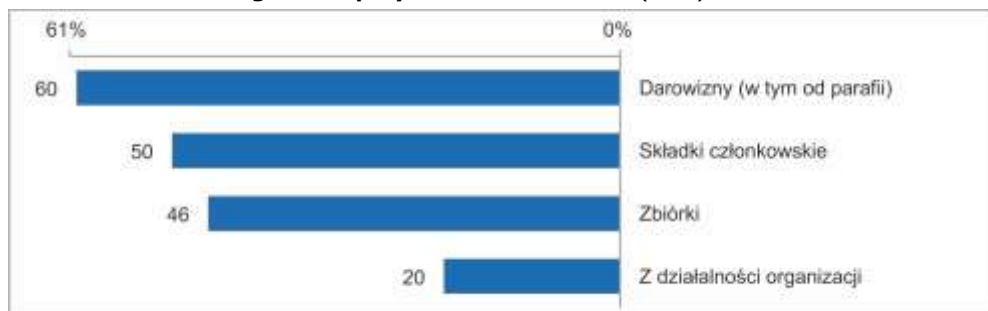
Oprócz źródeł krajowych społeczne podmioty wyznaniowe mogły korzystać ze środków europejskich poprzez uczestnictwo w projektach Europejskiego Funduszu Społecznego, w zależności od przyjętych regulaminów konkursów ogłaszanych przez organy zarządzające. W 2014 r. w projektach Europejskiego Funduszu Społecznego uczestniczyło jednak tylko 3% omawianych podmiotów wyznaniowych.

Wśród przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego nieznacznie ponad połowa nie operowała finansami (55%). Spośród organizacji deklarujących posiadanie przychodów lub kosztów 20% osiągnęło dodatni wynik finansowy za 2014 r. Podobna część podmiotów uzyskała zrównoważony bilans przychodów i kosztów. Jedynie 1% organizacji przyparafialnych zanotowało ujemny wynik finansowy.

Wykres 3.45. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego według wyniku finansowego w 2014 r. (w %)

Znaczna część organizacji przyparafialnych deklaruujących posiadanie przychodów pozyskiwała środki poprzez darowizny pochodzące m.in. od parafii (60%). Ponadto połowa omawianych podmiotów gromadziła składki członkowskie, a 46% organizowało zbiórki środków na swoją działalność. Jedynie 6% przyparafialnych organizacji Kościoła korzystało ze wsparcia finansowego pochodzącego ze źródeł publicznych.

Wykres 3.46. Przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego operujące finansami według źródeł przychodów^a w 2014 r. (w %)

^a Dane nie sumują się do 100% ze względu na możliwość pozyskiwania przychodów z wielu źródeł.

3.2.11 Infrastruktura

Odmienność społecznych podmiotów wyznaniowych i organizacji przyparafialnych dostrzegalna jest również w zakresie wykorzystywanej przez te podmioty infrastruktury. Wśród społecznych podmiotów wyznaniowych 44% jednostek było właścicielem środków trwałych. Ponadto 90% organizacji dysponowało zasobami, takimi jak lokal, samochód lub komputer, z których korzystały odpłatnie, nieodpłatnie lub też jako właściciele.

Znaczna część społecznych podmiotów miała do dyspozycji lokal (80%), jednak jedynie 20% było jego właścicielem. Blisko połowa organizacji dysponowała samochodem (45%), w tym ponad 1/3 miała go na własność. Najczęściej posiadanym dobrem był komputer - dysponowało nim 81% jednostek. Udział podmiotów mających do dyspozycji wszystkie wymienione dobra wyniósł 41%.

W organizacjach przyparafialnych dostęp do omawianych dóbr był mniejszy. Jedynie 16% dysponowało lokalem własnym, 17% - wynajmowanym odpłatnie, a 2% - korzystało z lokalu nieodpłatnie. Jedynie 20% organizacji przyparafialnych dysponowało komputerem, w tym jedynie 5% posiadało go na własność.

3.2.12 Podsumowanie

Działalność podmiotów wyznaniowych stanowi istotny element działalności sektora non-profit w Polsce. Łączy w sobie aktywność ściśle religijną oraz działalność pożytku publicznego, a realizujące ją podmioty odznaczają się wyraźnym zróżnicowaniem. Działalność podmiotów wyznaniowych adresowana jest do różnych grup społecznych oraz przybiera różne formy. Społeczne podmioty wyznaniowe charakteryzują się wysokim poziomem zinstytucjonalizowania oraz stosunkowo często pełnią rolę usługodawców. Natomiast przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego są wyrazem oddolnej i nieformalnej aktywności ich członków. Łącznie w badanych podmiotach wyznaniowych trzeciego sektora zaangażowane są ponad 2,5 miliona osób, które swym oddziaływaniem obejmują blisko 5 milionów odbiorców.

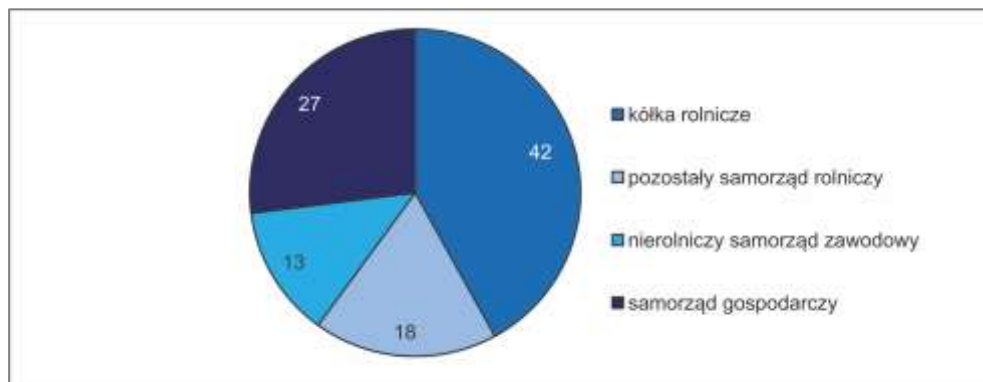
3.3. Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego

3.3.1 Liczba aktywnych organizacji

W 2014 r. aktywną działalność prowadziło 2,9 tys. organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego. Zbiorowość tą tworzą zróżnicowane i działające na mocy odrębnych podstaw prawnych podmioty takie jak:

- społeczno-zawodowe i gospodarcze organizacje rolników (kółka rolnicze, rolnicze zrzeszenia branżowe, związki rolniczych zrzeszeń branżowych, izby rolnicze, związki rolników, kółek i organizacje rolniczych), które w rozdziale łącznie określane są jako „organizacje rolnicze” i dzielone na „kółka rolnicze” i „pozostałe organizacje rolnicze”,
- pozarolnicze organizacje samorządu zawodowego – określane dalej „nierolniczy samorząd zawodowy” lub „samorząd zawodowy”,
- organizacje samorządu gospodarczego - „samorząd gospodarczy”.

Wykres 3.47. Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r.

Dominującą zbiorowością w 2014 r. wśród ogółu organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego były organizacje rolnicze - 1,7 tys. (60%), tworzyły ją kółka rolnicze 1,2 tys. (42%) i pozostały samorząd rolniczy 0,5 tys. (18%). Organizacje samorządu gospodarczego stanowiły 27% (0,8 tys.), natomiast najmniejszą grupą był samorząd zawodowy - 13% zbiorowości (0,4 tys.).

Liczba aktywnych organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego w latach 2010-2012 utrzymywała się na podobnym poziomie (3,3 tys. jednostek), natomiast między 2012 r. a 2014 r. zmniejszyła się o 11% do poziomu 2,9 tys. Zmiana ta widoczna była szczególnie w grupie organizacji rolniczych, gdyż liczba kółek rolniczych zmniejszyła się w omawianym okresie o 19%, podczas gdy liczba aktywnych jednostek w samorządzie zawodowym (nierolniczym) i samorządzie gospodarczym – zmniejszyła się jedynie o 3% w każdym z tych rodzajów organizacji.

Zgodnie z ustawą o samorządzie rolniczym w ramach struktur organizacyjnych kółek rolniczych funkcjonować mogą koła gospodyń wiejskich, które w tej formie nie mają własnej osobowości prawnej. W 2014 r. 66% spośród organizacji rolniczych zadeklarowało, że w ich ramach działało przynajmniej jedno koło gospodyń wiejskich, natomiast łączna liczba aktywnych kół gospodyń wiejskich wyniosła 2,1 tys. i była

wyższa o 18% w stosunku do 2012 r., kiedy organizacje rolnicze zadeklarowały łącznie 1,8 tys. jednostek tego typu.

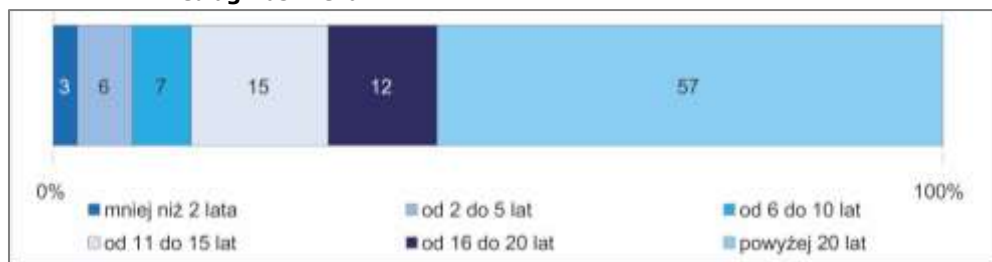
3.3.2 Założyciele i wiek organizacji

Organizacje rolnicze najczęściej wskazywały jako swych założycieli osoby fizyczne (nieprowadzące działalności gospodarczej) - 80% organizacji, a w ramach kółek rolniczych - aż 90% jednostek. W drugiej kolejności samorządy rolnicze wskazywały istniejące już organizacje non-profit (15%).

W organizacjach samorządu gospodarczego dominowały organizacje założone przez podmioty gospodarcze nastawione na zysk (w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą), stanowiąc 69% zbiorowości, drugim w kolejności typem założyciela były istniejące już organizacje non-profit - 25% wskazań.

Nierolnicze organizacje samorządu zawodowego najczęściej wskazywały jako swych założycieli - z uwagi na częsty obligatoryjny charakter przynależności do samorządu - ustawodawcę (40%), a następnie podmioty gospodarcze, nastawione na zysk (26%).

Wykres 3.48. Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według klas wieku

Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego charakteryzują się relatywnie długim stażem działalności. Podmioty działające powyżej 20 lat stanowiły 57% tej zbiorowości, a w wieku od 11 do 20 lat - kolejne 27%. Udział podmiotów działających do 10 lat wyniósł w 2014 r. 16% zbiorowości, w tym o stażu poniżej 2 lat - tylko 3%.

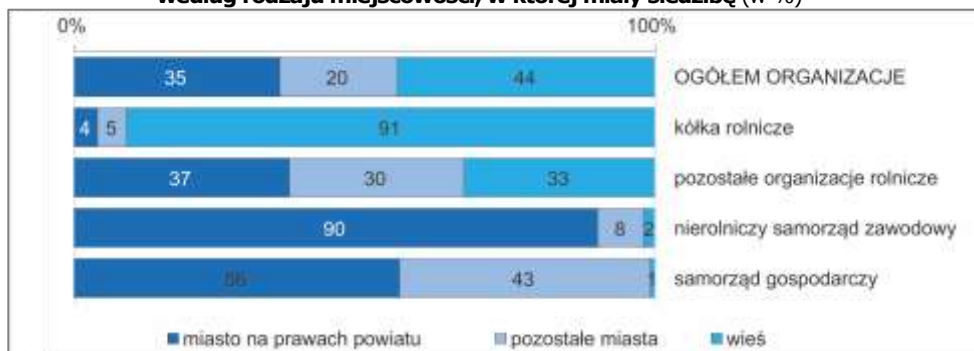
Najwyższy udział podmiotów o ponad 20-letnim stażu działania był wśród organizacji samorządu zawodowego (blisko $\frac{3}{4}$), następnie samorządu gospodarczego ($\frac{2}{3}$), a najniższy wśród organizacji rolników, w tym kółek rolniczych ($\frac{1}{2}$).

3.3.3 Lokalizacja, zasięg działania organizacji

Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego miały swoje siedziby najczęściej na terenie wsi (44%), następnie w miastach na prawach powiatu (35%) i w pozostałych miastach (20%). Istniały jednak duże różnice w tym zakresie ze względu na rodzaj organizacji samorządowych.

Kółka rolnicze z natury rzeczy w zdecydowanej większości mieściły się na wsi (91%). Jednak pozostałe organizacje rolnicze miały swoje siedziby po ok. 1/3 na wsi, miastach na prawach powiatu i pozostałych miastach.

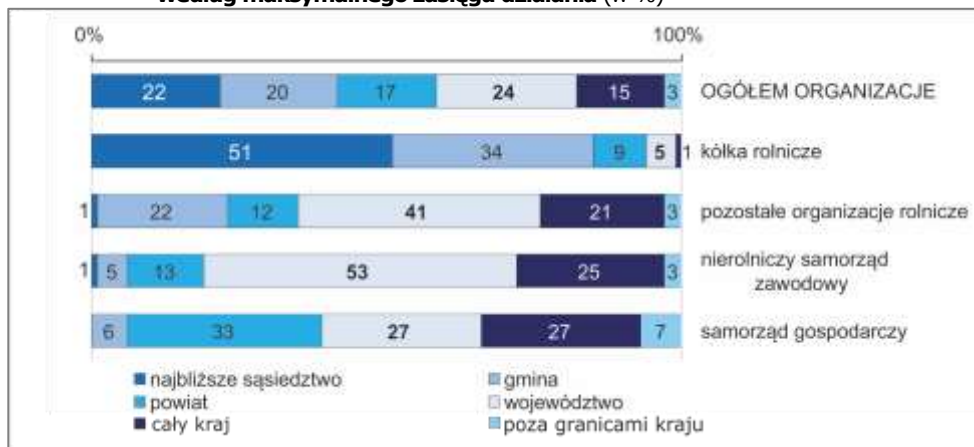
Wykres 3.49. Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzaju miejscowości, w której miały siedzibę (w %)

^a Ze względu na zaokrąglenia danych procenty nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

Zdecydowanie „miejski” charakter miały natomiast organizacje samorządu gospodarczego i samorządu zawodowego, których znikomy odsetek siedzib mieścił się na wsi (odpowiednio 1% i 2%). Co 11 z organizacji samorządowych miała swą siedzibę w Warszawie lub Krakowie, ale wśród nierolniczego samorządu gospodarczego lub zawodowego była to co 5 organizacja.

Wykres 3.50. Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według maksymalnego zasięgu działania (w %)

^a Ze względu na zaokrąglenia danych procenty nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

Na terenie co najwyżej najbliższego sąsiedztwa działało 22% organizacji samorządowych, gminy – 20%, powiatu – 17%, a województwa – 24%, podczas gdy cały kraj swoim zasięgiem działania obejmowało 15% jednostek, a pozostałe 3% działało również poza granicami.

Pod względem maksymalnego zasięgu działalności widoczne było wyraźne zróżnicowanie wśród poszczególnych rodzajów organizacji samorządu. Działania lokalne (w najbliższym sąsiedztwie lub co najwyżej w gminie) to domena organizacji rolniczych, a więc jednostek działających na obszarach wiejskich. Spośród 1,2 tys. organizacji, których działania nie wykraczały poza teren gminy 94% stanowiły organizacje rolnicze, podczas gdy organizacje samorządu zawodowego i samorządu gospodarczego stanowiły odpowiednio 2% i 4% tej zbiorowości.

Zróżnicowanie struktury widoczne było również w ramach poszczególnych rodzajów organizacji. Ponad połowa kółek rolniczych działała maksymalnie w najbliższym sąsiedztwie (51%), a 34% na terenie jednej gminy, podczas gdy w skali województwa - 5% natomiast w całym kraju - tylko 1%. Pozostałe organizacje rolnicze częściej działały na szerszą skalę: 41% jednostek obejmowało swym maksymalnym zasięgiem województwo, 21% - cały kraj, natomiast 23% jednostek nie wykraczało poza gminę.

Organizacje samorządu zawodowego działały najczęściej w obrębie województwa (53%), a następnie na obszarze całego kraju (25%). Działalność 1/3 spośród organizacji samorządu gospodarczego ograniczała się do powiatu (33%) lub województwa (27%). W przypadku obu rodzajów samorządu działalność na terenie całego kraju prowadziła 1/4 jednostek, a zasięg ograniczony do najbliższego sąsiedztwa lub gminy miało jedynie 6%.

Działania międzynarodowe podejmował najczęściej samorząd gospodarczy (7%), a dwukrotnie rzadziej - samorząd zawodowy oraz pozostałe organizacje rolnicze (po 3 %).

3.3.4 Rodzaj, branże i formy działalności

Podstawowym rodzajem działalności sektora non-profit, którego częścią są organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego jest działalność statutowa. Podmioty te analogicznie jak stowarzyszenia i fundacje działalność statutową mogą prowadzić w formie nieodpłatnej lub odpłatnej. Ponadto mają również prawo prowadzić działalność gospodarczą, jednak zyski z takiej działalności powinny być przeznaczane na cele statutowe.

W 2014 r. 44% organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego prowadziło wyłącznie nieodpłatną działalność statutową. Kolejne 22% jednostek zadeklarowało prowadzenie działalności statutowej również w formie odpłatnej, gdzie pobierane opłaty pokrywały jedynie koszty prowadzonych działań. Działalność gospodarczą, poza działalnością statutową, prowadziło 34% organizacji samorządowych.

W okresie pomiędzy 2010 r. a 2014 r. zwiększył się odsetek organizacji, które prowadziły działalność gospodarczą o 3 p. proc. (z 31% do 34%), natomiast o 5 p. proc. zmniejszył się odsetek organizacji deklarujących prowadzenie wyłącznie nieodpłatnej działalności statutowej (z 49% do 44%).

Wśród organizacji rolniczych w 2014 r. przeważały organizacje prowadzące wyłącznie nieodpłatną działalność statutową (61% wśród kółek rolniczych i 55% w pozostałych organizacjach rolniczych), podczas gdy taki rodzaj działalności deklarowało tylko 21% organizacji samorządu gospodarczego i 24% organizacji samorządu zawodowego. Z kolei działalność gospodarczą najczęściej prowadziły

samorządy gospodarcze (47%), a wśród samorządów zawodowych największą grupę stanowiły podmioty prowadzące odpłatną działalność statutową, lecz nie prowadzące działalności gospodarczej (43%).

Wykres 3.51. Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzaju działalności (w %)

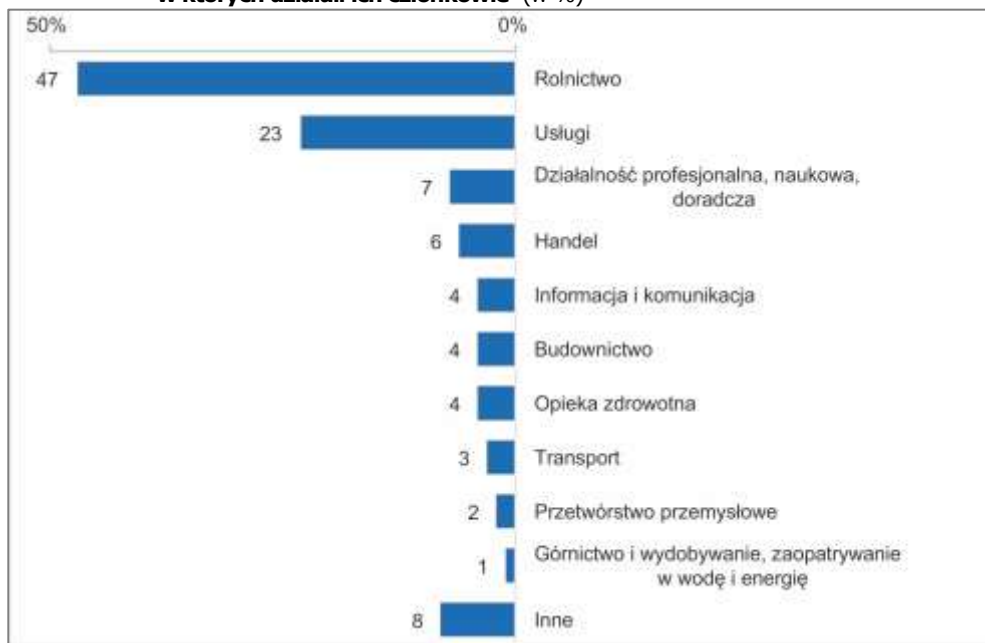

Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego, które prowadziły w 2014 r. działalność gospodarczą najczęściej deklarowały, że w jej ramach przede wszystkim zajmowały się wynajmowaniem i zarządzaniem nieruchomościami (44%). Inne wskazywane rodzaje działalności gospodarczej powiązane były ze specyfiką poszczególnych typów podmiotów samorządu zawodowego i gospodarczego.

Działalność gospodarcza związana z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem, a także z handlem hurtowym w zakresie produktów rolniczych to niemal wyłącznie domena organizacji rolniczych. Wśród kółek rolniczych najczęściej deklarowano działalność usługową wspomagającą produkcję roślinną (1/3 jednostek), a niewielki odsetek wskazywał także na wynajem i dzierżawę maszyn i urządzeń rolniczych (6%). Pozostałe organizacje samorządu rolniczego najczęściej prowadziły sprzedaż hurtową owoców i warzyw lub żywych zwierząt (24%), a także działalność usługową wspomagającą produkcję rolniczą (17%).

W samorządzie zawodowym prowadzona działalność gospodarcza była mniej jednorodna i najczęściej była to działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe (13%). Ponadto wskazywano: usługi transportowe (częściej osób niż towarów) i usługi wspomagające (8%), działalność wydawniczą, w tym książek i periodyków (7%), a także pozaszkolne formy edukacji (9%), związane głównie z doskonaleniem zawodowym lub działalnością placówek kształcenia ustawicznego oraz ośrodków z doskazywaniem i doskonaleniem zawodowym.

Organizacje samorządu gospodarczego w ramach swojej działalności gospodarczej najczęściej zajmowały się pozaszkolnymi formami edukacji (14%), a następnie wskazywały na doradztwo związane z zarządzaniem, rachunkowo-księgowe i doradztwo podatkowe (10%), rzadziej - na działalność reklamową lub związaną z organizacją targów, wystaw i kongresów (5%).

Wykres 3.52. Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według branż, w których działali ich członkowie^a (w %)

^a Odsetki nie sumują się do 100% z uwagi na możliwość wielokrotnego wskazania branży działalności.

W ramach działalności statutowej największa część organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. wskazywała, że ich członkowie wywodzili się z branż - rolnictwo (47%), a następnie - usługi (23%). Do najrzadziej deklarowanych branż należały natomiast zaopatrywanie w energię i wodę oraz górnictwo i wydobywanie (poniżej 1 %).

Działalność statutowa organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego koncentruje się wokół specyficznych dla tych podmiotów form, wynikających z przewidzianych prawnie celów zakładania tych organizacji oraz sposobów realizacji ich misji. W związku z tym najczęstszą formą prowadzenia działalności statutowej, wskazywaną przez ponad połowę organizacji w 2014 r., było reprezentowanie i obrona praw jednostki lub innych grup ludzi, organizacji, instytucji, firm (59%).

Drugą z najczęściej deklarowanych form działalności było świadczenie płatnych usług dla osób, organizacji, instytucji, firm, na rzecz społeczności lokalnej lub środowiska, za które pobierano opłaty nie wyższe niż poniesione koszty (39%). Podejmowanie działań w formie animowania współpracy między organizacjami i instytucjami, takie jak inicjowanie wspólnych akcji, spotkań, wymiana doświadczeń wskazywane było dwukrotnie częściej niż mobilizowanie, edukowanie opinii publicznej (31% wobec 15%). Udzielanie materialnego wsparcia deklarowało 8% organizacji samorządowych, natomiast produkcję towarów – najmniejszy odsetek - 2% jednostek.

Zaangażowanie organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w świadczenie poszczególnych form bezpłatnych usług nie zmieniało się istotnie w latach 2010-2014, natomiast odsetek podmiotów świadczących płatne usługi wzrósł z 32% w 2010 r., poprzez 35% w 2012 r., do 39% w 2014 r.

Tablica 3.15. Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według formy prowadzonej działalności statutowej oraz rodzaju organizacji^a (w %)

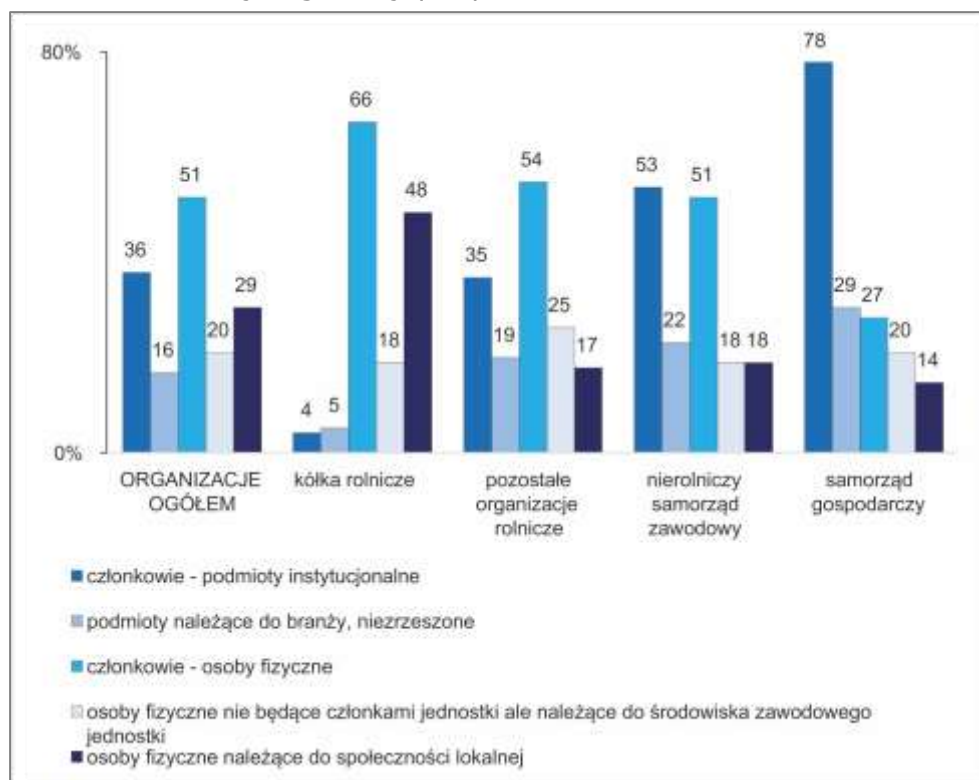
Formy działalności statutowej			OGÓŁEM	Rodzaj organizacji			
				kółka rolnicze	pozostały samorząd rolniczy	nierolniczy samorząd zawodowy	samorząd gospodarczy
				% w kolumnie			
Świadczenie usług	OGÓŁEM		98	97	95	100	99
	bezpłatnych	Ogółem, w tym:	89	85	89	88	96
		animowanie współpracy między organizacjami	31	20	35	30	45
		mobilizowanie, edukowanie opinii publicznej	15	4	19	28	23
		reprezentowanie i obrona praw członków jednostki, innych grup ludzi, społeczeństwa, organizacji, firm itp.	59	41	67	77	73
		płatnych	39	25	23	64	60
Wsparcie materialne	Ogółem, w tym:		8	7	8	14	6
	bezpłatne przekazywanie osobom potrzebującym dóbr materialnych, w tym pieniędzy lub zakup usług		3	2	2	9	1
	finansowe wspieranie działań organizacji, instytucji, firm		6	6	7	8	5
	Produkcja, wytwarzanie towarów		2	2	7	-	-

^a Odsetki nie sumują się do 100% z uwagi na możliwość wielokrotnego wskazania formy działalności.

Reprezentowanie i obronę praw swoich członków lub innych osób, instytucji, firm najczęściej deklarowały organizacje samorządu zawodowego (77%) i samorządu gospodarczego (73%), a najrzadziej kółka rolnicze (41%). Animowaniem współpracy między organizacjami i instytucjami zajmowała się największa część organizacji samorządu gospodarczego (45% wobec 31% wśród organizacji ogółem). Z kolei samorząd zawodowy częściej niż inne organizacje udzielał wsparcia materialnego (14% wobec 8% wśród organizacji ogółem). Większość organizacji nierolniczych świadczyła także usługi odpłatnie (6 na 10), podczas gdy spośród samorządu rolniczego - tylko 2 na 10. Wśród organizacji rolniczych były natomiast podmioty zajmujące się

w ramach działalności statutowej produkcją: 7% wśród organizacji samorządu rolniczego innych niż kółka rolnicze oraz 2% wśród kółek rolniczych.

Wykres 3.53. Działalność organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego na rzecz poszczególnych grup beneficjentów^a w 2014 r. według rodzaju organizacji (w %)

^a Odsetki nie sumują się do 100% z uwagi na możliwość wielokrotnego wskazania odbiorców działań jednostki.

Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego najczęściej kierowały działania do swych członków. Połowa organizacji zadeklarowała, że ich beneficjentami były osoby fizyczne należące do organizacji i ponad 1/3, że były nimi podmioty prawne zrzeszone w ramach jednostki. Kolejną grupą beneficjentów były osoby fizyczne należące do środowiska lokalnego (29%). Na beneficjentów niezrzeszonych, w tym należące do branży osoby prawne, wskazało 16%, a na osoby fizyczne, które należały do środowiska zawodowego - 20% jednostek.

Organizacje rolnicze charakteryzowały się najwyższym odsetkiem jednostek podejmujących działania na rzecz swoich członków – osób fizycznych. W kółkach rolniczych odsetek ten wyniósł 66%, natomiast wśród pozostałych organizacji rolniczych - 54%. Drugą z kolei grupą odbiorców były w przypadku kółek rolniczych osoby należące do społeczności lokalnej (48%), podczas gdy w grupie pozostałych samorządów rolniczych – członkowie instytucjonalni (35%).

Wśród wskazywanych przez samorząd gospodarczy beneficjentów działań dominowali członkowie – podmioty instytucjonalne (78%), a w drugiej kolejności podmioty prawne niezrzeszone, ale należące do branży. Także połowa organizacji samorządu zawodowego kierowała swoje działania do swoich członków, niemal równie często instytucjonalnych (53%), jak i osób fizycznych (51%).

3.3.5 Baza członkowska

Spośród aktywnych w 2014 r. organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego 89% jednostek zadeklarowało, że ich członkami były osoby fizyczne, a 24%, że – osoby prawne. Wylącznie osoby prawne zrzeszała co 9 jednostka spośród analizowanych organizacji, jednak w samorządzie gospodarczym była to co 5 jednostka, podczas gdy w samorządzie zawodowym oraz samorządzie rolniczym, z wyłączeniem kółek rolniczych – co 9. Kółka rolnicze ze swej natury zrzeszały osoby fizyczne.

Aktywne organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego liczyły na koniec 2014 r. łącznie 1,3 mln członkostw osób fizycznych i prawnych, w tym 3% stanowiły osoby prawne.

Wykres 3.54. Struktura członkostw i liczby organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzajów organizacji

W omawianej zbiorowości największym potencjałem członkowskim charakteryzowały się nierolnicze organizacje samorządu zawodowego, które kumulowały 73% sumy członkostw (osób fizycznych oraz w przypadku ich braku – przedstawicieli organów kolegialnych), a następnie organizacje samorządu rolniczego, z wyłączeniem kółek rolniczych (18%). Pozostała część członkostw przypadała na samorząd gospodarczy (7%) i kółka rolnicze (2%), które z kolei miały relatywnie wysoki udział w całej zbiorowości – odpowiednio 27% i 42%.

Przeciętna organizacja samorządu zawodowego i gospodarczego liczyła 457 członków (osób fizycznych i prawnych), ale połowa organizacji nie miała ich więcej niż 37. Widoczne było istotne zróżnicowanie między średnią a medianą na poziomie ogółem – 12-krotne, a także między tymi statystykami dla poszczególnych grup. Najwyższą średnią i medianą członkostw charakteryzowały się organizacje pozarolniczego samorządu zawodowego (średnia – 2604 członków, a mediana – 262 członków), a najniższą – kółka rolnicze (średnia – 26 członków, a mediana – 20 członków).

Tablica 3.16. Członkostwa^a w organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzajów organizacji

Rodzaj organizacji	suma członkostw (w tys.)	średnia	mediana
OGÓŁEM ORGANIZACJE	1329,2	457	37
kółka rolnicze	31,7	26	20
pozostały samorząd rolników	243,3	457	100
nierolniczy samorząd zawodowy	967,9	2604	262
samorząd gospodarczy	86,3	108	63

^a Uwzględniono zarówno osoby fizyczne, jak i prawne.

Członkostwo osób fizycznych

Gdy członkostwa organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego ograniczy się tylko do osób fizycznych, a w podmiotach zrzeszających osoby prawne weźmie się pod uwagę członków organów kolegialnych ogólna liczba członkostw w 2014 r. pozostanie na poziomie 1,3 mln osób. Przeciętna organizacja zrzeszała 444 tak liczone osoby fizyczne, podczas gdy połowa z nich nie miała więcej niż 30 osób.

Tablica 3.17. Członkowie osoby fizyczne^a w samorządzie zawodowym i gospodarczym w 2014 r. według rodzajów organizacji

Rodzaje organizacji	Członkowie osoby fizyczne				
	Ogółem (w tys.)	w tym kobiety (w %)	Średnia	Mediana	Dominanta
OGÓŁEM ORGANIZACJE	1291,7	55	444	30	15
kółka rolnicze	31,7	61	26	20	15
inne organizacje rolnicze	235,0	38	442	87	8
nierolniczy samorząd zawodowy	962,0	60	2588	245	8
samorząd gospodarczy	62,9	26	79	37	14

^a W organizacjach, które nie zrzeszały osób fizycznych uwzględniono członków organów kolegialnych.

Samorząd zawodowy charakteryzował się najwyższą średnią liczbą członków – osób fizycznych – 2588, jak również największym wewnętrznym zróżnicowaniem w tym zakresie. Połowa organizacji miała nie więcej niż 245 członków, tj. 11-krotnie mniej. Wysoką średnią liczbę osób miały również inne organizacje samorządu rolniczego – 442, przy medianie wynoszącej 87. Zdecydowanie niższe wartości przyjmowały obie statystyki dla samorządu gospodarczego (średnia - 79, mediana - 37), natomiast kółka rolnicze charakteryzowały się najniższą średnią i medianą (odpowiednio 26 i 20) i jednocześnie najmniejszym zróżnicowaniem.

Kobiety stanowiły 55% członków osób fizycznych w organizacjach samorządowych. Najwyższy udział kobiet występował wśród kółek rolniczych (61%) oraz w nierolniczym samorządzie zawodowym (60%), natomiast mężczyźni przeważali zdecydowanie w samorządzie gospodarczym, gdzie kobiety stanowiły jedynie 26%. W pozostałych organizacjach rolniczych kobiety stanowiły niewiele ponad 1/3. We wszystkich organizacjach rolniczych połowę członków stanowiły członkinie kół gospodyń wiejskich.

W zbiorowości samorządu zawodowego i gospodarczego stosunkowo wysoki był odsetek członków opłacających składki. W 2014 r. opłaciło je 78% spośród osób fizycznych i 65% spośród osób prawnych. Składki członkowskie najczęściej opłacane były w samorządzie zawodowym nierolniczym (84% osób fizycznych i 70% prawnych) oraz w samorządzie gospodarczym (po 81% dla obu rodzajów członków).

W organizacjach samorządu rolniczego 60% spośród osób fizycznych opłaciło składki, ale wśród osób prawnych było to 3-krotnie mniej (20%). Najniższy odsetek opłacających składki wystąpił wśród kółek rolniczych - opłacała je niecała połowa osób w nich zrzeszonych (47%).

Organy kolegialne

W organach kolegialnych organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego zaangażowanych było w 2014 r. 38,5 tys. osób. Przeciętnie w organizacji w różnego typu wieloosobowych ciałach zasiadało 13 osób, a w połowie jednostek było ich nie więcej niż 8.

Tablica 3.18. Członkowie organów kolegialnych w samorządzie zawodowym i gospodarczym w 2014 r. według rodzajów organizacji

Rodzaje organizacji	Osoby pracujące w organach kolegialnych				
	Ogółem (w tys.)	w tym kobiety (w %)	Średnia ^a	Mediana ^a	Dominanta ^a
OGÓŁEM ORGANIZACJE	38,5	32	13	8	6
kółka rolnicze	7,8	39	6	6	6
inne organizacje rolnicze	7,2	21	13	10	8
nierolniczy samorząd zawodowy	13,2	44	36	22	8
samorząd gospodarczy	10,3	17	13	11	8

Najwyższą średnią i medianę liczby osób w organach kolegialnych miał samorząd zawodowy - 36 i 22 osoby, natomiast najniższą – kółka rolnicze (po 6 osób).

Wśród członków organów kolegialnych kobiety stanowiły mniej niż 1/3. Najczęściej kobiety zaangażowane były we władzach samorządu zawodowego i kółkach rolniczych, gdzie ich udział wynosił odpowiednio 44% i 39%. Dwukrotnie mniejszy odsetek kobiet w organach kolegialnych miał samorząd gospodarczy (17%) i pozostały samorząd rolniczy (21%). W 28% organizacji w ogóle nie było kobiet w organach kolegialnych.

3.3.6 Praca płatna

Więcej niż połowa organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego korzystała w 2014 r. z pracy płatnej - 56%, w tym 11% wyłącznie z pracy osób świadczących ją w ramach umów cywilnoprawnych. Pozostałe 44% podmiotów opierało swoją działalność wyłącznie na pracy społecznej.

Wykres 3.55. Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według klas zatrudnienia^a

^a Nie wszystkie odsetki sumują się do 100% z uwagi na zaokrąglenia.

Korzystanie wyłącznie z pracy nieodpłatnej charakteryzowało głównie organizacje rolnicze. Wyłącznie na pracy społecznej opierała swoją działalność w 2014 r. zdecydowana większość kółek rolniczych (8 na 10) i 4 na 10 organizacji należących do pozostałego samorządu rolniczego. Jednocześnie brak płatnego personelu deklarowało jedynie 5% jednostek samorządu zawodowego i 12% samorządu gospodarczego.

Pracę osób związanych z organizacją tylko umowami cywilnoprawnymi najczęściej wykorzystywały jednostki samorządu rolniczego, inne niż kółka rolnicze (15%) i dwukrotnie rzadziej samorząd zawodowy i samorząd gospodarczy (po 8%).

Zatrudnianie pracowników na podstawie stosunku pracy (w różnym wymiarze czasu pracy) było najbardziej rozpowszechnione w samorządzie zawodowym, gdzie blisko 9 na 10 organizacji korzystało z tej formy pracy, a także w samorządzie gospodarczym (odpowiednio 8 na 10 jednostek).

Pracownicy etatowi

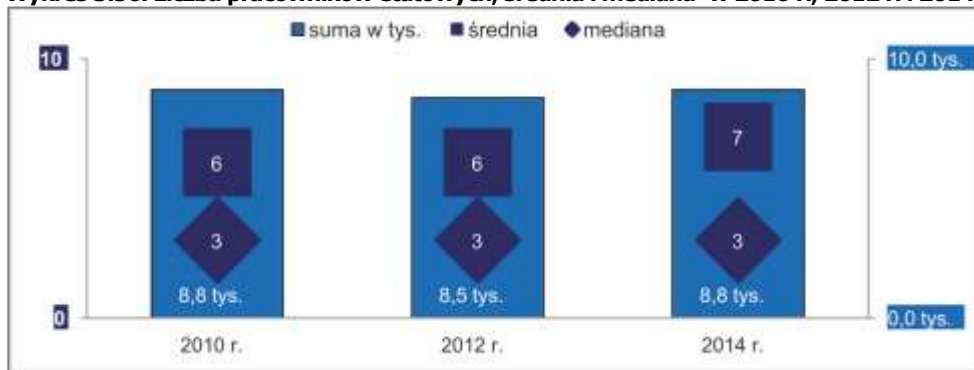
Pracowników na podstawie stosunku pracy w różnym wymiarze czasu pracy w 2014 r. zatrudniała blisko co druga organizacja samorządu zawodowego i gospodarczego. Spośród podmiotów wykorzystujących ten rodzaj pracy 3/4 organizacji zatrudniało 1 do 5 pracowników, natomiast 20 osób lub więcej tylko 5%.

Według stanu na dzień 31.12.2014 r. w ramach stosunku pracy w organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego pracowało łącznie 8,8 tys. osób. Dla zdecydowanej większości zatrudnionych w tej formie osób praca w organizacjach samorządowych stanowiła główne miejsce pracy (92%). Ponadto duża część zatrudnionych pracowała w pełnym wymiarze czasu pracy (78%). Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego charakteryzowały się również tym, że wśród pracowników etatowych ponad połowę stanowiły osoby z wyższym wykształceniem (55%), natomiast wykształcenie niższe niż średnie miało jedynie 8% pracowników. Wyjątek stanowili pracownicy kółek rolniczych, wśród których wyższe wykształcenie posiadało jedynie 9%, natomiast niższe niż średnie - 46%.

Dwukrotnie wyższy niż dla całej zbiorowości sektora non-profit w Polsce był odsetek zatrudnionych osób w ramach stosunku pracy w wieku poprodukcyjnym (13% wobec 6%).

W latach 2010-2014 zaobserwowano nieznaczne zmiany w poziomie zatrudnienia etatowego. Między 2010 r. a 2012 r. liczba pracowników spadła o 4%, a następnie wzrosła w kolejnych 2 latach o 3%. Ogólna liczba pracowników etatowych w 2014 r. właściwie powróciła do poziomu z 2010 r., jednak średnia ich liczba, przy spadku liczby organizacji zatrudniających o 7%, zwiększyła się z 6 do 7 osób przy medianie utrzymującej się na poziomie 3 osób.

Wykres 3.56. Liczba pracowników etatowych, średnia i mediana^a w 2010 r., 2012 r. i 2014 r.

^a Średnia i mediana zostały obliczone dla organizacji, które korzystały z danej formy pracy.

Najwyższa średnia liczba pracowników etatowych wśród organizacji zatrudniających na podstawie stosunku pracy na koniec 2014 r. występowała w organizacjach rolniczych innych niż kółka rolnicze – 11, a następnie w samorządzie zawodowym – 9, podczas gdy w samorządzie gospodarczym były to 4 osoby, a w kółkach rolniczych – 3.

Tablica 3.19. Zatrudnienie etatowe w samorządzie zawodowym i gospodarczym na dzień 31.12.2014 r. według rodzaju organizacji

Rodzaj organizacji	suma osób (w tys.)	średnia	mediana	dominanta
OGÓŁEM ORGANIZACJE	8,8	7	3	1
kółka rolnicze	0,3	3	1	1
pozostały samorząd rolników	2,7	11	2	1
nierolniczy samorząd zawodowy	3,0	9	5	2
samorząd gospodarczy	2,8	4	2	1

Najbardziej zróżnicowane w 2014 r. pod względem poziomu zatrudnienia pracowników etatowych były organizacje rolnicze, gdyż mediana liczby zatrudnionych była 3-krotnie niższa od średniej w przypadku kółek rolniczych i jeszcze niższa - 5,5 razy - w przypadku pozostałych organizacji samorządu rolniczego. Zarówno wśród samorządu zawodowego, jak i samorządu gospodarczego mediana liczby pracujących w ramach stosunku pracy była 2-krotnie niższa od średniej.

Wszyscy pracownicy etatowi organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego, po przeliczeniu ich pracy na pełne etaty w całym 2014 r. pracowali łącznie w ramach 7,8 tys. etatów.

Pracujący na podstawie umów cywilnoprawnych

W przypadku pracujących w ramach umów cywilnoprawnych w 2014 r. widoczne było większe zróżnicowanie w całej zbiorowości analizowanych organizacji samorządowych - średnio w organizacji pracowało w tej formie 29 osób, przy medianie wynoszącej 2 osoby.

Wykres 3.57. Liczba osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych, średnia i mediana w 2010 r., 2012 r. i 2014 r.

W latach 2010-2014 zwiększyła się liczba osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych z 25 tys. osób do 34,4 tys., tj. o 39% przy jednoczesnym wzroście średniej z 19 do 29 osób i medianie utrzymującej się na tym samym poziomie.

W przypadku pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych najmniej zróżnicowaną zbiorowością były kółka rolnicze, gdzie średnia i mediana były na takim samym poziomie. Największe zróżnicowanie widoczne było w samorządzie zawodowym, gdzie średnia była 14-krotnie wyższa od mediany. W pozostałych samorządach rolników średnia była 6-krotnie wyższa od mediany, natomiast w samorządzie gospodarczym - 4-krotnie.

Tablica 3.20. Pracujący na podstawie umów cywilnoprawnych w samorządzie zawodowym i gospodarczym w 2014 r. według rodzaju organizacji

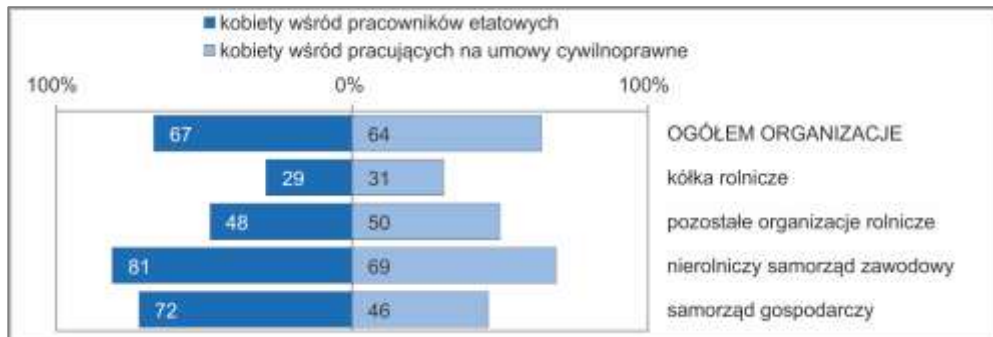
Rodzaj organizacji	odsetek organizacji korzystających	suma osób (w tys.)	średnia	mediana	dominanta
OGÓŁEM ORGANIZACJE	41	34,4	29	2	1
kółka rolnicze	16	0,4	2	2	1
pozostały samorząd rolników	42	3,0	13	2	1
nierolniczy samorząd zawodowy	82	26,7	87	6	1
samorząd gospodarczy	60	4,3	9	2	1

W 2014 r. wolumen pracy osób pracujących na umowy cywilnoprawne w organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego w przeliczeniu na etaty odpowiadał 5,7 tys. etatom. Średni wymiar pracy przypadający na organizację korzystającą z takiej jej formy wynosił 4 etaty, przy medianie równej 0,5 etatu. W związku z tym łączny wymiar całej pracy płatnej w organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. wynosił 13,5 tys. etatów, z czego 57% przypadło na zatrudnienie etatowe, a 43% na zatrudnienie w formie umów cywilnoprawnych.

Kobiety pracujące odpłatnie w organizacjach

Kobiety stanowiły w 2014 r. blisko 2/3 pracujących odpłatnie pracowników we wszystkich organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego i udział ten zbliżony był zarówno wśród pracowników etatowych (67%), jak i pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych (64%).

Zrównoważony udział kobiet i mężczyzn widoczny był w organizacjach samorządu rolniczego, poza kółkami rolniczymi w obu formach pracy płatnej. Kobiety najsilniej dominowały zarówno wśród zatrudnionych na etacie, jak i pracujących na umowy cywilnoprawne w grupie samorządu zawodowego, gdzie ich udział wynosił odpowiednio 81% i 69%. Również wysokim odsetkiem kobiet pracujących za wynagrodzeniem charakteryzował się samorząd gospodarczy, gdzie kobiety stanowiły 72% wśród pracowników etatowych, jednak ich udział wśród pracujących na umowy cywilnoprawne był tam znacznie niższy i wynosił 46%. Najniższym natomiast udziałem kobiet wśród osób pracujących odpłatnie charakteryzowały się kółka rolnicze, gdzie kobiety stanowiły tylko 3 na 10 pracujących, zarówno na podstawie stosunku pracy, jak i umów cywilnoprawnych.

Wykres 3.58. Kobiety wśród pracujących w organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. wśród pracowników etatowych oraz pracujących na umowy cywilnoprawne według rodzaju organizacji (w %)

3.3.7 Praca społeczna

W 2014 r. 78% organizacji zadeklarowało korzystanie z pracy wykonywanej nieodpłatnie na ich rzecz przez członków organizacji lub inne osoby i było to o 18 p. proc. więcej podmiotów niż w 2010 r. W 2014 r. korzystanie z pracy społecznej najczęściej deklarowały kółka rolnicze (92%) i pozostałe organizacje samorządu rolniczego (82%), rzadziej samorząd gospodarczy (64%), a najrzadziej samorząd zawodowy (59%).

Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego angażowały w swoje działania w 2014 r. łącznie 51,5 tys. osób, głównie członków (49,7 tys.), a dodatkowo 1,8 tys. wolontariuszy zewnętrznych. Natomiast przeciętna organizacja korzystała w 2014 r. z pracy 23 wolontariuszy, przy czym połowa z nich nie więcej niż 10 osób, podczas gdy 4 lata wcześniej było to odpowiednio 50 i 11 osób.

Tablica 3.21. Praca społeczna w samorządzie zawodowym i gospodarczym w 2014 r. według rodzaju organizacji

Rodzaje organizacji	Osoby pracujące społecznie				
	Ogółem (w tys.)	Kobiety (w %)	Średnia ^a	Mediana ^a	Dominanta ^a
OGÓŁEM ORGANIZACJE	51,5	51	23	10	10
kółka rolnicze	12,2	58	11	8	6
inne organizacje rolnicze	18,6	51	43	11	10
nierolniczy samorząd zawodowy	13,7	60	62	30	6
samorząd gospodarczy	7,0	21	14	10	10

^a Statystyki liczone są wyłącznie dla organizacji, które korzystały z pracy społecznej.

Chociaż 97% osób pracujących społecznie w organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego stanowili członkowie tych jednostek to jedynie 4% spośród wszystkich członków tych organizacji, włączając członków organów kolegialnych przynajmniej raz w roku pracowało społecznie w ramach swoich organizacji. Największy udział członków angażujących się w działalność organizacji

stwierdzono w kółkach rolniczych (36%), najniższy z kolei - w samorządzie zawodowym (1%).

Co 11 organizacja samorządu zawodowego i gospodarczego korzystała z wolontariatu zewnętrznego.

Największe zróżnicowanie pod względem pracujących społecznie widoczne było w organizacjach rolniczych, z wyłączeniem kółek rolniczych, gdzie średnio na rzecz organizacji pracowały społecznie 43 osoby, ale w połowie jednostek było ich 4-krotnie mniej (11). Natomiast w samorządzie zawodowym była najwyższa średnia liczba osób pracujących społecznie – 62, a połowa jednostek miała ich dwukrotnie mniej (30).

Udział kobiet i mężczyzn wśród ogółu pracujących społecznie osób na rzecz organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego był zrównoważony. We wszystkich rodzajach organizacji poza samorządem gospodarczym co najmniej połowę pracujących społecznie stanowiły kobiety - 6 kobiet na 10 osób było wśród pracujących społecznie w samorządzie zawodowym i kółkach rolniczych, a w innych organizacjach rolniczych – 5 na 10. Mężczyźni przeważali jedynie w samorządzie gospodarczym, gdzie kobiety stanowiły niecałą 1/4.

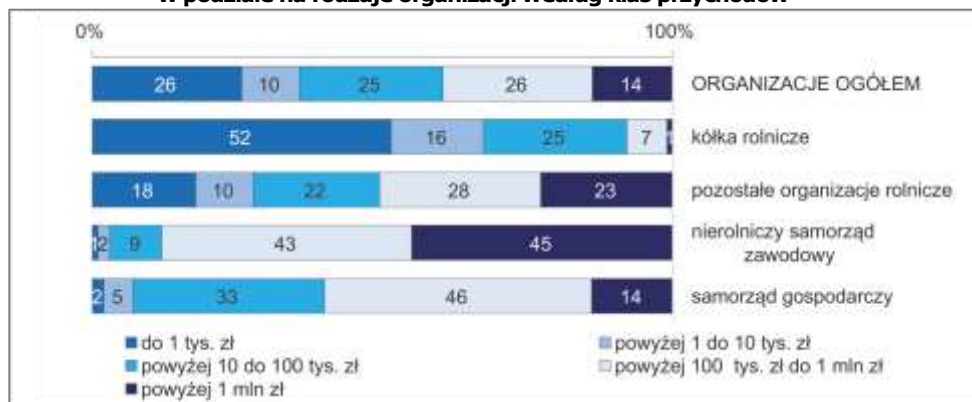
Łączy wymiar pracy społecznej w 2014 r. we wszystkich organizacjach samorządu zawodowego i gospodarczego wyniósł 1,4 tys. etatów przeliczeniowych, a średni wymiar przypadający na jedną organizację korzystającą z pracy społecznej - 0,6 etatu.

3.3.8 Przychody i koszty

Przychody

Uzyskiwanie środków finansowych w 2014 r. wykazała zdecydowana większość organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego (84%). Co trzecia organizacja samorządowa miała roczne przychody nieprzekraczające 10 tys. zł, zaś przychody co czwartej mieściły się w przedziale powyżej 10 tys. zł do 100 tys. zł lub w przedziale powyżej 100 tys. zł do 1 mln zł, natomiast co siódma osiągała przychody powyżej 1 mln zł. Pomiędzy 2010 r. a 2014 r. odsetek organizacji nie wykazujących przychodów zmniejszył się o 5 p. proc. (z 21% w 2010 r. do 16% w 2014 r.), natomiast zauważalnie wzrósł odsetek podmiotów, których przychody przekraczały 1 mln zł (o 3 p. proc. - z 11% do 14%).

Najwyższy odsetek organizacji o bardzo niskimi potencjale finansowym w 2014 r. wystąpił wśród kółek rolniczych, gdzie połowa jednostek nie miała przychodów lub miała je w kwocie nie przekraczającej 1 tys. zł. (52%), podczas gdy analogiczny odsetek w grupie pozostałych organizacji rolniczych wyniósł 18%, w samorządzie gospodarczym - 2%, a w nierolniczym zawodowym - 1%.

Wykres 3.59. Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. w podziale na rodzaje organizacji według klas przychodów^a

^a Odsetki nie sumują się do 100% z uwagi na zaokrąglenia.

Z kolei najwyższym odsetkiem organizacji w 2014 r. o przychodach powyżej 1 mln zł charakteryzował się samorząd zawodowy (45%), a następnie pozostałe organizacje rolnicze (23%) i samorząd gospodarczy (14%), natomiast wśród kółek rolniczych grupa takich jednostek stanowiła jedynie 1%.

W 2014 r. suma przychodów organizacji samorządu ogółem wyniosła 2,5 mld zł przy średniej, liczonej wyłącznie dla organizacji mających przychody, 1,0 mln zł i medianie 83,1 tys. zł. W latach 2010-2014 przychody organizacji samorządowych systematycznie rosły, przy czym wyższy wzrost nastąpił między 2012 r. a 2014 r. (o 8,5%) niż pomiędzy 2010 r. i 2012 r. (o 4,5%). Równocześnie między 2012 r. a 2014 r. o 20% wzrosła średnia kwota przychodów.

Wykres 3.60. Struktura liczby organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego i ich przychodów w 2014 r. według rodzaju organizacji

Podczas gdy kółka rolnicze stanowiły największą część zbiorowości organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego (42%), to ich przychody stanowiły jedynie 2% przychodów ogółem uzyskanych przez wszystkie organizacje samorządowe w 2014 r. Tymczasem największa część przychodów – 43% - przypadła na pozostałe organizacje rolnicze, które miały 18% udział w zbiorowości, a następnie na samorząd zawodowy (33% udział w przychodach i 13% udział w liczbie organizacji). Jedynie

samorząd gospodarczy charakteryzował się relatywnie małą różnicą pomiędzy udziałem w strukturze organizacji (27%) a udziałem w przychodach (22%).

Tablica 3.22. Przychody organizacji samorządu gospodarczego i zawodowego w 2014 r. w podziale na rodzaj organizacji

Rodzaj organizacji	Organizacje mające przychody (w %)	suma przychodów (w mln zł)	Średnia ^a (w tys. zł)	Mediana ^a (w tys. zł)
OGÓŁEM ORGANIZACJE	84	2533,8	1032,4	83,2
kółka rolnicze	70	49,1	57,8	6,6
pozostały samorząd rolników	85	1093,1	2422,1	207,7
nierolniczy samorząd zawodowy	100	833,0	224 0,6	859,4
samorząd gospodarczy	98	558,6	715,7	142,4

^a Średnie i mediany obliczone dla organizacji posiadających przychody.

Podczas gdy przeciętna przychodów dla ogółu organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego wyniosła w 2014 r. przychody w wysokości 1,0 mln zł, to połowa z nich miała przychody nie wyższe niż 83,2 tys. zł. Skrajnie niskie obie statystyki wystąpiły w kółkach rolniczych (średnia - 57,8 tys. zł przy medianie - 6,6 tys. zł).

Ponad dwukrotnie wyższą średnią przychodów niż średnia dla ogółu organizacji charakteryzowały się organizacje rolnicze, z wyłączeniem kółek rolniczych (2,4 mln zł) i samorząd zawodowy (2,2 mln zł), podczas gdy średnia w samorządzie gospodarczym była o 30% niższa od średniej dla ogółu organizacji i wyniosła 0,7 mln zł. Organizacje rolnicze charakteryzowały się silnym wewnętrznym zróżnicowaniem: w organizacjach rolniczych, z wyłączeniem kółek rolniczych połowa jednostek miała blisko 12-krotnie niższe przychody od średniej, a w samych kółkach rolniczych - ponad 8 razy niższe. W pozostałych dwóch grupach rozwarstwienie było mniejsze - w organizacjach samorządu gospodarczego średnia przychodów była 5-krotnie wyższa od mediany, natomiast w samorządzie zawodowym - 2,5-krotnie.

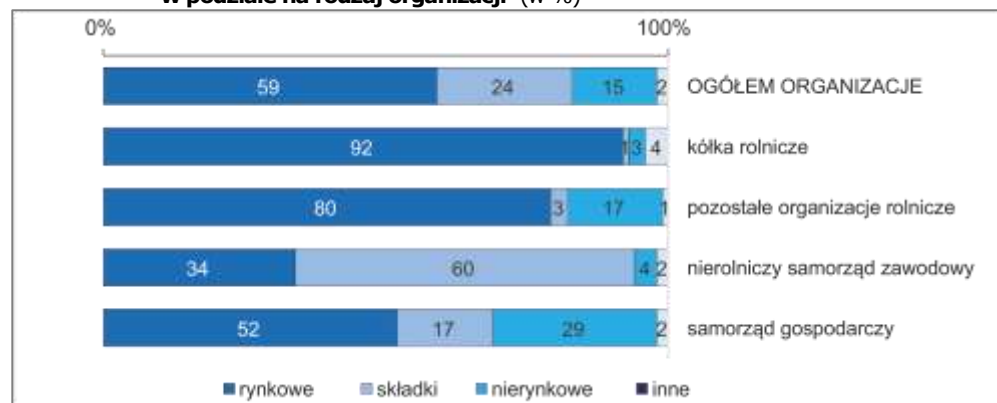
W strukturze przychodów organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. największą część stanowiły przychody o charakterze rynkowym (59%), uzyskiwane przez 71% organizacji. Składki, które były najczęstszym źródłem, bowiem otrzymywało je 85% organizacji, stanowiły 24% przychodów organizacji, natomiast znacznie mniejszy udział miały przychody o charakterze nierynkowym (15%), które jednakże wykazało niemal dwukrotnie więcej jednostek (29%).

W 2014 r. wśród przychodów o charakterze rynkowym największe znaczenie miały środki uzyskiwane z działalności gospodarczej (41% ogólnej sumy przychodów), następnie odpłatnej działalności statutowej (17%), a mało istotne były odsetki i dywidendy (1%). Z kolei główna część środków samorządu zawodowego i gospodarczego o charakterze nierynkowym pochodziła ze źródeł publicznych (14% ogółu przychodów), w tym środków europejskich (7%) i od administracji rządowej (6%), zaś źródła prywatne miały marginalny udział (1%).

Tablica 3.23. Przychody organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2010 r. i 2014 r.

Rodzaj przychodów		odsetek organizacji uzyskujących dany rodzaj przychodów ^a		udział w całości przychodów	
ROK		2010	2014	2010	2014
Przychody o charakterze rynkowym		73	71	58	59
w tym	z działalności gospodarczej	39	37	38	41
	odpłatnej działalności statutowej	37	38	19	17
	odsetki i dywidendy	32	32	1	1
	zamówienia publiczne	1	1	#	#
Przychody o charakterze nierynkowym		25	29	14	15
ze źródeł publicznych		19	21	13	14
w tym	od administracji samorządowej	7	8	3	2
	od administracji rządowej	9	8	5	6
	ze źródeł zagranicznych, europejskich	6	9	5	7
ze źródeł prywatnych		10	12	1	1
w tym darowizny		10	11	1	1
w tym zbiórki publiczne		0,8	1	#	#
Składki członkowskie		83	85	25	24
Inne		11	1	3	2
RAZEM		100	100	100	100

^a Procenty w kolumnie nie sumują się do 100, ponieważ duża część organizacji korzystała z więcej niż jednego źródła finansowania.

Wykres 3.61. Struktura przychodów samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. w podziale na rodzaj organizacji^a (w %)

^a Odsetki nie sumują się do 100% z uwagi na zaokrąglenia.

Przychody o charakterze rynkowym dominowały wśród kółek rolniczych (92%) oraz w pozostałych organizacjach rolniczych (80%), a także stanowiły połowę przychodów ogółem w samorządzie gospodarczym (52%). W organizacjach samorządu zawodowego największą część ich budżetów stanowiły wpłacone przez członków

składki (60%), podczas gdy udział przychodów o charakterze rynkowym stanowił 34%. Przychody o charakterze nierynkowym stanowiły istotny odsetek całości przychodów organizacji samorządu gospodarczego (29%), a także organizacji rolniczych poza kółkami rolniczymi (17%).

Składki otrzymywało w 2014 r. blisko $\frac{3}{4}$ organizacji, w tym połowa kółek rolniczych, a także 70% pozostałych organizacji rolniczych i niemal wszystkie organizacje samorządu zawodowego oraz gospodarczego (po 96%).

Koszty i wynik finansowy

Suma kosztów jakie poniosły organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego wyniosła w 2014 r. 2,4 mld zł. Przeciętne koszty przypadające na jedną organizację kształtowały się na poziomie blisko 1 mln zł, podczas gdy mediana kosztów wyniosła 79,4 tys. zł.

W okresie od 2010 r. do 2014 r. zwiększyła się zarówno suma kosztów o 16%, jak i ich średnia (o 25%).

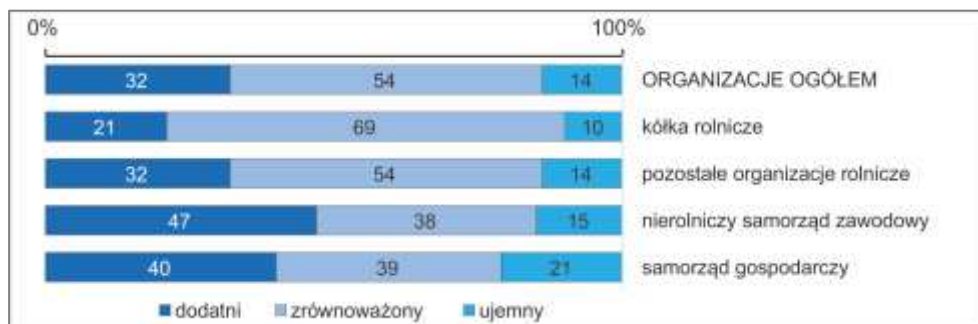
Tablica 3.24. Koszty działalności organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzaju organizacji

Rodzaj organizacji	organizacje ponoszące koszty (w %)	suma kosztów (w mln zł)	średnia ^a (w tys. zł)	mediana ^a (w tys. zł)
OGÓŁEM ORGANIZACJE	83	2399,2	995,3	79,4
kółka rolnicze	67	44,3	55,0	6,2
pozostały samorząd rolników	84	1053,9	2360,0	186,8
nierolniczy samorząd zawodowy	100	755,9	2033,5	788,8
samorząd gospodarczy	99	545,0	693,3	138,1

^a Średnia i mediana obliczona dla organizacji ponoszących koszty.

Najwyższą średnią poniesionych kosztów w 2014 r. wykazały organizacje samorządu rolniczego, z wyłączeniem kółek rolniczych (2,4 mln zł) i niewiele niższą – podmioty samorządu zawodowego - 2,0 mln zł. Jednak w przypadku samorządu rolniczego połowa organizacji miała koszty ponad 12-krotnie niższe, wynoszące nie więcej niż 187 tys. zł, natomiast mediana kosztów samorządu zawodowego była jedynie 2,5-krotnie niższa niż średnia i wynosiła 789 tys. zł. Organizacje samorządu gospodarczego poniosły koszty w wysokości przeciętnie 693 tys. zł, ale połowa z nich nie miała ich wyższych niż 138 tys. zł. Najniższą średnią i medianą kosztów charakteryzowały się kółka rolnicze - odpowiednio 55 tys. zł i 6,2 tys. zł.

Połowa z ogółu zbiorowości samorządu zawodowego i gospodarczego osiągnęła na koniec 2014 r. zrównoważony wynik finansowy, blisko 1/3 – dodatni, natomiast tylko 14% wykazało stratę.

Wykres 3.62. Struktura organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego ze względu na wynik finansowy w 2014 r.

Grupą podmiotów, które odnotowywały najczęściej zysk były organizacje samorządu zawodowego (47%), natomiast stratę – jednostki samorządu gospodarczego (21%). Zrównoważony wynik finansowy miało 7 na 10 kółek rolniczych i co druga organizacja spośród pozostałych organizacji rolniczych.

3.3.9 Warunki prowadzenia działalności

Organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego dysponowały w 2014 r. w relatywnie wysokim stopniu zasobami rzeczowymi takimi jak lokale, komputery i samochody.

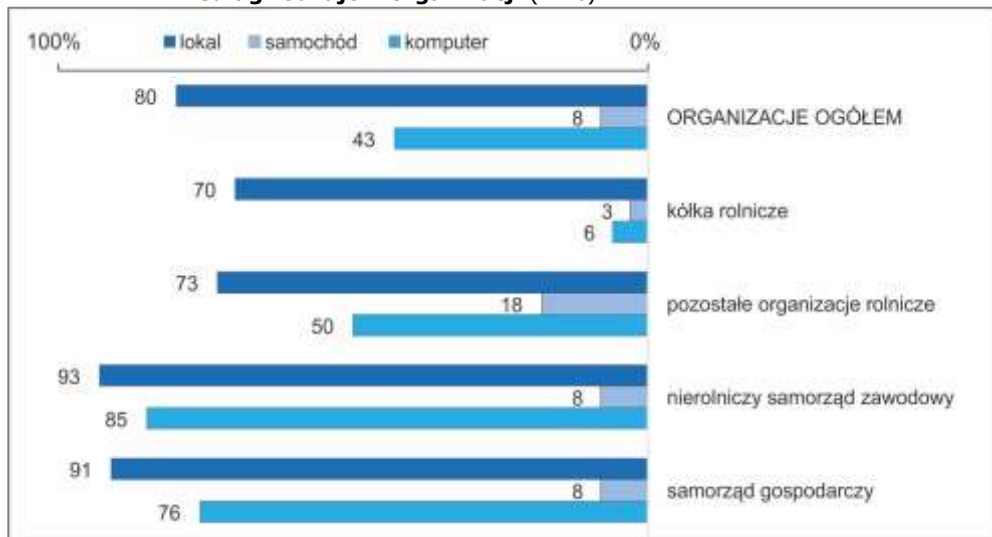
Analiza wyposażenia w wymienione dobra w 2014 r. pozwala stwierdzić, że przynajmniej jednym z nich dysponowało 82% organizacji, w tym niemal wszystkie organizacje samorządu zawodowego (97%) i samorządu gospodarczego (95%), natomiast rzadziej organizacje rolnicze: kółka rolnicze (71%) oraz pozostałe organizacje samorządu rolniczego (79%). Wszystkimi dobrami jednocześnie dysponowało 7% organizacji.

W porównaniu z 2010 r. zwiększył się odsetek organizacji dysponujących wymienionymi zasobami rzeczowymi, przy czym procent korzystających z przynajmniej jednego lokalu wzrósł z 62% w 2010 r. do 80% w 2014 r., natomiast wyraźnie niższe wzrosty dotyczyły odsetka organizacji dysponujących komputerami (odpowiednio z 40% do 43%) i samochodami (z 7% do 8%).

Wśród analizowanych rodzajów organizacji samorząd zawodowy charakteryzował się zarówno najwyższym odsetkiem podmiotów dysponujących lokalem (93%), jak i komputerami (85%). Również organizacje samorządu gospodarczego w znacznym stopniu korzystały z lokalu lub komputera (odpowiednio 91% i 76%). Z kolei organizacje rolnicze inne niż kółka rolnicze najczęściej dysponowały samochodami (18%).

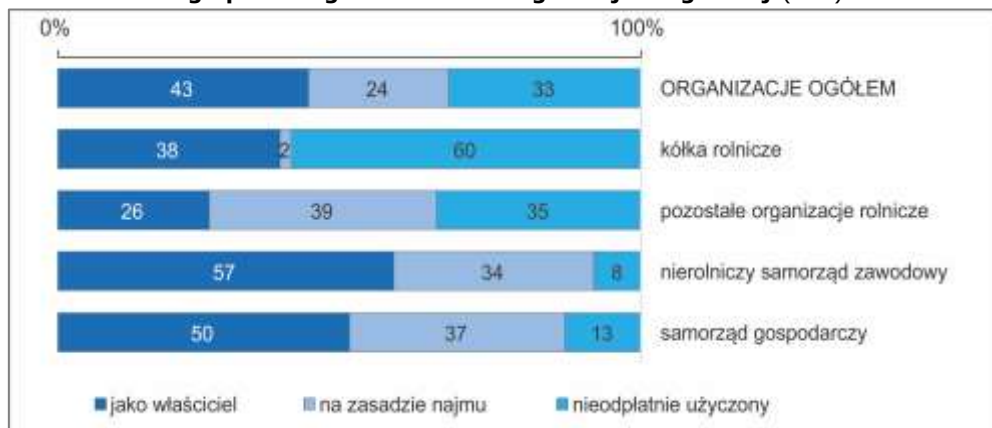
Kółka rolnicze charakteryzowały się najniższym ze wszystkich rodzajów organizacji odsetkiem podmiotów, które wyposażone były w wymienione dobra, jednak szczególnie rzadko użytkowały komputery (6% wobec 43% wśród organizacji ogółem).

Wykres 3.63. Dysponowanie lokalem, samochodem lub komputerem przez organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzajów organizacji (w %)

Spośród organizacji korzystających z lokalu więcej niż 4 na 10 było jego właścicielem, 1/3 użytkowała go bezpłatnie, natomiast mniej niż 1/4 wynajmowała lokal. Najczęściej własny lokal posiadały organizacje samorządu zawodowego (57%), a następnie - samorządu gospodarczego (50%), natomiast najrzadziej - organizacje rolnicze poza kółkami rolniczymi (26%). Najwięcej jednostek spośród kółek rolniczych korzystało z lokalu użyczonego nieopłatnie (60%), znaczna część była właścicielem lokalu (38%), podczas gdy znikomy odsetek spośród nich wynajmował lokal (2%).

Wykres 3.64. Struktura dysponowania lokalem przez organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r. według rodzajów organizacji (w %)

Zbiorowość organizacji samorządowych była również zróżnicowana pod względem wykorzystywanej na działalność powierzchni. Średnia powierzchnia własnego lokalu wynosiła 744 m², przy czym dla połowy organizacji wyniosła ona nie więcej niż 317 m². Powierzchnia lokali wynajmowanych była mniejsza – średnia 154 m², przy medianie trzykrotnie niższej (50 m²). Natomiast najmniejszy przeciętny metraż miały lokale wykorzystywane nieodpłatnie – średnia 93 m² przy medianie 20 m².

3.3.10 Podsumowanie

Zbiorowość samorządu zawodowego i gospodarczego tworzą organizacje działające na mocy odrębnych podstaw prawnych i w dużym stopniu zróżnicowane pod względem bazy członkowskiej, potencjału społecznego i finansowego, a także warunków prowadzonej działalności.

Dominującą zbiorowością w 2014 r. wśród 2,9 tys. organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego były organizacje rolnicze (60%), w tym głównie kółka rolnicze (42%). Organizacje samorządu gospodarczego stanowiły 27%, natomiast najmniejszą grupą był nierolniczy samorząd zawodowy - 13%.

Na wsi zlokalizowanych było 9 na 10 kółek rolniczych i 1/3 pozostałych organizacji rolniczych natomiast znikomy odsetek jednostek samorządu zawodowego (2%) i gospodarczego (1%).

W 2014 r. 44% organizacji samorządów prowadziło wyłącznie nieodpłatną działalność statutową, kolejne 22% jednostek – również odpłatną działalność statutową, bez prowadzenia działalności gospodarczej. Równoczesne obok działalności statutowej prowadzenie działalności gospodarczej zadeklarowała co trzecia z organizacji samorządowych.

Najczęstszą formą działalności statutowej, wskazywaną przez ponad połowę organizacji w 2014 r., było reprezentowanie i obrona praw jednostki lub innych grup ludzi, organizacji, instytucji, firm (59%), a następnie świadczenie płatnych usług dla osób, organizacji, instytucji, firm, na rzecz społeczności lokalnej lub środowiska w ramach prowadzonej odpłatnej działalności statutowej (39%).

Spośród aktywnych w 2014 r. organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego 89% jednostek zadeklarowało, że ich członkami były osoby fizyczne, a 24%, że wśród członków miały osoby prawne. Na koniec 2014 r. organizacje samorządowe zrzeszały łącznie blisko 1,3 mln członków - osób fizycznych, wśród których kobiety stanowiły 55%.

Największe zróżnicowanie pod względem pracujących społecznie widoczne było w organizacjach rolniczych z wyłączeniem kółek rolniczych, gdzie średnio na rzecz organizacji pracowały społecznie 43 osoby, ale w połowie jednostek było ich 4-krotnie mniej (11). W samorządzie zawodowym średnio zaangażowanych było najwięcej osób – 62, a połowa jednostek miała ich dwukrotnie mniej (30), natomiast w pozostałych rodzajach organizacji średnia i mediana były zbliżone.

Pracowników na podstawie stosunku pracy w różnym wymiarze czasu pracy zatrudniała w 2014 r. blisko co 2 organizacja samorządu zawodowego i gospodarczego (45%), spośród nich większość (3/4) zatrudniała od 1-5 pracowników, natomiast 20 osób lub więcej tylko 5% z nich. Wylącznie z pracy osób świadczących ją w ramach umów cywilnoprawnych korzystało 11% organizacji, natomiast brak jakiegokolwiek płatnego personelu zadeklarowało 44% badanych organizacji samorządowych.

Najwyższa średnia liczba pracowników etatowych na koniec 2014 r. występowała w organizacjach rolniczych innych niż kółka rolnicze – 11, a następnie w samorządzie zawodowym - 9, podczas gdy w samorządzie gospodarczym były to 4 osoby, a w kółkach rolniczych - 3.

Uzyskiwanie środków finansowych w 2014 r. wykazała zdecydowana większość badanych podmiotów organizacji samorządowych (84%). Co trzecia organizacja samorządu miała przychody nieprzekraczające 10 tys. zł, zaś przychody co czwartej mieściły się w przedziale powyżej 10 tys. zł do 100 tys. zł lub w przedziale powyżej 100 tys. zł do 1 mln zł, natomiast co siódma miała przychody powyżej 1 mln zł.

Przeciętna organizacja samorządowa uzyskała w 2014 r. przychody w wysokości przekraczającej 1,0 mln zł, jednakże połowa organizacji miała przychody nie wyższe niż 83,2 tys. zł.

W strukturze przychodów w 2014 r. największą część stanowiły przychody o charakterze rynkowym (59%), które uzyskiwało 71% organizacji. Składki, które stanowiły najczęstsze źródło, bowiem otrzymywało je 85% organizacji, stanowiły 24% budżetów organizacji, natomiast znacznie mniejszy udział miały przychody o charakterze nierynkowym (15%), które wykazało niemal dwukrotnie więcej jednostek (29%).

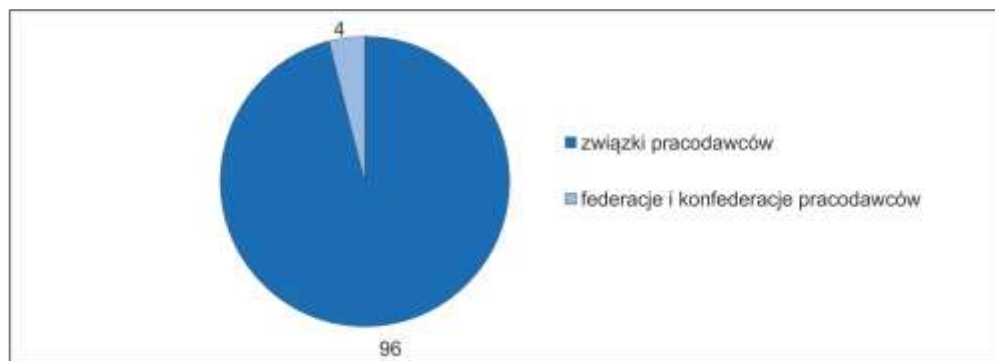
3.4. Organizacje pracodawców

Organizacje pracodawców działają na podstawie ustawy z dnia 23 maja 1991 r. o organizacjach pracodawców i zgodnie z nią są powołane do ochrony praw i reprezentowania interesów zrzeszonych w nich pracodawców⁸⁴ względem związków zawodowych, władzy publicznej i jednostek administracji publicznej.

Podstawową organizację pracodawców, zwaną związkiem pracodawców, może założyć co najmniej 10 pracodawców. Organizacje pracodawców mogą łączyć się w federacje i konfederacje. Zrzeszenia te mogą mieć charakter zarówno branżowy, jak i terytorialny. W praktyce funkcjonują jednak również organizacje zrzeszające jednocześnie samych pracodawców i federacje organizacji pracodawców.

W 2014 r. aktywną działalność prowadziło 0,3 tys. organizacji pracodawców, co stanowiło 9% wśród organizacji badanych na formularzu sprawozdania z działalności samorządu gospodarczego i zawodowego oraz organizacji pracodawców (SOF-4), a 0,3% wśród wszystkich rejestrowych organizacji non-profit. W latach 2010-2014 liczba aktywnych organizacji pracodawców utrzymywała się na podobnym poziomie (około 0,3 tys.), ale pomiędzy 2010 r. a 2012 r. odnotowano niewielki wzrost ich liczby – o 3%, natomiast między 2012 r. a 2014 r. liczba organizacji pracodawców spadła o 8%.

Wykres 3.65. Struktura organizacji pracodawców w 2014 r. (w %)

W ogólnej liczbie organizacji pracodawców dominującą zbiorowością były związki pracodawców, a ich federacje i konfederacje stanowiły w 2014 r., podobnie jak w poprzednich badanych okresach, jedynie 4% badanych podmiotów.

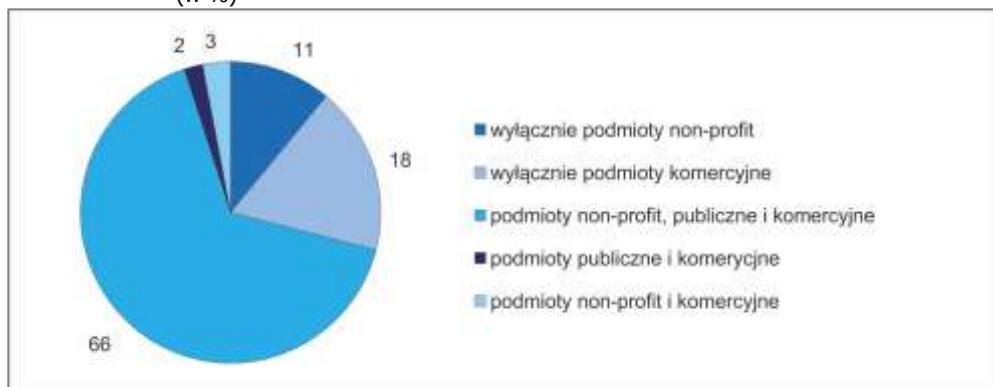
3.4.1 Założyciele i wiek organizacji

Wśród założycieli organizacji pracodawców dominowały podmioty komercyjne nastawione na zysk, w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Udział podmiotów komercyjnych wśród założycieli zadeklarowało 70% organizacji, przy czym dla 18% jednostek podmioty te były jedynymi założycielami. Drugim z kolei najczęściej wskazywanym rodzajem założyciela były istniejące

⁸⁴ Zgodnie z definicją kodeksową pracodawcą jest każdy podmiot, który zatrudnia pracowników, bez względu na to czy jest to osoba prawna (niezależnie od formy prawno-organizacyjnej), czy osoba fizyczna, a także bez względu na cel zatrudniania (komercyjny lub niekomercyjny).

organizacje non-profit, przy czym dla 11% jednostek podmioty z tego sektora były wyłącznymi założycielami.

Wykres 3.66. Struktura organizacji pracodawców w 2014 r. według rodzaju założyciela (w %)

Wykres 3.67. Struktura organizacji pracodawców w 2014 r. według klasy wieku organizacji (w %)

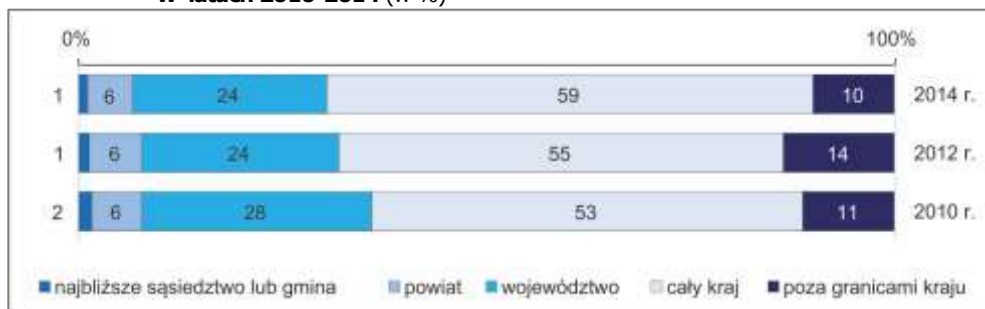

Organizacje pracodawców należą do organizacji o relatywnie długim stażu działalności. Ponad 10 lat funkcjonowało 56% podmiotów, w tym 14% dłużej niż 20 lat. Podmioty działające od 2 do 10 lat stanowiły w 2014 r. 38%, natomiast niecałe 2 lata - tylko 5%.

3.4.2 Lokalizacja siedziby organizacji

Organizacje pracodawców mają typowo miejski charakter, gdyż w 2014 r. jedynie 3% spośród nich zlokalizowanych było na wsi. Ponadto większość z tych organizacji mieściła się w dużych miastach, w tym w Warszawie ulokowanych było aż 46% podmiotów.

Organizacje pracodawców należą do organizacji o szerokiej skali działania. W 2014 r. przeważająca część analizowanych podmiotów prowadziła działalność na terenie całej Polski (59%), a kolejne 10% także poza jej granicami. Działalność 30% podmiotów nie wykraczała poza obszar województwa, a jedynie 7% z nich działało na skalę nieprzekraczającą powiatu.

Wykres 3.68. Struktura organizacji pracodawców według maksymalnego zasięgu działania w latach 2010-2014 (w %)

Wśród organizacji warszawskich, które stanowiły niemal połowę organizacji pracodawców, zdecydowana większość działała na terenie całego kraju lub wykraczała poza jego granice (96%).

W ostatnich latach obserwowalne było zwiększenie się odsetka organizacji o szerokim terytorialnym zasięgu działania. W latach 2010-2014 systematycznie zwiększał się udział organizacji działających w całym kraju lub ponad granicami Polski z 64% w 2010 r., poprzez 68% w 2012 r., do blisko 70% w 2014 r.

3.4.3 Charakterystyka działalności

Podstawową działalnością sektora non-profit, którego częścią są organizacje pracodawców, jest działalność statutowa, której celem nie jest osiąganie zysku. Podobnie jak wcześniej charakteryzowane typy podmiotów non-profit, organizacje pracodawców mogą prowadzić działalność statutową w formie nieodpłatnej lub odpłatnej, a ponadto mają prawo prowadzić działalność gospodarczą.

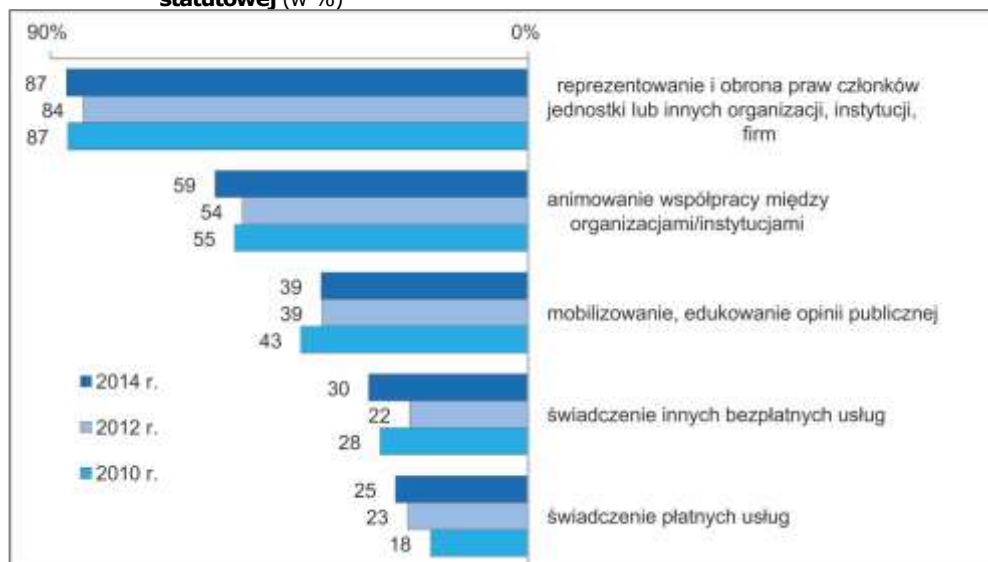
Wykres 3.69. Organizacje pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014 według rodzajów działalności statutowej (w %)

W 2014 r. 63% organizacji pracodawców prowadziło wyłącznie nieodpłatną działalność statutową, a kolejne 19% podmiotów zadeklarowało prowadzenie działalności statutowej zarówno w formie nieodpłatnej, jak i odpłatnej.

Działalność gospodarczą, obok działalności statutowej, prowadziło 18% organizacji pracodawców. Co druga spośród tych organizacji wskazywała w 2014 r. jako przeważający jeden z trzech rodzajów działalności gospodarczej klasyfikowanej według PKD jako: pozaszkolne formy edukacji (21%), działalność agencji reklamowych (16%), działalność związaną z organizacją targów, wystaw i kongresów (14%).

Pomiędzy 2010 r. a 2014 r. systematycznie wzrastał odsetek jednostek, które prowadziły działalność gospodarczą: z 12% w 2010 r. o 3 p. proc. do 2012 r. i o kolejne 3 p. proc. w latach 2012-2014.

Wykres 3.70. Organizacje pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014 według form działalności statutowej (w %)

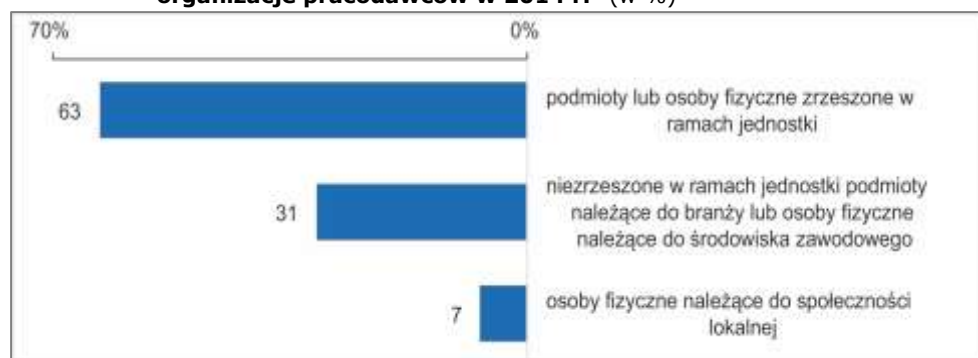
Podstawową formą prowadzenia działalności statutowej, wskazywaną w 2014 r. przez niemal 9 na 10 organizacji pracodawców, było reprezentowanie i obrona praw jednostki lub innych grup ludzi, organizacji, instytucji, firm. Drugą w kolejności najczęstszą formę działalności stanowiło animowanie współpracy między organizacjami, instytucjami (inicjowanie wspólnych akcji, spotkań, wymiana doświadczeń itp.), którą zadeklarowało 6 na 10 jednostek, a następną - mobilizowanie, edukowanie opinii publicznej (kampanie społeczne, debaty, konferencje, wydawanie czasopism, raportów itp.) - co deklarowały 4 na 10 organizacji. Usługi płatne wskazywała ¼ organizacji pracodawców.

W latach 2010-2014 odsetek jednostek świadczących usługi płatne zwiększył się o 7 p. proc. z 18% w 2010 r. do 25% w 2014 r. W tym czasie wzrósł także odsetek organizacji angażujących się w budowanie współpracy między organizacjami, instytucjami itd. (o 4 p. proc.), natomiast zmniejszył się odsetek organizacji zajmujących się mobilizowaniem i edukowaniem opinii publicznej (również o 4 p. proc.). Było to zbieżne z tym, że w stosunku do 2010 r. zmniejszył się odsetek organizacji wskazujących na bariery działalności związane z niewystarczającym wsparciem społecznym (z 19% w 2010 r. do 13% w 2014 r. lub trudności wynikające ze współpracy z innym podmiotami non-profit (z 16% w 2010 r. do 12% w 2014 r.).

3.4.4 Odbiorcy działalności statutowej

Głównymi odbiorcami działań organizacji pracodawców były niezmiennie w latach 2010-2014 zrzeszone w ich ramach podmioty lub osoby fizyczne.

Wykres 3.71. Działalność na rzecz poszczególnych grup beneficjentów podejmowane przez organizacje pracodawców w 2014 r.^a (w %)

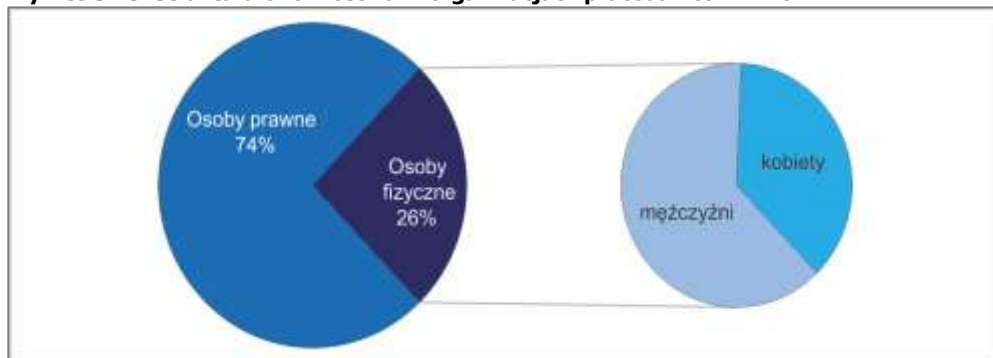
^a Odsetki nie sumują się do 100% z uwagi na możliwość wielokrotnego wskazania odbiorców działań.

W 2014 r. ponad 6 na 10 jednostek kierowało działania do swoich członków. Organizacje pracodawców obejmowały też swoimi działaniami pozostałych pracodawców, należących do danej branży lub osoby należące do środowiska zawodowego. Działania adresowane do tej grupy beneficjentów zadeklarowały 3 na 10 organizacji. Prowadzenie działań bezpośrednio na rzecz osób fizycznych, należących do ogółu mieszkańców, tworzących społeczność lokalną w miejscu siedziby organizacji wskazało 7% jednostek.

3.4.5 Baza członkowska i organy kolegialne

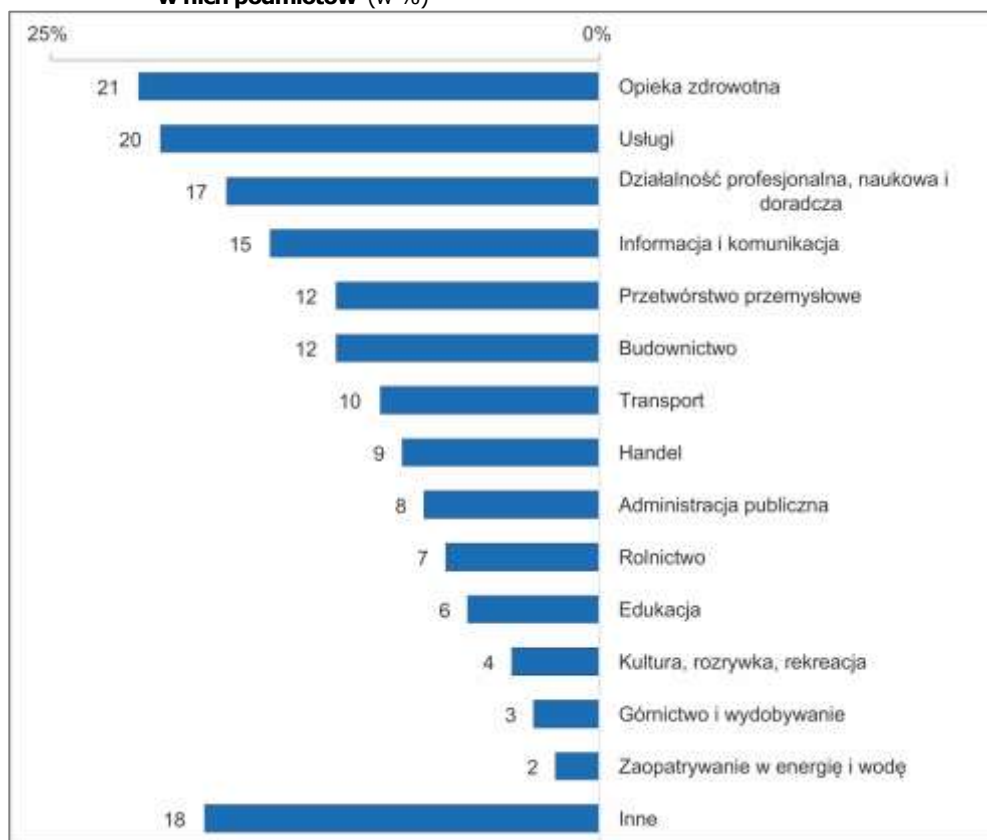
W 2014 r. do organizacji pracodawców należało 16,3 tys. członków, zarówno osób fizycznych jak i prawnych. W latach 2010-2014 ogólna liczba członkostw zmniejszyła się o 2%. Do jednej organizacji pracodawców należało w 2014 r. przeciętnie 57 członków, jednak połowa organizacji zrzeszała nie więcej niż 24 członków. Analogiczne statystyki dla 2010 r. i 2012 r. były na zbliżonym poziomie.

Wśród członków organizacji pracodawców dominują osoby prawne. Stanowiły one 3/4 bazy członkowskiej w 2014 r., podczas gdy osoby fizyczne - 1/4. Wśród członków osób fizycznych przeważali mężczyźni (61%) przy udziale kobiet wynoszącym 39%. Z kolei jednostki, w których zrzeszone były wyłącznie osoby prawne stanowiły 64% organizacji pracodawców.

Wykres 3.72. Liczba, średnia i mediana członkostw w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014**Wykres 3.73. Struktura członkostwa w organizacjach pracodawców w 2014 r.**

Organizacje pracodawców deklarowały, że ich członkowie prowadzili swoją działalność najczęściej w następujących branżach: opieka zdrowotna (21%) oraz usługi (20%), następnie - działalność profesjonalna, naukowa i doradcza (17%), informacja i komunikacja (15%), a w dalszej kolejności przetwórstwo przemysłowe lub budownictwo (po 12%). Do najrzadziej deklarowanych branż, w których działali członkowie organizacji pracodawców należało górnictwo i wydobywanie (3%) oraz zaopatrywanie w energię i wodę (2%). Członków działających tylko w ramach jednej branży deklarowały 3 na 10 organizacji pracodawców.

Omawiane organizacje charakteryzują się ponadto wysokim odsetkiem członków potwierdzających swe członkostwo poprzez opłacanie składek. W 2014 r. spośród członków będących osobami prawnymi 84% opłaciło składki, a spośród osób fizycznych - 82%.

Wykres 3.74. Organizacje pracodawców w 2014 r. według branż działalności zrzeszonych w nich podmiotów^a (w %)

^a Odsetki nie sumują się do 100% z uwagi na możliwość wielokrotnego wskazania branży działalności.

W organach kolegialnych przeciętniej organizacji pracodawców w 2014 r. zasiadało 9 osób, przy czym w połowie z nich było nie więcej niż 8 osób. W tych gremiach, jeszcze silniej niż wśród członków, dominowali mężczyźni, stanowiąc 81%. W 2014 r. wybory do władz odbyły się w 36% organizacji pracodawców.

3.4.6 Praca społeczna

Bezpłatna i dobrowolna praca służąca realizacji celów organizacji była świadczona w 70% aktywnych w 2014 r. organizacjach pracodawców, zaś łączna liczba osób świadczących pracę społeczną w owym roku wyniosła 2,2 tys. wolontariuszy. Jeśli pod uwagę wziąć wszystkie aktywne organizacje pracodawców to przeciętna liczba wolontariuszy angażujących się w ich działalność wyniosła prawie 8 osób, przy czym w połowie jednostek pracowało społecznie nie więcej niż 5 osób.

W okresie 2010-2014 ogólna liczba osób pracujących społecznie spadła o 6%, przy czym spadek ten był zauważalny pomiędzy 2010 r. a 2012 r. (o 11%), po czym w kolejnym okresie 2012-2014 nastąpiło zwiększenie liczby wolontariuszy o 6%.

Pracę społeczną na rzecz organizacji pracodawców świadczyli częściej mężczyźni niż kobiety (70% wobec 30%) i byli to głównie członkowie tych podmiotów

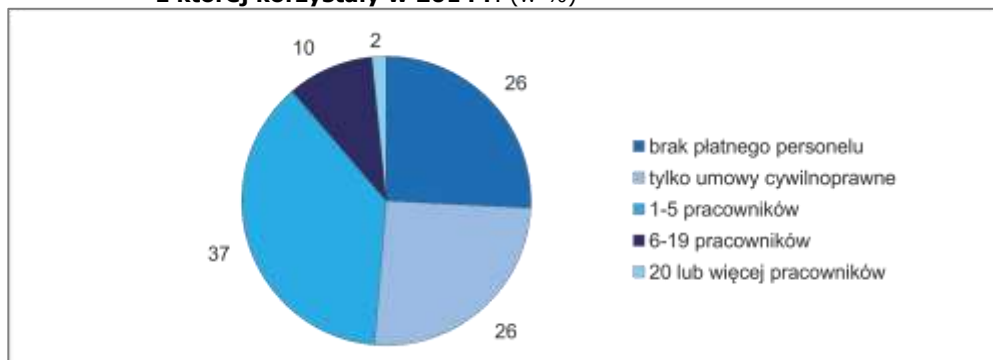
lub ich organów kolegialnych (94%). Osoby niezrzeszone w organizacjach pracodawców pracujące społecznie na ich rzecz stanowiły 6% wszystkich wolontariuszy, a z tej formy wolontariatu korzystało 19% wszystkich podmiotów.

Łączny wymiar pracy społecznej w wymiarze etatowym wyniósł w 2014 r. 63,4 etaty przeliczeniowe.

3.4.7 Praca płatna

Organizacje pracodawców należą do grupy podmiotów sektora non-profit, w których w wysokim stopniu rozpowszechnione jest korzystanie z pracy osób otrzymujących wynagrodzenie za tę pracę. W 2014 r. blisko 3/4 tych organizacji zadeklarowało korzystanie z pracy płatnej.

Wykres 3.75. Struktura organizacji pracodawców według rodzaju pracy płatnej, z której korzystały w 2014 r. (w %)

Blisko połowa organizacji zatrudniała na podstawie stosunku pracy co najmniej jednego pracownika. Na zbiorowość tę składały się podmioty, gdzie pracowało od 1 do 5 osób (37%), kolejno - od 6 do 19 pracowników (10%) oraz 20 lub więcej osób (2%).

W latach 2010-2014 odsetek organizacji opierających swoją działalność wyłącznie na pracy społecznej zmniejszył się o 5 p. proc. (z 31% w 2010 r. do 26% w 2014 r.), o 2 p. proc. zwiększył się natomiast odsetek tych organizacji, które korzystały wyłącznie z pracy osób na podstawie umów cywilnoprawnych (z 23% do 25%), a o 3 p. proc. wzrósł odsetek organizacji korzystających z pracy pracowników etatowych (z 46% do 49%).

Tablica 3.25. Zatrudnienie w ramach stosunku pracy w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012, 2014

Pracownicy etatowi na dzień 31.12.	ROK		
	2010 r.	2012 r.	2014 r.
odsetek organizacji korzystających	46,0	48,5	48,6
suma osób (w tys.)	0,5	0,5	0,5
średnia	4	4	4
mediana	2	2	2

^a Średnia i mediana zostały obliczone dla organizacji, które korzystały z danej formy pracy.

Na koniec 2014 r. organizacje pracodawców zatrudniały łącznie 0,5 tys. pracowników etatowych, a dodatkowo korzystały one w ciągu roku z pracy 1,2 tys. osób świadczących ją na podstawie umów cywilnoprawnych.

Wśród pracowników etatowych 3/4 stanowili zatrudnieni w pełnym wymiarze czasu pracy. Organizacje pracodawców były głównym miejscem pracy dla 8 na 10 zatrudnionych na podstawie stosunku pracy. Charakteryzowały się również tym, że zatrudniały głównie osoby z wyższym wykształceniem, które stanowiły w 2014 r. 87% pracowników etatowych.

W 2014 r. przeciętna jednostka zatrudniająca pracowników zatrudniała 4 osoby na podstawie stosunku pracy, przy czym w połowie z nich były to nie więcej niż 2 osoby. Kobiety przeważały wśród osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy, stanowiły one bowiem 2/3 pracowników etatowych. Korzystająca z pracy etatowej organizacja zatrudniała średnio 3 kobiety, ale w połowie z tych organizacji nie zatrudniano więcej niż 1 kobietę.

Tablica 3.26. Praca na podstawie umów cywilnoprawnych w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012, 2014

Osoby pracujące w ramach umów cywilnoprawnych:	ROK		
	2010 r.	2012 r.	2014 r.
odsetek organizacji korzystających	58,7	57,3	59,9
suma osób (w tys.)	1,1	1,1	1,2
średnia	6	6	7
mediana	2	2	2

^a Średnia i mediana zostały obliczone dla organizacji, które korzystały z danej formy pracy.

W 2014 r. w organizacjach pracodawców na podstawie umów cywilnoprawnych pracowało ponad dwukrotnie więcej osób niż na etacie - 1,2 tys., przy czym dla zdecydowanej większości z nich, inaczej niż w przypadku pracowników etatowych, nie było to główne miejsce pracy (95%).

W przypadku wykorzystywania pracy pozaetatowej widoczne było większe zróżnicowanie – umowy cywilnoprawne w ciągu roku zawarto średnio z 7 osobami, ale w połowie organizacji pracodawców korzystających z tej formy pracy, nie dotyczyło to więcej niż 2 osób. Pod względem płci występowała zrównoważona struktura wśród pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych - kobiety stanowiły 45%.

Łącznie praca płatna (etatowa i na umowy cywilnoprawne) wykonywana w organizacjach pracodawców w 2014 r. odpowiadała wymiarowi 1,0 tys. etatów przeliczeniowych, z czego 54% dotyczyło pracujących na umowy cywilnoprawne, a niewiele mniejszy odsetek (46%) przypadał na pracowników etatowych, z uwagi na relatywnie wysokie zatrudnienie osób w ramach stosunku pracy w pełnym wymiarze czasu pracy.

W latach 2010-2014 suma godzin przepracowanych odpłatnie w organizacjach pracodawców zwiększyła się w przeliczeniu etatowym o 17%, głównie ze względu na wzrost wolumenu pracy świadczonej w ramach umów cywilnoprawnych.

Jedynie co 100 organizacja pracodawców korzystała z pracy świadczonej przez osoby zobowiązane do niej przez inne podmioty (instytucje, organizacje, firmy) i nie otrzymujące za to wynagrodzenia (np. w ramach praktyk studenckich, jako prace społecznie użyteczne nakazane przez sąd) lub przez osoby oddelegowane do pracy na

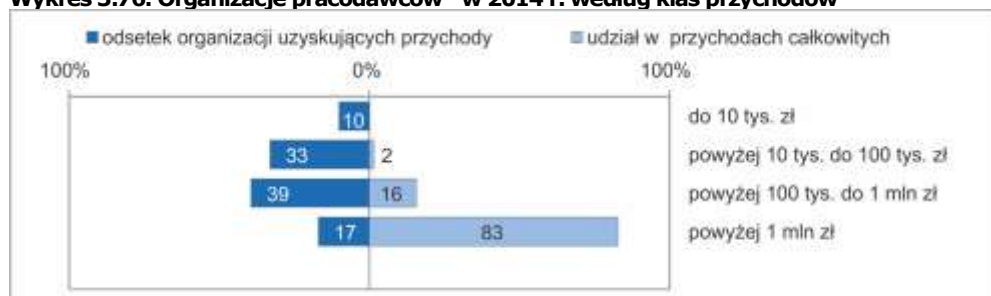
ich rzecz przez inne podmioty i otrzymujące wynagrodzenie od jednostki delegującej (właściwego pracodawcy, urzędu pracy itp.).

3.4.8 Przychody i koszty działalności

W 2014 r. wartość całkowitych przychodów organizacji pracodawców wyniosła 246,6 mln zł. W latach 2010-2014 przychody organizacji pracodawców wzrosły nominalnie o 30%, a realnie, czyli po wykluczeniu zmian inflacyjnych w tym okresie, o 19%.

Omawiana zbiorowość charakteryzowała się pod względem przychodów znacznym zróżnicowaniem, chociaż uzyskiwanie środków finansowych wykazały niemal wszystkie organizacje (97%). Największa część organizacji (56%) osiągała w 2014 r. przychody powyżej 100 tys. zł, przy czym 17% jednostek miało przychody powyżej 1 mln zł. Kolejną grupę stanowiły organizacje, których roczne przychody mieściły się w granicach powyżej 10 tys. zł do 100 tys. zł (33%), natomiast najmniejszy udział miały organizacje o rocznych przychodach do 10 tys. zł (10%).

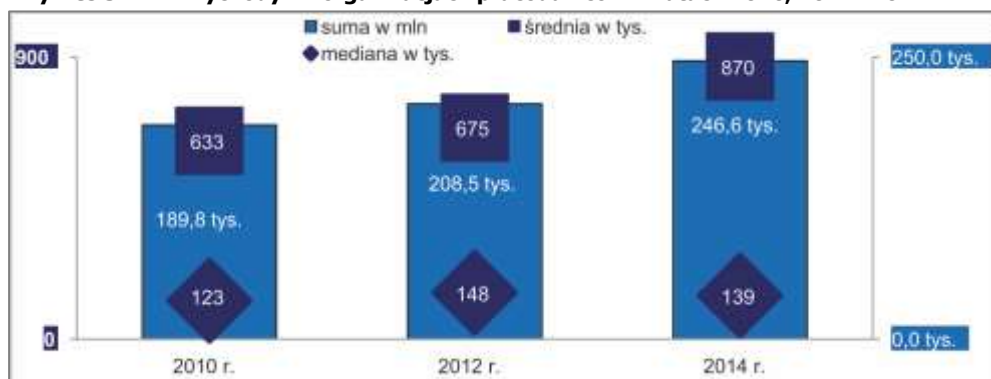
Wykres 3.76. Organizacje pracodawców^a w 2014 r. według klas przychodów

^a Ze względu na zaokrąglenia prezentowane dane nie sumują się do 100%.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że organizacje o rocznych przychodach powyżej 1 mln zł zgromadziły środki o łącznej wartości stanowiącej 83% sumy przychodów całej zbiorowości w 2014 r., chociaż stanowiły jedynie 17% liczby organizacji.

Wykres 3.77. Przychody^a w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014

^a Średnia i mediana wyliczona dla wszystkich organizacji.

Rozwarstwienie dochodowe organizacji potwierdza także dysproporcja między średnią uzyskiwanych przychodów a medianą. Przeciętna organizacja pracodawców uzyskała w 2014 r. przychody w wysokości 870 tys. zł, jednak połowa jednostek miała przychody 6-krotnie niższe od średniej (do 139 tys. zł).

Na sumę przychodów zbiorowości organizacji pracodawców składały się w 2014 r. w głównej mierze przychody o charakterze nierynkowym (43%), składki członkowskie (39%) oraz przychody o charakterze rynkowym (17%).

Tablica 3.27. Przychody organizacji pracodawców w 2010 r. i 2014 r.

Rodzaj przychodów		Odsetek ^a organizacji uzyskujących dany rodzaj przychodów ^b		udział w całości przychodów ^c	
ROK		2010	2014	2010	2014
Przychody o charakterze rynkowym		54	53	22	17
w tym	z działalności gospodarczej	12	15	14	9
	odpłatnej działalności statutowej	22	22	8	8
	odsetki i dywidendy	36	32	1	#
Przychody o charakterze nierynkowym		18	29	21	43
ze źródeł publicznych		12	18	19	41
w tym	od administracji samorządowej	#	#	2	1
	od administracji rządowej	5	9	4	2
	ze źródeł zagranicznych, europejskich	8	15	14	38
ze źródeł prywatnych		9	14	2	3
w tym darowizny		9	14	2	3
Składki członkowskie		100	97	54	39
Inne		12	10	3	#

^a Odsetki liczone dla organizacji uzyskujących przychody.

^b Procenty w kolumnie nie sumują się do 100, ponieważ duża część organizacji korzystała z więcej niż jednego źródła finansowania.

^c Procenty w kolumnie nie sumują się do 100 ze względu na zaokrąglenia.

w procentach – dla liczebności <11 lub gdy odsetek mniejszy od 0,5

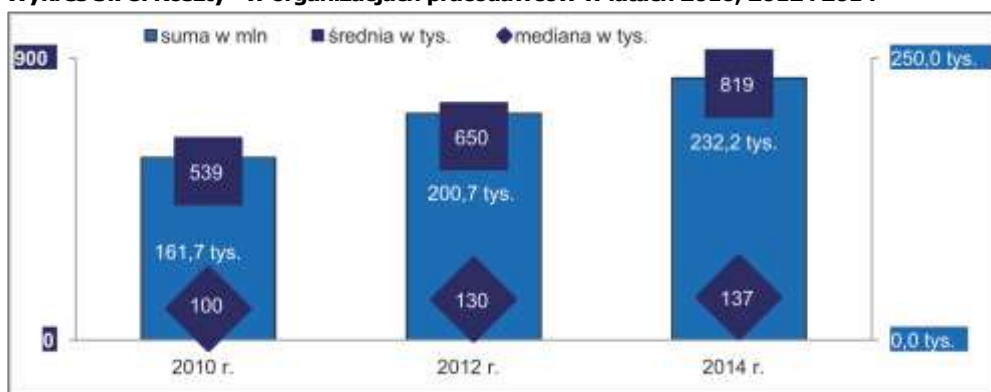
Podstawowe znaczenie dla finansowania działalności organizacji pracodawców miały przychody o charakterze nierynkowym ze źródeł publicznych oraz składki członkowskie. Przychody uzyskane z obu tych źródeł stanowiły łącznie 80% sumy przychodów uzyskanych w 2014 r. Jednocześnie zwraca uwagę fakt, że przy zbliżonym udziale w przychodach ogółem wartości kwot uzyskanych z publicznych źródeł (41%) i składek (39%), składki otrzymywało 97% jednostek, a środki ze źródeł publicznych tylko 18%.

Struktura przychodów organizacji pracodawców zmieniła się istotnie w latach 2010-2014. W tym okresie blisko 3-krotnie zwiększył się udział publicznych środków otrzymywanych z zagranicy, w tym przekazywanych w ramach funduszy europejskich (z 14% w 2010 r. do 38% w 2014 r.). Jednocześnie wyraźnie zmniejszył się udział wpłacanych przez członów składek, które w 2010 r. stanowiły ponad połowę środków uzyskiwanych przez organizacje pracodawców (54%), natomiast w 2014 r. - 39%. W omawianym okresie obniżył się także udział przychodów uzyskiwanych z tytułu

prowadzonej działalności gospodarczej (z 14% w 2010 r. do 9% w 2014 r.), natomiast udział środków z odpłatnej działalności statutowej utrzymał się na takim samym poziomie (8%).

W zakresie korzystania z poszczególnych źródeł finansowania działalności istotna zmiana miała miejsce w rozpowszechnieniu środków publicznych, gdyż odsetek organizacji z nich korzystających wzrósł z 12% w 2010 r. do 18% w 2014 r.

Wykres 3.78. Koszty^a w organizacjach pracodawców w latach 2010, 2012 i 2014

^a Średnia i mediana wyliczona dla wszystkich organizacji.

Suma kosztów poniesionych przez organizacje pracodawców w 2014 r. wyniosła 232,2 mln zł. Przeciętne koszty przypadające na jedną organizację niezależnie od tego czy poniosła koszty czy nie wyniosły 819 tys. zł, jednak koszty połowy spośród organizacji były 6-krotnie niższe i wyniosły co najwyżej 137 tys. zł. Koszty organizacji pracodawców ogółem wzrosły w 2014 r. w porównaniu z 2010 r. o 44%.

Na koniec 2014 r. dodatni wynik finansowy osiągnęło 49% organizacji pracodawców, 29% - zrównoważony i 22% - ujemny⁸⁵.

3.4.9 Warunki prowadzenia działalności

Organizacje pracodawców charakteryzują się wysokim odsetkiem takich jednostek, które dysponują lokalem i komputerem. W 2014 r. 81% organizacji korzystało z przynajmniej jednego lokalu, najczęściej na zasadzie wynajmu, natomiast komputer posiadało 59% jednostek, przy czym najczęściej był to komputer własny. Posiadanie samochodu zadeklarowało tylko 8% jednostek.

⁸⁵ Za organizacje o dodatnim lub ujemnym wyniku finansowym zostały uznane podmioty, w budżetach których różnice pomiędzy wszystkimi uzyskanymi przychodami, a poniesionymi kosztami stanowiły co do wartości bezwzględnej powyżej lub poniżej 5% ogólnej sumy przychodów. Jednostki, w przypadku których wspomniane różnice równe były lub nie przekraczały 5% wszystkich uzyskanych środków finansowych – wraz z organizacjami, w budżetach których przychody były takie same jak koszty – zostały uznane za podmioty o zrównoważonym wyniku finansowym, ponieważ tak niewielkie dysproporcje pomiędzy przychodami i kosztami nie generują istotnego deficytu, ani nie tworzą znacznych nadwyżek finansowych.

W okresie 2010-2014 wzrósł o 9 p. proc. odsetek organizacji dysponujących lokalem, natomiast odsetki deklarujących korzystanie z komputerów lub samochodu pozostały na podobnym poziomie.

Tablica 3.28. Sposoby korzystania oraz przeciętny metraż lokalu i mediana w organizacjach pracodawców dysponujących lokalem w 2014 r.

Organizacje korzystające z lokalu:	odsetek z korzystających z lokalu ^a	średni metraż (m ²) ^b	mediana metrażu (m ²) ^b
jako właściciel	2%	305	280
na zasadzie wynajmu	66%	65	25
nieodpłatnie	34%	26	10

^a Procenty nie sumują się do 100% z uwagi na możliwość korzystania przez jednostkę z więcej niż jednego lokalu, w różnej formie.

^b Średnia i mediana zostały obliczone dla organizacji, które korzystały z lokalu w danej formie.

Spśród organizacji dysponujących lokalem w 2014 r. 2/3 korzystało z pomieszczeń na zasadzie najmu, natomiast 1/3 - w ramach nieodpłatnego użyczenia. Właścicielami lokalu było tylko 2% organizacji pracodawców, jednak lokale te miały najwyższy przeciętny metraż (305 m²). Organizacje wynajmujące lokal miały do dyspozycji przeciętnie powierzchnię 65 m², ale połowa z nich - nie większą niż 25 m². Najmniejszymi lokalami na prowadzenie działalności były lokale wykorzystywane nieodpłatnie – średnia ich powierzchnia wynosiła 26 m² przy medianie równej 10 m².

3.4.10 Podsumowanie

Organizacje pracodawców są drugą, po partiach politycznych, najmniej liczną zbiorowością sektora non-profit w Polsce. W 2014 r. działało 0,3 tys. organizacji pracodawców, a ich liczba i sposób funkcjonowania nie ulegały istotniejszym zmianom między 2010 r. a 2014 r. Organizacje te charakteryzują się relatywnie długim stażem działania, niemal wszystkie zlokalizowane są w miastach (93%) i w większości działają na terenie całego kraju lub poza granicami Polski (69%).

Podstawową formą działalności statutowej organizacji pracodawców jest reprezentowanie i obrona praw swoich członków oraz innych organizacji, instytucji, firm niezrzeszonych, ale należących zwykle do branży lub środowiska zawodowego. Obie te grupy należą do głównych odbiorców prowadzonych przez nie działań.

Członkowie organizacji pracodawców, którymi są w większości osoby prawne, ale też osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w wysokim stopniu potwierdzają swoje członkostwo poprzez opłacanie składek. Wśród osób pracujących społecznie 9 na 10 to członkowie, w tym członkowie organów kolegialnych.

W organizacjach pracodawców szeroko rozpowszechnione jest korzystanie z pracy płatnej (¾ podmiotów). Częściej organizacje zatrudniały osoby pracujące na podstawie umów cywilnoprawnych (70%), jednak blisko połowa organizacji zatrudniała osoby na podstawie stosunku pracy, choć z reguły nie więcej niż 5 osób. Wśród pracowników etatowych bardzo wysoki był odsetek osób z wyższym wykształceniem (87%). Personel etatowy był sfeminizowany – kobiety stanowiły 66%, natomiast wśród członków organów kolegialnych dominowali mężczyźni (81%).

Organizacje pracodawców charakteryzowały się wysokim odsetkiem jednostek dysponujących lokalem (8 na 10) lub komputerem (6 na 10), które wykorzystywały w ramach prowadzonej działalności.

Sytuacja finansowa organizacji pracodawców była także relatywnie dobra, mimo widocznego zróżnicowania. Niemal wszystkie organizacje osiągnęły w 2014 r. przychody, wśród nich ponad 61% - o wartości powyżej 100 tys. zł, a dodatni wynik finansowy na koniec roku wykazała prawie połowa badanych podmiotów. Jednocześnie organizacje z rocznymi przychodami powyżej 1 mln zł zgromadziły środki o łącznej wartości stanowiącej 83% sumy przychodów całej zbiorowości, chociaż stanowiły zaledwie 17% liczby organizacji.

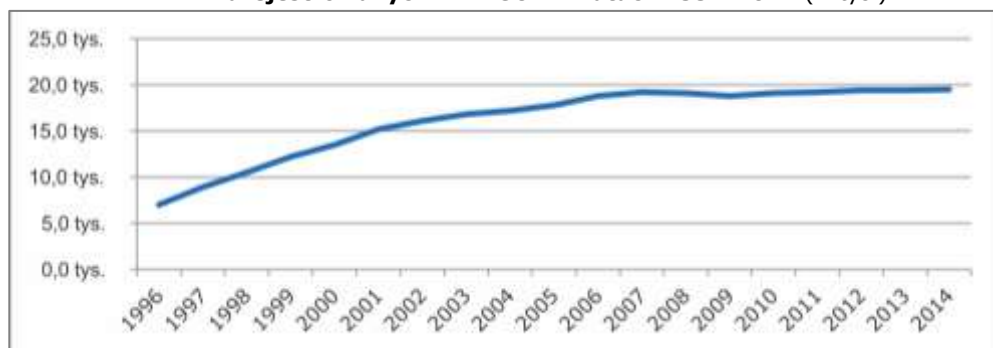
Podstawową część uzyskanych przez organizacje pracodawców przychodów w 2014 r. stanowiły otrzymane środki publiczne (41%), głównie przekazane ze źródeł zagranicznych, funduszy europejskich, których udział zwiększył się od 2010 r. blisko trzykrotnie do 38%, a otrzymało je 15% jednostek. Równie ważną część budżetów stanowiły składki członkowskie (39%), które otrzymało 97% jednostek. Najmniejszy udział w finansowaniu organizacji pracodawców miały przychody o charakterze rynkowym (17%), w tym środki z prowadzonej działalności gospodarczej (9%) i odpłatnej działalności statutowej (8%).

3.5. Związki zawodowe

3.5.1 Podstawowe informacje charakteryzujące związki zawodowe

W ramach badania realizowanego na formularzu SOF-2 ustalono, że w 2014 r. aktywną działalność prowadziło 12,9 tys. z 19,5 tys. zarejestrowanych w REGON organizacji związków zawodowych (66%). Dane rejestrowe pozwalają śledzić dynamikę liczby tych podmiotów. W latach 1996-2000 można było zaobserwować gwałtowny wzrost liczby rejestrowanych związków zawodowych. W latach 2001-2006 przyrost liczby zarejestrowanych związków zawodowych był umiarkowany (po 3%-6% rocznie), zaś w latach 2007-2014 ich liczba ustabilizowała się na poziomie około 19 tys. (roczne zmiany nie przekraczały 1%).

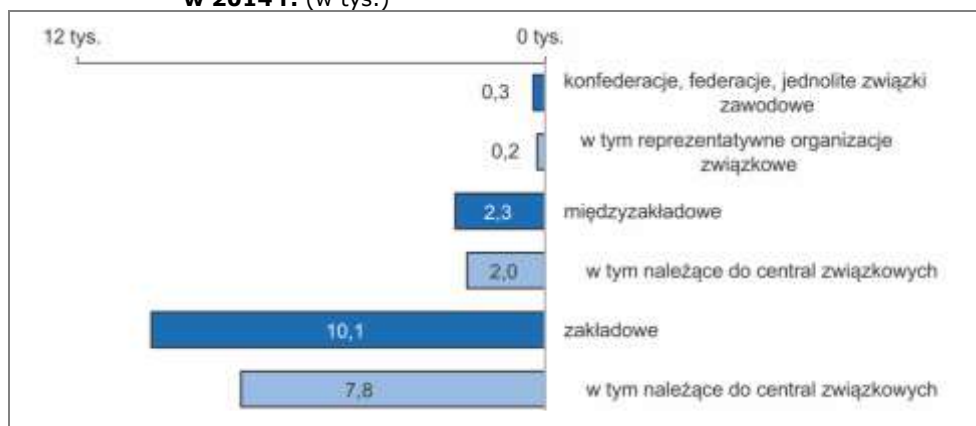
Wykres 3.79. Liczba jednostek organizacyjnych związków zawodowych zarejestrowanych w REGON w latach 1997-2014 (w tys.)

Związki zawodowe są drugą co do liczebności zbiorowością sektora non-profit. Największą ich część stanowiły zakładowe organizacje związkowe zrzeszające pracowników poszczególnych zakładów pracy (78%). Następnie międzyzakładowe organizacje związkowe, których członkami mogą być pracownicy z przynajmniej dwóch zakładów pracy (18%). W szerszym znaczeniu związek zawodowy może być też organizacją zrzeszającą inne związki zawodowe, tj. federacje, konfederacje i ich struktury terenowe lub branżowe, a także tzw. jednolite związki zawodowe⁸⁶ - w sumie aktywnych podmiotów tego typu było około 0,3 tys. (tj. 2%). Najmniej licznymi grupami były natomiast podzakładowe organizacje związkowe⁸⁷ (1%) oraz związki zawodowe rolników indywidualnych (jedynie 0,1%).

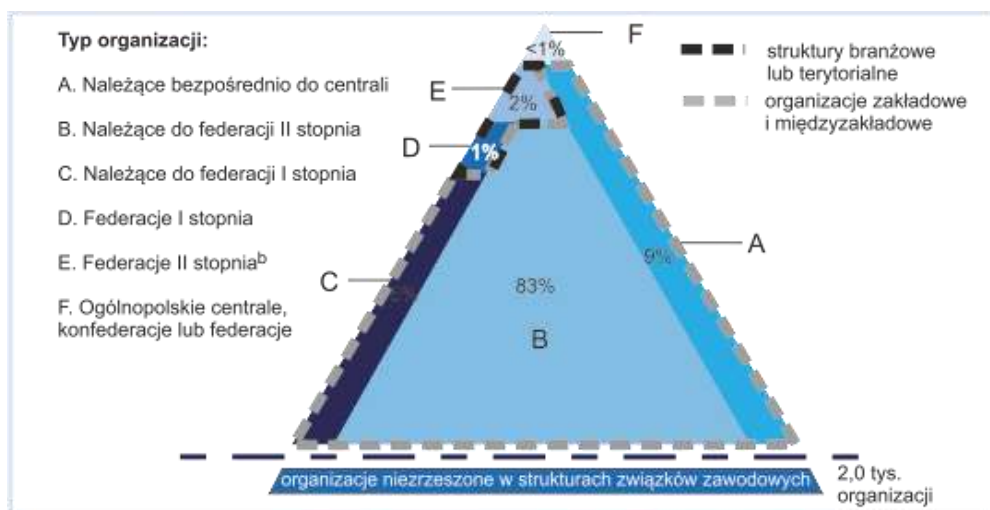
⁸⁶ To organizacje o rozbudowanej strukturze organizacyjnej, ale ich jednostki podległe nie mają odrębnej osobowości prawnej.

⁸⁷ Są to jednostki działające w zakładach pracy, które działają samodzielnie względem zakładowych organizacji związkowych.

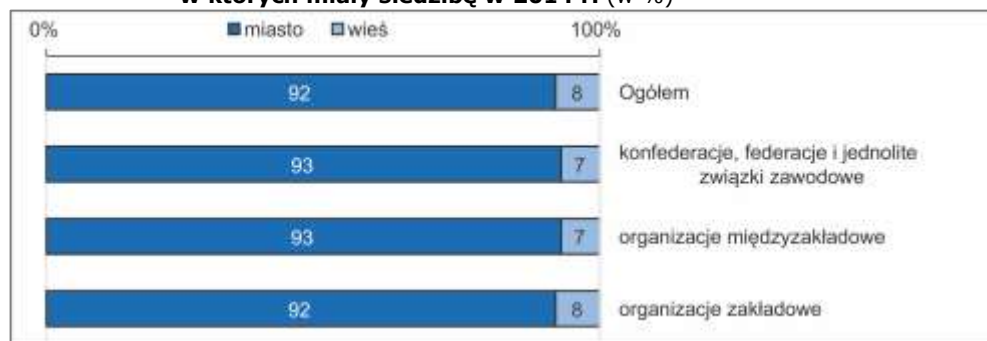
Wykres 3.80. Liczebność związków zawodowych według rodzaju jednostki w 2014 r. (w tys.)^a

^a Reprezentatywne organizacje związkowe to podmioty zrzeszone w trzech centralach związkowych reprezentujących związki w Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych.

Związki zawodowe odznaczają się na tle pozostałych organizacji sektora non-profit tym, że tworzą złożone wewnętrzne struktury organizacyjne. W 2014 r. 10,9 tys. spośród 12,9 tys. aktywnych organizacji związkowych (82%) tworzyło rozbudowane struktury organizacyjne. Pozostałe organizacje, tj. 2,0 tys. funkcjonowały samodzielnie, nie wchodząc w skład szerszych struktur związkowych. Rekonstrukcja struktur organizacyjnych związków zawodowych w oparciu o dane empiryczne pozwala wyróżnić trzy typy hierarchicznego ukształtowania struktur związkowych. Typy struktur różnią się od siebie liczbą poziomów, na których działają organizacje związkowe – od 2 do 4. Najpopularniejszym typem jest trzystopniowa hierarchia, składająca się z organizacji zakładowych i międzyzakładowych zrzeszonych bezpośrednio w strukturach branżowych lub terytorialnych, a te w jednej z ogólnopolskich organizacji zrzeszającej związki zawodowe. W ramach tego modelu funkcjonowała największa liczba organizacji - ponad 84% wszystkich związków zawodowych zrzeszonych w strukturach. Drugą pod względem rozpowszechnienia była hierarchia dwustopniowa – są to organizacje zakładowe lub międzyzakładowe, które bezpośrednio należą do ogólnopolskich central, konfederacji lub federacji. Grupa tych organizacji liczyła ponad 9% wszystkich zrzeszonych związków zawodowych. Trzeci typ struktury związków był najbardziej rozbudowany, gdyż składał się z czteropoziomowej hierarchii. Na pierwszym poziomie znajdowały się organizacje zakładowe i międzyzakładowe zrzeszone z reguły w strukturach terytorialnych, które przynależały następnie do struktur branżowych (czasem były też terytorialne federacje branżowe, które zrzeszone były w strukturach terytorialnych). Na ostatnim, czwartym poziomie działały centrale i konfederacje. Organizacji zrzeszonych według tego modelu było ponad 6%.

Rysunek 3.1. Związki zawodowe według typów struktury w 2014 r.

Ukształtowanie struktur organizacyjnych związków zawodowych w bezpośredni sposób wynika ze zróżnicowania branżowego i terytorialnego tworzących je organizacji związkowych. Widoczne jest ono na poziomie istniejących struktur federacyjnych, ale też pomiędzy organizacjami bezpośrednio zrzeszonymi w centralach związkowych. Organizacje zrzeszone w strukturach związków zawodowych należały najczęściej do trzech central związkowych reprezentujących związki w Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych⁸⁸.

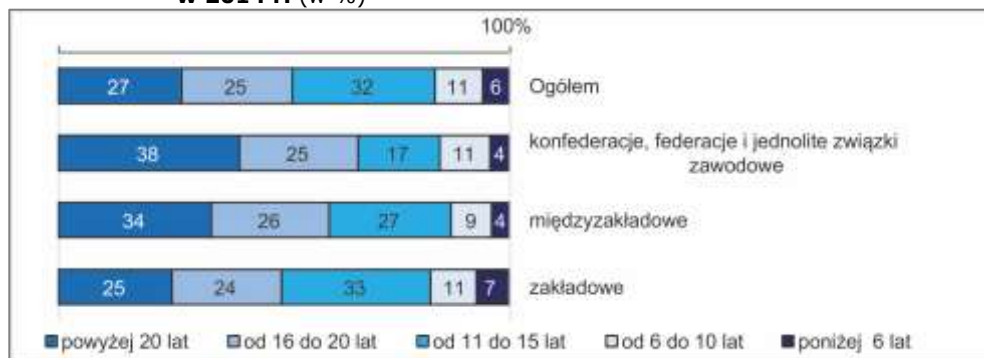
Wykres 3.81. Struktura badanych związków zawodowych według miejscowości, w których miały siedzibę w 2014 r. (w %)

Ze względu na specyfikę związków zawodowych nie jest zaskoczeniem miejski charakter tych podmiotów. Badane organizacje w zdecydowanej większości miały swoją siedzibę na terenie miasta (92% wszystkich organizacji). Bez względu na rodzaj organizacji ich struktura w podziale miasto-wieś jest niemalże identyczna. Wszystkie

⁸⁸ Obecnie Rada Dialogu Społecznego. W 2014 r. w Trójstronnej Komisji do Spraw Społeczno-Gospodarczych były: Forum Związków Zawodowych, NSZZ „Solidarność” i Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych.

rodzaje organizacji miały zbliżone odsetki organizacji mających siedzibę na terenach wiejskich, w przedziale 7-8%.

Wykres 3.82. Struktura badanych związków zawodowych według klasy wieku w 2014 r. (w %)

W większości związki zawodowe to organizacje o długoletniej tradycji działania. Najwięcej jednostek powstało w latach 1999-2003. Nowych jednostek, tj. nieprzekraczających stażem 5 lat było zaledwie 6%. Uwzględniając rodzaj organizacji można zauważyć, że najmłodsze wiekiem są organizacje zakładowe. Blisko 7% zakładowych organizacji działało nie dłużej niż 5 lat, a kolejno 11% z nich nie przekroczyło 10 lat działalności. Na podstawie danych z 2014 r. można zauważyć, że wraz z wyższym poziomem złożoności struktury związków zwiększał się odsetek organizacji z najdłuższym stażem działania, a więc powstałych przed 1994 r. W grupie międzyzakładowych organizacji było ich 34%, a wśród konfederacji, federacji i jednolitych organizacji związkowych ponad 38%.

3.5.2 Działalność związków zawodowych

Związki zawodowe mogą prowadzić działalność statutową lub gospodarczą. W 2014 r. zdecydowana większość organizacji związkowych (99%) prowadziła tylko działalność statutową. Działalność gospodarcza ma dla organizacji związkowych charakter pomocniczy, a zyski z niej mogą być przeznaczone tylko na działalność statutową.

W 2014 r. 9 na 10 związków zawodowych deklarowało prowadzenie co najmniej 3 różnych rodzajów działalności statutowej. Pojedyncza organizacja związkowa wskazywał zaangażowanie w średnio 6 rodzajach aktywności. Działalność statutowa niemal wszystkich związków zawodowych (98%) była związana z reprezentowaniem oraz obroną praw członków jednostki lub innych grup ludzi. W ramach tego typu działań związki zawodowe realizowały najczęściej: nadzór nad funkcjonowaniem funduszu socjalnego (87%), opiniowanie lub wyrażanie zgody na decyzje w sprawach poszczególnych pracowników (74%), udział w tworzeniu układów zbiorowych, regulaminów pracy, kodeksów etycznych itp. (69%), interwencje w zakresie naruszeń prawa, regulaminów, standardów, kodeksów etycznych (54%). W ramach reprezentowania i obrony praw członków co piąta organizacja związkowa deklarowała działalność polegającą na interwencji związku w przypadku sporu zbiorowego

z pracodawcą, a prowadzenie akcji protestacyjnych, w tym strajkowych (także strajki solidarnościowe), zadeklarował co trzeci związek zawodowy.

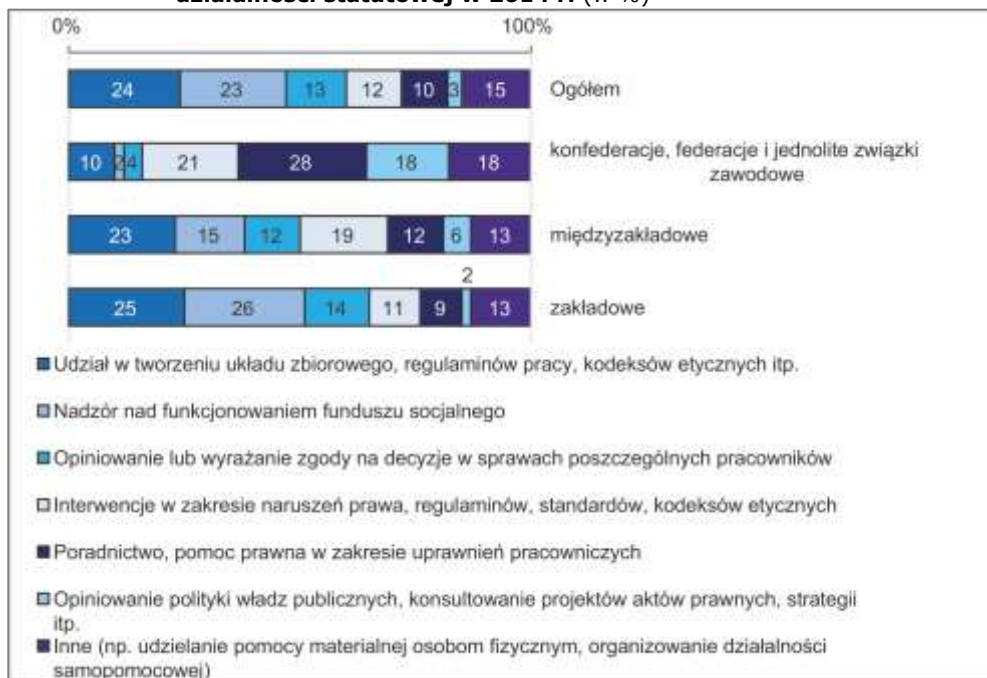
Wykres 3.83. Związki zawodowe według form działalności statutowej w 2014 r. (w %)

Nieco rzadszą formą działalności statutowej było świadczenie innych bezpłatnych usług (81%). W ramach tej grupy działań organizacje zajmowały się m.in.: poradnictwem i pomocą prawną dotyczącą uprawnień pracowniczych (66%), organizowaniem działalności samopomocowej (40%) oraz działalnością kulturalno-oświatową lub sportową (32%).

Bezpłatne przekazywanie osobom potrzebującym dóbr materialnych, w tym także płacenie za usługi na rzecz tych osób, zadeklarowało 44% jednostek związkowych. Niemal równie rozpowszechniona była działalność związana z animowaniem współpracy między organizacjami lub instytucjami (42%). Rzadziej działalność związków zawodowych dotyczyła mobilizowania, edukowania opinii publicznej (14%), finansowego wsparcia działań osób prawnych (9%) oraz świadczenia płatnych usług (2%).

Spośród wszystkich typów prowadzonych działań związki zawodowe określały jeden, najważniejszy z punktu widzenia czasu, który na niego poświęciły w 2014 r. Największa część organizacji związkowych wskazała na udział w tworzeniu układu zbiorowego, regulaminów pracy, kodeksów etycznych itp. (24%), a następnie nadzór nad funkcjonowaniem funduszu socjalnego (23%). Te dwa typy działalności były najbardziej czasochłonne również dla organizacji zakładowych – odpowiednio 25% i 26% jednostek.

Wykres 3.84. Struktura związków zawodowych według najważniejszych rodzajów działalności statutowej w 2014 r. (w %)^a

^a Ze względu na zaokrąglenia danych procenty nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

Nieco inaczej kształtowała się struktura według głównej aktywności wśród organizacji międzyzakładowych. Najwięcej organizacji międzyzakładowych wskazywało swój udział w tworzeniu układu zbiorowego, regulaminów pracy, kodeksów etycznych itp. (23%). Druga co do liczebności była grupa podmiotów poświęcających najwięcej czasu na interwencje w zakresie naruszeń praw, regulaminów, standardów i kodeksów etycznych (19%), natomiast organizacje wyższego szczebla zajmowały się najczęściej poradnictwem i pomocą prawną w zakresie uprawnień pracowniczych (28%), interwencjami w zakresie naruszeń prawa, regulaminów itp. (21%) oraz opiniowaniem polityki władz publicznych, konsultowaniem projektów aktów prawnych itp. (18%).

Przeciętnie spośród 4 organizacji z zarejestrowaną działalnością gospodarczą w Krajowym Rejestrze Sądowym 3 faktycznie ją prowadziły. Na tle reszty organizacji non-profit jednostki organizacyjne związków zawodowych rzadziej prowadziły działalność gospodarczą. W 2014 r. faktycznie ją prowadziło tylko 0,6% wszystkich związków zawodowych. Dla porównania w tym samym roku działalność gospodarczą prowadziło: 21% fundacji, 17% organizacji pracodawców oraz 6% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych.

Najczęściej działalność gospodarcza występowała w grupie konfederacji, federacji i jednolitych związków zawodowych (5%). Działalność ta w przeważającej liczbie przypadków była związana ze sprzedażą detaliczną w niewyspecjalizowanych sklepach oraz z wynajmem i zarządzaniem nieruchomościami własnymi lub dzierżawionymi. Można zauważyć, że im niższy poziom w strukturze związkowej, tym

rzadziej jednostki organizacyjne decydowały się na prowadzenie działalności gospodarczej.

Tablica 3.29. Prowadzenie działalności gospodarczej i udział w spółkach związków zawodowych według rodzaju jednostki w 2014 r.

Rodzaj działalności	Liczba organizacji	Prowadzenie działalności gospodarczej	Posiadanie udziału w spółkach
	(w tys.)	% w wierszach	
Ogółem	12,9	0,6	1,4
konfederacje, federacje i jednolite związki zawodowe	0,3	4,8	6,7
międzyzakładowe	2,3	1,1	2,6
zakładowe	10,3	0,4	0,9

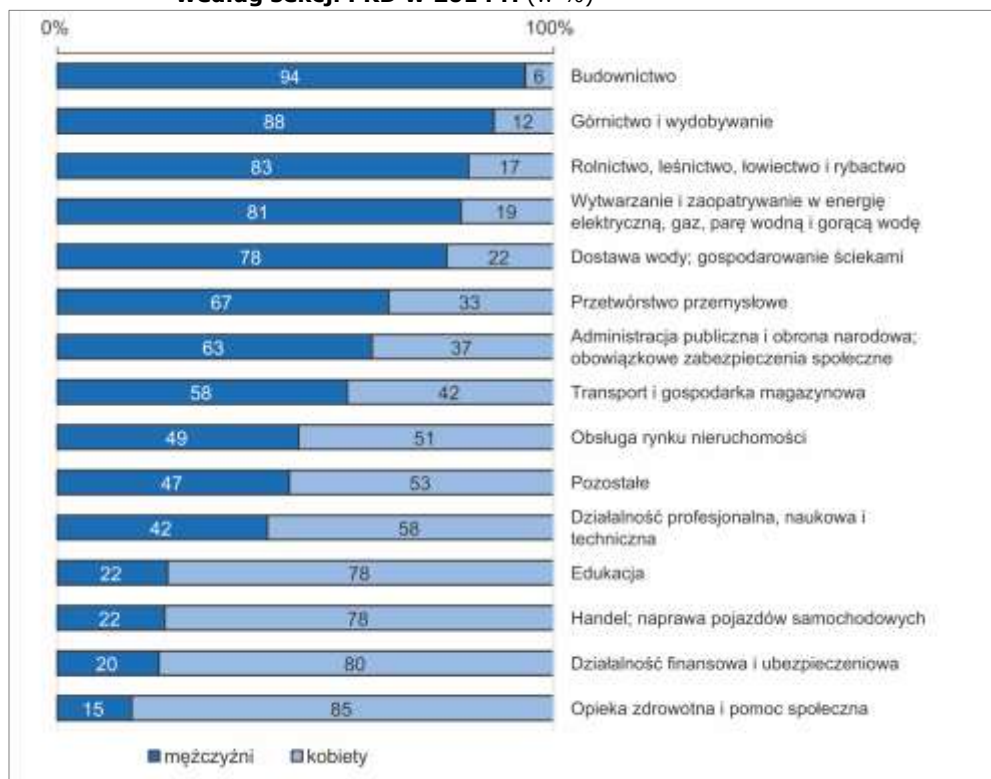
Podobnie jak w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej, jednostki organizacyjne związków zawodowych rzadko decydowały się na udziały w przedsiębiorstwach, takich jak: spółdzielnie oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, akcyjne, jawne lub komandytowe. Udziały takie posiadał nieznaczny odsetek organizacji - tylko 1,4% z wszystkich organizacji związkowych. Częściej posiadanie udziałów w spółkach deklarowały konfederacje, federacje i jednolite związki zawodowe (7%), a rzadziej międzyzakładowe i zakładowe jednostki organizacyjne (odpowiednio 3% i 1%).

3.5.3 Członkostwo i aktywność członków związków zawodowych

Na dzień 30 września 2014 r. członkami związków zawodowych było 1,6 mln osób⁸⁹. Podana liczba pokazuje, że do związków zawodowych należał co 20-ty dorosły mieszkaniec Polski, co 10-ta osoba pracująca, co 5-ty pracownik zakładu pracy zatrudniającego powyżej 9 osób oraz zatrudniony na podstawie stosunku pracy.

Członkami związków zawodowych częściej byli mężczyźni niż kobiety, stanowiąc 54% wszystkich zrzeszonych. Ten odsetek nie był jednolity we wszystkich organizacjach. Występowało zróżnicowanie pod względem reprezentacji płci w poszczególnych branżach. Przewaga mężczyzn występowała w związkach działających w zakładach pracy zajmujących się: budownictwem, górnictwem, rolnictwem, wytwarzaniem energii, dostawami wody – wskaźnik przeciętnego udziału mężczyzn wśród członków organizacji zakładowych wyniósł 81%-94%. Przewaga kobiet występowała wyraźnie w związkach zawodowych działających w ochronie zdrowia i pomocy społecznej (85%) oraz działalności finansowej i ubezpieczeniowej (80%). W sumie w 36% związków mężczyźni stanowili ponad $\frac{3}{4}$ członków, zaś w 27% - równie wysoki był udział kobiet.

⁸⁹ W związku z tym, że prawo nie zakazuje przynależności do kilku organizacji związkowych podana liczba może być nieznacznie zawyżona.

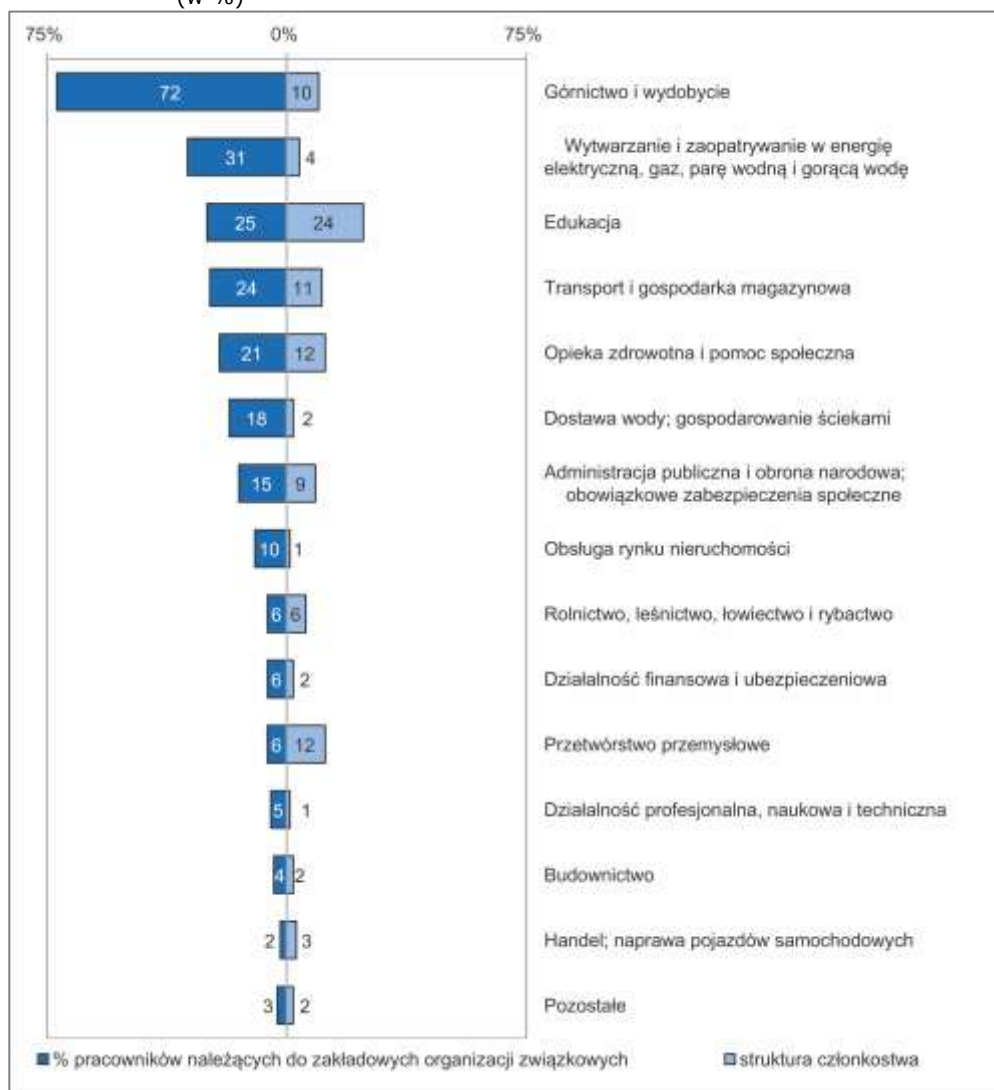
Wykres 3.85. Udział członkostwa kobiet i mężczyzn w zakładowych organizacjach według sekcji PKD w 2014 r. (w %)**Wykres 3.86. Struktura członkostwa związków zawodowych według rodzaju jednostek związkowych w 2014 r. (w %)^a**

^a Dane na wykresie nie sumują się dokładnie do 100% ze względu na zaokrąglenia.

Obecnie przepisy prawne umożliwiają zrzeszanie się w organizacjach związkowych emerytów. W 2014 r. wszystkie badane związki zawodowe zadeklarowały, że należało do nich łącznie 126 tys. osób przebywających na emeryturze. Osoby te stanowiły 8% ogólnej liczby członków związków zawodowych. Przynależność osób przebywających na emeryturze nie rozkładała się proporcjonalnie między organizacje, do większości (64%) jednostek zrzeszających członków nie należał żaden emeryt, a takie

organizacje w których udział emerytów przekroczył 50% stanowiły zaledwie 1%. Największy odsetek emerytowanych członków związków zawodowych był w jednostkach zakładowych w sekcji PKD edukacja (19%).

Wykres 3.87. Struktura członkostwa zakładowych organizacji związkowych oraz odsetek uzwiązkowienia pracowników według sekcji PKD w 2014 r. (w %)^a

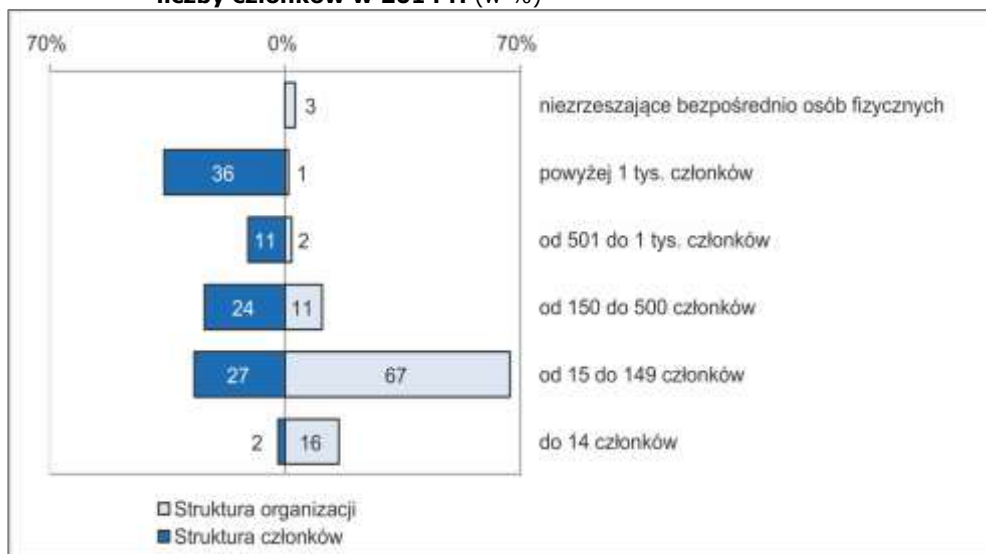
^a Uwzględniono liczbę osób pracujących w podmiotach zatrudniających powyżej 9 osób na koniec trzeciego kwartału 2014 r. za: Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w 2014 r., GUS 2015 tabl. 5. Pracujący według sekcji gospodarki narodowej w 2014 r., s. 24. Z wyjątkiem sekcji Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo, gdzie uwzględniono liczbę wszystkich osób pracujących na dzień 31.12.2013 r., za: Rocznik Statystyczny RP 2014, GUS 2014, Tabl. 6 (165).

Najwięcej członków związków zawodowych było zrzeszonych w jednostkach zakładowych (52%), a następnie w organizacjach międzyzakładowych (27%). Odrębną grupę istotną pod względem członkostwa stanowiły związki zawodowe ze złożoną strukturą organizacyjną, których jednostki podległe nie były jednak zarejestrowane w rejestrze REGON (tzw. związki jednolite) – należało do nich 17% członków związków zawodowych. Najmniejszą część stanowili zaś członkowie związków zawodowych rolników indywidualnych (4%). Przeważająca część członków (83%) przynależała do organizacji zrzeszonych w trzech centralach związkowych, które reprezentowały stronę związkową w Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych.

Największa część członków zrzeszonych w organizacjach zakładowych pracowała w zakładach pracy działających w zakresie edukacji (24%), następnie - przetwórstwa przemysłowego oraz opieki zdrowotnej i pomocy społecznej (po 12%), natomiast sekcją PKD, w ramach której największy odsetek pracowników to związkowcy, było górnictwo i wydobywanie. W tej sekcji do związków należało aż 72% pracowników. Relatywnie dużą reprezentację związkową mieli jeszcze pracownicy pracujących w sekcji wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (31%).

Największa część organizacji związkowych zrzeszała co najmniej 15 członków, ale nie więcej niż 149 członków (67%), dość istotny udział miały jeszcze organizacje małe, czyli liczące nie więcej niż 14 członków (16%) oraz liczące od 150 do 500 członków (11%). Struktura członkostwa rozkładała się jednak inaczej – najwięcej członków grupowały organizacje masowe (powyżej 1 tys. członków) – 36%, choć stanowiły zaledwie 1% z wszystkich związków zawodowych. Istotny udział w strukturze członków miały także organizacje zrzeszające od 15 do 149 członków (27%) oraz od 150 do 500 członków (24%).

Wykres 3.88. Struktura związków zawodowych i liczby ich członków według klas liczby członków w 2014 r. (w %)

Aktywność członków związków zawodowych potwierdzana jest głównie na dwa sposoby: poprzez uiszczanie składek oraz nieodpłatną pracę na rzecz związku. Pierwszą formę aktywności deklarowało 86% członków w 2013 r. W grupie organizacji zrzeszonych w centralach związkowych reprezentowanych w Trójstronnej Komisji ds. Społeczno-Gospodarczych odsetek ten przekroczył 90%, w pozostałych związkach zawodowych zrzeszających pracowników najemnych - 87%, zaś wśród organizacji rolników indywidualnych wyniósł jedynie 4%, co wynikało z tego, że większość związków zrzeszających rolników z zasady nie pobiera składek od swoich członków.

Zaangażowanie członków organizacji polegające na nieodpłatnej pracy świadczonej na rzecz organizacji miało dwojaki charakter.

Po pierwsze była to praca społeczna, czyli wykonywana przez członków dobrowolnie i w czasie wolnym. Największy odsetek jednostek korzystających z pracy społecznej odnotowano w organizacjach zakładowych 96%, a najrzadziej deklarowano ją wśród jednostek ponadzakładowych 91% - dane za 2013 r.

Po drugie była to praca wykonywana w godzinach zatrudnienia u pracodawcy, za którą przysługiwało działaczowi normalne wynagrodzenie od pracodawcy – z takiej możliwości korzystało 18% organizacji związkowych. Najczęściej z tego rodzaju pracy korzystały międzyzakładowe organizacje związkowe 37%, a najrzadziej zakładowe organizacje związkowe 14%.

W sumie związki zawodowe wykazały, że w ciągu roku w nieodpłatną pracę na ich rzecz zaangażowanych było 182 tys. członków. W jednym związku świadczyli ją średnio 14 członków, ale w połowie związków było to nie więcej niż 5 osób. Jednak ¼ członków pracujących nieodpłatnie na rzecz związków wykazywana była przez podmioty niezrzeszające bezpośrednio osób, co powoduje, że jeden członek mógł być wskazany zarówno na poziomie organizacji zakładowych, jak i w strukturach ponadzakładowych. Po odjęciu zaangażowanych członków wskazywanych przez struktury federacyjne liczba aktywnych członków wyniosła 138 tys. osób.

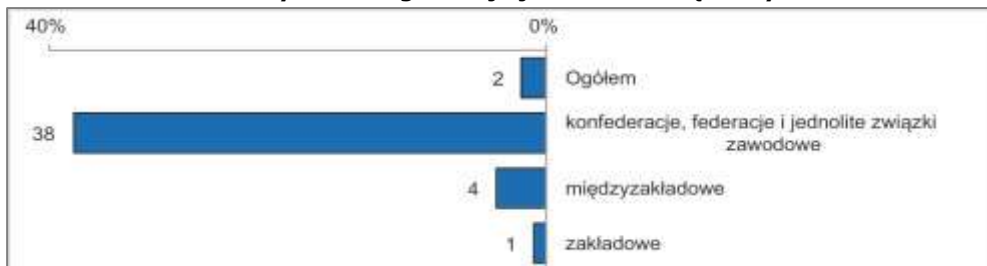
3.5.4 Praca płatna⁹⁰

Organizacje związkowe odznaczają się na tle pozostałych rejestrowych organizacji non-profit szczególnie rzadkim zatrudnieniem etatowym. Pracowników etatowych zatrudniała jedynie co 50 organizacja związkowa, tj. 2% wszystkich organizacji. Zatrudnienie na podstawie umowy o pracę występowało w: 38% konfederacji, federacji i jednolitych związków zawodowych, 4% międzyzakładowych organizacji związkowych oraz 1% organizacji zakładowych.

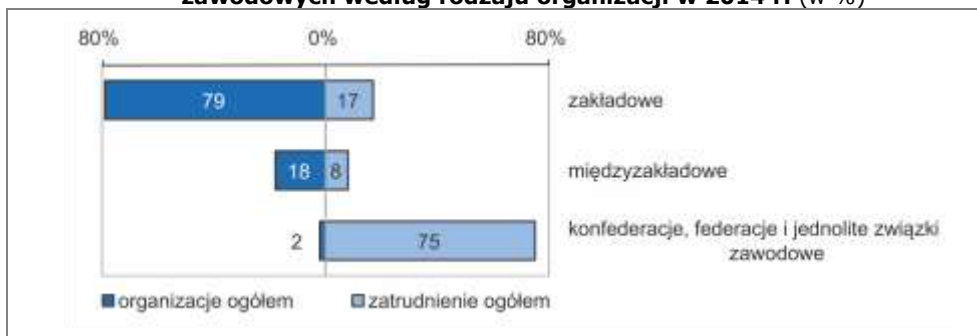
Łącznie we wszystkich związkach zawodowych w 2014 było zatrudnionych 3,4 tys. pracowników etatowych. Należy jednak podkreślić, że struktura zatrudnienia etatowego przez poszczególne rodzaje organizacji jest odmienna niż struktura związków zawodowych. Ponad ¾ pracowników etatowych pracowało w konfederacjach, federacjach i jednolitych związków zawodowych, które stanowiły tylko 2% wszystkich związków zawodowych. Natomiast organizacje zakładowe, które stanowiły 79% wszystkich organizacji związkowych zatrudniały tylko 17% wszystkich etatowych pracowników.

⁹⁰ Większość prezentowanych informacji dotyczących zatrudnienia pochodzi z danych Ministerstwa Finansów ze sprawozdań PIT-11. Tam gdzie jest to oznaczone źródłem danych jest sprawozdanie GUS SOF-2F.

Wykres 3.89. Odsetek związków zawodowych posiadających pracowników etatowych według rodzaju jednostek związkowych w 2014 r.

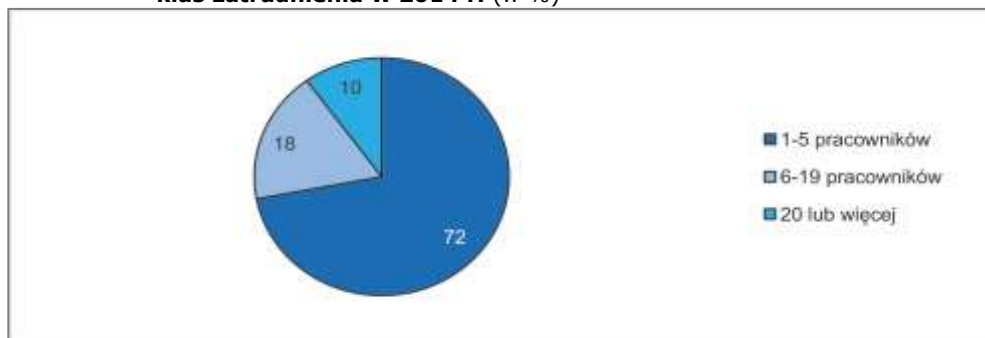
Wykres 3.90. Struktura organizacji i zatrudnienia etatowego w związkach zawodowych według rodzaju organizacji w 2014 r. (w %) ^a

^a Ze względu na zaokrąglenia danych procenty nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

Podobnie jak w innych organizacjach non-profit występował nierównomierny rozkład zatrudnienia. Świadczy o tym duża różnica pomiędzy średnią a medianą liczby zatrudnionych. Średnia liczba wynosiła 12 osób, mediana zaś 2 osoby. Największe zróżnicowanie występowało w konfederacjach, federacjach i jednolitych związkach zawodowych (średnia 23 osoby, a mediana 5 osób), a najmniejsze w międzyzakładowych organizacjach związkowych (średnia 3 osoby, a mediana 2 osoby).

Wykres 3.91. Struktura zatrudnienia etatowego w związkach zawodowych według klas zatrudnienia w 2014 r. (w %) ^a

^a Ze względu na zaokrąglenia danych procenty nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

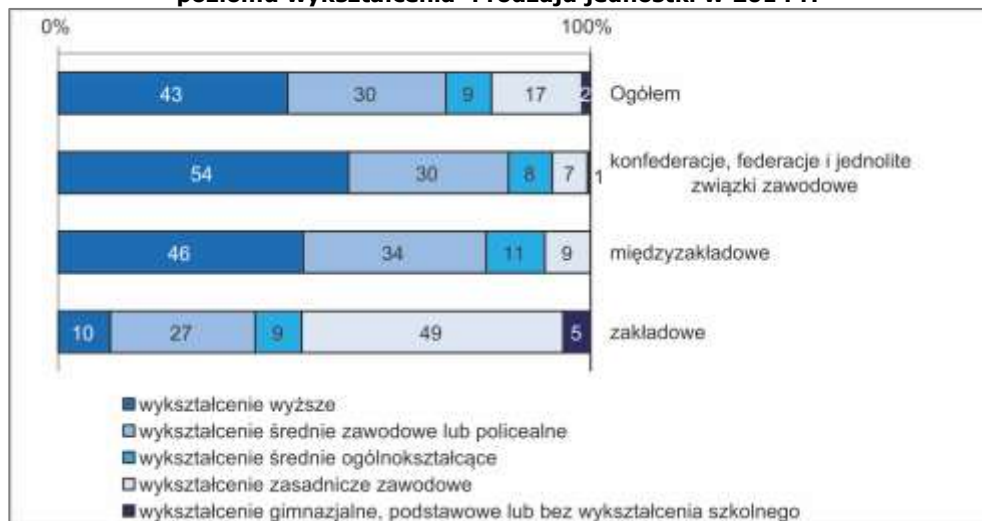
Organizacje zatrudniające pracowników na podstawie umowy o pracę charakteryzowały się relatywnie małą liczbą pracowników. Najczęściej organizacje te zatrudniały od 1 do 5 pracowników (72% organizacji), następnie od 6 do 19 pracowników (18% organizacji) i tylko 10% organizacji zatrudniało co najmniej 20 pracowników.

W związkach zawodowych średnie miesięczne wynagrodzenie osób zatrudnionych etatowo wynosiło 2,2 tys. zł brutto na osobę. Wynagrodzenia były zróżnicowane w poszczególnych rodzajach związków zawodowych. Największe średnie miesięczne wynagrodzenie występowało w konfederacjach, federacjach i jednolitych związkach zawodowych i wynosiło 3,3 tys. zł brutto na osobę, a najmniejsze było w zakładowych organizacjach związkowych - tylko 1,8 tys. zł brutto na osobę.

Podobnie jak w innych organizacjach non-profit w związkach utrzymywał się wyższy wskaźnik zatrudnienia kobiet niż mężczyzn. Na podstawie danych ze sprawozdania SOF-2F wynika, że kobiety stanowiły 60% zatrudnionych w związkach zawodowych.

Poziom wykształcenia osób zatrudnionych na etacie w związkach zawodowych był zróżnicowany ze względu na rodzaj jednostek. W organizacjach umiejscowionych wyżej w związkowej strukturze było więcej pracowników z wyższym poziomem wykształcenia, niż w organizacjach umiejscowionych niżej. Największa część osób zatrudnionych w konfederacjach, federacjach i jednolitych organizacjach miała wyższe wykształcenie (43%). Odwrotnie przedstawiało się zatrudnienie w zakładowych organizacjach związkowych, w których większość etatowego personelu miała wykształcenie zasadnicze zawodowe lub niższe (54%).

Wykres 3.92. Struktura osób zatrudnionych w związkach zawodowych według poziomu wykształcenia^a i rodzaju jednostki w 2014 r.^b

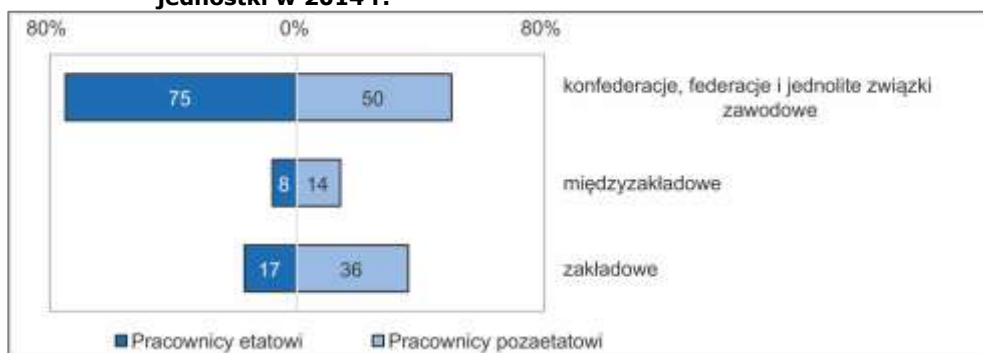
^a Dane zostały przygotowane na podstawie informacji zebranych ze sprawozdania SOF-2F za 2014 r.

^b Ze względu na zaokrąglenia danych procenty nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

Podobnie jak w przypadku innych organizacji non-profit związki zawodowe korzystały częściej z pracy świadczonej na podstawie umów cywilnoprawnych niż zatrudnienia etatowego. Na podstawie danych z PIT-11 za 2014 r. wynika, że 8% wszystkich związków zawodowych zatrudniało pozaetatowo, a 6% zatrudniało tylko na podstawie umów cywilnoprawnych.

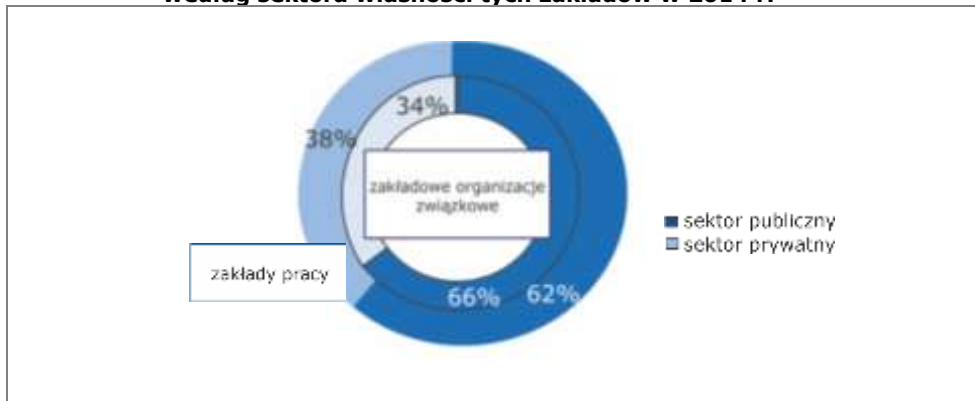
Pracę w formie umów cywilnoprawnych, tj. umów zlecenia, umów o dzieło i pokrewnych świadczyło 7,0 tys. osób. Odsetek osób zatrudnionych pozaetatowo w podziale na rodzaj organizacji był inny niż zatrudnienia etatowego. Nadal największa część zatrudnienia pozaetatowego była w konfederacjach, federacjach i jednolitych związkach zawodowych (50%), ale ponad połowa zatrudnionych była w zakładowych (36%) i międzyzakładowych organizacjach związkowych (14%).

Wykres 3.93. Struktura zatrudnienia etatowego i pozaetatowego według rodzaju jednostki w 2014 r.

3.5.5 Charakterystyka zakładów pracy, w których działają związki zawodowe

Wykres 3.94. Struktura zakładowych organizacji związkowych i zakładów pracy według sektora własności tych zakładów w 2014 r.

Choć aktywną działalność prowadziło 10,2 tys. zakładowych organizacji związkowych, to zakładów pracy, na terenie których były one zlokalizowane odnotowano 6,3 tys., a więc na jeden zakład przypadały średnio niecałe 2 organizacje

związkowe. Grupa zakładów pracy, w których działała więcej niż jedna organizacja związkowa stanowiła 27% zbiorowości zakładów pracy, w których istniał co najmniej 1 związek zawodowy, a w 1% zakładów funkcjonowało co najmniej 5 organizacji związkowych.

Zakładowe organizacje związkowe działały najczęściej na terenie średniej wielkości zakładów pracy, zatrudniających między 50 a 249 osób (55% uzwiązkowionych zakładów pracy), następnie w dużych zakładach pracy, a więc z zatrudnieniem od 250 osób (31%), zaś najrzadziej w podmiotach zatrudniających mniej niż 50 osób (14%).

Zakłady pracy, w których działały organizacje związkowe, częściej reprezentowały sektor publiczny (62%) niż sektor prywatny (38%). Odsetek zakładowych organizacji związkowych zlokalizowanych w zakładach pracy sektora publicznego był jeszcze wyższy i wyniósł 66%, co świadczy o tym, że na terenie podmiotów sektora publicznego zlokalizowanych było przeciętnie więcej organizacji związkowych niż w zakładach z sektora prywatnego.

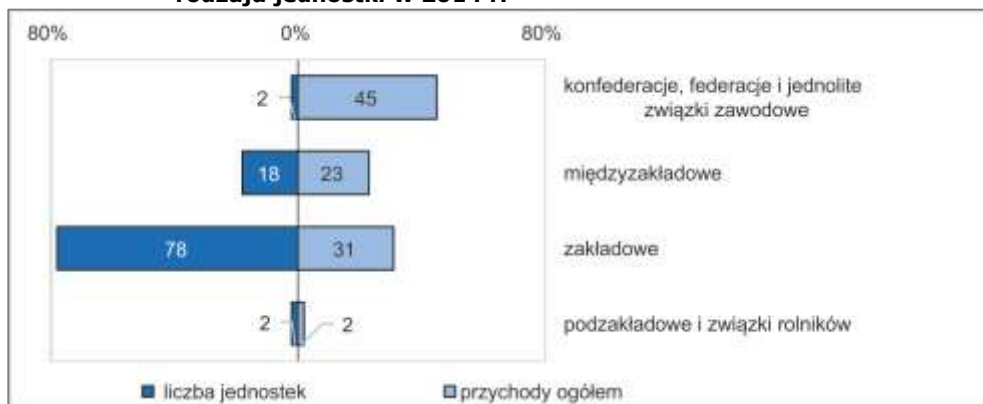
Zestawienie liczby działających zakładów pracy, w których pracuje co najmniej 10 osób z liczbą zakładów pracy określonego typu, na terenie których były zlokalizowane organizacje związkowe wskazuje, że najwyższe uzwiązkowienie występowało w sektorze publicznym wśród przedsiębiorstw państwowych, a następnie w zakładach opieki zdrowotnej (odpowiednio 55% i 49%). W sektorze prywatnym wyróżniały się spółdzielnie – w tej grupie odsetek podmiotów, w których były związki, osiągnął 4-krotnie wyższą wartość niż wśród spółek (odpowiednio 17% i 4% podmiotów)

3.5.6 Przychody i koszty organizacji związkowych

Uzyskiwanie środków finansowych wykazało 86% wszystkich związków zawodowych⁹¹. Najmniejszy odsetek jednostek, które w 2014 r. uzyskiwały przychodów wystąpił wśród zakładowych organizacji związkowych (85%). W pozostałych rodzajach jednostek organizacyjnych związków zawodowych udział jednostek wykazujących uzyskiwanie przychodów okazał się wyższy – międzyzakładowe organizacje (93%), a konfederacje, federacje i jednolite związki zawodowe (96%).

Całkowita suma przychodów uzyskana w 2014 r. przez wszystkie badane organizacje związkowe wyniosła 804 mln zł. Należy jednak wspomnieć, że wkład, jaki do przychodów całkowitych wniosły środki zgromadzone przez poszczególne grupy organizacji, nie stanowił proporcjonalnego odzwierciedlenia liczebności danej grupy podmiotów w sumie wszystkich badanych jednostek. Największa część omawianej kwoty (45%) została uzyskana przez stanowiące zaledwie 2% badanej zbiorowości konfederacje, federacje i jednolite związki zawodowe. Wyraźnie wyższym wkładem przychodów całkowitych w stosunku do liczebności badanej zbiorowości cechowały się również międzyzakładowe organizacje (23% wobec 18%). Odwrotna zależność wystąpiła natomiast w zakładowych organizacjach związkowych (31% przychodów związków zawodowych wobec 78% udziału w liczbie organizacji tworzących ten sektor).

⁹¹ Dane zostały zaimputowane na podstawie danych z CIT za 2014 r. Dla podmiotów które nie złożyły deklaracji CIT wykorzystano do imputacji dane z formularza SOF-2F. Imputacja danych SOF- 2F polegała na powarstwowaniu danych i przypisaniu średniej wartości przychodów.

Wykres 3.95. Struktura przychodów^a i liczebność związków zawodowych według rodzaju jednostki w 2014 r.

^a Dane zostały przygotowane na podstawie informacji zebranych ze sprawozdania SOF-2F za 2014 r.

W całej badanej zbiorowości grupami, które wyróżniały się posiadaniem najwyższego średniego poziomu przychodów były konfederacje, federacje i jednolite związki zawodowe - przeciętne wartości ich przychodów wyniosły 1 224 tys. zł na jedną organizację. Zdecydowanie mniejsze przeciętne roczne przychody miały międzyzakładowe i zakładowe organizacje związkowe - odpowiednio 83 tys. zł i 29 tys. zł.

Związki zawodowe charakteryzują się zróżnicowaniem wysokości uzyskiwanych środków finansowych. Na istnienie tego zjawiska wskazują przede wszystkim różnice występujące pomiędzy średnią i medianą przychodów. Roczne przychody całkowite w połowie wszystkich związków zawodowych dysponujących przychodami – wynosiły nie więcej niż 7 tys. zł. Kwota ta była 10-krotnie niższa od średniej arytmetycznej obliczonej dla tych jednostek (72 tys. zł). Analiza dochodowego rozwarstwienia omawianych podmiotów przeprowadzona ze względu na rodzaj organizacji związkowych wykazała, że największe dysproporcje pomiędzy porównywanymi miarami wystąpiły w grupie konfederacji, federacji i jednolitych związków zawodowych (mediana 14-krotnie niższa niż średnia), a najmniejsze w zakładowych organizacjach związkowych (mediana 4-krotnie niższa niż średnia).

Największa część wszystkich uzyskanych przychodów pochodziła ze składek członkowskich. Środki te stanowiły 52% ogółu przychodów badanych jednostek. Na drugim miejscu znajdowały się przychody pochodzące ze źródeł rynkowych (37%). Największy wkład w kategorię środków rynkowych miały środki z działalności gospodarczej. Przychody te stanowiły łącznie 26% wszystkich przychodów. Wśród przychodów rynkowych istotną rolę odegrały także odsetki i dywidendy (8%).

Dużo niższa kwota pochodziła ze źródeł nierynkowych. Łączna kwota wspomnianych środków uzyskanych ze źródeł publicznych i darowiznami oraz zbiórkami publicznymi w 2014 r. stanowiła 5% sumy przychodów związków zawodowych.

Istotne różnice w strukturze przychodów uwiadczały się, gdy związki zawodowe analizuje się w oparciu o rodzaj organizacji. Przychody o charakterze rynkowym stanowiły większy udział w jednostkach usytuowanych wyżej w strukturze związków zawodowych. W konfederacjach, federacjach i jednolitych związkach

3. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH TYPÓW ORGANIZACJI NON-PROFIT

zawodowych te przychody stanowiły niemal 1/2 wszystkich przychodów, a w organizacjach zakładowych tylko 1/4 (ogółu przychodów). Odwrotnie było w stosunku do przychodów ze składek członkowskich. Organizacje zakładowe utrzymywały swoją działalność w 63% z tego źródła, a konfederacje, federacje i jednolite związki zawodowe - w 43%. Udział środków publicznych był w zasadzie zauważalny tylko w konfederacjach, federacjach i jednolitych związkach zawodowych.

Tablica 3.30. Struktura źródeł przychodów związków zawodowych według rodzaju organizacji w 2014 r.^a

Wyszczególnienie	Ogółem	konfederacje, federacje i jednolite związki zawodowe	międzyzakładowe	zakładowe, podzakładowe i rolnicze
Suma przychody (mln zł)	803,9	361,6	181,9	260,3
% w kolumnach				
O charakterze rynkowym	37	47	37	25
działalność gospodarcza	26	35	18	19
odsetki i dywidendy	8	8	13	4
działalność statutowa odpłatna	3	2	6	3
zamówienia publiczne	1	1	0	0
O charakterze nierynkowym	5	5	3	6
źródła publiczne	2	3	#	#
darowizny i inne przekazane środki	3	1	3	6
Składki członkowskie	52	43	57	63
Inne	5	6	3	5

a - Ze względu na zaokrąglenia danych procenty w kolumnach nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

- Źródło przychodów wystąpiło, ale jego udział był mniejszy od 0,5%.

Wyniki badania wykazały, że w 2014 r. suma kosztów poniesionych przez związki zawodowe wyniosła 744,5 mln zł. Kwota ta była niższa od sumy przychodów uzyskanych przez związki zawodowe o 59,4 mln zł. Koszty działalności 64% organizacji związkowych były niskie i nie przekraczały 5 tys. złotych rocznie, zaś grupa podmiotów ponosząca koszty przekraczające 0,5 mln złotych w ciągu roku stanowiła tylko 1% zbiorowości.

Najwięcej związków zawodowych deklarowało nadwyżkę przychodów o 5% nad poniesionymi kosztami – dodatni wynik finansowy wykazało 42% wszystkich związków zawodowych⁹². Porównywalny odsetek organizacji wykazywał uzyskiwanie

⁹² Za organizacje o dodatnim lub ujemnym wyniku finansowym zostały uznane podmioty, w budżetach których różnice pomiędzy wszystkimi uzyskanymi przychodami, a poniesionymi kosztami stanowiły co do wartości bezwzględnej powyżej lub poniżej 5% ogólnej sumy przychodów. Jednostki, w przypadku których wspomniane różnice nie przekraczały 5% wszystkich uzyskanych środków finansowych zostały uznane za podmioty o zrównoważonym wyniku finansowym, ponieważ tak niewielkie dysproporcje pomiędzy przychodami i kosztami nie generują istotnego deficytu, ani nie tworzą znacznych nadwyżek finansowych.

przychodów na poziomie kosztów – zrównoważony wynik finansowy wykazało 40% wszystkich organizacji. Natomiast stratę odnotowała prawie co 5 organizacja. Nie występowało znaczące zróżnicowanie wyników finansowych według rodzajów organizacji. Różnice struktury wg wyniku finansowego pomiędzy rodzajami organizacji wynosiły maksymalnie do 5 p. proc.

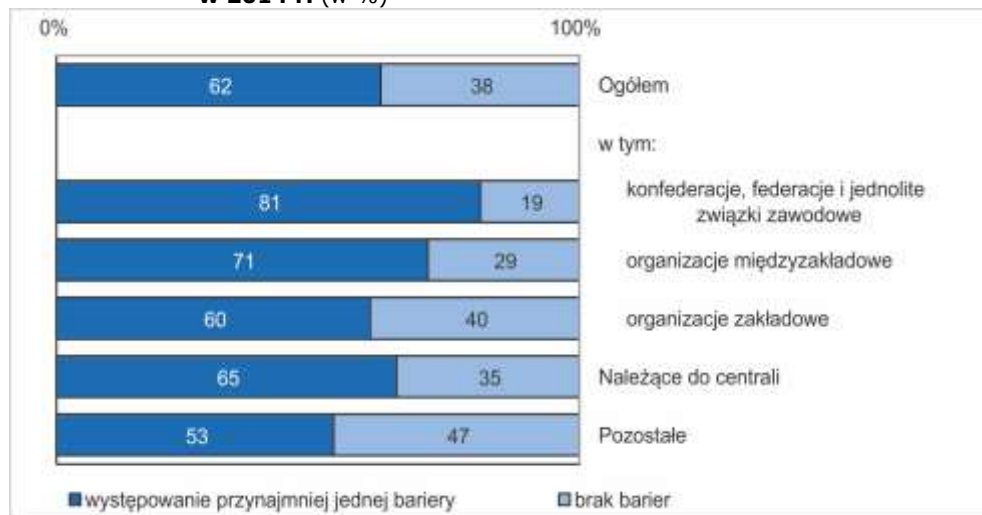
Wykres 3.96. Struktura związków zawodowych według wyniku finansowego oraz rodzaju organizacji w 2014 r. (w %)^a

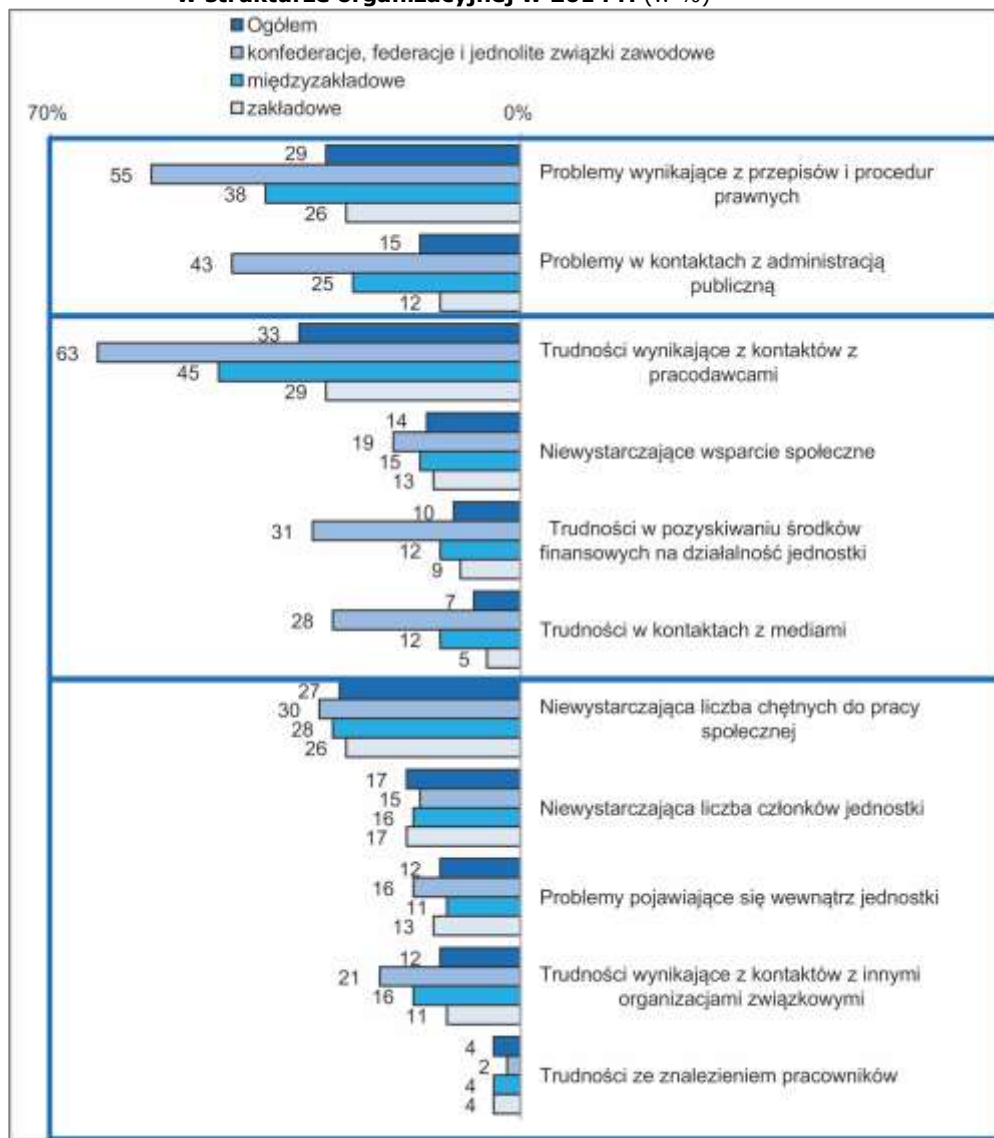

^a Ze względu na zaokrąglenia danych procenty nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

3.5.7 Bariery działalności

Wykres 3.97. Występowanie barier w działalności związków zawodowych w 2014 r. (w %)

Wykres 3.98. Związki zawodowe według rodzajów barier działalności i miejsca w strukturze organizacyjnej w 2014 r. (w %)

W 2014 r. większość jednostek organizacyjnych związków zawodowych doświadczyła występowania barier w działalności statutowej, choć było to zjawisko rzadsze niż u innych podmiotów tego sektora. Ponad 6 na 10 jednostek zadeklarowało przynajmniej jedną z 12 barier działalności.

Występowanie barier działalności było warunkowane umiejscowieniem jednostki w strukturze związków zawodowych. Częściej występowanie barier działalności deklarowały jednostki umiejscowione na górze struktury związków zawodowych, tj. 8 na 10 konfederacji, federacji i jednolitych związków zawodowych,

a następnie 7 na 10 jednostek prowadzących działalność związkową na terenie kilku zakładów pracy. Najmniejsze występowanie barier pojawiło się w jednostkach działających na terenie tylko jednego zakładu pracy, tj. 6 na 10 jednostek zakładowych.

Jednostki organizacyjne należące do centrali częściej deklarowały występowanie barier działalności niż organizacje niezrzeszone w centralach. 65% organizacji zrzeszonych w centralach związkowych wskazało problemy, a analogiczny odsetek w pozostałych organizacjach był niższy o 12 p. proc. i wyniósł 53%. W grupie organizacji należących do centrali związkowej nie występowało zróżnicowanie istnienia barier działalności w podziale na konkretne centrale związkowe.

Najczęściej organizacje związkowe wskazywały na trudności wynikające z kontaktów / współpracy z pracodawcami (np. nieprzestrzeganie prawa pracy, niewywiązywanie się z wcześniejszych porozumień), problemy wynikające z przepisów i procedur prawnych (np. niejasne lub niekorzystne prawo, częste zmiany przepisów), niewystarczającą liczbą chętnych do pracy społecznej - odpowiednio 33%, 29%, 27% wszystkich organizacji.

Występowanie barier zewnętrznych zdecydowanie częściej deklarowano w jednostkach wyższego szczebla niż na poziomie międzyzakładowym lub zakładowym; na przykład trudności w kontaktach z pracodawcami odczuwane były częściej wśród struktur wyższego szczebla (63%) niż wśród organizacji międzyzakładowych (45%) i zakładowych (29%). Niewiele mniej organizacje wskazywało na problemy związane z obowiązującymi przepisami i procedurami prawnymi – barierę tę zadeklarowało 29% spośród wszystkich związków zawodowych.

Podobnie było w przypadku występowania problemów w kontaktach z administracją publiczną, trudnościami w pozyskiwaniu środków finansowych na działalność jednostki i trudnościami w kontaktach z mediami. W barierach o charakterze wewnętrznym umiejscowienie jednostki w strukturze nie odgrywało tak dużej roli. Niewystarczająca liczba chętnych do pracy społecznej związku w podobnym stopniu odczuwały organizacje na wszystkich poziomach struktury organizacyjnej (od 30% wśród konfederacji i federacji do 26% wśród jednostek zakładowych). Na niewystarczającą liczbę członków wskazywały nawet nieco częściej jednostki zakładowe (17%) i międzyzakładowe (16%) niż struktury wyższego szczebla (15%).

3.6. Partie polityczne

3.6.1 Liczba partii politycznych

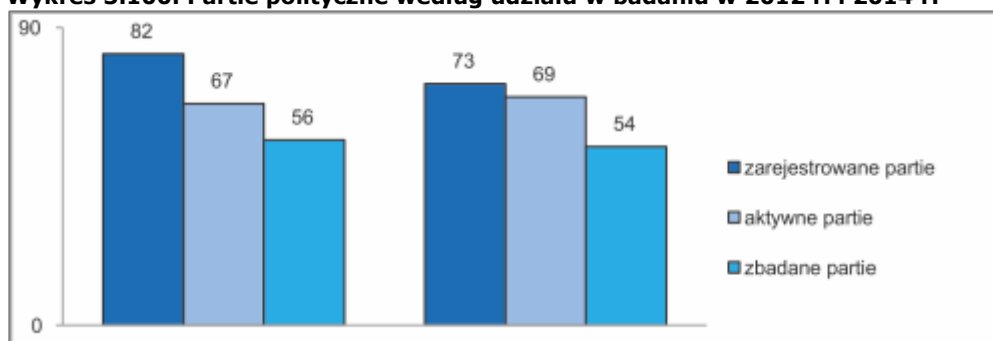
Partie polityczne są najmniej liczną grupą z omawianych w tej publikacji zbiorowości sektora non-profit. Na koniec 2014 r. w Ewidencji partii politycznych zarejestrowane były 73 partie. W ostatnich latach liczba partii utrzymywała się na zbliżonym poziomie, w latach 2010-2013 roczna zmiana wahała się od 2 do 3 partii. W ciągu 2014 r. z Ewidencji wykreślono łącznie 9 partii oraz zarejestrowano 5 nowych ugrupowań.

Wykres 3.99. Zmiana liczby partii politycznych zarejestrowanych w Ewidencji partii politycznych w Sądzie Okręgowym w Warszawie w latach 2010-2015

Z badania statystycznego partii politycznych przeprowadzonego przez GUS przy użyciu formularza SOF-3 wynika, że aktywną działalność prowadziło 69 z 73 partii zarejestrowanych na koniec 2014 r., zaś wypełniony formularz złożyły 54 podmioty i było to o 2 jednostki mniej niż w badaniu za 2012 r.

Wykres 3.100. Partie polityczne według udziału w badaniu w 2012 r. i 2014 r.

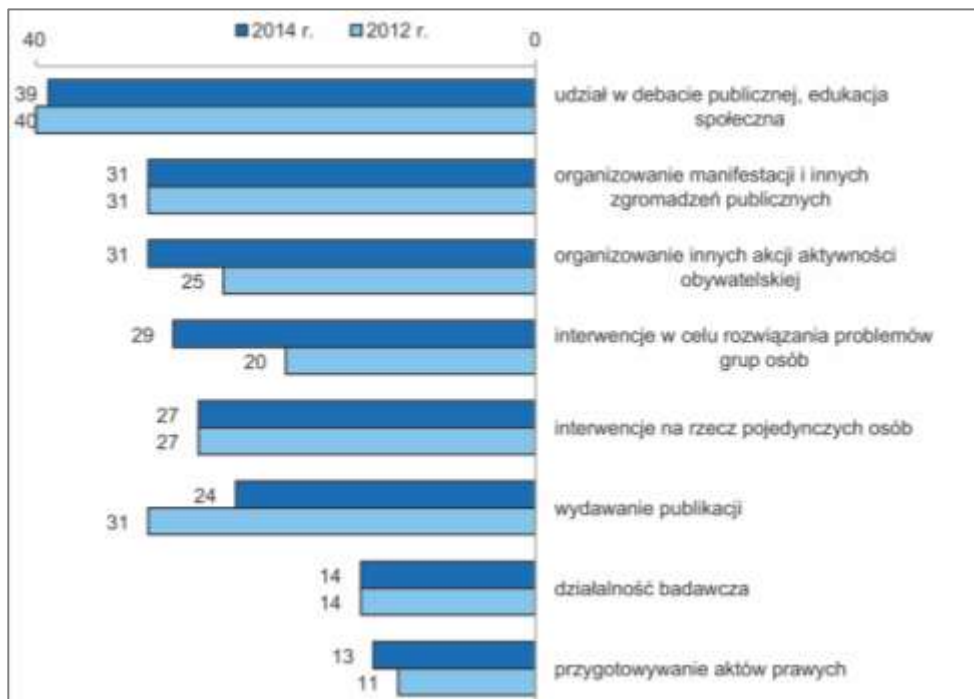

Spośród zbadanych 54 podmiotów: przedstawiciele 7 partii uczestniczyli we władzy państwowej w parlamencie lub rządzie, przedstawiciele kolejnych 14 ugrupowań zasiadali tylko w organach władzy samorządowej. Pozostałe 33 partie nie uczestniczyły we władzach publicznych żadnego szczebla.

3.6.2 Formy działalności⁹³

Zgodnie z ustawą o partiach politycznych partie uczestniczą w życiu publicznym m.in. wywierając wpływ na politykę państwa, co może przybierać różnorodne formy.

Wykres 3.101. Formy działalności statutowej prowadzonej przez partie polityczne w 2012 r. i 2014 r.

Najczęściej wskazywaną przez partie formą działalności w 2014 r., podobnie jak w 2012 r., był udział w debacie publicznej i edukacja społeczna. Takie działania polegające m.in. na organizowaniu konferencji prasowych, udziale w programach telewizyjnych i radiowych, konferencjach, seminariach zadeklarowało 39 badanych partii. Działalność partii koncentrowała się ponadto na organizowaniu manifestacji i innych zgromadzeń publicznych, a także na organizowaniu innych akcji aktywności obywatelskiej (po 31), przy czym w przypadku tych ostatnich odnotowano wyraźny wzrost liczby partii z 25 do 31. Między 2012 r. a 2014 r. zwiększyła się również liczba partii prowadzących działania o charakterze interwencyjnym w celu rozwiązywania problemów konkretnych grup osób – z 20 do 29 partii, podczas gdy działalność polegająca na podejmowaniu interwencji na rzecz pojedynczych osób zgłaszających się po pomoc utrzymała się na tym samym poziomie – w obydwu latach wskazało ją po 27 partii. Zauważalny spadek w stosunku do 2012 r. wystąpił natomiast w zakresie prowadzonej przez partie działalności wydawniczej z 31 do 24 partii w 2014 r.

⁹³ Dalsza analiza obejmować będzie 54 partie, które złożyły sprawozdanie SOF-3 za 2014 r.

W obydwu latach najrzadziej deklarowane formy działania stanowiło przygotowywanie aktów prawnych (w 2014 r. przygotowywało je 13, zaś w 2012 r. - 11 ugrupowań) oraz działalność badawcza (po 14 partii).

3.6.3 Zasięg działania oraz struktury organizacyjne

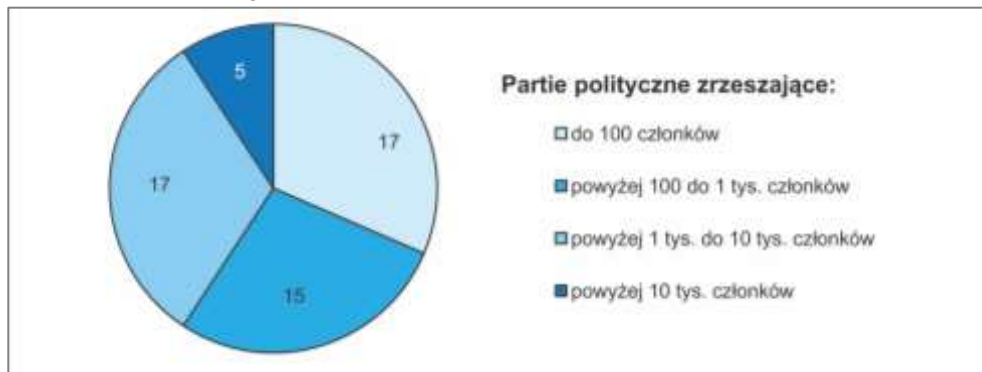
Większość partii – 40 spośród 54 zbadanych podmiotów - prowadziło działalność na terenie całej Polski, kolejne 9 również poza granicami kraju. Dla pozostałych jednostek obszar prowadzenia działalności stanowiły województwo (3), powiat (1) i gmina (1).

Blisko $\frac{3}{4}$ badanych partii politycznych posiadało jednostki terenowe (40). W przypadku 20 partii zasięg działania najniższej terenowej jednostki organizacyjnej obejmował gminę lub jej część, kolejnych 7 – powiat, a 5 - województwo. Działalność wykraczającą poza jedno województwo prowadziły jednostki terenowe najniższego szczebla 8 partii. Wśród ugrupowań posiadających w 2014 r. jednostki terenowe średnia liczba działających jednostek najniższego szczebla wyniosła 269, przy czym połowa partii posiadała nie więcej niż 19 jednostek. W 2012 r. wartości średniej i mediany wśród jednostek deklarujących posiadanie terenowych jednostek organizacyjnych były niższe i wyniosły odpowiednio 185 i 11 jednostek. Wielkości te różniły się znacząco dla partii reprezentowanych we władzach państwowych (parlamencie lub rządzie), gdzie przeciętna partia posiadała w 2014 r. ponad 1,2 tys. jednostek terenowych, zaś mediana wyniosła 1,5 tys.

3.6.4 Baza członkowska

W 2014 r. aktywne partie polityczne, uczestniczące w badaniu na formularzu SOF-3, wykazały łącznie 298 tys. członków, tj. o 6 tys. więcej niż w 2012 r. Najwyższą liczbę członków posiadały partie mające swoje przedstawicielstwo w parlamencie. Zrzeszały one ponad 8/10 wszystkich członków, choć stanowiły jedynie 1/10 aktywnych partii.

Przeciętna partia polityczna zrzeszała w 2014 r. 5,5 tys. członków, tj. o 0,2 tys. więcej niż w 2012 r. Jednocześnie połowa partii posiadała nie więcej niż 315 członków, co oznacza spadek mediany o 35 członków w stosunku do poprzedniej edycji badania, a także wskazuje na pogłębiające się zróżnicowanie partii pod względem wielkości bazy członkowskiej.

Wykres 3.102. Struktura badanych partii politycznych według liczby członków w 2014 r.

W 2014 r. co 3 partia polityczna zrzeszała do 100 członków. W stosunku do 2012 r. zmniejszyła się liczba organizacji liczących od 100 do 1 tys. osób (z 22 partii do 15), a wzrosła liczba ugrupowań zrzeszających więcej niż 1 tys. i nie przekraczających 10 tys. członków (z 13 do 17 jednostek).

Ugrupowania zasiadające w parlamencie posiadały przeciętnie ponad 34 tys. członków. Średnia ta była niższa o 6,5 tys. w stosunku do 2012 r., ale ponad 6-krotnie wyższa niż średnia liczona dla całej zbiorowości ugrupowań w 2014 r.

Wśród partii objętych badaniem GUS-u, które przekazały dane na temat liczby osób opłacających składki członkowskie (40 ugrupowań)⁹⁴, odsetek członków płacących składki wyniósł ponad 17% i był o 12 p. proc. niższy niż w 2012 r.⁹⁵

Odsetek kobiet wśród zrzeszonych w partiach członków wzrósł nieznacznie między 2012 r. a 2014 r. o 1 p. proc. i wyniósł ponad 29%. Wzrosła również ogólna liczba kobiet - z 82,2 tys. w 2012 r. do 87,4 tys. w 2014 r. Co więcej, kobiety stanowiły aż 85% wśród nowych członków partii politycznych, którzy wstąpili do organizacji między 2012 r. a 2014 r. Przeciętny udział kobiet był nieco wyższy wśród członków partii zasiadających w parlamencie niż dla ogółu ugrupowań (odpowiednio 33% i 27%). Jedynie w trzech partiach kobiety stanowiły ponad 50% zrzeszonych członków.

3.6.5 Młodzieżówki

W 2014 r. 14 partii politycznych zadeklarowało posiadanie tzw. młodzieżówek, tj. o 5 więcej niż w 2012 r. Młodzieżówki mogą stanowić wyodrębnioną w ramach partii strukturę bądź też funkcjonują jako oddzielnie zarejestrowane stowarzyszenia. Jednostki te skupiają osoby młode, w tym również osoby niepełnoletnie, wspierające działalność określonej partii. W 2014 r. młodzieżówki partii skupiały ponad 16,5 tys. członków i wartość ta utrzymała się na podobnym poziomie jak w 2012 r. Ponad 92% aktywnej młodzieży zrzeszały ugrupowania posiadające swoje przedstawicielstwo w krajowym

⁹⁴ Spośród 54 partii uczestniczących w badaniu 14 partii nie deklarowało żadnych przychodów ze składek członkowskich w 2014 r.

⁹⁵ Obliczono dla 39 partii, gdyż 1 partia deklaruująca przychody nie przedstawiła danych o liczbie członków, którzy zapłacili składki.

parlamencie, podczas gdy analogiczny odsetek dla członków partii był niższy i wyniósł 80%. Organizacje młodzieżowe skupiały przeciętnie blisko 1,4 tys. członków, jednak połowa młodzieżówek posiadała nie więcej niż 295 działaczy.

Udział kobiet wśród członków młodzieżówek partyjnych wyniósł 26% i był o 3 p. proc. niższy niż wśród członków partii ogółem. Członkami organizacji były również osoby poniżej 18. roku życia, stanowiły one jednak jedynie 7% ogółu członków organizacji młodzieżowych działających na rzecz partii.

3.6.6 Organy partii politycznych

Zgodnie z przepisami ustawy o partiach politycznych partie kształtują swoje struktury w oparciu o demokratyczne zasady, w szczególności poprzez zapewnienie jawności tych struktur, powoływanie organów partii w drodze wyborów oraz podejmowanie uchwał większością głosów⁹⁶. W statutach partii zapisane są natomiast regulacje dotyczące wewnętrznej organizacji partii, w tym m.in. sposobu wyboru oraz kompetencji i długości kadencji poszczególnych organów kolegialnych funkcjonujących w jej ramach.

W 2014 r. ciała kolegialne wszystkich jednostek organizacyjnych partii politycznych, takie jak zarząd, czy komisja rewizyjna skupiały 61,7 tys. osób, o 3,7 tys. więcej niż w 2012 r. Udział kobiet wśród członków organów kolegialnych był zbliżony do odsetka kobiet wśród członków partii i wyniósł – podobnie jak w 2012 r. – 28%. Przeciętnie w jednej partii 1,1 tys. osób sprawowało funkcje w organach kolegialnych, o 0,1 tys. więcej niż 2 lata wcześniej. Jednocześnie połowa badanych partii politycznych posiadała nie więcej niż 19 członków organów kolegialnych (o 3 osoby mniej niż w 2012 r.).

Warto dodać, że struktury organów kolegialnych partii zasiadających w parlamencie były znacznie zasobniejsze w członków, aniżeli struktury pozostałych ugrupowań. W organach kolegialnych przeciętnego ugrupowania parlamentarnego zasiadało 8,6 tys. osób, tj. prawie 8-krotnie więcej niż wynosiła średnia dla organów kolegialnych wszystkich partii politycznych, jednak 0,7 tys. mniej niż 2 lata wcześniej.

3.6.7 Praca społeczna

Wszystkie zbadane partie polityczne prowadzące działalność w 2014 r. korzystały z pracy społecznej członków bądź wolontariuszy zewnętrznych. Łącznie dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz partii świadczyło w ciągu 2014 r. 135,0 tys. osób, tj. ponad 30 tys. wolontariuszy więcej niż w 2012 r., co może wiązać się z prowadzoną w 2014 r. kampanią przed wyborami samorządowymi.

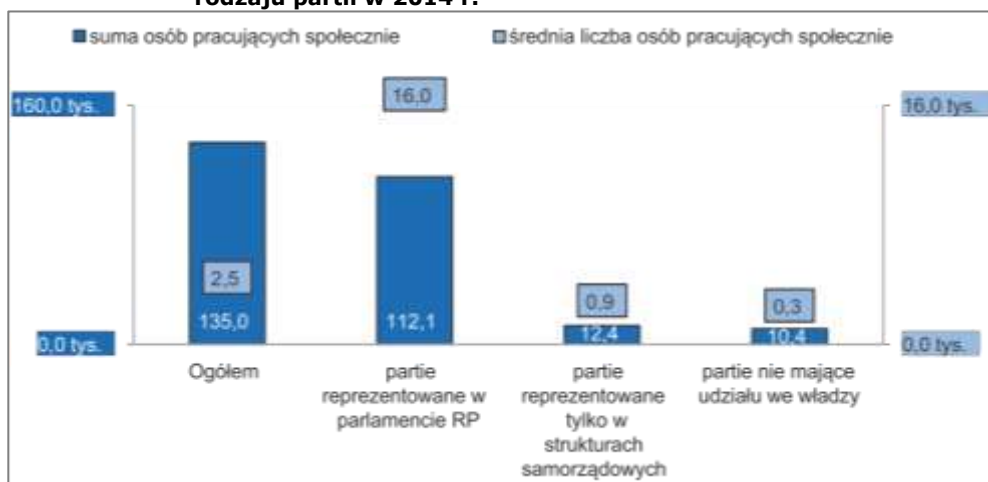
Największą bazę pracujących społecznie posiadały partie zasiadające w parlamencie, które zadeklarowały łącznie liczbę ponad 112,1 tys. wolontariuszy, co stanowiło 83% wszystkich pracujących społecznie. Udział wolontariuszy wspierających ugrupowania parlamentarne w ogólnej liczbie wolontariuszy partii zmniejszył się zatem o 5 p. proc. w stosunku do poprzedniej edycji badania.

⁹⁶ Rozdział 2, art. 8 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.

Przeciętna partia polityczna korzystała z pracy społecznej blisko 2,5 tys. osób, co oznacza wzrost średniej o około 600 wolontariuszy. Jednocześnie w połowie partii politycznych działały nie więcej niż 83 osoby pracujące społecznie.

Wśród ugrupowań posiadających swoje przedstawicielstwo w parlamencie średnia liczba wolontariuszy była ponad 6-krotnie wyższa niż dla wszystkich ugrupowań politycznych (16 tys. osób), a mediana ponad 9-krotnie (0,8 tys.). W stosunku do 2012 r. w partiach tych zaobserwowano wzrost średniej o 0,7 tys. osób, a jednocześnie spadek mediany o 0,2 tys. osób. W ugrupowaniach mających reprezentację tylko we władzach samorządowych społecznie pracowało średnio 0,9 tys. osób, co oznacza ponad dwukrotny wzrost średniej w porównaniu do 2012 r., a w pozostałych ugrupowaniach nie posiadających udziału we władzy - 0,3 tys. osób (wzrost o ponad 0,1 tys. osób).

Wykres 3.103. Liczba osób pracujących społecznie w partiach politycznych według rodzaju partii w 2014 r.

Wolontariuszami partii politycznych byli przede wszystkim ich członkowie – stanowili oni podobnie jak w 2012 r. 97% wszystkich osób świadczących dobrowolną i nieodpłatną pracę na rzecz partii politycznych. Członkowie partii stanowili zdecydowaną większość wolontariuszy zarówno wśród partii zasiadających w parlamencie RP, jak i tych, które posiadały swoją reprezentację wyłącznie we władzach samorządowych - w obu zbiorowościach odsetek ten wyniósł niemal 100%. W zbiorowości pozostałych ugrupowań, nie mających udziału we władzy, odsetek członków wśród wszystkich osób pracujących społecznie był znacznie niższy i wyniósł blisko 60%, jednak o 14 p. proc. więcej niż w 2012 r.

Wzrósł natomiast odsetek kobiet wśród osób pracujących społecznie w partiach - z 29% w 2012 r. do ponad 35% w 2014 r., co oznacza że udział kobiet wśród wolontariuszy partii był wyższy niż wśród członków partii (29%).

3.6.8 Praca płatna

Korzystanie z pracy płatnej nie było rozpowszechnione wśród partii politycznych. Zatrudnianie na podstawie stosunku pracy zadeklarowało 7 partii, natomiast na umowy cywilnoprawne – 11, w tym wszystkie zatrudniające również pracowników etatowych.

Łącznie na koniec 2014 r. we wszystkich partiach na podstawie stosunku pracy zatrudnionych było 248 pracowników, tj. o 30 osób mniej niż w 2012 r. Wśród pracowników etatowych ponad połowę (58%) stanowiły kobiety. Ponadto, 1/5 partii politycznych korzystała w 2014 r. z pracy osób świadczących ją na podstawie umów cywilnoprawnych i było to łącznie 215 osób wykonujących różne rodzaje prac. W stosunku do 2012 r. odnotowano zatem spadek liczby osób pracujących w oparciu o umowy cywilnoprawne o blisko 42%.

Zdecydowana większość pracowników zarówno etatowych, jak i osób pracujących na podstawie umów cywilnoprawnych, zatrudniona była w partiach posiadających swoje przedstawicielstwo w parlamencie (odpowiednio 95% i 93%).

3.6.9 Przychody i koszty działalności

Zgodnie z Konstytucją RP finansowanie partii politycznych jest jawne⁹⁷. Ustawa o partiach politycznych⁹⁸ zobowiązuje partie do sporządzania i dostarczania do Państwowej Komisji Wyborczej (PKW) corocznych sprawozdań, w których wykazują źródła, z jakich pozyskiwały środki finansowe oraz przedstawiają informacje o kredytach bankowych i o wydatkach poniesionych z Funduszu Wyborczego. Sprawozdania te podawane są przez PKW do publicznej wiadomości w Internecie.

Działalność partii politycznych w Polsce finansowana jest z trzech głównych źródeł: (1) dochodów uzyskiwanych przez partie z wykorzystaniem własnego majątku (np. z oprocentowania środków zgromadzonych na rachunkach bankowych i lokatach, ze zbycia należących do nich składników majątkowych itp.); (2) dochodów od osób fizycznych w postaci składek członkowskich, darowizn, spadków oraz zapisów; (3) subwencji oraz dotacji przedmiotowych z budżetu państwa⁹⁹.

W 2014 r. suma przychodów finansowych 50 partii posiadających wpływy wyniosła 146,9 mln złotych i była zbliżona do kwoty z 2012 r. (146,4 mln złotych). W grupie 7 podmiotów, które zasiadały w parlamencie RP suma przychodów wyniosła 143,3 mln złotych, co stanowiło aż 98% przychodów wszystkich 50 partii deklarujących posiadanie przychodów.

Okolo 50% przychodów wszystkich partii (73,1 mln zł) w 2014 r. to wpływy w ramach Funduszu Wyborczego, co wiązało się z wyborami samorządowymi, które odbyły się w omawianym roku.

Średnia kwota środków, które przypadły na jedną partię deklarującą posiadanie przychodów w 2014 r. wyniosła 2937 tys. zł. Warto jednak zwrócić uwagę, że połowa

⁹⁷ Art. 11 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

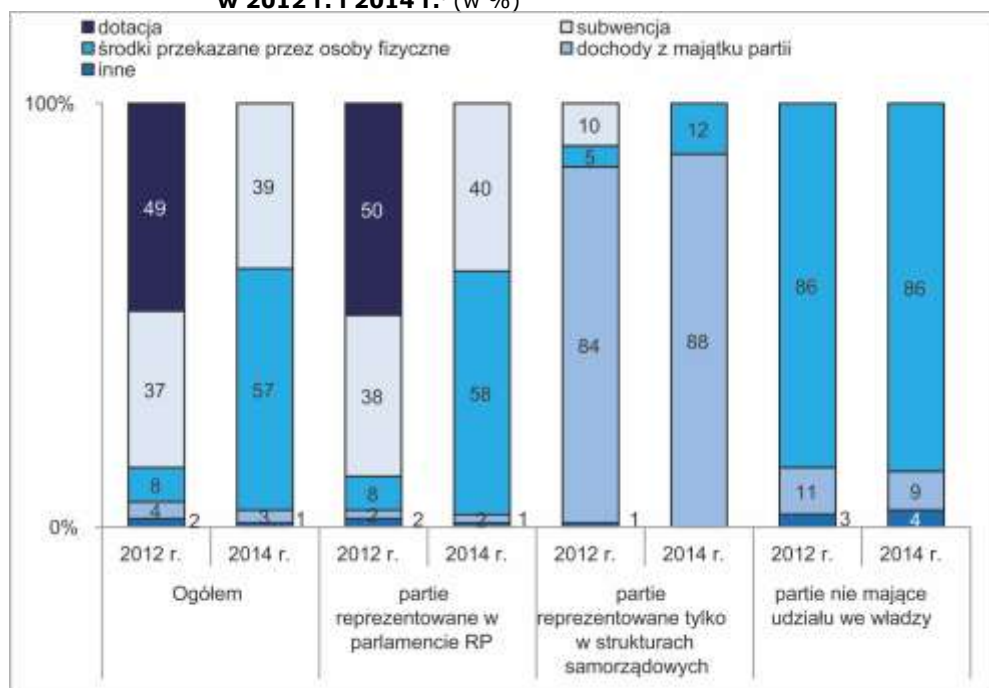
⁹⁸ Art. 38 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.

⁹⁹ Aby uzyskać finansowanie ze środków budżetowych w postaci subwencji partia musi zdobyć w wyborach do sejmu co najmniej 3% ważnie oddanych głosów w skali kraju, tworząc samodzielnie komitet wyborczy, bądź 6% - jeżeli kandyduje w koalicji. Natomiast dotacja przedmiotowa jest formą zwrotu kosztów poniesionych przez partie na kampanie wyborcze - udzielana jest partiom, które uzyskały przynajmniej jeden mandat parlamentarny.

badanych partii politycznych osiągnęła wpływy nie przekraczające 4,5 tys. zł. W 2012 r. średnia i mediana wyniosły odpowiednio 2 987 tys. zł oraz 5,6 tys. zł. Ponad 500- krotna różnica między średnią a medianą wskazuje na ogromne zróżnicowanie sytuacji finansowej działających w Polsce partii politycznych.

Mimo że przychody partii politycznych w 2012 r. oraz 2014 r. ukształtowały się na podobnym poziomie, to struktura przychodów uzyskiwanych w tych latach była odmienna. W 2014 r. ponad połowa przychodów partii politycznych pochodziła ze środków przekazanych przez osoby fizyczne (57%), w tym w formie darowizn, spadków i zapisów (53%) bądź składek członkowskich (3%). Udział środków pochodzących od osób fizycznych był o 49 p. proc. wyższy niż w 2012 r. – większość zgromadzonych w ten sposób środków została przekazana na Fundusz Wyborczy. W 2014 r. znaczną część przychodów partii stanowiły środki przekazane w ramach określonych ustawami dotacji i subwencji (39%). Łącznie partie polityczne pozyskały z budżetu państwa 54,5 mln zł.

Wykres 3.104. Struktura przychodów partii według ich rodzaju w 2012 r. i 2014 r.^a (w %)

^a Ze względu na zaokrąglenia procenty na wykresie nie sumują się dokładnie do 100%.

Warto przy tym zwrócić uwagę, że o ile w 2012 r. środki z budżetu państwa stanowiły aż 86% budżetów partii, to jednak ponad połowę z tych środków stanowiła kwota dotacji podmiotowej udzielona komitetom wyborczym w oparciu o wyniki wyborów parlamentarnych z 2011 r.¹⁰⁰. W 2014 r. (podobnie jak w 2012 r.) niewielką rolę odgrywały dochody z majątku partii (3%), w tym z działalności własnej partii¹⁰¹.

¹⁰⁰ Dotacja podmiotowa przyznawana jest co 4 lata w oparciu o wyniki wyborów parlamentarnych.

¹⁰¹ W innych rozdziałach przynosząca przychody działalność własna partii politycznych jest zaliczana do odpłatnej działalności statutowej.

Struktura przychodów partii parlamentarnych była bardzo zbliżona do opisanej wyżej struktury przychodów ogółu partii politycznych w 2014 r. Środki przekazane przez osoby fizyczne stanowiły 55% wszystkich przychodów, 38% - środki uzyskane z dotacji i subwencji z budżetu państwa, a dochody z majątku wyniosły jedynie 1%. Średnia wartość przychodów ugrupowań mających swoją reprezentację w parlamencie RP osiągnęła 20,5 mln zł przy medianie 22,8 mln zł. Warto zauważyć, że w stosunku do 2012 r. mediana wzrosła zatem o ponad połowę (w 2012 r. wyniosła 14,8 mln zł), podczas gdy średnia spadła o 14 p. proc. (tj. o 3,3 mln zł), co oznacza, że od 2012 r. zmniejszyło się zróżnicowanie partii parlamentarnych pod względem sytuacji finansowej.

Suma środków uzyskanych przez wszystkie partie, które były reprezentowane tylko we władzach samorządowych wyniosła 3,3 mln zł (spadek o 0,3 mln zł w porównaniu z 2012 r.), zaś średnia suma przychodów tych partii była znacząco niższa niż dla ugrupowań parlamentarnych i wyniosła 235,4 tys. zł przy medianie w wysokości 11,1 tys. zł. Największą część przychodów stanowiły tu dochody z majątku – prawie 77% (wobec 84% w roku 2012).

Łączna suma przychodów 29 partii nie mających reprezentacji w parlamencie i samorządzie, które miały przychody wyniosła 249,3 tys. zł, co stanowiło, podobnie jak dwa lata wcześniej, mniej niż 0,2% ogółu przychodów wszystkich partii. W strukturze przychodów tej grupy partii zasadniczą część stanowiły środki przekazane przez osoby fizyczne (79% wobec 86% w 2012 r.).

Suma kosztów wykazanych przez 46 zbadanych partii politycznych deklarujących ich poniesienie wyniosła 106,1 mln zł (109,5 mln zł w 2012 r.). Kwota ta była niższa od sumy wszystkich uzyskanych przez partie przychodów o 40,8 mln zł (w 2012 r. różnica ta wyniosła 36,9 mln zł). Średnia kosztów przypadających na jedną partię to 2,3 mln zł (2,5 mln zł w 2012 r.).

Pośród zbadanych partii politycznych 7 wykazało posiadanie środków trwałych o łącznej wartości 16,8 mln zł, w tym 3 partie – budynków, budowli i lokali. Dysponentami środków trwałych były jedynie ugrupowania biorące udział w sprawowaniu władzy, zarówno partie mające swoją reprezentację w parlamencie RP, jak i tylko we władzach samorządowych

3.6.10 Warunki prowadzenia działalności – baza lokalowa i wyposażenie

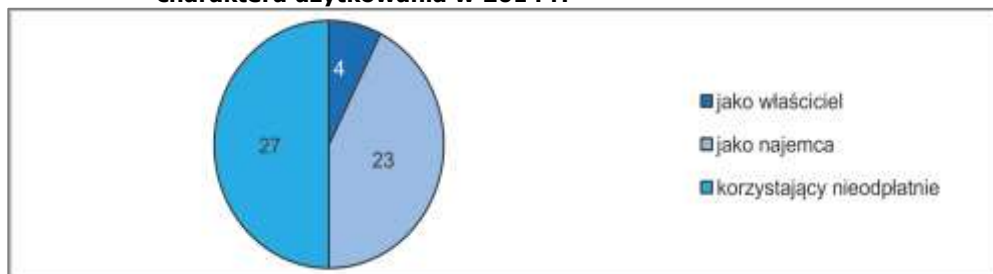
W celu zebrania informacji o warunkach działania partii politycznych w badaniu pozyskano dane na temat lokali, samochodów i komputerów. Dobra te zostały sklasyfikowane ze względu na różny status własności – badane ugrupowania mogły nimi dysponować jako właściciele, najemcy albo też użytkować je nieodpłatnie na zasadzie użyczenia.

W 2014 r. spośród wymienionych dóbr najwięcej, bo 48 spośród 54 partii, miało do dyspozycji przynajmniej jeden lokal, wartość ta wzrosła o 14 p. proc. od poprzedniej edycji badania. Wszystkie partie mające reprezentację w parlamencie RP posiadały bazę lokalową, zaś w przypadku partii o przedstawicielstwie jedynie na szczeblu samorządowym bazą taką rozporządzało 12 z 14 ugrupowań. Średnia powierzchnia użytkowanego przez partie polityczne lokalu w 2014 r. wyniosła 461 m². Połowa ugrupowań dysponowała jednak lokalem o powierzchni nieprzekraczającej 27 m².

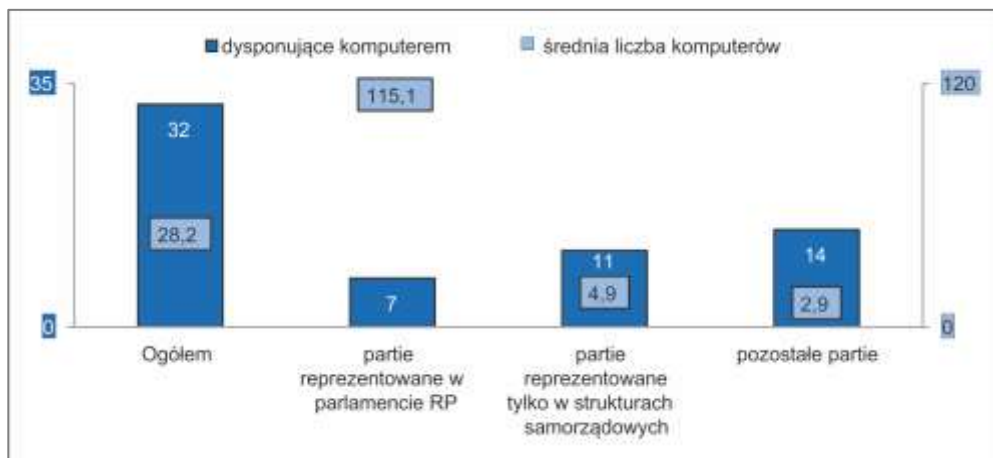
Partie z reprezentacją w parlamencie RP użytkowały lokal o średniej powierzchni 2547 m², podczas gdy ugrupowania mające przedstawicieli jedynie we władzach samorządowych – około 9 razy mniejszy, o powierzchni 291 m². Średnia powierzchnia lokalu będącego w dyspozycji pozostałych partii wynosiła natomiast zaledwie 26 m², co oznacza, że była niemal 98 razy mniejsza od średniej powierzchni lokalu partii parlamentarnych.

W 2014 r. samochody miało do swojej dyspozycji 7 spośród zbadanych 54 partii politycznych, w tym wszystkie partie z reprezentacją parlamentarną. Co więcej, partie parlamentarne posiadały samochody na własność.

Wykres 3.105. Liczba partii mających do swojej dyspozycji lokale według charakteru użytkowania w 2014 r.

Wykres 3.106. Partie posiadające na swój użytek komputery według rodzaju partii w 2014 r.

Powszechniejszy wśród partii politycznych był natomiast dostęp do komputera – jego użytkowanie wykazało prawie 6 na 10 partii. Średnio na jedną partię przypadało 28 komputerów. Zasoby te nie były równomiernie rozłożone. O ile jedna partia z reprezentacją w parlamencie RP dysponowała średnio 115 komputerami, o tyle ugrupowanie reprezentowane jedynie we władzach samorządowych – pięcioma, a partia spośród grupy „pozostałych” – zaledwie trzema.

Formy korzystania przez partie polityczne z trzech omawianych składników majątku rzeczowego – lokalu, samochodu i komputera były zróżnicowane ze względu

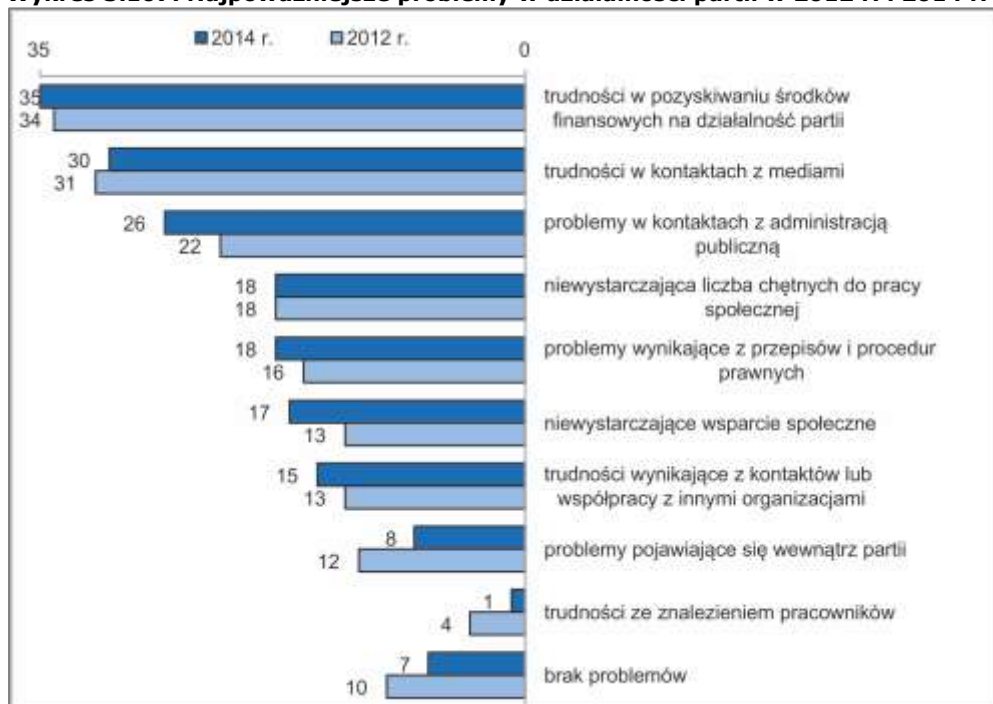
na wartość danego dobra. Pośród partii rozporządzających lokalem, dobrem o największej wartości, jedynie 4 były jego właścicielami, zaś 23 najemcami, a 27 korzystało z niego nieodpłatnie w formie użyczenia.

W przypadku komputerów natomiast liczba partii politycznych będących ich właścicielami była bardzo zbliżona do liczby takich ugrupowań, które dysponowały nimi nieodpłatnie (odpowiednio 17 i 16 partii).

3.6.11 Problemy w działalności partii

Występowanie przynajmniej jednego problemu w działalności w 2014 r. zadeklarowało 47 z 54 zbadanych partii politycznych. Najczęstszymi problemami, jakie wskazywano, były: pozyskiwanie środków finansowych na działalność (35), trudności w kontaktach z mediami (30) oraz problemy w kontaktach z administracją publiczną (26). Niewystarczająca liczba chętnych do pracy społecznej, podobnie jak przepisy i procedury prawne, stanowiły problem dla 18 podmiotów, natomiast niewystarczające wsparcie społeczne - dla 17. Trudności z pozyskaniem pracowników były jednocześnie najrzadziej wskazywanym problemem (1).

Wykres 3.107. Najpoważniejsze problemy w działalności partii w 2012 r. i 2014 r.

Najczęściej występujące bariery w działalności partii w latach 2012 i 2014 były takie same, jednak zmniejszyła się w 2014 r. liczba jednostek deklarujących brak problemów (7 wobec 10 w 2012 r.). Zauważalny jest również spadek liczby ugrupowań wskazujących na problemy wewnątrzpartyjne (8 wobec 12 w 2012 r.), natomiast wzrosła

liczba partii zwracających uwagę na niewystarczające wsparcie społeczne (17 wobec 13 w 2012 r.).

Analizując hierarchię problemów poszczególnych partii politycznych w powiązaniu z ich udziałem we władzy państwowej można zauważyć, że kolejność sygnalizowanych trudności pośród partii, mających swoją reprezentację w parlamencie RP czy jedynie we władzy samorządowej odbiega od wskazań pozostałych partii.

Inaczej niż dla ogółu partii politycznych dla partii parlamentarnych deklarujących występowanie barier w działalności największymi problemami były trudności w kontaktach z mediami oraz trudności wynikające z procedur i przepisów prawnych (zasygnalizowały je po 3 ugrupowania spośród 7 partii reprezentowanych w parlamencie). Z kolei o ile partie z reprezentacją tylko we władzach samorządowych również wskazywały na pierwszym miejscu trudności w kontaktach z mediami (9 partii spośród 14), o tyle na kolejnych miejscach w ich przypadku znalazły się trudności w pozyskiwaniu środków finansowych na działalność (8), jak również problemy w kontaktach z administracją publiczną i niewystarczające wsparcie społeczne (po 7).

3.7 Organizacje pożytku publicznego

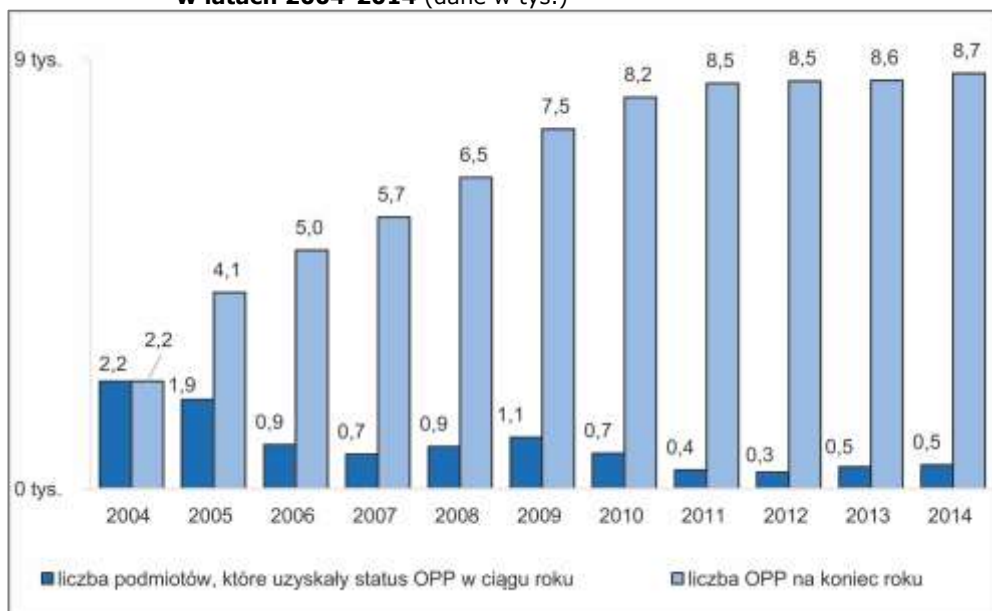
3.7.1. Ogólna charakterystyka OPP

Wśród organizacji non-profit występuje charakterystyczna grupa jednostek mających status organizacji pożytku publicznego (OPP). Zgodnie z *ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r.* jednostki te prowadzą działalność społecznie użyteczną w sferach określonych zadań¹⁰², muszą spełniać konkretne wymogi formalne oraz mogą korzystać z pewnych przywilejów. Spośród badanych organizacji non-profit o status OPP mogą ubiegać się stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, podmioty wyznaniowe, a także organizacje samorządu gospodarczego, zaś prawo jego nadawania posiada sąd rejestrowy. Pierwsze organizacje uzyskały status OPP w 2004 r.

¹⁰² W roku 2014 do sfery zadań publicznych, wskazanej w ustawie, zaliczono: (1) pomoc społeczną, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywanie szans tych rodzin i osób, (2) wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej, (3) działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, (4) działalność charytatywną, (5) podtrzymywanie i upowszechnianie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwoju świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej, (6) działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego, (7) ochronę i promocję zdrowia, (8) działalność na rzecz osób niepełnosprawnych, (9) promocję zatrudnienia i aktywizację zawodową osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem z pracy, (10) działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn, (11) działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym, (12) działalność wspomagającą rozwój gospodarczy, w tym rozwój przedsiębiorczości, (13) działalność wspomagającą rozwój techniki, wynalazczości i innowacyjności oraz rozpowszechnianie i wdrażanie nowych rozwiązań technicznych w praktyce gospodarczej, (14) działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, (15) naukę, szkolnictwo wyższe, edukację, oświatę i wychowanie, (16) wypoczynek dzieci i młodzieży, (17) kulturę, sztukę, ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, (18) wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej, (19) ekologię i ochronę zwierząt oraz ochronę dziedzictwa przyrodniczego, (20) turystykę i krajoznawstwo, (21) porządek i bezpieczeństwo publiczne, (22) obronność państwa i działalność Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, (23) upowszechnianie i ochronę wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji, (24) ratownictwo i ochronę ludności, (25) pomoc ofiarom katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą, (26) upowszechnianie i ochronę praw konsumentów, (27) działalność na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami, (28) promocję i organizację wolontariatu, (29) pomoc Polonii i Polakom za granicą, (30) działalność na rzecz kombatantów i osób represjonowanych, (31) promocję Rzeczypospolitej Polskiej za granicą, (32) działalność na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka, (33) przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym, (34) działalność na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów z nimi zrównanych.

Według danych zawartych w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) na koniec 2014 r. zarejestrowanych było 8,7 tys. podmiotów posiadających status OPP¹⁰³. Kolejny rok z rzędu obserwowany był wzrost liczby organizacji pożytku publicznego w stosunku do roku poprzedniego, jednak tempo wzrostu rejestrowej liczby OPP od 2009 r. do 2013 r. było coraz słabsze. Wskaźnik dynamiki rok do roku wynosił: 115,6 w 2009 r., 108,8 w 2010 r., 103,6 w 2011 r., 100,6 w 2012 r., 100,2 w 2013 r. W 2014 r. wskaźnik ten nieznacznie wzrósł w stosunku do dwóch poprzednich lat i wyniósł 101,3.

Wykres 3.108. Liczba organizacji, które uzyskały status OPP w danym roku oraz ogólna liczba zarejestrowanych w KRS organizacji ze statusem OPP w latach 2004-2014 (dane w tys.)

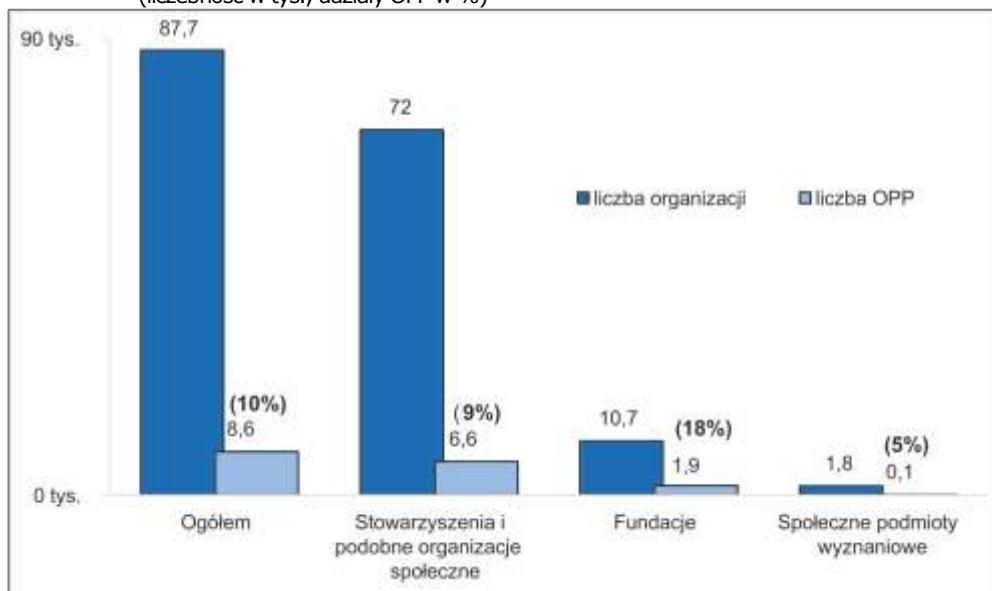
W gronie 85,4 tys. aktywnych podmiotów sektora non-profit mogących ubiegać się o status OPP¹⁰⁴ występowało 8,6 tys. jednostek, które taki status posiadały (10%). Udział OPP wśród poszczególnych rodzajów organizacji był zróżnicowany – zdecydowanie najwyższy wśród fundacji (18%). Z kolei w zbiorowości stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych 9% jednostek posiadało status OPP, wśród społecznych podmiotów wyznaniowych – 5%, a najmniej, bo zaledwie 0,6% - wśród organizacji samorządu gospodarczego.

¹⁰³ Status OPP mogą uzyskiwać nie tylko stowarzyszenia, fundacje i podmioty wyznaniowe i organizacje samorządu gospodarczego. (?), a więc podmioty objęte badaniami na formularzach z serii SOF, ale także spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółdzielnie socjalne, które stanowią jednak zaledwie 0,2% zarejestrowanych w KRS organizacji OPP. Ta mała grupa podmiotów nie występuje w grupie organizacji objętych badaniem na formularzach SOF-1, SOF-2, SOF-3 i SOF-4, a więc nie jest uwzględniona w dalszej części rozdziału.

¹⁰⁴ Na liczbę tę składają się stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, organizacje samorządu gospodarczego oraz podmioty wyznaniowe, prowadzące działalność w sferze zadań publicznych.

Odsetek aktywnych organizacji pożytku publicznego od 2010 r. utrzymuje się na podobnym poziomie – w 2010 r. stanowiły 9% stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz organizacji samorządu gospodarczego, a w 2012 r. – 10%. Porównując jednak udział OPP wśród poszczególnych rodzajów organizacji możemy zaobserwować zmniejszanie się udziału OPP wśród fundacji. W 2010 r. OPP stanowiły w tej grupie 23%, w 2012 r. było to 20%, a w 2014 r. odsetek OPP wyniósł 18%. Należy jednak dodać, że liczba fundacji ze statusem OPP, choć nie tak dynamicznie jak liczba fundacji ogółem, stale wzrasta (w 2010 r. było ich 1,6 tys., a w 2012 r. – 1,7 tys.). Wśród społecznych podmiotów wyznaniowych, a więc jednostek organizacyjnych kościołów i związków wyznaniowych prowadzących działalność pożytku publicznego oraz stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych udział OPP utrzymywał się w latach 2010-2014 na podobnym poziomie.

Wykres 3.109. OPP wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych i samorządu gospodarczego w 2014 r.^a
(liczebność w tys., udziały OPP w %)

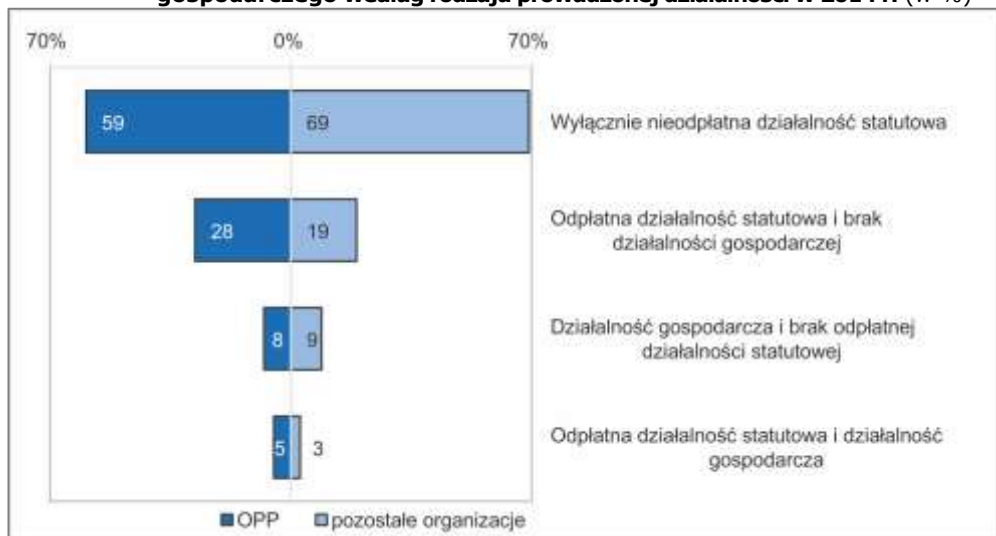
^a Na wykresie nie uwzględniono partii politycznych, związków zawodowych, organizacji pracodawców, samorządu zawodowego ze względu na to, że organizacje te nie mogą posiadać statusu OPP, a także organizacji samorządu gospodarczego, wśród których status OPP posiadało jedynie 5 organizacji.

3.7.2. Rodzaje i dziedziny działania OPP

Organizacje sektora non-profit, w tym także organizacje pożytku publicznego, mogą prowadzić swoją działalność w różnych formach: większość funkcjonuje wyłącznie w formie nieodpłatnej, ale mogą one także prowadzić odpłatną działalność statutową oraz działalność gospodarczą. Organizacje pożytku publicznego w 2014 r. w głównej mierze opierały swoją aktywność wyłącznie na nieodpłatnej działalności (59%), jednak rzadziej niż pozostałe organizacje non-profit, które mogłyby otrzymać status OPP (69%). Działalność gospodarczą, bez odpłatnej działalności statutowej prowadziło 8% OPP, natomiast zarówno działalność gospodarczą, jak i odpłatną działalność statutową prowadziło zaledwie 5% OPP.

Porównując strukturę OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych i samorządu gospodarczego według rodzaju prowadzonej działalności pomiędzy 2010 r. a 2014 r. można zaobserwować spadek podmiotów prowadzących wyłącznie nieodpłatną działalność - po 4 p. proc. wśród obu porównywanych grup oraz niewielkie wzrosty w pozostałych kategoriach.

Wykres 3.110. Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, podmiotów wyznaniowych prowadzących działalność pożytku publicznego oraz organizacji samorządu gospodarczego według rodzaju prowadzonej działalności w 2014 r. (w %)^a

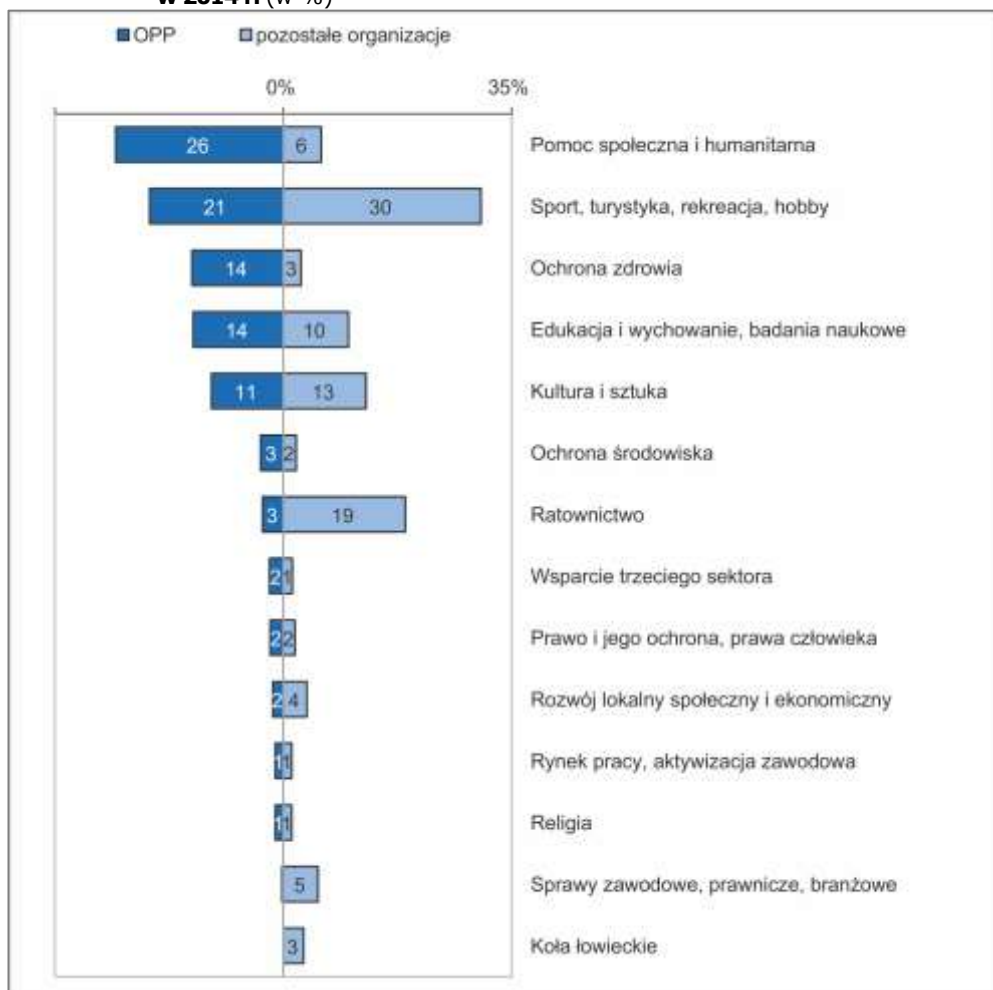

^a Ze względu na zaokrąglenia dane nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

OPP, podobnie jak pozostałe organizacje uprawnione do posiadania statusu OPP, mogą prowadzić swoje działania w różnych dziedzinach. Struktura tych dwóch zbiorowości ze względu na najważniejszą dziedzinę działalności była jednak różna. Zdecydowanie najwięcej podmiotów posiadających status organizacji pożytku publicznego działało w zakresie pomocy społecznej i humanitarnej (26%), podczas gdy wśród pozostałych organizacji udział ten był znacznie mniejszy (6%). Odwrotnie było w zakresie sportu, turystyki, rekreacji i hobby, gdyż wśród OPP podmioty prowadzące

głównie taką działalność stanowiły 21%, a wśród pozostałych organizacji było to aż 30%. Częściej niż pozostałe podmioty OPP podejmowały działania w zakresie ochrony zdrowia oraz edukacji i wychowania, badań naukowych (po 14% wśród OPP, zaś wśród pozostałych podmiotów było to odpowiednio 3% i 10%). Kulturą i sztuką jako główną działalnością zajmowało się 11% OPP. Ponad 6-krotnie rzadziej niż pozostałe organizacje OPP działały w ratownictwie, co wiąże się z wysoką reprezentacją w tej dziedzinie takich jednostek, jak ochotnicze straże pożarne czy inne jednostki ratownicze – WOPR, GOPR i TOPR, które z reguły nie ubiegają się o status OPP.

Wykres 3.111. Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego według najważniejszej dziedziny działalności^a w 2014 r. (w %)^b

^a Dziedziny działalności zostały wybrane zgodnie ze wskazanym przez organizacje najważniejszym polem działalności statutowej.

^b Ze względu na zaokrąglenia dane nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

Warto zauważyć, że tematyczny zakres głównej działalności analizowanych organizacji był dość stabilny. Zarówno wśród OPP, jak i wśród pozostałych organizacji w latach 2010-2014 nie odnotowano istotnych zmian pod tym względem.

Działalność statutowa prowadzona przez organizacje sektora non-profit opierała się przede wszystkim na świadczeniu usług (87% dla OPP i 90% dla pozostałych organizacji), w tym głównie usług bezpłatnych (80% OPP i 84% pozostałe jednostki). Organizacje pożytku publicznego częściej świadczyły usługi płatne (35% wobec 24% wśród pozostałych podmiotów).

Drugą formą prowadzenia działalności było udzielanie wsparcia materialnego, z tym że wśród OPP występowało ono znacznie częściej niż wśród pozostałych badanych organizacji non-profit, które potencjalnie mogłyby uzyskać status OPP (odpowiednio 40% dla OPP i 14% dla pozostałych organizacji). Niemal 3,5-krotnie częściej OPP bezpłatnie przekazywały osobom potrzebującym dobra materialne, w tym pieniądze (31% wobec 9% wśród pozostałych podmiotów) oraz około 2,5-krotnie częściej wspierały finansowo działania instytucji, organizacji lub firm (15% OPP wobec 6% wśród pozostałych). Najrzadziej omawiane organizacje prowadziły działalność w formie produkcji i wytwarzania towarów – tylko 3% OPP i 2% pozostałych jednostek.

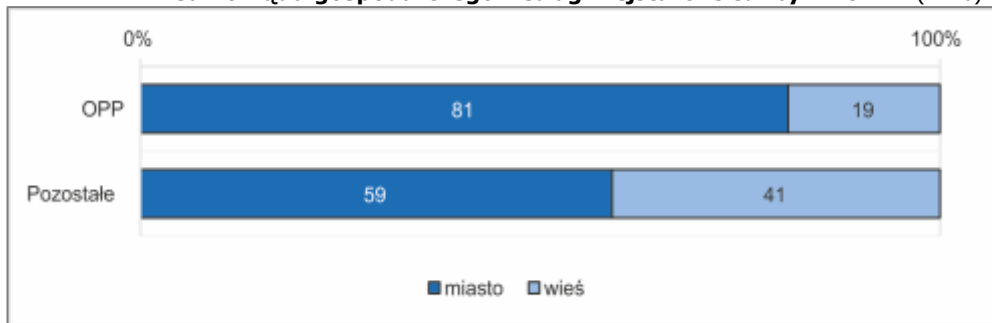
Tablica 3.31. OPP oraz pozostałe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe oraz samorząd gospodarczy według formy działalności w 2014 r. (w %)

		OPP	Pozostałe organizacje
Świadczenie usług		86,9	90,0
bezpłatnych	Razem	80,1	83,9
	w tym:		
	animowanie współpracy między organizacjami	20,5	17,8
	mobilizowanie, edukowanie opinii publicznej	15,8	10,4
	reprezentowanie i obrona praw członków jednostki, innych grup ludzi, społeczeństwa, organizacji, firm itp.	8,8	6,8
płatnych		35,2	23,7
Wsparcie materialne		40,0	14,3
w tym:			
bezpłatne przekazywanie osobom potrzebującym dóbr materialnych, w tym pieniędzy, lub zakup usług		31,1	9,2
finansowe wspieranie działań organizacji, instytucji, firm		15,2	6,2
Produkcja, wytwarzanie towarów		3,2	2,1

3.7.3. Siedziba i zasięg działania OPP

Organizacje posiadające status OPP zdecydowanie częściej miały swoje siedziby w miastach (81%) niż pozostałe podmioty mogące wystąpić o uzyskanie statusu OPP (59%). Warto podkreślić, że niemal 12% organizacji pożytku publicznego zlokalizowanych było w 2014 r. w samej Warszawie. Większy odsetek OPP działających w miastach był powodowany przez większą reprezentację fundacji, które w większości są zlokalizowane na terenie miast. Organizacje nie mające statusu OPP ponad 2-krotnie częściej ulokowane były na wsiach niż OPP (41% wobec 19%). Na te różnice lokalizacyjne wpływ miały wśród organizacji wiejskich duże liczebności ochotniczych straży pożarnych oraz stowarzyszeń sportowych, wśród których występowanie statusu OPP było stosunkowo rzadkie.

Wykres 3.112. Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego według miejsca ich siedziby w 2014 r. (w %)

Struktura OPP według miejsca, w którym miały siedzibę podobnie jak w pozostałych organizacjach non-profit nie uległa znaczącej zmianie między 2010 r. a 2014 r. (różnice mieściły się w granicach 1 p. proc.).

Podmioty posiadające status organizacji pożytku publicznego relatywnie często prowadziły działania na szeroką skalę. Maksymalnie na terenie województwa lub szerzej działało 60% OPP. Odwrotnie było w przypadku pozostałych organizacji, gdzie 59% stanowiły jednostki działające na obszarze nie większym niż powiat.

Pomiędzy 2010 r. a 2014 r. w strukturze OPP według maksymalnego zasięgu działalności, podobnie jak wśród pozostałych organizacji nastąpiły zmiany. Odsetek OPP działających na terenie całego kraju wzrósł o 6 p. proc. i w 2014 r. wyniósł 30%. Jednocześnie trochę zmalał udział jednostek działających maksymalnie na terenie: województwa, powiatu i gminy. W przypadku pozostałych organizacji wzrósł odsetek jednostek działających na terenie całego kraju (o 4 p. proc.) a zmalały wartości dla kategorii: poza granicami kraju, najbliższe sąsiedztwo, gmina i powiat.

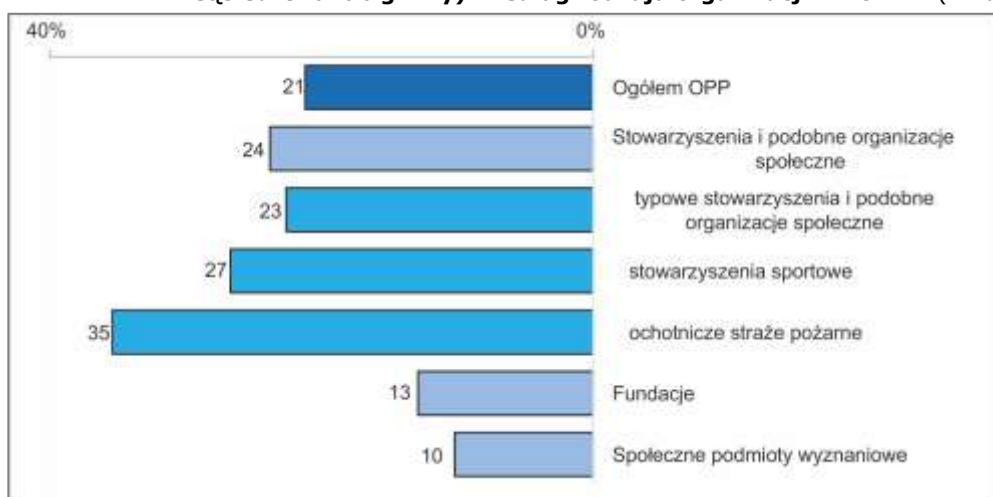
Wykres 3.113. Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych i samorządu gospodarczego według maksymalnego zasięgu ich działania w 2014 r. (w %)

3.7.4. OPP działające lokalnie

W badaniu SOF-1 i SOF-4 za 2014 r. organizacje wskazywały zasięg, w ramach którego prowadziły działalność, co pozwoliło wyodrębnić wszystkie podmioty, angażujące się w działania lokalne, czyli na terenie najbliższego sąsiedztwa lub swojej gminy. W sumie, działania kierowane do społeczności lokalnej podejmowało 21% OPP, tak więc większość OPP działała ponadlokalnie. Działalność lokalną w największej mierze wykazały ochotnicze straże pożarne – 35%. W pozostałych rodzajach OPP odsetek ten nie przekraczał 30%.

Wykres 3.114. OPP podejmujące działania lokalnie (na terenie najbliższego sąsiedztwa lub gminy)^a według rodzaju organizacji w 2014 r. (w %)

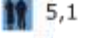
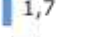
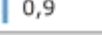
^a Dotyczy również organizacji, które obok działań lokalnych prowadziły także działania o szerszym zasięgu niż gmina.

3.7.5. Potencjał społeczny OPP

Podmioty non-profit objęte badaniami na formularzach SOF, które posiadały status OPP, znacznie różniły się od pozostałych organizacji pod względem potencjału społecznego. Odsetek organizacji zrzeszających osoby fizyczne w przypadku OPP wyniósł 76%, podczas gdy w grupie pozostałych organizacji było to 85%. Różnica pomiędzy tymi zbiorowościami wynosiła zatem 9 p. proc., co wiązało się z nadreprezentacją wśród OPP fundacji, które z założenia nie są organizacjami o charakterze członkowskim.

OPP zrzeszały w sumie 15% wszystkich członków organizacji non-profit, podczas gdy stanowiły 10% organizacji, które miały prawo ubiegać się o taki status. Były one wyraźnie zróżnicowane pod względem liczby członków. Średnia liczba osób fizycznych należących do członkowskich OPP wynosiła 256 osób, zaś ich mediana - 35 osób. Wśród pozostałych organizacji średnia była znacznie niższa i wynosiła 113, zaś mediana - 29. Duża różnica między średnią a medianą wśród OPP wskazuje na spore rozwarstwienie pod względem bazy członkowskiej. Wśród OPP było niewiele organizacji zrzeszających dużą liczbę członków, jednak 23 organizacje, do których należało powyżej 10 tys. członków zrzeszały aż 67% wszystkich członków OPP.

Tabela 3.32. Rozwarstwienie członkostwa w OPP w 2014 r.

Liczba członków	Struktura organizacji członkowskich	Struktura członkostw
Powyżej 10 000	0,4	 66,8
Od 1 001 do 10 000	2,5	 17,1
od 101 do 1 000	 16,4	 9,0
od 31 do 100	 42,7	 5,1
od 16 do 30	 33,4	 1,7
od 1 do 15	 4,5	 0,9

Struktura członkowska według płci była inna w podmiotach posiadających status OPP i pozostałych organizacjach. Odsetek kobiet w ogólnej liczbie członków OPP wyniósł 49%, podczas gdy wśród pozostałych jednostek 45%.

Zdecydowana większość OPP, podobnie jak pozostałych organizacji, korzystała z pracy społecznej (odpowiednio 94% i 93%). Pracujący społecznie w OPP stanowili 20% wszystkich osób pracujących w badanych organizacjach, czyli ich udział był o 6 p. proc. wyższy niż wśród liczby organizacji.

Tablica 3.33. Rozwarstwienie pracy społecznej w OPP w 2014 r.

Liczba osób pracujących społecznie	Organizacje korzystające z pracy społecznej (w%)	Osoby pracujące społecznie (w %)
powyżej 1 001	0,9	61,7
od 101 do 1000	5,5	16,1
od 31 do 100	21,3	11,9
od 16 do 30	25,5	6,3
od 1 do 15	46,7	4,1

W przypadku liczby osób świadczących pracę społeczną, podobnie jak w zakresie liczby członków, występowało duże rozwarstwienie zbiorowości OPP. W grupie podmiotów posiadających status OPP funkcjonowało 0,5% jednostek, które korzystały w sumie z pracy aż 62% wolontariuszy świadczących dobrowolną i bezpłatną pracę na rzecz OPP. Średnia osób pracujących społecznie w OPP wynosiła 92, mediana zaś - 17. Dla porównania w pozostałych organizacjach średnia wynosiła 34, a mediana 12.

3.7.6. Zatrudnienie w OPP

Organizacje pożytku publicznego pod koniec 2014 r. stanowiły miejsce pracy etatowej dla 52,6 tys. osób. W stosunku do wszystkich osób zatrudnionych w organizacjach, które mogły posiadać status OPP, liczba ta stanowi niespełna 37% zatrudnionych. Porównując z 2012 r. nastąpił wzrost liczby osób zatrudnionych w omawianych organizacjach o ponad 10%, gdyż podczas ostatniego badania OPP zatrudniały łącznie 47,1 tys. osób. Jeszcze większą zmianę obserwujemy w stosunku do 2010 r., w którym zatrudnienie w OPP wynosiło 37,9 tys. Największą część pracowników OPP zatrudniona była w typowych stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych - zatrudniając 36,5 tys. pracowników etatowych. Kolejno można wyróżnić fundacje zatrudniające 10,6 tys. osób oraz społeczne podmioty wyznaniowe - 5,5 tys. pracowników.

Wśród osób zatrudnionych etatowo w OPP dominowały kobiety - wśród ogółu zatrudnionych kobiety stanowiły 74% pracowników. Wysoki odsetek zatrudnionych kobiet stwierdzono w fundacjach oraz typowych stowarzyszeniach i podobnych organizacjach społecznych (po 76%). Najniższy odsetek kobiet, wśród pracowników etatowych, notują stowarzyszenia sportowe - 33%.

Tablica 3.34. Osoby zatrudnione w OPP według rodzaju organizacji w 2014 r.

Rodzaje organizacji	Liczba osób zatrudnionych w ramach umów o pracę według stanu na dzień 31.12.2014 r.			
	Ogółem (w tys.)	ko biety (w %)	średnia	mediana
OGÓŁEM OPP	52,6	74	18	5
Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne	36,5	74	18	5
typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne	35	76	21	7
stowarzyszenia sportowe	1,4	33	4	2
ochotnicze straże pożarne	<0,1	#	2	1
koła i owieckie	<0,1	#	5	5
Fundacje	10,6	76	13	3
Spoleczne podmioty wyznaniowe	5,5	72	67	40
Organizacje samorządu gospodarczego	<0,1	72	3	2

Warto zwrócić uwagę na duże różnice wśród większości rodzajów organizacji między średnią liczbą pracujących, a medianą tej liczby. Najwyższa średnia oraz mediana wystąpiły wśród społecznych podmiotów wyznaniowych (średnia - 67, mediana - 40). Kolejno, można wyróżnić typowe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (średnia - 21, mediana - 7). Pozostałe organizacje charakteryzowały niższe wartości tj. fundacje ze średnią wynoszącą 13 oraz medianą wynoszącą 3. Najniżej notowały ochotnicze straże pożarne (średnia - 2, mediana - 1).

3.7.7. Potencjał finansowy OPP

W 2014 r. prawie wszystkie jednostki posiadające status organizacji pożytku publicznego potwierdziły uzyskiwanie przychodów (blisko 100%). Analogiczny wskaźnik w zbiorowości organizacji nieposiadających statusu organizacji pożytku publicznego był niższy i wyniósł 90%.

Łączna suma przychodów uzyskanych przez organizacje pożytku publicznego stanowiła 32% środków finansowych zgromadzonych przez wszystkie stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe oraz samorząd gospodarczy. Udział OPP był więc duży, gdyż organizacje te stanowiły jedynie 10% omawianej zbiorowości.

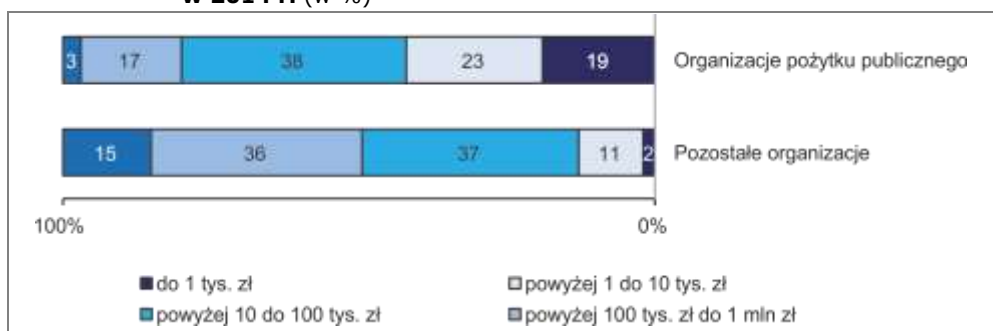
O wysokim potencjale finansowym podmiotów posiadających status OPP świadczy również przeciętna wartość środków finansowych uzyskanych przez organizację pożytku publicznego. Wyniosła ona 863,0 tys. zł¹⁰⁵ i była ponad 4-krotnie wyższa od analogicznej średniej obliczonej dla pozostałych organizacji (202,0 tys. zł). Jeszcze większą różnicę pomiędzy porównywanymi zbiorowościami zaobserwowano w przypadku mediany. Mediana przychodów całkowitych obliczona dla organizacji posiadających status OPP była ponad 6-krotnie wyższa niż analogiczna miara

¹⁰⁵ Porównywane średnie oraz mediany zostały obliczone w oparciu o sumę wszystkich badanych organizacji, zarówno uzyskujących przychody, jak i nieuzyskujących przychodów.

charakteryzująca przychody pozostałych organizacji (101,7 tys. zł w stosunku do 16,0 tys. zł).

O tym, że status organizacji pożytku publicznego istotnie wpływa na wysokość będących w dyspozycji jednostki środków finansowych, świadczy też struktura obu porównywanych zbiorowości według klas przychodów. Wśród OPP połowę jednostek stanowiły podmioty, których przychody w 2014 r. przekroczyły 100 tys. zł. Natomiast wśród pozostałych organizacji odsetek jednostek cechujących się wspomnianym poziomem przychodów wyniósł 20%. Największą część zbiorowości podmiotów non-profit nie posiadających statusu OPP (42%) stanowiły jednostki, których roczne przychody nie przekroczyły 10 tys. zł. Udział podmiotów o analogicznych przychodach wśród organizacji pożytku publicznego był 3,5-krotnie mniejszy i wyniósł 13%.

Wykres 3.115. Struktura OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego według klasy uzyskiwanych przychodów w 2014 r. (w %)^a

^a Ze względu na zaokrąglenia procenty na wykresie nie zawsze sumują się dokładnie do 100%.

Organizacje pożytku publicznego różniły się od pozostałych badanych podmiotów pod względem dostępu do poszczególnych źródeł finansowania oraz procentowego udziału pochodzących z nich środków w sumie wszystkich uzyskanych przychodów. Prawie wszystkie OPP (99%) posiadały w swoich budżetach środki niemające charakteru rynkowego. Były to najczęściej fundusze publiczne, które trafiły aż do 96% omawianych jednostek. Spośród nich najbardziej rozpowszechnione były środki z odpisów 1% podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT), a następnie dotacje i subwencje przekazane przez organy administracji samorządowej – wymienione środki trafiły odpowiednio do 91% oraz 52% podmiotów mających status OPP. Warto także dodać, iż odsetek OPP otrzymujących przychody z 1% PIT zwiększył się o 5 p. proc. w stosunku do 2012 r.

Tablica 3.35. Przychody OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego w 2014r.^a

Liczba organizacji posiadających przychody (w tys.)	OPP		pozostałe organizacje	
	8,6		69,0	
Źródła przychodów	organizacje uzyskujące dany rodzaj przychodów	udział w całości przychodów	organizacje uzyskujące dany rodzaj przychodów	udział w całości przychodów
% w kolumnach				
Przychody o charakterze rynkowym	54	27	36	36
w tym z działalności gospodarczej	9	8	7	14
w tym z odpłatnej działalności statutowej	33	12	24	17
w tym uzyskane na podstawie ustawy o zamówieniach publicznych, kontraktu z NFZ	5	6	2	4
w tym odsetki i dywidendy	27	1	12	1
Przychody o charakterze nierynkowym	99	70	73	58
ze źródeł publicznych	96	53	54	46
w tym od administracji samorządowej	52	21	42	19
w tym od administracji rządowej	24	13	14	10
w tym ze źródeł zagranicznych, europejskich	11	10	8	14
w tym pochodzące z 1% nawiązki sądowe	91	8	1	3
ze źródeł prywatnych	75	17	47	12
w tym darowizny i inne przekazane środki finansowe	73	14	44	11
w tym zbiórki publiczne	14	3	6	1
Składki członkowskie	62	1	71	4
	12	2	3	2

^a Dane dotyczą organizacji, które mogą posiadać status organizacji pożytku publicznego. Zaprezentowane odsetki nie dotyczą więc organizacji samorządu zawodowego, pracodawców, partii politycznych oraz związków zawodowych.

Źródło przychodów wystąpiło, ale jego udział był mniejszy od 0,6%.

Przeważająca część organizacji pożytku publicznego pozyskiwała również środki o charakterze nierynkowym pochodzące ze źródeł prywatnych (75%), do których należały darowizny przekazywane przez osoby fizyczne, przedsiębiorstwa oraz inne podmioty non-profit, a także datki uzyskane ze zbiorów publicznych. Ponad połowa omawianych podmiotów (54%) wypracowywała także środki o charakterze rynkowym, pochodzące najczęściej z odpłatnej działalności statutowej (33%) oraz z odsetek i dywidend (27%). Stosunkowo duża część jednostek posiadających status OPP dysponowała środkami wypracowanymi dzięki działalności gospodarczej (9%). Spośród przychodów o charakterze rynkowym najrzadziej wykorzystywane były środki otrzymane na realizację zadań publicznych na podstawie ustawy o zamówieniach publicznych lub kontraktu z NFZ - tego rodzaju fundusze zdołało pozyskać tylko 5% podmiotów mających status OPP.

Analiza poszczególnych źródeł przychodów przeprowadzona ze względu na ich udział w finansowaniu działalności organizacji wykazała, że największa część wszystkich środków finansowych zgromadzonych w zbiorowości organizacji pożytku publicznego pochodziła z publicznych oraz prywatnych źródeł o charakterze nierynkowym (70%). Spośród nich najwyższym wkładem odznaczały się fundusze przekazane przez administrację publiczną - samorządową (21%) i rządową (13%) oraz datki i darowizny otrzymane od darczyńców prywatnych (w postaci zbiorów publicznych oraz z 1% PIT - 11%). Natomiast przychody o charakterze rynkowym stanowiły 27% wszystkich pozyskiwanych przez OPP funduszy. Największa część środków o charakterze rynkowym została wypracowana w wyniku prowadzenia odpłatnej działalności statutowej oraz działalności gospodarczej (odpowiednio 12% i 8%).

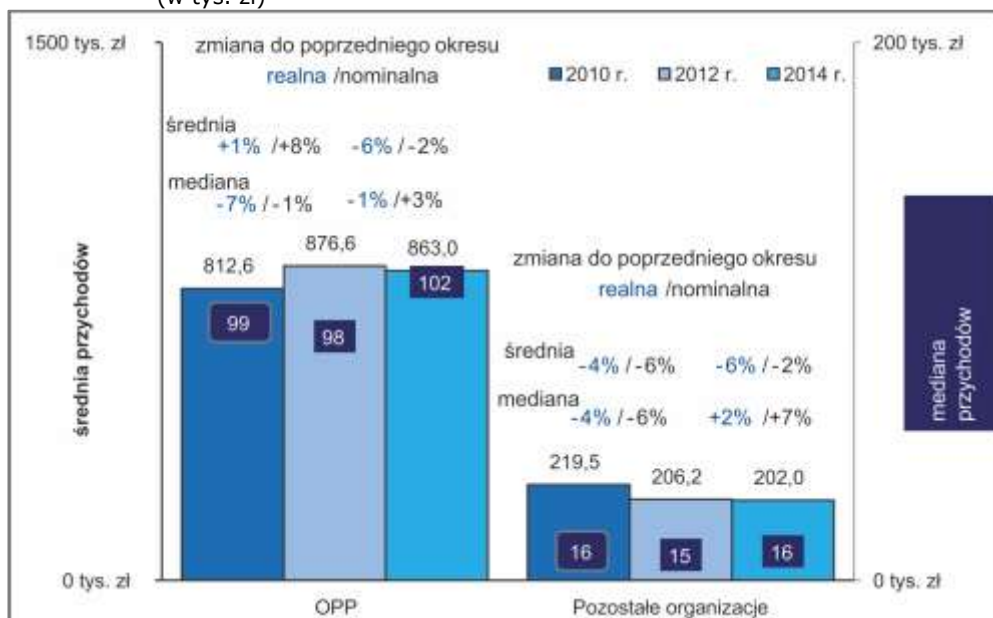
Podmioty posiadające status organizacji pożytku publicznego odróżniały się od pozostałych organizacji non-profit przede wszystkim znacznie wyższym odsetkiem jednostek otrzymujących środki o charakterze nierynkowym (99% w stosunku do 73%) oraz większym udziałem tego rodzaju funduszy w sumie wszystkich zgromadzonych przychodów (70% w stosunku do 58%). Wśród OPP stwierdzono również wyższy odsetek jednostek wypracowujących przychody o charakterze rynkowym niż u jednostek bez statusu OPP (54% w stosunku do 36%), jednak udział tych środków w całości przychodów OPP był wyraźnie niższy niż w przypadku pozostałych badanych organizacji non-profit (27% wobec 36%), gdyż środki rynkowe były na ogół znacznie niższe niż środki publiczne. W finansowaniu działalności organizacji pożytku publicznego mniejszą rolę odgrywały środki pochodzące ze składek członkowskich. Uzyskiwanie tego typu funduszy wykazało wprawdzie aż 62% wymienionych jednostek, jednak środki te stanowiły zaledwie 1% przychodów całkowitych, podczas gdy w zbiorowości pozostałych organizacji odsetek jednostek pobierających składki członkowskie wyniósł 71%, a udział tych środków w sumie wszystkich zgromadzonych funduszy - 4%.

Porównanie przedstawionych powyżej danych z wynikami pochodzącymi z poprzednich edycji badań na formularzach serii SOF wykazało, że w analizowanym okresie potencjał finansowy organizacji pożytku publicznego został nieco zwiększony. W 2014 r. suma przychodów wszystkich OPP wzrosła w cenach stałych w stosunku do 2012 r. o 2%, z kolei dla pozostałych organizacji uległa niewielkiemu zmniejszeniu - o niecały 1%. Znacznie bardziej wzrosła skala przychodów OPP we wcześniej badanym okresie - suma przychodów w cenach stałych za 2012 r. wzrosła w stosunku do 2010 r. o 9%, podczas gdy dla pozostałych organizacji wystąpił wówczas niewielki spadek (o 1%).

W stosunku do 2012 r. suma przychodów całkowitych zgromadzonych przez zbiorowość OPP powiększyła się o 6% (z 7,0 mld zł do 7,4 mld zł), podczas gdy w tym samym okresie analogiczna kwota pozyskana przez organizacje nie posiadające statusu pożytku publicznego zwiększyła się o 3% (z 15,0 mld zł do 15,5 mld zł). Z kolei udział środków zgromadzonych przez organizacje pożytku publicznego w sumie przychodów wszystkich podmiotów non-profit objętych badaniem na formularzach serii SOF – w 2012 r. stanowił tyle samo co w 2014 r. - około 32% wszystkich funduszy uzyskanych przez omawiane organizacje non-profit.

Średnia arytmetyczna przychodów ogółem obliczona dla OPP jak i pozostałych organizacji zmalała w stosunku do 2012 r. o niespełna 2% (z 876,6 tys. zł do 863,0 tys. zł w przypadku OPP i z 206,2 tys. zł do 202,0 tys. zł - dla pozostałych organizacji). Zjawiskiem wspólnym dla obu porównywanych zbiorowości było podwyższenie „średkowego” poziomu przychodów (mediany) - wśród organizacji pożytku publicznego do 101,7 tys. zł., a z kolei mediana przychodów obliczona dla pozostałych organizacji wzrosła do 16,0 tys. zł. Warto przy tym wspomnieć, że wzrost wartości mediany współwystępował z nieznacznym spadkiem średniej wartości przychodów. W związku z tym rozwarstwienie ekonomiczne – mierzone odległością średniej od mediany – zmniejszyło się nieco w obu porównywanych zbiorowościach.

Wykres 3.116. Średnia i mediana przychodów OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego w latach 2010-2014 (w tys. zł)

3.7.8 Przywileje organizacji posiadających status OPP

Posiadanie statusu OPP wiąże się z możliwością korzystania z określonych w ustawie przywilejów, do których należą:

- prawo do zwolnienia od podatku dochodowego od osób prawnych, podatku od nieruchomości, opłat od czynności cywilnoprawnych, opłat skarbowych i sądowych w odniesieniu do prowadzonej działalności pożytku publicznego,
- możliwość nabywania na szczególnych warunkach prawa użytkowania nieruchomości,
- prawo do korzystania z pracy osób skierowanych do odbycia służby zastępczej,
- nieodpłatna informacja o prowadzonej działalności w mediach publicznych,
- prawo do otrzymywania 1% podatku dochodowego od osób fizycznych.

W 2014 r. prawie co druga organizacja pożytku publicznego korzystała z prawa do zwolnień od podatków lub opłat. Najczęściej OPP korzystały ze zwolnień z podatku dochodowego od osób prawnych (32%) oraz zwolnień z podatku od nieruchomości (15%). Nieco rzadziej były wykorzystywane zwolnienia od opłat sądowych (6%).

Znacznie rzadziej podmioty ze statusem organizacji pożytku publicznego korzystały z uprawnień do nabycia praw własności lub prawa użytkowania wieczystego nieruchomości. Z tych przywilejów korzystała co czwarta OPP. Najczęściej organizacje korzystały z nieruchomości na zasadzie użyczenia 40% oraz najmu 29%. Z innych form takich jak użytkowanie albo dzierżawa korzystało tylko odpowiednio 3% i 2% organizacji pożytku publicznego.

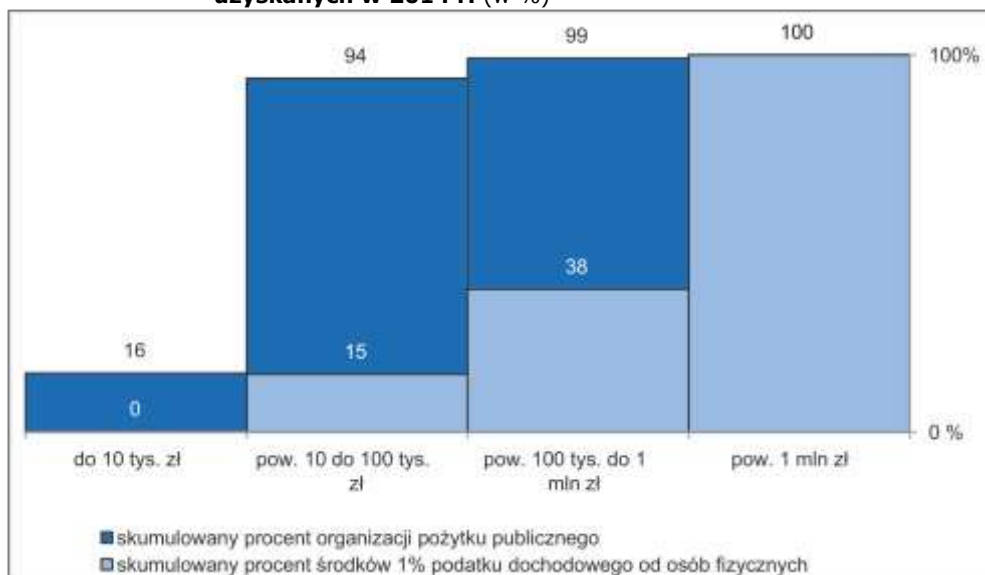
Występowało zróżnicowanie korzystania z uprawnień do nabycia praw własności lub prawa użytkowania wieczystego nieruchomości ze względu na rodzaj organizacji. Najczęściej z tych uprawnień korzystały stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne (28%), a następnie fundacje (16%), zaś najrzadziej społeczne podmioty wyznaniowe. Natomiast w korzystaniu ze zwolnień od podatków i opłat nie stwierdzono różnic między różnymi rodzajami organizacji.

Najbardziej znaną korzyścią związaną z posiadaniem statusu organizacji pożytku publicznego jest możliwość otrzymywania środków finansowych pochodzących z odpisu 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. Organizacja non-profit, która zdecyduje się zabiegać o tę formę wsparcia, pieniądze pochodzące z tego źródła może przeznaczyć tylko na wymienioną działalność w tzw. sferze pożytku publicznego. Poza tym ubieganie się i otrzymywanie wspomnianych środków powoduje konieczność podporządkowania się bardziej rygorystycznej kontroli obowiązków sprawozdawczych¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Na samym początku procedury ubiegania się o środki pochodzące z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych podmiot posiadający status organizacji pożytku publicznego musi złożyć wniosek o umieszczenie go w elektronicznym wykazie organizacji uprawnionych do otrzymywania tego typu przekazów prowadzonym przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS), co musi nastąpić nie później niż do 15 grudnia danego roku podatkowego, za który dana organizacja będzie ubiegać się o przekazanie środków pochodzących z 1% podatku. Następnie po otrzymaniu wspomnianych funduszy do końca 6 miesiąca upływającego od dnia zakończenia następnego roku podatkowego, należy sporządzić oraz zatwierdzić (przez organ zarządczy danej organizacji) roczne sprawozdanie merytoryczne i finansowe zawierające najważniejsze informacje o działalności organizacji oraz o tym, na co i w jakiej kwocie środki z 1% zostały wydane, a następnie przesłać je do bazy sprawozdań prowadzonej przez MRPiPS, do urzędu skarbowego, a także upublicznić je w siedzibie lub na stronie internetowej danej organizacji. Organizacja, która nie spełni wymienionych wymogów zostanie skreślona z listy organizacji uprawnionych do zbierania wspomnianych środków

W 2014 r. do wszystkich polskich organizacji non-profit posiadających status OPP trafiło łącznie 507 mln zł pochodzących z przekazów 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. Środki z tego źródła pozyskało 7,8 tys. organizacji, czyli ponad 90% podmiotów posiadających status pożytku publicznego. Jednak dane z badań GUS na formularzach serii SOF pokazują, że na tle pozostałych źródeł przychodów – dla większości OPP – nie było to źródło istotne ponieważ wspomniana kwota stanowiła zaledwie 8% wszystkich środków finansowych uzyskanych przez tę grupę podmiotów.

Wykres 3.117. Wartość środków pochodzących z 1% podatku dochodowego zgromadzonych w poszczególnych grupach organizacji pożytku publicznego wyróżnionych na podstawie wartości środków z 1% uzyskanych w 2014 r. (w %)

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z PIT za rok podatkowy 2013 pochodzących z Ministerstwa Finansów.

Organizacje pożytku publicznego charakteryzowały się bardzo dużym zróżnicowaniem pod względem wysokości środków uzyskanych z odpisu 1% podatku PIT. Świadczą o tym bardzo duże dysproporcje występujące pomiędzy wartością mediany oraz średniej. Średnia wartość środków uzyskanych przez organizacje pożytku publicznego z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych wyniosła aż 63,4 tys. zł jednak mediana była 14-krotnie niższa i wyniosła 4,4 tys. zł¹⁰⁷. Bardzo dużą skalę nierówności potwierdza również współczynnik koncentracji Giniego, który w tym zakresie wyniósł aż 0,89, co oznacza, że dominująca część środków z omawianego źródła została pozyskana przez bardzo niewielką liczbę podmiotów – tych które z 1% otrzymały najwięcej. Rozkład wartości środków pochodzących z 1% PIT zgromadzonych w poszczególnych grupach organizacji pożytku publicznego przedstawia poniższy wykres.

finansowych w latach późniejszych. Zob.: rozdz. 4 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r. z późn. zmianami.

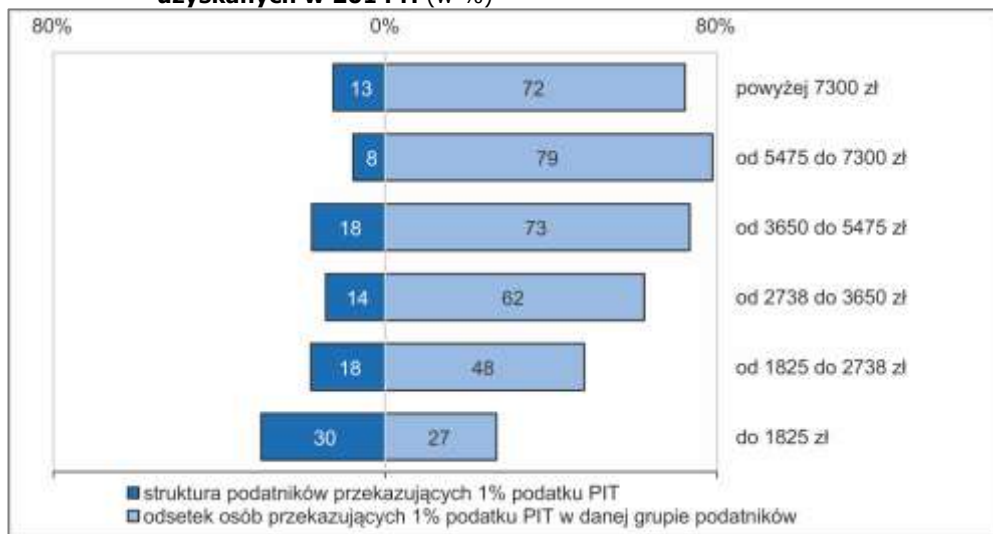
¹⁰⁷ Statystyki obliczone na podstawie wszystkich aktywnych i uprawnionych do otrzymania przekazów 1% PIT za 2013 r., organizacji pożytku publicznego.

Grupa organizacji, którym w 2014 r. w ramach mechanizmu 1% PIT¹⁰⁸ udało się pozyskać kwoty powyżej 1 mln zł zgromadziła w sumie aż 62% wszystkich funduszy pochodzących z tego źródła przychodów, chociaż wymienione podmioty stanowiły zaledwie 1% organizacji posiadających status OPP. Natomiast podmioty, które stanowiły zdecydowaną większość jednostek (68%), dla których przychód z tego źródła nie przekroczył 10 tys. zł, zgromadziły zaledwie 3% sumy odpisów 1% PIT.

Dane Ministerstwa Finansów przekazywane służbom statystyki publicznej pozwalają również scharakteryzować osoby, które odpisują 1% podatku dochodowego na rzecz organizacji pożytku publicznego w zakresie podstawowych cech społeczno-demograficznych¹⁰⁸.

W 2014 roku liczba osób przekazujących 1% podatku dochodowego (należnego za rok podatkowy 2013) na rzecz organizacji pożytku publicznego wyniosła 12 mln osób, co stanowiło 56% wszystkich podatników podatku dochodowego od osób fizycznych, którzy uzyskali dochód. Wśród nich wystąpiła niewielka przewaga kobiet nad mężczyznami (52% w stosunku do 48%). Średnia wartość pojedynczego odpisu wyniosła 42 zł. Wartość mediany była jednak ponad dwukrotnie niższa - 22 zł.

Wykres 3.118. Przekazywanie 1% podatku PIT wśród grup podatników wyróżnionych na podstawie wysokości miesięcznych przychodów brutto uzyskanych w 2014 r. (w %)

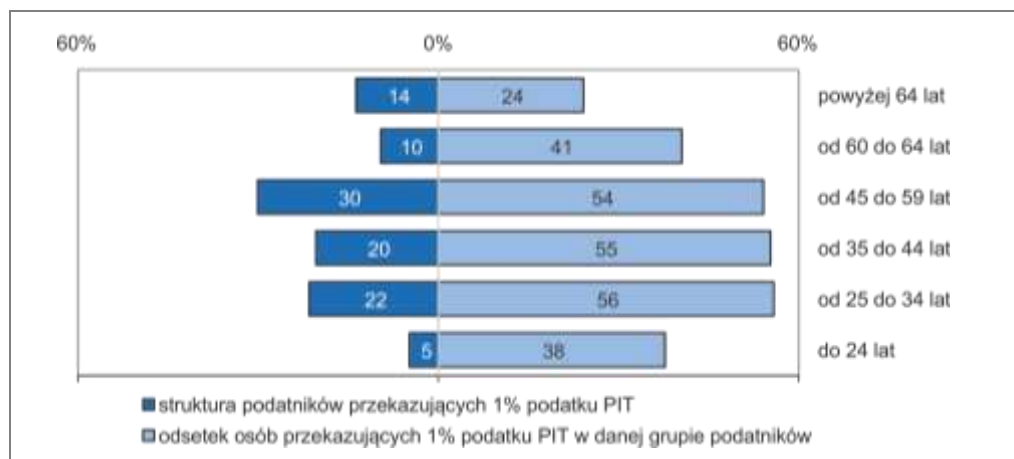
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PIT za rok podatkowy 2013 pochodzących z Ministerstwa Finansów.

¹⁰⁸ Osobami, które mogą przekazywać 1% podatku dochodowego są podatnicy, którzy w danym roku podatkowym osiągnęli przychód i zapłacili podatek dochodowy z tytułu: pracy najemnej (świadczonej na podstawie stosunku pracy), a także pracy świadczonej na podstawie umów cywilno-prawnych; działalności gospodarczej (opodatkowanej według stawki progresywnej, liniowej lub na zasadach ryczałtu), renty lub emerytury, odpłatnego zbycia papierów wartościowych, sprzedaży lub wynajmu nieruchomości oraz zbycia praw majątkowych.

Grupami osób, które najrzadziej decydowały się na dokonanie przekazu 1% podatku dochodowego były osoby najmniej zarabiające, których średnie miesięczne przychody w 2013 r. nie przekraczały 1825 zł brutto. Tylko 27% spośród nich zdecydowało się na przekazanie opisywanych środków. Natomiast najbardziej aktywne pod tym względem okazały się osoby, które w 2013 roku osiągnęły średni przychód przynajmniej na poziomie przeciętnej krajowej pensji (3650 zł brutto na miesiąc) oraz powyżej wspomnianej kwoty. Spośród osób należących do wspomnianych grup przychodowych ponad 70% zdecydowało się na przekazanie 1% PIT.

Pod względem wieku najbardziej aktywną grupą były osoby młode, które jednak znajdowały się już w wieku, który przewiduje podjęcie stałej aktywności zawodowej (od 25 do 34 lat) oraz osoby w wieku średnim (od 35 do 44 lat). Wśród tych osób odsetek przekazujących 1% PIT wyniósł ponad 50%. Występowaniem najniższego odsetka podatników odpisujących 1% cechowały się natomiast najmniej aktywne zawodowo grupy podatników, czyli osoby, które w przeważającej większości jeszcze uczyły się: będące w wieku do 24 roku życia (odsetek przekazujących 1% wyniósł 38%) oraz osoby w zdecydowanej większości będące już na emeryturach, czyli mające powyżej 64 lat (24%).

Wykres 3.119. Przekazywanie 1% podatku dochodowego wśród poszczególnych grup podatników wyróżnionych na podstawie wieku (w %)

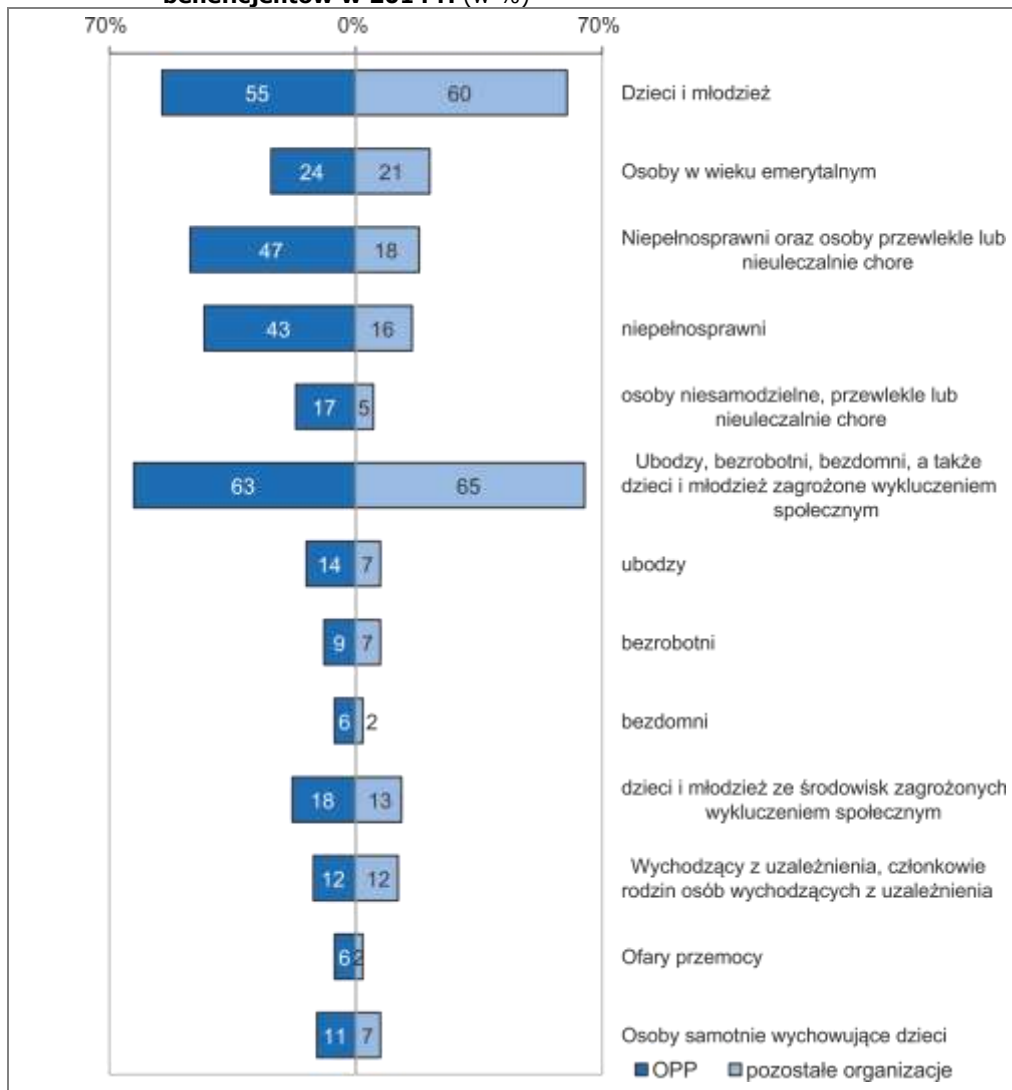
Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych PIT za rok podatkowy 2013 pochodzących z Ministerstwa Finansów.

3.7.9. Odbiorcy działalności OPP i formy świadczonych usług

W 2014 r. spośród wszystkich posiadających status OPP stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych oraz fundacji i społecznych podmiotów wyznaniowych posiadających status organizacji pożytku publicznego zdecydowana większość podmiotów (93%) prowadziła działania na rzecz osób fizycznych, natomiast 35% dostarczało bezpośrednio dobra i usługi instytucjom, organizacjom i firmom. Wśród organizacji, które nie posiadały statusu OPP, odsetki te były niższe – wynosiły 88%

w przypadku działań kierowanych bezpośrednio do osób fizycznych oraz 24% - w przypadku działań na rzecz instytucji, organizacji i firm.

Wykres 3.120. Odsetek OPP oraz pozostałych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji, społecznych podmiotów wyznaniowych oraz samorządu gospodarczego według rodzajów wspieranych beneficjentów w 2014 r. (w %)^{a, b}

^a Procenty obliczone na podstawie sumy wszystkich stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji oraz społecznych podmiotów wyznaniowych, ze wsparcia których beneficjenci korzystali co najmniej dwa razy w roku.

^b Osoby w wieku emerytalnym to kobiety w wieku 60 lat i więcej oraz mężczyźni w wieku 65 lat i więcej.

Organizacje posiadające status OPP wsparły w 2014 r. 31% osób będących beneficjentami wszystkich badanych organizacji non-profit. Organizacje pożytku

publicznego najczęściej kierowały swoją działalność do dzieci i młodzieży (55%) oraz do osób niepełnosprawnych (43%). Co czwarta OPP prowadziła działania na rzecz osób starszych. Na częstą pomoc ze strony OPP mogły liczyć także takie grupy beneficjentów, jak: osoby niesamodzielne, przewlekłe lub nieuleczalnie chore, ubodzy, wychodzący z uzależnienia, osoby samotnie wychowujące dzieci oraz bezrobotni.

Organizacje posiadające status pożytku publicznego charakteryzowały się dużo częstszym podejmowaniem działalności na rzecz osób należących niemal do wszystkich spośród wymienionych grup beneficjentów. Tylko w przypadku jednostek działających na rzecz dzieci i młodzieży wystąpił wyższy odsetek podmiotów niebędących OPP (60% w stosunku do 55%), a w przypadku osób wychodzących z uzależnienia (oraz członków ich rodzin) odsetek OPP był taki sam, jak dla pozostałych organizacji (12%).

Działania na rzecz dzieci i młodzieży najczęściej prowadzone były przez kluby sportowe (55%), które rzadko legitymowały się statusem OPP (zaledwie 6% organizacji sportowych posiadało status OPP). Natomiast organizacje pożytku publicznego częściej kierowały swoje działania do dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym, co bezpośrednio wiąże się z najczęstszym obszarem działalności tych organizacji, jakim jest pomoc społeczna i humanitarna (patrz – podrozdział 3.7.2).

Głównym przejawem pomocy osobom fizycznym było organizowanie dla nich czasu wolnego i wypoczynku. W ten sposób działało 44% podmiotów mających status OPP. Inne dość popularne wśród tych organizacji formy pomocy to doradztwo i poradnictwo specjalistyczne (17%), praca terapeutyczna (16%), leczenie i rehabilitacja (16%) oraz prowadzenie szkoleń i kursów (13%) jak i udzielanie pomocy materialnej (13%). Ponadto osoby fizyczne mogły liczyć ze strony OPP na pomoc finansową (11%) oraz żywieniową (10%).

Odsetki organizacji mających status pożytku publicznego, działających na rzecz osób fizycznych, w niemal każdej z wymienionych form działalności były wyższe od analogicznych odsetków obliczonych dla pozostałych organizacji. Wyjątek stanowi jedynie ratownictwo świadczone głównie przez ochotnicze straże pożarne, które w zdecydowanej większości nie posiadały statusu OPP (w 2014 r. status ten posiadało tylko 1% OSP).

3.7.10. Bariery rozwoju OPP

Organizacje mające status OPP częściej niż pozostałe organizacje sektora non-profit wskazywały, że w ich działalności występowały jakieś bariery (wśród OPP było to 77%, natomiast wśród pozostałych podmiotów nie posiadających status OPP - 72%). W obydwu porównywanych grupach ranking częstości występowania poszczególnych problemów była niemal identyczny, jednak wszystkie bariery były wskazywane częściej przez OPP niż przez pozostałe organizacje.

Najczęstszym problemem w działalności wszystkich podmiotów w 2014 r. były trudności w pozyskiwaniu środków finansowych na działalność jednostki (57% OPP i 46% wśród pozostałych organizacji). Na drugim miejscu znalazł się problem niewystarczającej liczby chętnych do pracy społecznej (32% OPP i 29% wśród pozostałych organizacji). Z kolei na trzecim miejscu były wskazywane problemy wynikające z przepisów i procedur prawnych – 31% wśród OPP i 23% wśród pozostałych jednostek. W działalności OPP najrzadziej występowały trudności wynikające z kontaktów z innymi organizacjami oraz mediami.

Pomimo znacznie lepszej sytuacji finansowej i częstszego korzystania ze środków publicznych, OPP wyraźnie częściej niż pozostałe organizacje wskazywały na trudności w pozyskiwaniu funduszy (o 11 p. proc.), problemy wynikające z przepisów i procedur prawnych (o 8 p. proc.) oraz współpracę z administracją publiczną (o 6 p. proc.). Mogło to być spowodowane większym zakresem działalności OPP (większa liczba beneficjentów, szerszy zasięg działalności, trudniejsze dziedziny działalności), z którym częściej wiązała się konieczność zatrudnienia pracowników, posiadania lokalu lub innych dóbr – a więc stabilnych zasobów finansowych, które również muszą być pozyskiwane regularnie – co jest znacznie trudniejsze niż zdobycie ich do pojedynczych, nieregularnych akcji. Ponadto taka bardziej zinstytucjonalizowana działalność wiązała się często z regularniejszą współpracą z administracją publiczną, co pozwalało częściej dostrzegać bariery w tej współpracy.

Wykres 3.121. OPP oraz pozostałe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe oraz samorząd gospodarczy według zgłaszanych problemów związanych z prowadzeniem działalności w 2014 r.^a (w %)

^a Prezentowane dane nie sumują się do 100% ze względu na możliwość wyboru przez jednostki więcej niż jednej odpowiedzi.

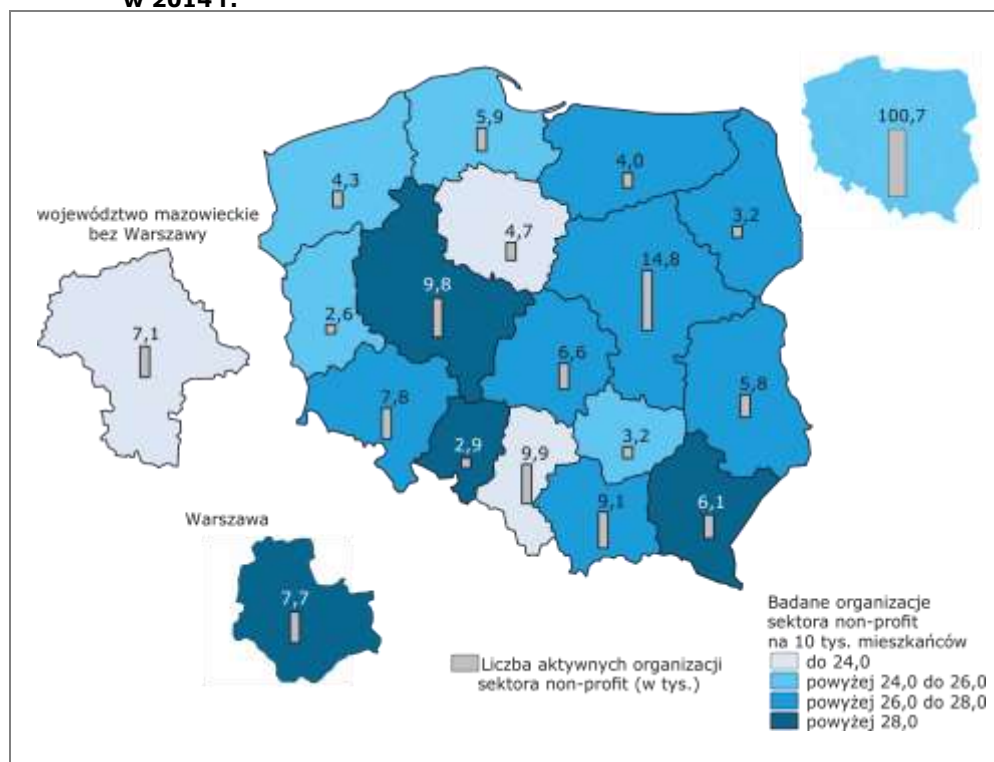
Porównując poprzednie edycje badań można zaobserwować malejący odsetek organizacji OPP wskazujących, że w ich działalności występowały jakieś bariery czy problemy (o 4 p. proc. od 2010 do 2012 r. i o 5 p. proc. od 2012 do 2014 r.). Natomiast w hierarchii częstotliwości występowania poszczególnych problemów zmieniła się kolejność następujących problemów. Niewystarczająca liczba chętnych do pracy społecznej z trzeciego miejsca w 2012 r. znalazła się na miejscu drugim w 2014 r. zamieniając się kolejnością z problemami wynikającymi z przepisów i procedur prawnych.

Rozdział 4.

Zróźnicowanie wojewódzkie sektora non-profit

Zróźnicowanie sektora non-profit w Polsce ze względu na zasoby społeczne i ekonomiczne zostało zaprezentowane we wcześniejszych rozdziałach. Celem tego rozdziału jest natomiast zobrazowanie jak zróźnicowanie to przedstawia się w układzie wojewódzkim, co jest użyteczne zarówno do monitorowania efektów regionalnych polityk, jak również z punktu widzenia działań na rzecz spójności terytorialnej kraju.

Mapa 1. Aktywne organizacje sektora non-profit^a według województwa siedziby w 2014 r.

^a Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego, organizacje pracodawców, związki zawodowe, partie polityczne.

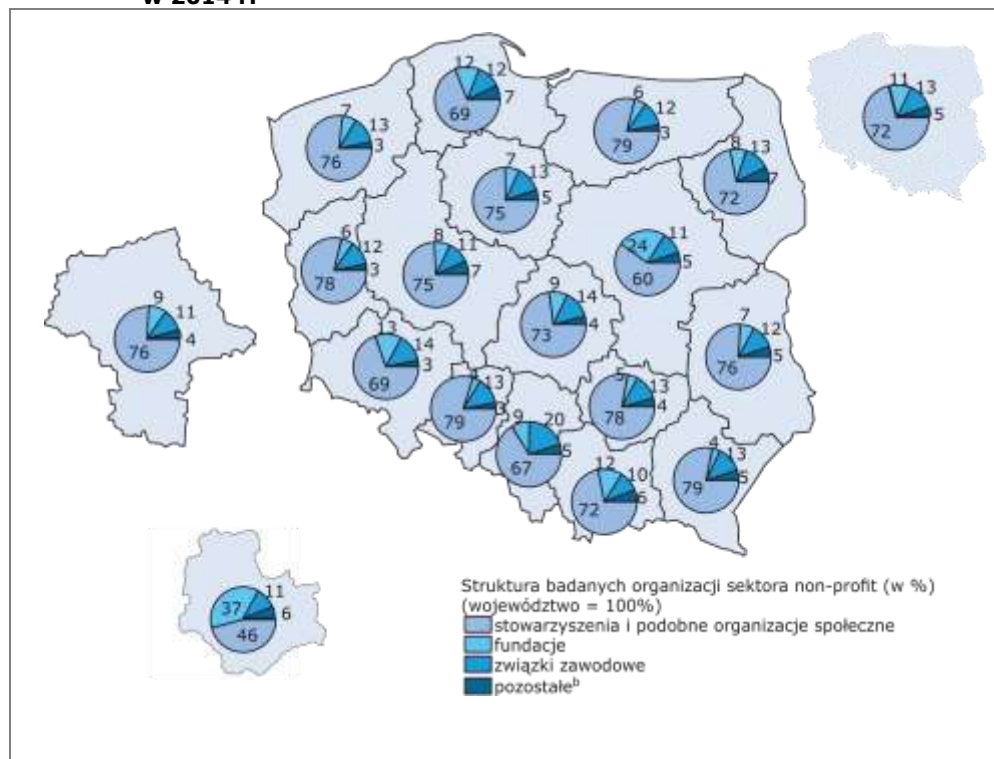
Analizując zróźnicowanie sektora non-profit między poszczególnymi województwami kraju należy mieć na uwadze, że z jednej strony silny sektor obywatelski

jest jednym z przejawów wysokiego kapitału społecznego na danym obszarze, a z drugiej strony różnice rozwojowe pomiędzy regionami mają znaczący wpływ na społeczno-ekonomiczne zasoby tego sektora.

Najwięcej siedzib rejestrowych organizacji non-profit zlokalizowanych było w województwie mazowieckim (15%). Kolejnymi województwami, w których najczęściej mieściły się badane organizacje były: śląskie i wielkopolskie (po 10%), a także małopolskie (9%) oraz dolnośląskie (8%). Warto nadmienić, iż w Warszawie zlokalizowanych było 9,0 tys. organizacji (8%), a więc tyle samo co w całym województwie dolnośląskim (województwo mazowieckie z wykluczeniem Warszawy skupiało jedynie 7% organizacji).

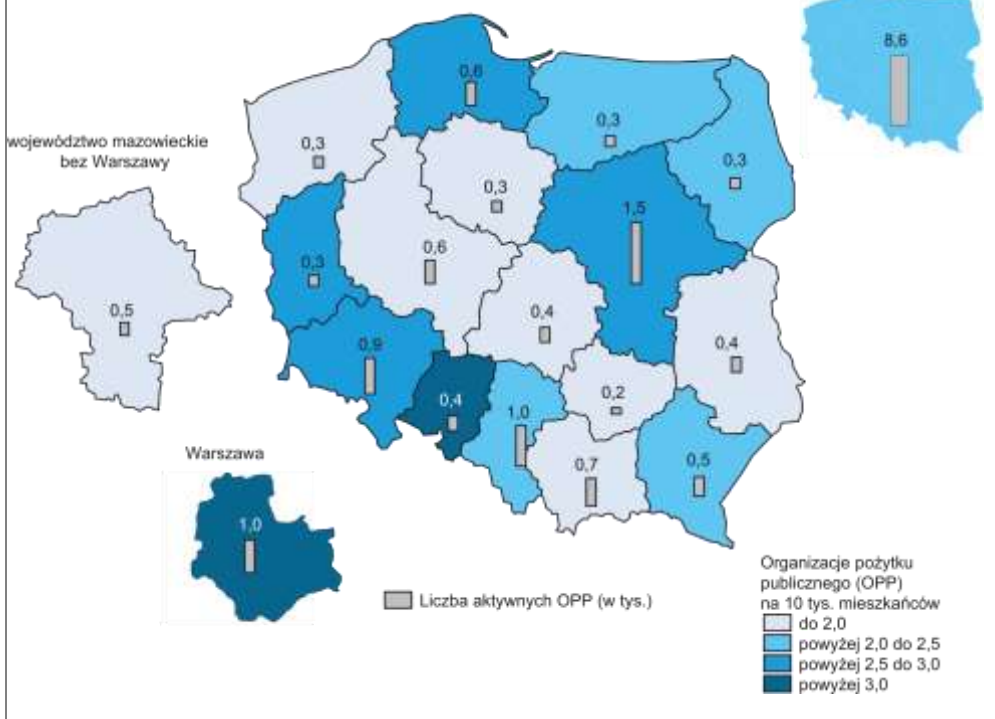
Województwa podkarpackie i opolskie charakteryzowały się najwyższym wskaźnikiem liczby aktywnych badanych organizacji sektora non-profit w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, który wynosił odpowiednio 28,6 oraz 28,5. Podobnie wysoki wskaźnik charakteryzował województwa mazowieckie (27,8) i warmińsko-mazurskie (27,4).

Mapa 2. Struktura wojewódzka rejestrowych organizacji sektora non-profit w 2014 r.

Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, które stanowią najliczniejszą

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99

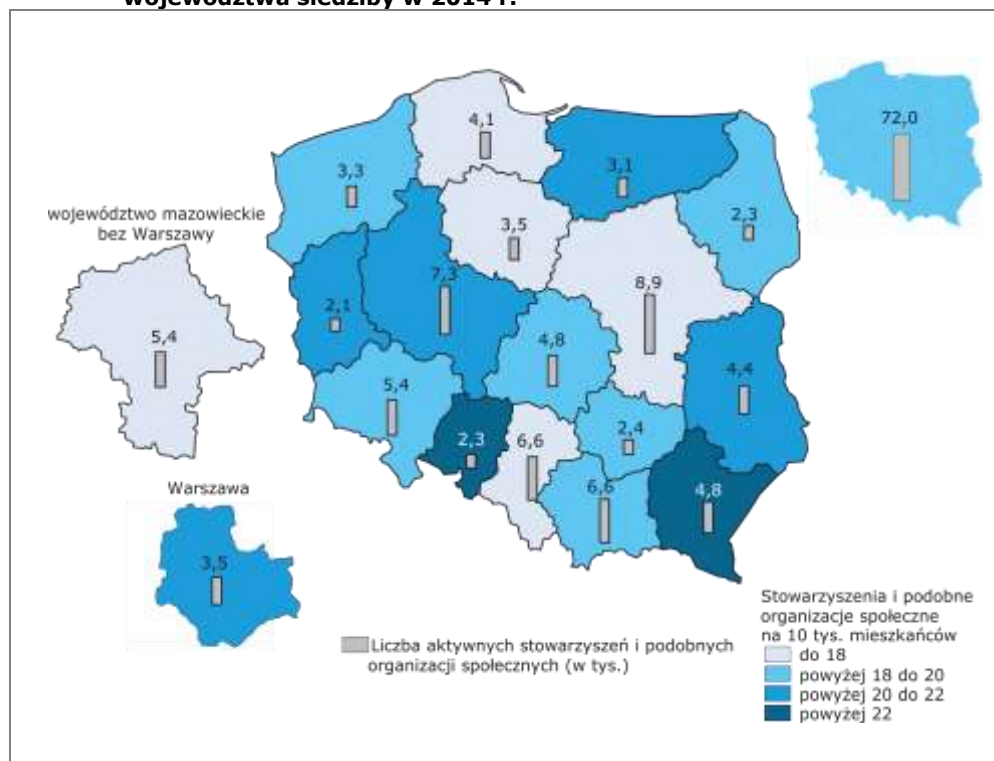
257

na terenie województwa wielkopolskiego (7% wobec 10% w strukturze organizacji ogółem).

Województwo opolskie wyróżniał najwyższy wskaźnik OPP w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, który wynosił 3,6. Kolejnymi województwami charakteryzującymi się wysokim wskaźnikiem OPP przypadającymi na 10 tys. mieszkańców były: dolnośląskie (3,0), pomorskie i mazowieckie (po 2,8) oraz lubuskie (2,6). Najniższą wartość tego wskaźnika wystąpiła w województwie świętokrzyskim (1,2), a następnie - kujawsko-pomorskim (1,4). Z kolei jeśli wziąć pod uwagę wyłącznie Warszawę, to OPP przypadających na 10 tys. mieszkańców było 5,8; zaś w województwie mazowieckim z wykluczeniem Warszawy zaledwie 1,3.

Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne

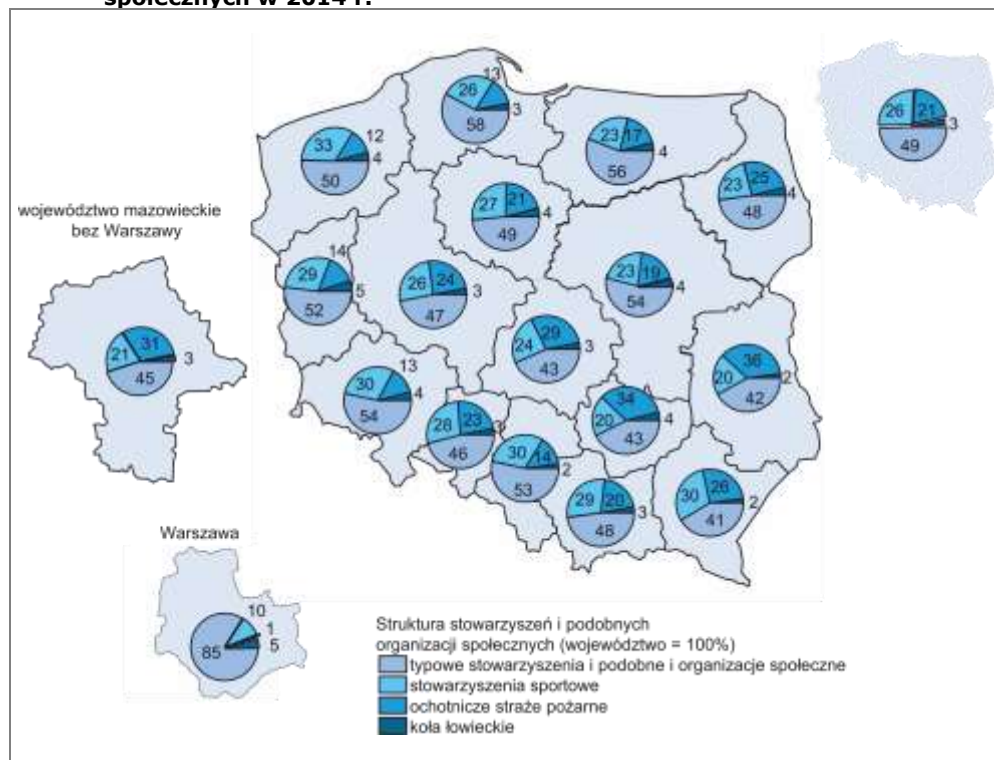
Mapa 4. Rejestrowe stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne według województwa siedziby w 2014 r.

Najwięcej stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych działało w województwie mazowieckim (12%). Co dziesiąta tego typu organizacja zlokalizowana była w województwie wielkopolskim, a po 9% jednostek działało w województwach śląskim i małopolskim. Najmniej zasobne w tego typu podmioty były województwa: opolskie, podlaskie i świętokrzyskie (po 3%). Jednak w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców najwięcej stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych występowało w województwie opolskim (22,7) oraz podkarpackim (22,4). Najmniejszą dostępnością

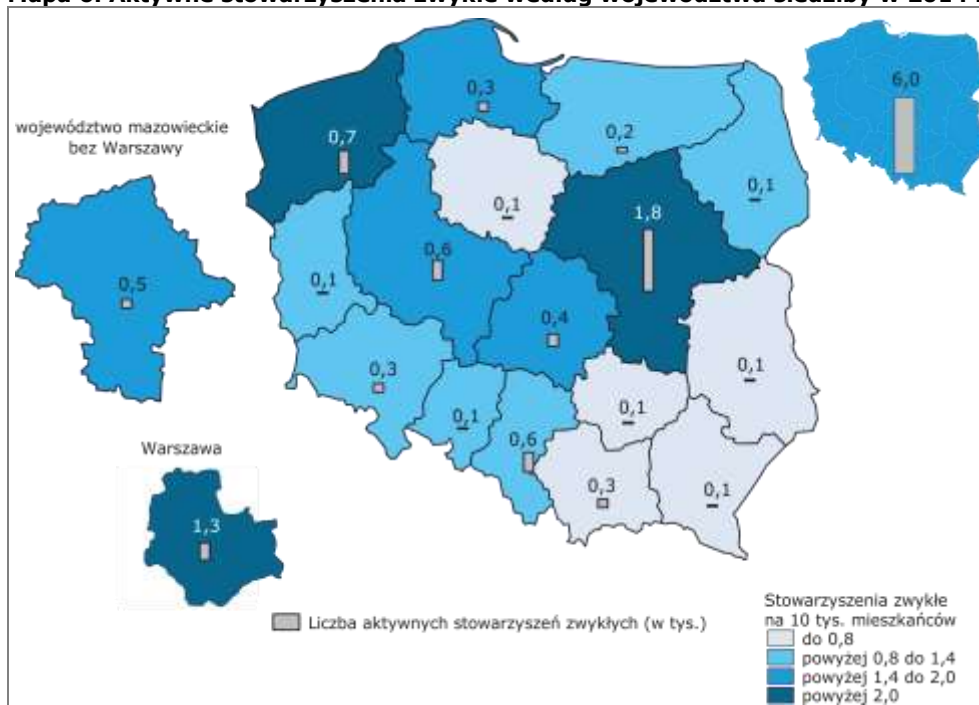
omawianych podmiotów charakteryzowały się natomiast województwa śląskie (14,4), mazowieckie i kujawsko-pomorskie (po 16,8).

Mapa 5. Struktura wojewódzka rejestrowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych w 2014 r.

Zbiorowość rejestrowych stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych w całym kraju dzieliła się na typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (49%), następnie stowarzyszenia sportowe (26%), ochotnicze straże pożarne (21%) i najmniej liczne - koła łowieckie (3%). Jednak w poszczególnych województwach rozkład tych grup był wyraźnie zróżnicowany.

Typowe stowarzyszenia dominowały wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych w województwie pomorskim (58%), warmińsko-mazurskim (56%), a następnie mazowieckim i dolnośląskim (po 54%). Najsilniej wyróżniały się w Warszawie – stanowiąc 85% warszawskich stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych. Stowarzyszenia sportowe nadreprezentowane były we wszystkich województwach granicznych ściany zachodniej i południowej: od 33% w województwie zachodniopomorskim, poprzez 30% w podkarpackim, śląskim i dolnośląskim, 29% - w lubuskim i małopolskim, do 28% - w opolskim. Natomiast wyższy niż w całym kraju udział ochotniczych straży pożarnych wśród stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych widoczny był w województwach wschodnich: lubelskim (36%), świętokrzyskim (34%), podkarpackim (26%) i podlaskim (25%), a także w centralnie zlokalizowanym województwie łódzkim (29%). Udział kół łowieckich wyróżniał się z kolei w województwie lubuskim i w Warszawie (po 5%).

Mapa 6. Aktywne stowarzyszenia zwykłe według województwa siedziby w 2014 r.

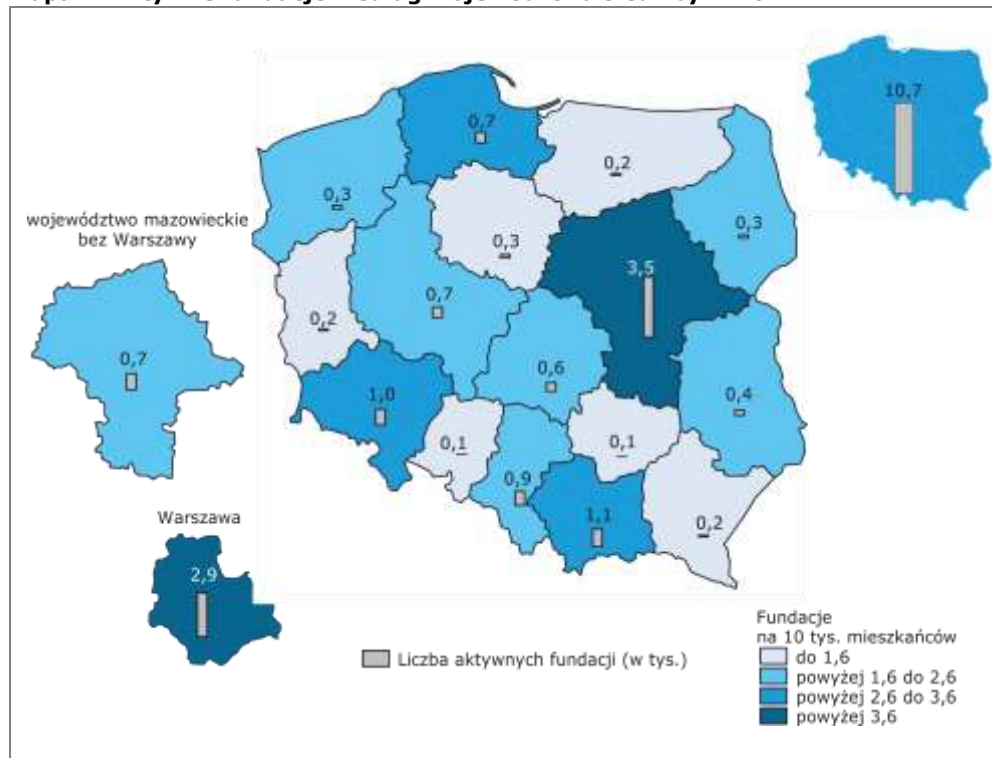
Dotychczas nieomawianym w tym rozdziale typem stowarzyszeń są stowarzyszenia zwykłe. Są to organizacje z reguły mniejsze od typowych stowarzyszeń ze względu na swój nierejestrowy charakter. Spośród 6 tys. działających w Polsce stowarzyszeń zwykłych 30% zlokalizowanych było w województwie mazowieckim, w tym w samej Warszawie działało co piąte (21%). Stosunkowo duża liczebność stowarzyszeń zwykłych wystąpiła też w województwach: zachodniopomorskim (11%), śląskim i wielkopolskim (po 10%). Z kolei najmniej siedzib stowarzyszeń zwykłych zlokalizowanych było w województwach wschodnich: podlaskim, lubelskim, podkarpackim i świętokrzyskim, a także po stronie zachodniej w województwie lubuskim, opolskim i kujawsko-pomorskim (nie więcej niż po 2% w każdym z wymienionych województw).

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców najwięcej stowarzyszeń zwykłych działało w województwie zachodniopomorskim oraz mazowieckim (odpowiednio 3,9 i 3,4). Natomiast w samej Warszawie wskaźnik ten wyniósł aż 7,3. Najniższy wskaźnik dostępności stowarzyszeń zwykłych wystąpił w województwie lubelskim i podkarpackim (po 0,5 na 10 tys. mieszkańców).

Fundacje

W województwie mazowieckim zlokalizowane były siedziby 33% działających w Polsce fundacji, z czego ponad 4/5 mieściło się w Warszawie (27% wszystkich aktywnych w kraju fundacji). Ponadto stosunkowo duża liczba fundacji miała siedziby w województwach: małopolskim (10%), dolnośląskim (9%) i śląskim (8%). Najmniej fundacji przypadało na województwa opolskie i świętokrzyskie (po 1%) oraz lubuskie, podkarpackie i warmińsko-mazurskie (po 2%).

Mapa 7. Aktywne fundacje według województwa siedziby w 2014 r.

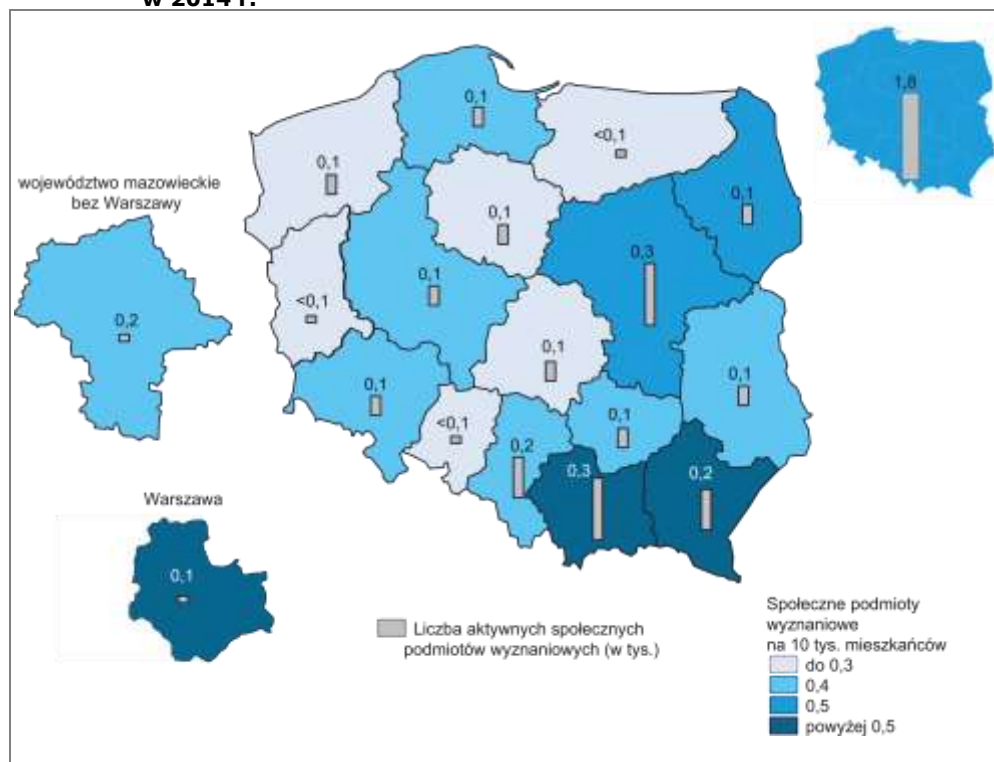
Konsekwencją warszawskiej lokalizacji dużej części fundacji był najwyższy wskaźnik fundacji w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w województwie mazowieckim, który wyniósł 6,6. W samej stolicy mieściło się przeciętnie aż 16,5 fundacji na 10 tys. mieszkańców, zaś w województwie mazowieckim z wykluczeniem Warszawy – zaledwie 1,8.

Kolejnymi województwami charakteryzującymi się relatywnie wysokim wskaźnikiem fundacji przypadających na 10 tys. mieszkańców były: dolnośląskie (3,5), małopolskie (3,2) i pomorskie (3,1). Najniższy wskaźnik wystąpił w województwach podkarpackim (1,1) świętokrzyskim (1,2) i opolskim (1,3).

Spółeczne podmioty wyznaniowe i przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego

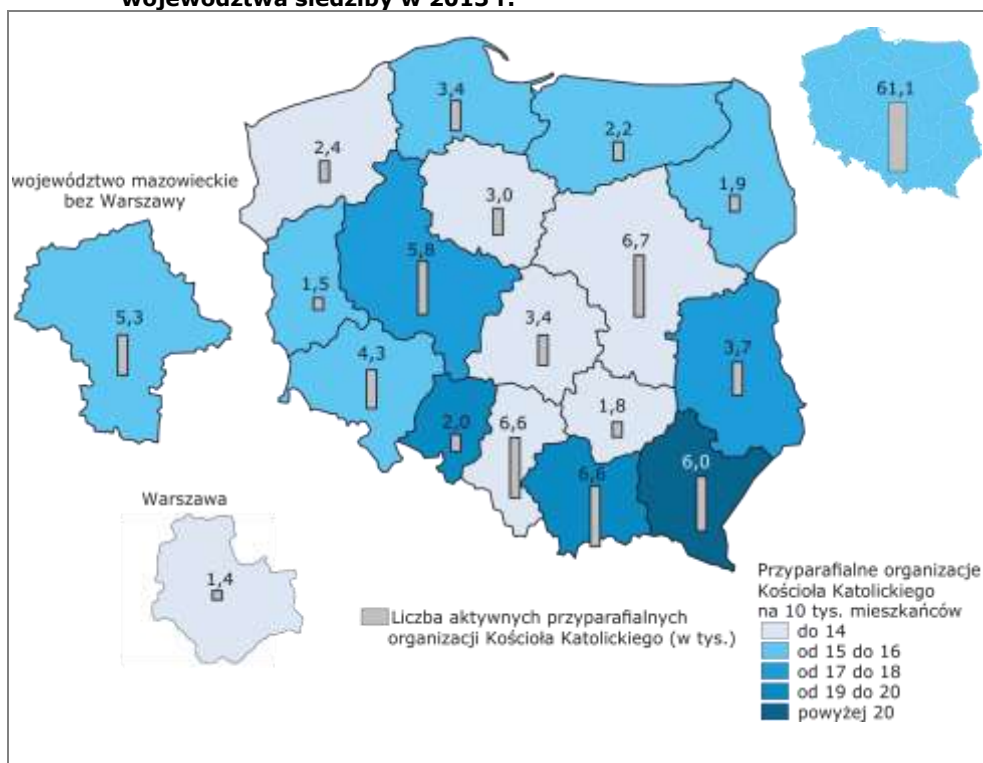
Najzasobniejsze w aktywne społeczne podmioty wyznaniowe oraz przyparafialne organizacje Kościoła katolickiego były województwa: mazowieckie (odpowiednio 16% i 11%) oraz małopolskie (15% i 11%), a następnie śląskie (po 11%) i podkarpackie (po 10%). Z kolei najmniej siedzib obu rodzajów organizacji wyznaniowych zlokalizowanych było w województwie lubuskim (odpowiednio 1% i 2%).

Mapa 8. Aktywne społeczne podmioty wyznaniowe według województwa siedziby w 2014 r.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców najwięcej społecznych podmiotów wyznaniowych występowało w województwie małopolskim i podkarpackim (po 0,8), zaś najmniejszy wskaźnik charakteryzował województwa: lubuskie, opolskie oraz warmińsko-mazurskie (po mniej niż 0,1).

Największa dostępność przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego dla mieszkańców występowała również w województwie podkarpackim (28 na 10 tys. mieszkańców), a następnie opolskim i małopolskim (odpowiednio 20 i 19 na 10 tys. mieszkańców). Najmniej przyparafialnych organizacji Kościoła katolickiego na 10 tys. mieszkańców było z kolei w województwie mazowieckim (13 na 10 tys. mieszkańców).

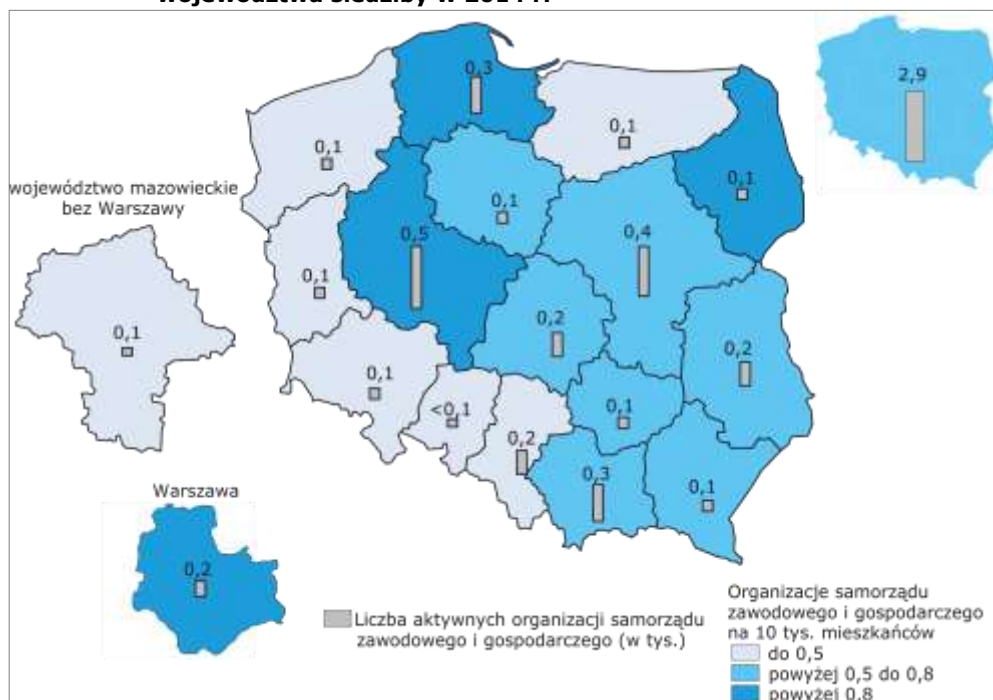
Mapa 9. Aktywne przyparafialne organizacje Kościoła Katolickiego według województwa siedziby w 2013 r.

Samorząd zawodowy i gospodarczy

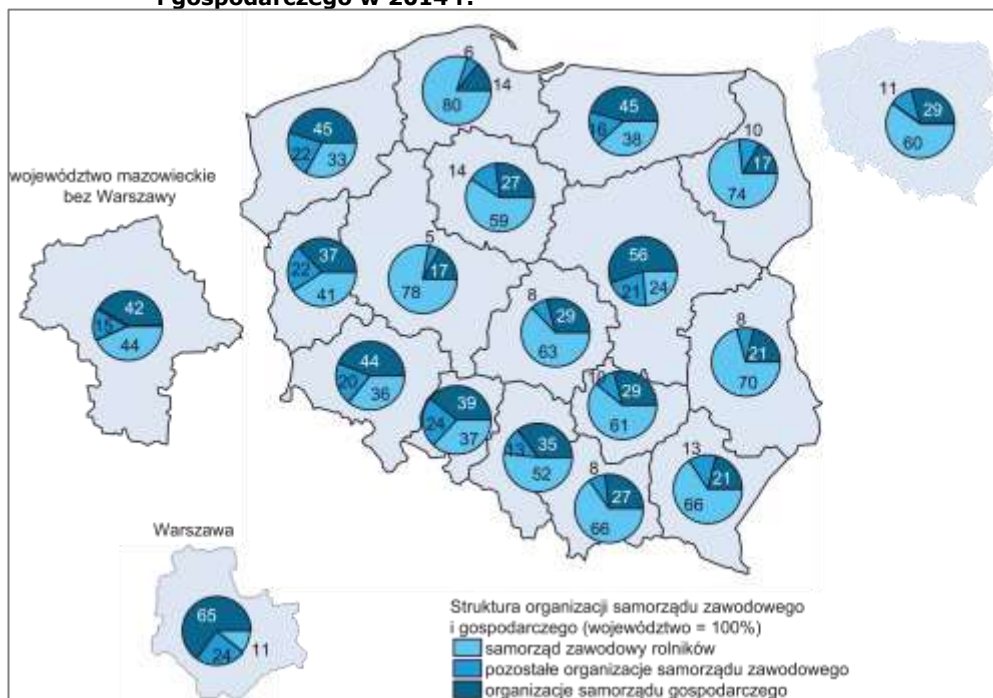
Najwięcej siedzib spośród 2,9 tys. aktywnych organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego zlokalizowanych było w województwach wielkopolskim (18%) oraz mazowieckim i pomorskim (po 12%). Natomiast najmniej organizacji samorządowych mieściło się w województwach: opolskim, lubuskim i warmińsko-mazurskim (po 2 %).

Województwa wielkopolskie oraz pomorskie charakteryzowały się również najwyższym wskaźnikiem liczby aktywnych organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, który wyniósł po 1,5. Relatywnie wysoki wskaźnik wystąpił także w województwie podlaskim (1,2). Najmniej aktywnych organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego przypadających na 10 tys. mieszkańców działało w województwach warmińsko-mazurskim i dolnośląskim (po 0,4).

Mapa 10. Aktywne organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego według województwa siedziby w 2014 r.

Mapa 11. Struktura wojewódzka aktywnych organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w 2014 r.

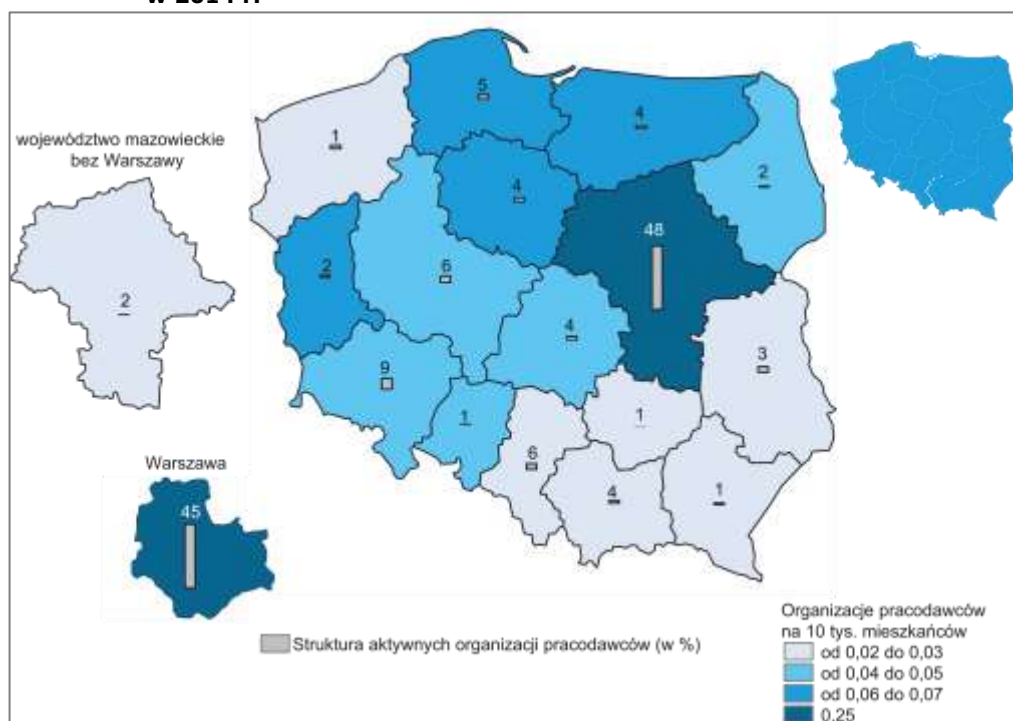

Na strukturę organizacji samorządu zawodowego i gospodarczego w kraju składały się w większości (60%) organizacje samorządu zawodowego rolników, w tym m.in. kółka rolnicze (42%). Organizacje rolnicze szczególnie wysoki udział miały wśród podmiotów samorządu zawodowego i gospodarczego w województwie pomorskim (80%) oraz wielkopolskim (78%). Nierolnicze samorządy zawodowe stanowiły 11% struktury omawianej zbiorowości, natomiast w województwie opolskim ich udział wyniósł aż 24%, a województwach lubuskim i zachodniopomorskim – po 22%. W województwie mazowieckim zdecydowanie wyróżniał się udział organizacji samorządu gospodarczego (56% wobec 29% na terenie całego kraju). Ponadprzeciętny udział tego typu organizacji cechował również województwa: warmińsko-mazurskie i zachodniopomorskie (po 45%), a także dolnośląskie (44%).

Organizacje pracodawców

Spośród 0,3 tys. działających w Polsce organizacji pracodawców blisko połowa (48%) miała swoje siedziby w województwie mazowieckim (w samej Warszawie 45%). W pozostałych województwach mieściło się mniej niż po 10% organizacji pracodawców.

Mapa 12. Aktywne organizacje pracodawców według województwa siedziby w 2014 r.

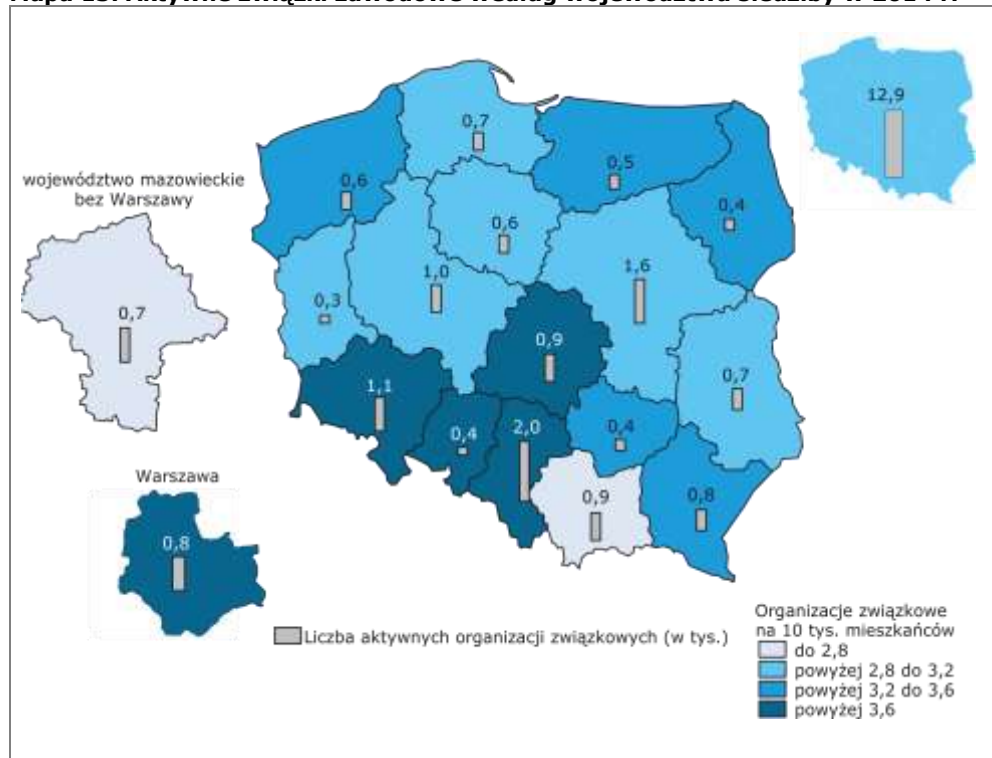

Liczba aktywnych organizacji pracodawców w województwie mazowieckim w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców wyniosła 0,25, jednak dla samej Warszawy wskaźnik ten wyniósł aż 0,74.

Związki zawodowe

Związki zawodowe były jedynym rodzajem organizacji non-profit, które nie miały największej części swoich siedzib umiejscowionych w województwie mazowieckim. Spośród 12,9 tys. aktywnych związków zawodowych 15% zlokalizowanych było w województwie śląskim, a w województwie mazowieckim - 12%. Najmniej organizacji związkowych przypadło na województwa: lubuskie, opolskie, świętokrzyskie i podlaskie (po 3%), a następnie warmińsko-mazurskie (4%).

Mapa 13. Aktywne związki zawodowe według województwa siedziby w 2014 r.

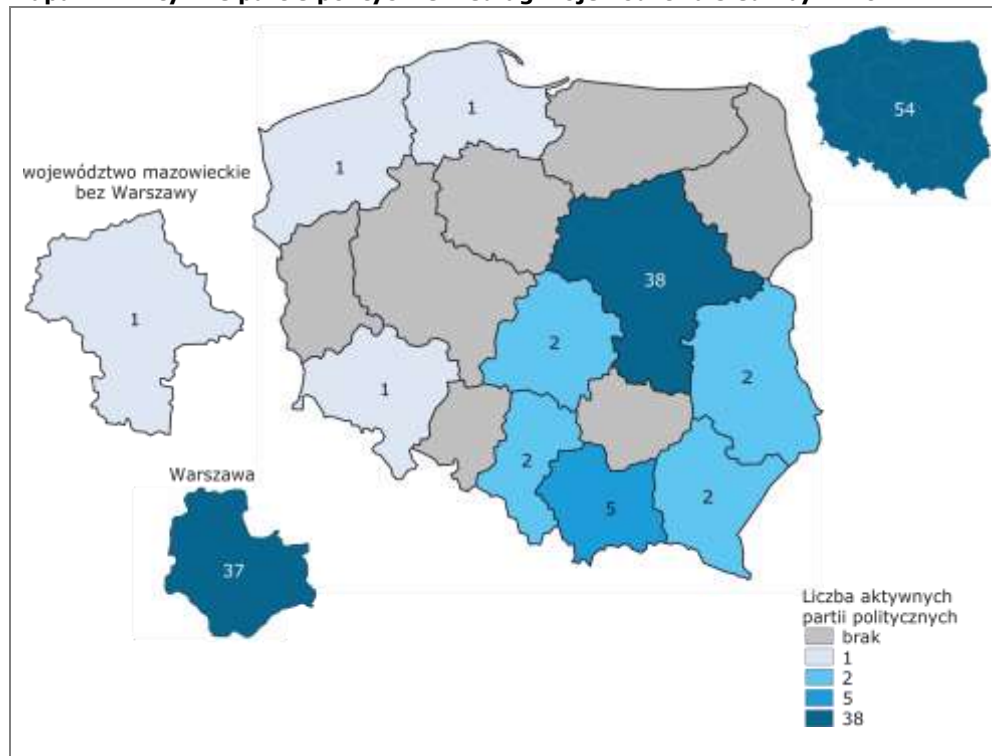

Województwo śląskie wyróżniał również najwyższy wskaźnik organizacji związkowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, który wyniósł 4,3. Kolejnymi województwami charakteryzującymi się wysokim wskaźnikiem organizacji związkowych przypadających na 10 tys. mieszkańców były: dolnośląskie (3,9), łódzkie i opolskie (po 3,7). Najniższy wskaźnik wystąpił w województwie małopolskim (2,8). Z kolei jeśli wziąć pod uwagę organizacje związkowe zlokalizowane wyłącznie w Warszawie, to w stolicy przypadło ich 4,7 na 10 tys. mieszkańców; zaś w województwie mazowieckim z wykluczeniem Warszawy - 2,1.

Partie polityczne

Spośród 54 zbadanych w 2014 r. partii politycznych 38 posiadało siedziby w województwie mazowieckim (37 w Warszawie), 5 – w województwie małopolskim, po 2 – w województwach: lubelskim, łódzkim, śląskim oraz podkarpackim, natomiast po 1 – w województwach: dolnośląskim, pomorskim, i zachodniopomorskim. Na terenie pozostałych województw swojej głównej siedziby nie miała żadna zbadana partia polityczna.

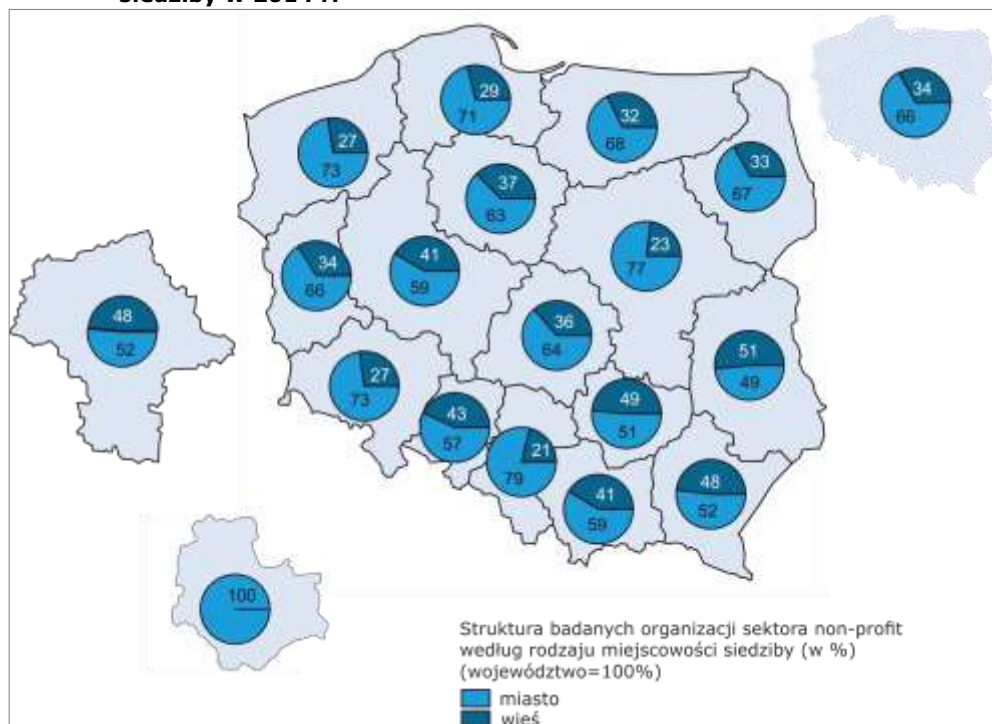
Mapa 14. Aktywne partie polityczne według województwa siedziby w 2014 r.

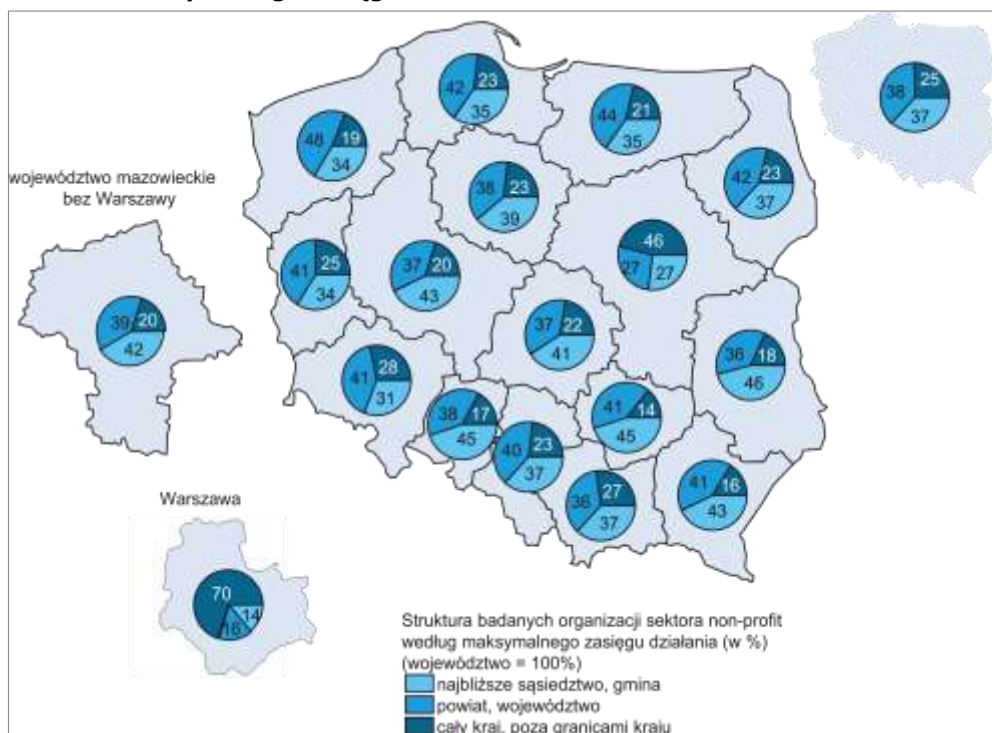
Lokalizacja siedziby i zasięg działania

Siedziby organizacji non-profit częściej zlokalizowane były w mieście niż na wsi (66% wobec 34%) przy strukturze ludności: 3/5 w miastach i 2/5 na wsi. Udział organizacji miejskich znacząco przewyższał udział organizacji wiejskich w województwach: śląskim (79%), mazowieckim (77%), dolnośląskim oraz zachodniopomorskim (po 73%), a także pomorskim (71%). Nieco częściej niż przeciętnie miejskie organizacje działały także w województwach: warmińsko-mazurskim (68%) i podlaskim (67%). Oczywiście do pewnego stopnia jest to wynik zróżnicowanej struktury ludności województw w układzie miasto-wieś. W województwie zachodniopomorskim odnotowano najwyższy odsetek podmiotów prowadzących działalność o zasięgu powiatowym lub wojewódzkim (48% wobec 38% na terenie kraju). Nieco niższy udział organizacji o powiatowym lub wojewódzkim zasięgu działania wystąpił w województwie warmińsko-mazurskim (44%).

Mapa 15. Struktura wojewódzka organizacji sektora non-profit^a według lokalizacji siedziby w 2014 r.

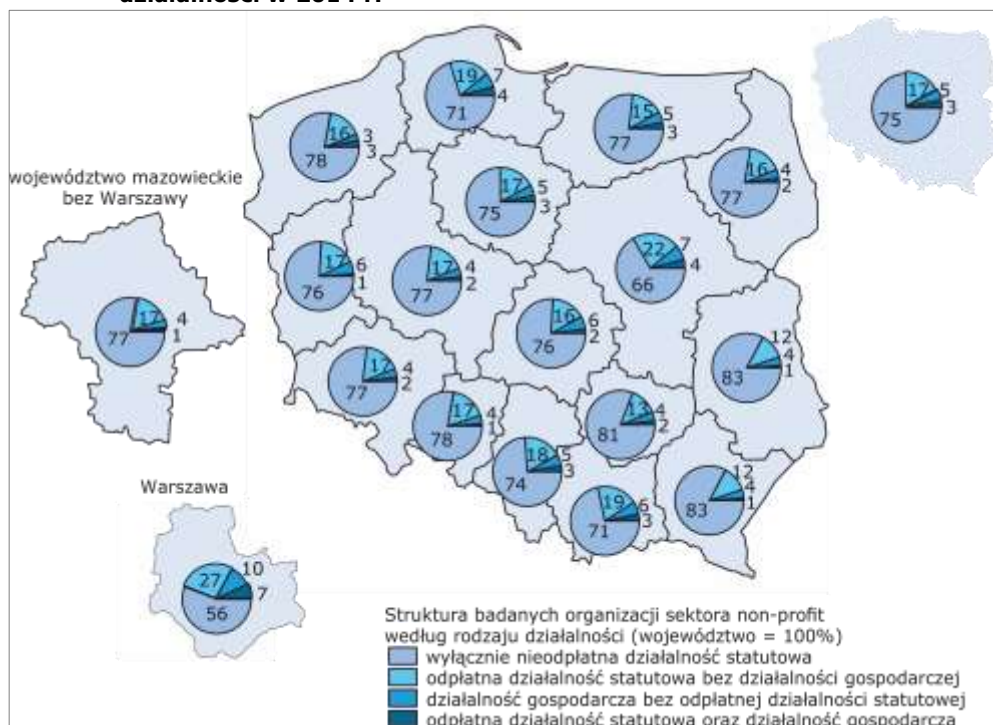
Mapa 16. Struktura wojewódzka organizacji sektora non-profit^a według maksymalnego zasięgu działania w 2014 r.

^a z wyłączeniem związków zawodowych oraz organizacji nierejestrowych

Rodzaje prowadzonej działalności i jej bariery

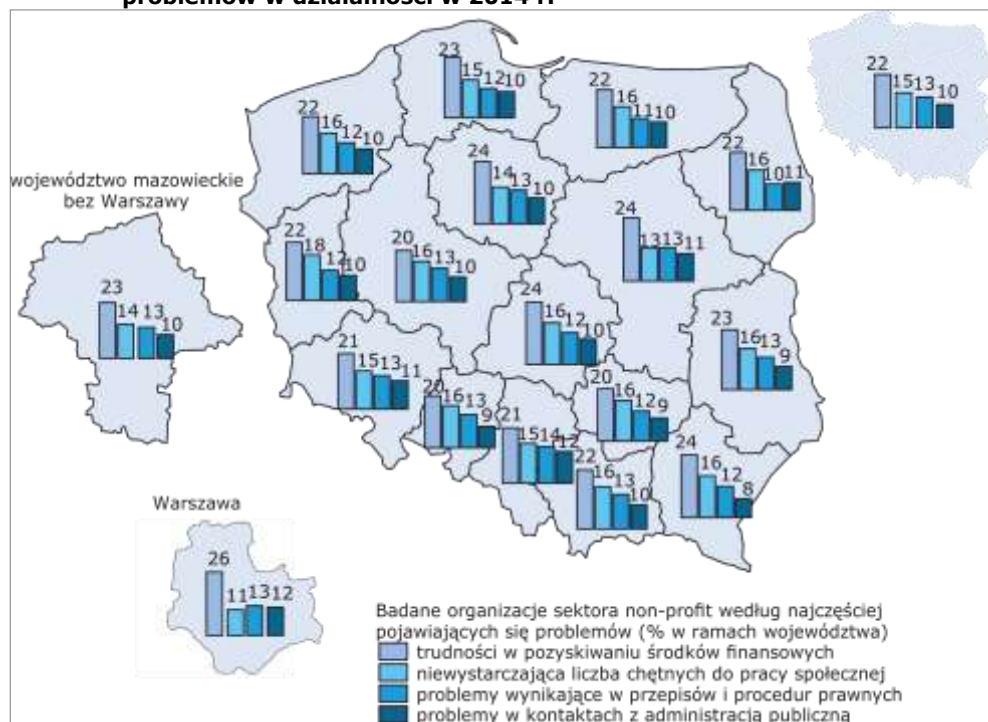
Wśród organizacji sektora non-profit $\frac{3}{4}$ podmiotów prowadziło wyłącznie nieodpłatną działalność statutową. Największy udział jednostek prowadzących wyłącznie nieodpłatną działalność statutową występował wśród organizacji lubelskich i podkarpackich (83%), a następnie świętokrzyskich (81%). Na drugim biegunie znajdowało się województwo mazowieckie, w którym jedynie 66% organizacji prowadziło wyłącznie nieodpłatną działalność statutową, natomiast 11% angażowało się w działalność gospodarczą. Warszawskie organizacje prowadziły działalność gospodarczą jeszcze częściej (17%). Porównywalny do województwa mazowieckiego udział podmiotów z działalnością gospodarczą występował jeszcze w województwie pomorskim (również 11% wobec 8% w całym kraju).

Mapa 17. Struktura wojewódzka organizacji sektora non-profit^a według rodzaju działalności w 2014 r.

^a z wyłączeniem zbiorowości organizacji nierejestrowych

Głównym problemem organizacji sektora non-profit były *trudności w pozyskiwaniu środków finansowych* - tę barierę wskazywało 22% organizacji w kraju. Występowała ona najczęściej wśród organizacji ze wszystkich województw, jednak szczególnie często wskazywały ją podmioty zlokalizowane w centralnych województwach: kujawsko-pomorskim, łódzkim oraz mazowieckim, a ponadto w podkarpackim (po 24%). Jeszcze częściej problemy z pozyskiwaniem środków finansowych były wymieniane przez organizacje warszawskie (26%).

Organizacje deklarowały też relatywnie często problem z *nienystarczającą liczbą chętnych do pracy społecznej* (15%), trochę częściej barierę tę odczuwały organizacje zlokalizowane w województwie lubuskim (18%). Niewiele mniej dokuczliwe były *problemy wynikające z procedur i przepisów prawnych*, które trudność sprawiały 13% organizacji, a następnie - *problemy w kontaktach z administracją publiczną*, które uciążliwe były dla 10% organizacji. Zarówno na trudności wynikające z przepisów, jak i problemy w kontaktach z administracją, najczęściej wskazywały organizacje mające siedzibę w województwie śląskim - odpowiednio 14% i 12%.

Mapa 18. Organizacje sektora non-profit^a według najczęściej wymienianych problemów w działalności w 2014 r.

^a z wyłączeniem zbiorowości organizacji nierejestrowanych

Baza członkowska

Na terenie Polski w 2014 r. odnotowano 11,4 mln członkostw w rejestrowych organizacjach non-profit, z czego 5,6 mln przypadało na organizacje ogólnopolskie, 1,6 mln na nieuwzględnione na Mapie 19 związki zawodowe, a pozostałe 4,3 mln członkostw kumulowały organizacje działające co najwyżej na skalę wojewódzką.

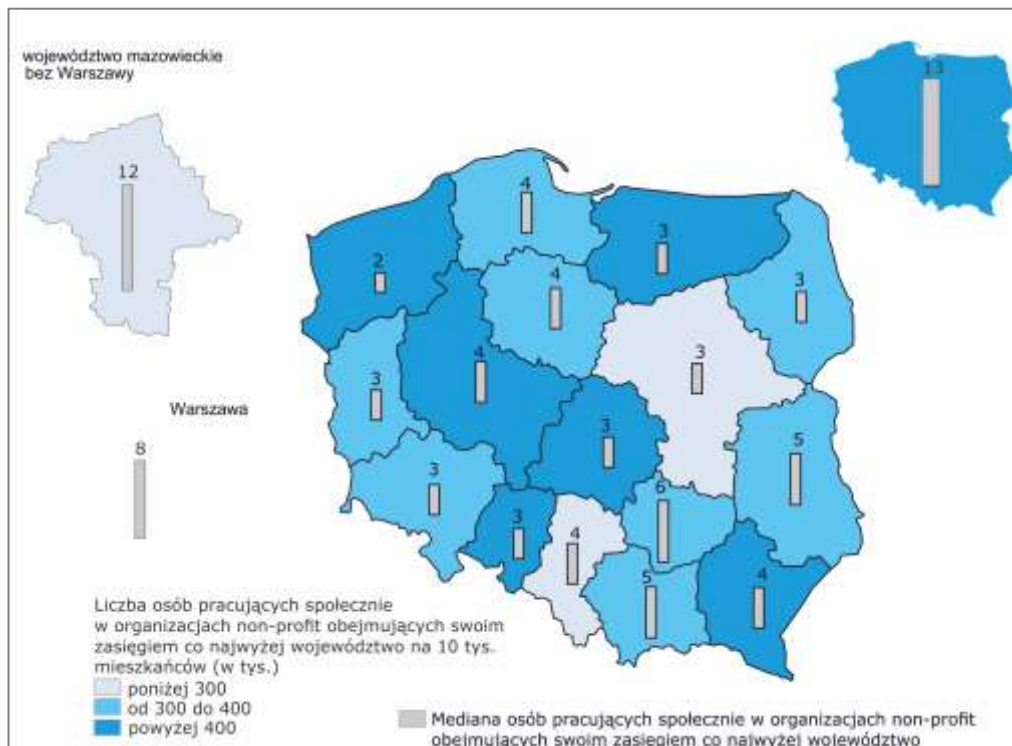
Przeliczenie liczby członków organizacji o wojewódzkim zasięgu działania na 10 tys. mieszkańców stanowi wskaźnik rozpowszechnienia przynależności do organizacji non-profit wśród mieszkańców. Najwyższą wartość osiągnął on w województwie wielkopolskim, gdzie na 10 tys. mieszkańców przypadały ponad 1,4 tys. członkostw. Wysokie wartości tego wskaźnika odnotowano również dla województwa lubuskie, łódzkie oraz opolskie. Z kolei najniższą liczbę członkostw na 10 tys. mieszkańców (do 1,1 tys.) stwierdzono w województwach: kujawsko-pomorskim, mazowieckim, dolnośląskim i małopolskim.

Członkostwo związków zawodowych ze względu na województwo, w którym zlokalizowana była organizacja związkowa, było silniej zróżnicowane niż rozkład terytorialny samych organizacji związkowych. Zarówno pod względem udziału w strukturze członkostw, jak również udziału liczby członków związków wśród dorosłej ludności na pierwszym miejscu znajdowało się województwo śląskie - związkowcy z tego województwa stanowili 20% wszystkich członków oraz 8% w zestawieniu z liczbą dorosłych mieszkańców tego województwa. Na drugim miejscu, również pod względem obu wskaźników lokowało się województwo mazowieckie - 15% udziału w strukturze członków i 6% wśród mieszkańców województwa w wieku 18 i więcej lat.

Zasoby pracy

Blisko 2/3 rejestrowych organizacji non-profit nie korzystało w 2014 r. z żadnej formy pracy płatnej. Największy odsetek organizacji opierających swoją działalność wyłącznie na pracy społecznej wystąpił w województwach: świętokrzyskim (74%) oraz podkarpackim (73%), zaś najniższy wśród organizacji mazowieckich (57%). Organizacje korzystające z pracy płatnej, częściej dysponowały tylko personelem zaangażowanym na podstawie umów cywilnoprawnych (21%) niż co najmniej jednym pracownikiem etatowym (13%). Ponadprzeciętne rozpowszechnienie organizacji korzystających z umów cywilnoprawnych i niemających pracowników etatowych odnotowano w województwach śląskim i mazowieckim (po 26%), podczas gdy w województwach podkarpackim oraz świętokrzyskim odsetek ten był najniższy - odpowiednio 14% i 13%. Pracowników etatowych najczęściej zatrudniały organizacje zlokalizowane na terenie województwa mazowieckiego (17%), zaś najrzadziej - w województwie opolskim oraz wielkopolskim (po 11%). Pod względem rozpowszechnienia pracy płatnej szczególnie wyróżniała się Warszawa, zarówno pod względem udziału jednostek zatrudniających pracowników etatowych (22%), jak również wyłącznie w ramach umów cywilnoprawnych (32%).

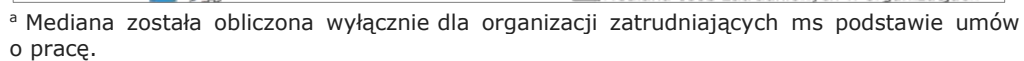
Mapa 22. Struktura oraz mediana osób pracujących społecznie w organizacjach non-profit^a obejmujących swoim zasięgiem co najwyżej województwo w 2014 r.

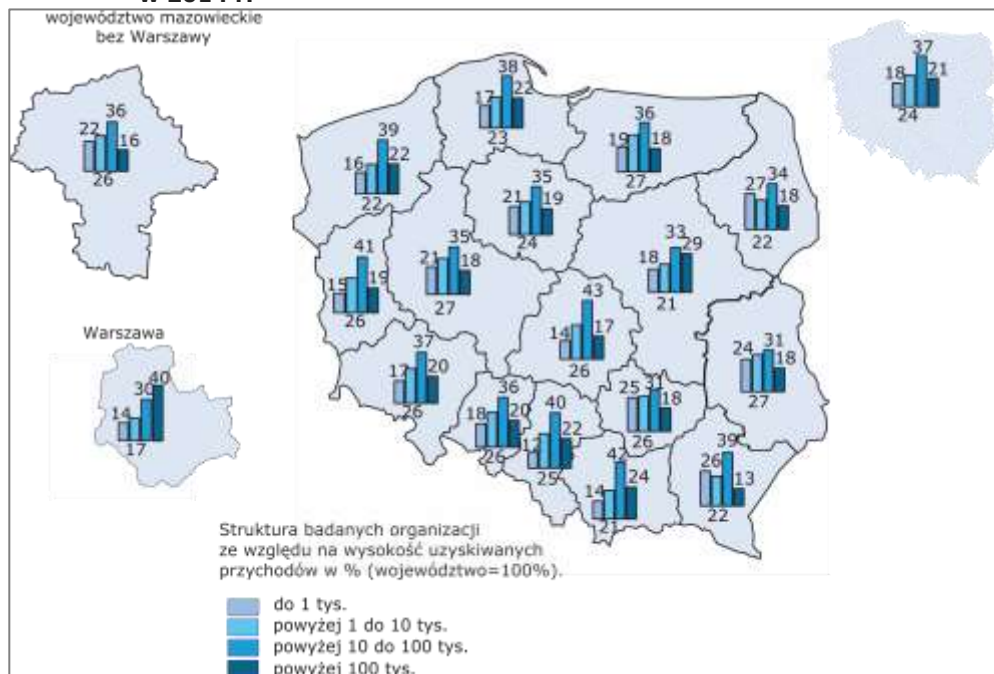
^a bez partii politycznych, związków zawodowych i organizacji nierejestrowych

Pod względem liczby osób zatrudnionych etatowo w rejestrowych organizacjach non-profit w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców najwyższą wartość zaobserwowano w województwie mazowieckim. Na tle całej zbiorowości wyróżnia się też województwa lubuskie oraz łódzkie, notując najniższe wartości.

Mediana osób zatrudnionych w organizacjach działających co najwyżej na terenie województwa różniła się w zależności od województwa. Najwyższą wartość odnotowano w województwie świętokrzyskim (5), najniższą natomiast w województwie łódzkim, lubuskim i zachodniopomorskim (po 2).

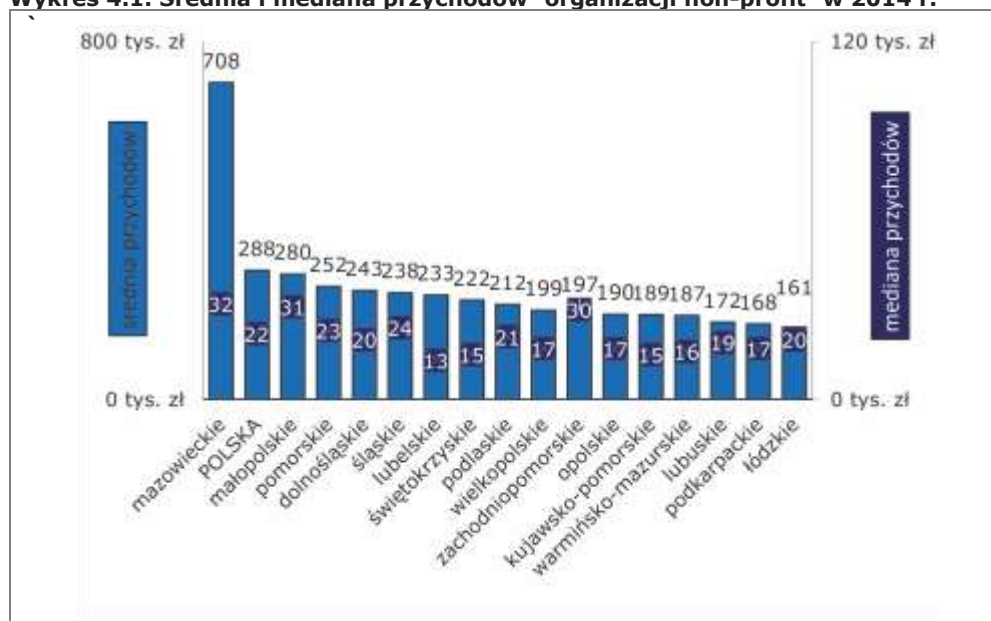
Przychody organizacji non-profit

Mapa 24. Struktura rejestrowych organizacji non-profit według klas przychodów w 2014 r.

Największą grupę wśród organizacji sektora non-profit stanowiły podmioty, których roczne przychody w 2014 r. oscylowały między kwotą 10 tys. a 100 tys. zł (37%) – grupa ta była najliczniejsza we wszystkich województwach (od 31% w województwach lubelskim i świętokrzyskim do 43% w województwie łódzkim). Najwyższy udział podmiotów o wysokich przychodach (powyżej 100 tys. zł) charakteryzował województwo mazowieckie (29% wobec 21% w całym kraju).

Z kolei najwyższym udziałem podmiotów o bardzo niskim poziomie przychodów, czyli nie przekraczających 1 tys. zł odznaczały się województwa śląskie (27% w województwie podlaskim, 26% w podkarpackim, 25% w świętokrzyskim i 24% w lubelskim).

Zbiorowość organizacji non-profit charakteryzuje duże rozwarstwienie przychodowe, co obrazuje 13-krotna różnica między średnią przychodów organizacji a ich medianą (288 tys. zł wobec 22 tys. zł), jednak różnice średnich i median przychodów między poszczególnymi województwami nie były aż tak znaczące.

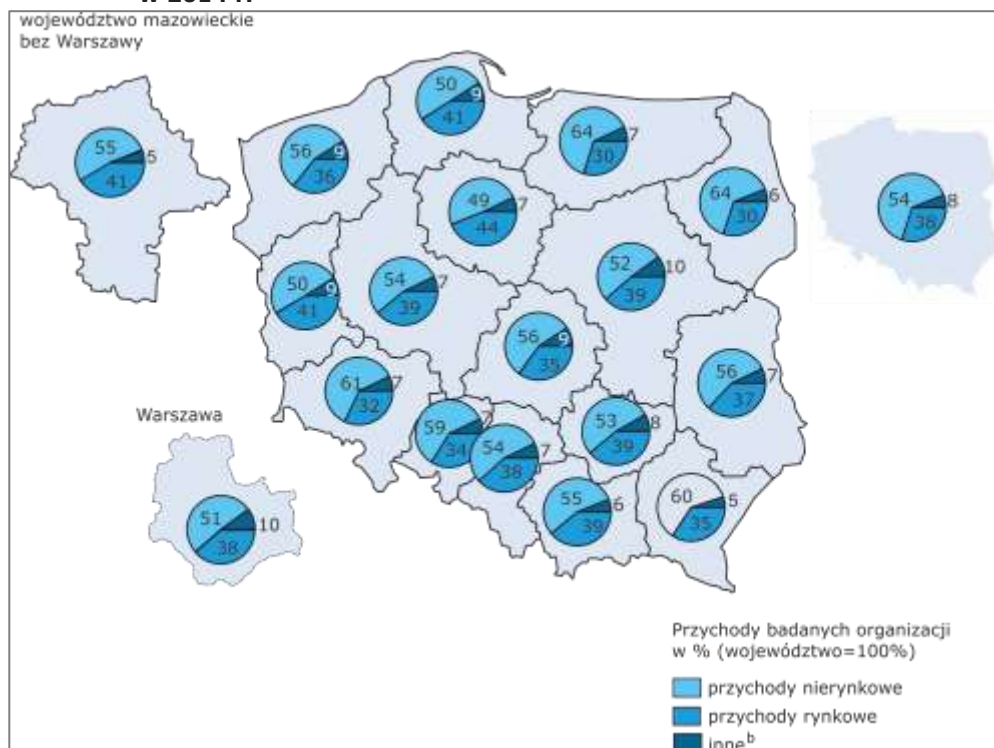
Wykres 4.1. Średnia i mediana przychodów^a organizacji non-profit^b w 2014 r.

^a Statystyki zostały obliczone wyłącznie dla organizacji, które wykazały przychody w 2014r.

^b Stowarzyszenia i podobne organizacje społeczne, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, organizacje samorządu zawodowego i gospodarczego, organizacje pracodawców, związki zawodowe, partie polityczne.

Najwyższe średnie roczne przychody, wśród organizacji mających przychody, odnotowano w województwie mazowieckim (708 tys. zł), a w następnym województwie - małopolskim (280 tys.) był to poziom niższy od średniej ogólnopolskiej. W pozostałych województwach wartość tej statystyki wyniosła od 252 tys. zł w województwie pomorskim do 161 tys. zł województwie łódzkim.

Największe wewnątrzwojewódzkie zróżnicowanie przychodowe stwierdzono w województwie mazowieckim (średnia 22 razy wyższa od mediany), co wskazuje na istnienie wąskiej grupy podmiotów o bardzo wysokich przychodach. Kolejnymi województwami o dużym rozwarstwieniu ze względu na posiadane przez organizacje środki finansowe, były lubelskie i świętokrzyskie (odpowiednio 18 i 15-krotna różnica między średnią i medianą przychodów). Z kolei najmniejszym zróżnicowaniem przychodowym charakteryzowały się województwa zachodniopomorskie i łódzkie (odpowiednio 7 i 8-krotna różnica między średnią i medianą).

Mapa 25. Struktura przychodów organizacji non-profit^a według ich źródeł w 2014 r.

^a Organizacje rejestrowe, bez związków zawodowych.

^b Składki członkowskie oraz pozostałe nieklasyfikujące się do powyższych kategorii przychody.

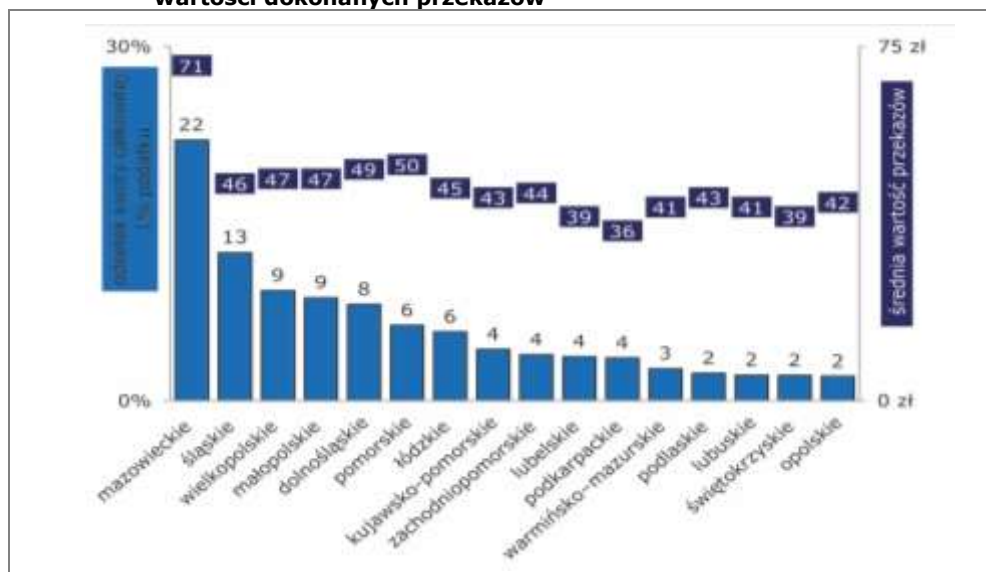
W strukturze przychodów organizacji non-profit, z wyłączeniem związków zawodowych największą część w 2014 r. w skali ogólnopolskiej stanowiły przychody o charakterze nierynkowym (ujęte łącznie publiczne i prywatne) – 54%, następnie – przychody o charakterze rynkowym (głównie z działalności gospodarczej i odpłatnej statutowej) – 38%. Najmniejszą część stanowiły natomiast inne środki (8%), wśród których dominującym składnikiem były składki członkowskie.

We wszystkich województwach kolejność udziału poszczególnych źródeł finansowania była taka sama. Wyraźnie wyższy niż przeciętny udział przychodów o charakterze rynkowym wystąpił w budżetach organizacji zlokalizowanych w województwie kujawsko-pomorskim (44%). Natomiast szczególnie niskie znaczenie przychodów rynkowych zaobserwowano na terenie województw podlaskiego i warmińsko-mazurskiego (30%).

Wykorzystanie przez podatników mechanizmu 1% PIT

W 2014 r. zaobserwowano istotne zróżnicowanie pomiędzy województwami pod względem rozpowszechnienia mechanizmu 1% PIT oraz wysokości przekazywanych organizacjom środków. W 2014 r. występowaniem najwyższego odsetka osób przekazujących 1% PIT charakteryzowały się województwo małopolskie, dolnośląskie oraz pomorskie (po 51%), a następnie mazowieckie (50%) oraz wielkopolskie (49%). Natomiast najrzadziej na przekazywanie 1% podatku dochodowego decydowali się mieszkańcy województwa świętokrzyskiego (41%), lubelskiego (43%) oraz łódzkiego (44%).

Wykres 4.2. Udział środków przekazanych przez podatników z poszczególnych województw w całkowitej sumie przychodów pochodzących z 1% podatku dochodowego od osób fizycznych w 2014 r. i średnie wartości dokonanych przekazów

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z PIT za 2014 r. pochodzących z Ministerstwa Finansów.

Zdecydowana większość wszystkich środków uzyskanych przez organizacje pożytku publicznego w ramach 1% podatku dochodowego pochodziła od mieszkańców województwa mazowieckiego (22%), a następnie śląskiego (13%). Z kolei najmniejsza część kwoty całkowitej opisywanych środków pochodziła od podatników zamieszkujących województwo podlaskie, lubuskie, świętokrzyskie, opolskie (po 2%). W tym miejscu należy także zaznaczyć, że obszarem które charakteryzowało się najwyższą średnią wartością pojedynczego odpisu (71 zł) było województwo pomorskie (50 zł) oraz dolnośląskie (49 zł). Natomiast średnio najniższych odpisów dokonywali mieszkańcy województwa podkarpackiego (36 zł), lubelskiego oraz świętokrzyskiego (po 39 zł).